A SHORT INTRODVCTION OF GRAMMER, Generally to bee *vsed:*

Compiled and set forth for *the bringing vp of all those* that intend to attaine to the knowledge of the Latine TONGVE.

Imprinted by *Cantrell Legg*, Printer to the Vniuersitie of CAMBRIDGE.

1621.

A I

Dedit hunc libellum
ut in Bibliotheca
Scholæ Buriensis
reponatur.
Samuel Battely
1692.

Bury. 49. 5

1

A SHORT INTRODVCTION OF GRAMMER, Generally to bee *vsed:*

Compiled and set forth for *the bringing vp of all those* that intend to attaine to the knowledge of the Latine TONGVE.

Imprinted by *Cantrell Legg*, Printer to the Vniuersitie of CAMBRIDGE.

1621.

'81-2911

Cambridge University Library
on deposit from
The Grammar School of King Edward VI
Bury St Edmunds

TO THE READER.

TO exhort euery man to the learning of Grammar that intendeth to attain to the vnderstanding of the tongues (wherein is contained a great treasure of wisedome and knowledge) it would seeme much vaine, and little needfull: for so much as it is knowne, that nothing can surely be ended, whose beginning is either feeble or faultie: and no building be perfect, when as the foundation & ground worke is ready to fall, and vnable to vphold the burden of the frame. Wherfore it were better for the thing it selfe, and more profitable to the learner, to vnderstand how he may best come to that, which hee ought most necessarily to haue, and to learne the gainest way of obtaining that, which must be his best and certainest guide, both of reading and speaking, then to fall in doubt of the goodnes and necessitie thereof. Which I doubt, whether he shall more lament that he lacketh, or esteeme that he hath it: and whether he shall oftner stumble in trifles, & be deceiued in light matters, when he hath it not, or iudge truly and faithfully of diuers waightie things, when he hath it. The which hath seemed to many very hard to compasse aforetime, because that they, who professed this Art of teaching Grammar, did teach diuers Grammars, and not one, and if by chance they taught one Grammar, yet they did it diuerslie,

and so could not do it all best, because there is but one bestnesse, not onely in euery thing, but also in the manner of euery thing.

As for the diuersity of Grammars, it is well and profitably taken away by the Kings Maiesties wisedom, who foreseeing the inconuenience, and fauourably prouiding the remedie, caused one kind of Grammar by sundry learned men to be diligently drawne, and so to be set out, onely euery where to be taught for the vse of learners, and for the hurt of changing of Schoolemasters.

The varietie of teaching is diuers yet, and alwayes will be, for that euery Schoolemaster liketh that he knoweth, and seeth not the vse of that he knoweth not, and therefore iudgeth that the most sufficient way, which he seeth to be the readiest meane, and perfectest kind, to bring a learner to haue a through knowledge therein.

Wherefore it is not amisse, if one seeing by triall an easier and readier way, then the common sort of teachers do, would say what he hath prooued, and for the commoditie allowed, that other not knowing the same, might by experience proue the like, and then by proofe reasonable iudge the like, not hereby excluding the better way when it is found, but in the meane season forbidding the worse.

The first and cheifest point is, that the diligent Master make not the Scholler hast too much, but that in continuance and diligence of teaching make him to rehearse so, that while he hath perfectly that that is behind, he suffer him not to goe forward. For this posting hast, ouerthroweth and hurteth a great sort of wits, and casteth them into an amazednesse, when they know not how they shall either go forward or backeward, but sticketh

fast

fast as one plunged, that cannot tell what to doe, or which way to turne him: and then the Master thinketh the Scholler to bee a dullard, and the Scholler thinketh the thing to be vneasie, and too hard for his wit: and the one hath an euill opinion in the other, when oftentimes it is in neither, but in the kind of teaching. Wherefore, the best and cheifest point throughly to bee kept is, that the Scholler haue in minde so perfectly that that hee hath learned, and vnderstand it so, that not onely it be not a stoppe for him, but also a light and help vnto the residue that followeth. This shall be the Masters ease, and the childes incouraging, when the one shall see his labour take good effect, and thereby in teaching the lesse tormented: and the other shall thinke the thing easier, and so with more gladnesse readie to goe about the same.

In going forward, let him haue of euery declination of Nounes, and conjugation of Verbes, so many seuerall examples as they passe them, that it may seeme to the Schoolemaster no word in the Latine tongue to be so hard for that part, that the Scholler shall not be able praiseably to enter into the fourming thereof. And surely the multitude of examples, if the easiest and commonest bee taken first, and so come to the stranger and harder, must needes bring this profit withall, that the Scholler shall best vnderstand, and sooneſt conceiue the reason of the rules, and best be acquainted with the fashion of the tongue. Wherein it is profitable, not onely that he can orderly decline his Noune, and his Verbe, but euery way, forward, backward, by cases, by persons: that neither case of Noune, nor person of Verbe can be required, that hee cannot without stoppe or study tell. And vnto this time I count not the Scholler perfect, nor ready to goe a-

ny further, till he hath this alreadie learned.

This when he can perfectly doe, and hath learned euery part, not by rote, but by reason, and is cunninger in the vnderstanding of the thing, then in rehearsing of the words, (which is not past a quarter of a yeares diligence, or very little more to a painfull and diligent man, if the Scholler haue a meane wit) then let him passe to the Concords to know the agreement of parts among themselues, with like way and diligence, as is afore described.

Wherein plaine and sundry examples, and continuall rehearsall of things learned, and specially the daily declining of a Verbe, and turning him into all fashions, shall make the great and heauie labour so easie, and so pleasant for the framing of sentences, that it wil be rather a delight vnto them that they be able to doe well, then paine in searching of an vnused and vnacquainted thing.

When these Concordes bee well knowne vnto them, an easie and pleasant paine, if the foregrounds be well and throughly beaten in, let them not continue in learning of their rules orderly, as they lie in the Syntaxe, but rather learne some prettie booke, wherein is contained not only the eloquence of the tongue, but also a good plaine lesson of honestie and godlines, and thereof take some little sentence as it lieth, and learne to make the same first out of English into Latine, not seeing the booke, or construing it thereupon. And if there fal any necessary rule of the Syntaxe to be known, then to learne it, as the occasion of the sentence giueth cause that day. Which sentence once made well, and as nigh as may be with the words of the booke, then to take the booke, and construe it, and so shall he be lesse troubled with the parsing of it, and easilliest carry his lesson in minde.

And

And although it was ſaid before, that the ſcholler ſhould learne but a little at once, it is not meant that when the Maſter hath heard him a while, he ſhould let him alone, (for that were more negligence for both parts) but I would all their time they be at ſchoole, they ſhould neuer be idle, but alwayes occupied in a continual rehearſing and looking backe againe to thoſe things they haue learned, and be more bound to keep well their old, then to take forth any new.

Thus if the Maſter occupy them, he ſhall ſee a little leſſon take a great deale of time: and diligently enquiring and examining of the parts and the rules, not to bee done ſo quickly and ſpeedily as it might be thought to be: within a while, by this vſe the Scholler ſhal be brought to a good kind of readineſſe of making, to the which if there be adioyned ſome vſe of ſpeaking, (which muſt neceſſarily be had) he ſhall be brought paſt the wearieſome bitternes of his learning.

A great helpe to further this readineſſe of making and ſpeaking ſhal be, if the Maſter giue him an Engliſh booke, and cauſe him ordinarily to turne euery day ſome part into Latine. This exerciſe cannot be done without his rules, and therfore doth eſtabliſh them and ground them ſurely in his mind for readines, and maketh him more able to ſpeake ſuddenly, whenſoeuer any preſent occaſion is offered for the ſame. And it doth help his learning more a great deale to turne out of Engliſh into Latine, then contrary.

Furthermore, we ſee many can vnderſtand Latine, that cannot ſpeake it, and when they reade the Latine word in the booke, can tel you the Engliſh thereof at any time: but when they haue layd away their bookes, they cannot contrariwiſe tell

you for the English the Latine againe, whensoeuer you will aske them. And therefore this exercise helpeth this sore well, and maketh those words which hee vnderstandeth to be readiest by vse vnto him, and so perfecteth him in the tongue handsomely.

These precepts well kept, will bring a man cleane past the vse of this Grammar booke, and make him as ready as his book, and so meet to further things: whereof it were out of season to giue precepts here. And therefore this may be for this purpose enough, which to good Schoolemasters and skilfull are not so needfull: to other meaner and lesse practised it may be, not onely worth the labour of reading, but also of the vsing.

The LATINE Letters are thus WRITTEN.

a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ s t v u x y z.
A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ s t v u x y z.
A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Letters are diuided into VOWELS and CONSONANTS.

A Vowell is a Letter, which maketh a full and perfect ſound of himſelfe: and there are fiue in number, namely, *A. E. I. O. V.* whereunto is added the Greeke Vowell Y.

A Conſonant is a Letter, which muſt needes be ſounded with a Vowell: as *B.* with *E.* And all the Letters, except the Vowels, are Conſonants.

A Syllable is the Pronouncing of one Letter, or moe with one breath: as *Aue.*

A Dipthong is the ſound of two Vowels in one ſyllable, and of them there be foure in number, namely, æ, œ, au, eu: whereunto is added *ei*: as *Aeneas, Cœna, Audio, Euge, Hei.*

In ſtead of æ, and œ, we commonly do pronounce *E.*

The GREEKE Letters are thus WRITTEN.

α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ φ χ ψ ω.
Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω

PRECATIO.

DOmine Pater cæli ac terræ effector, qui liberaliter tribuis sapientiam omnibus eam cum fiducia abs te petentibus, exorna ingenij mei bonitatem, quam cum cæteris naturæ viribus mihi infudisti, lumine diuinæ gratiæ tuæ, vt non modo quæ ad cognoscendum te, & seruatorem nostrum Dominum Iesum valeant intelligam: sed etiam ita mente & voluntate persequar, & indies benignitate tua, tum doctrina tum pietate proficiam, vt, qui efficis omnia in omnibus, in me resplendescere dona tua facias, ad gloriam sempiternam immortalis Maiestatis tuæ, *Amen.*

A PRAYER.

OAlmighttie Lord & mercifull Father, maker of Heauen and Earth, which of thy free liberalitie giuest wisedome aboundantly to all that with faith and full assurance aske it of thee: beautifie by the light of thy heauenly grace the towardnes of my wit, the which with all powers of nature thou hast powred into me, that I may not onely vnderstand those things which may effectually bring me to the knowledge of thee, and the Lord Iesu our Sauiour, but also with my whole heart and will, constantly follow the same, and receiue daily increase through thy bountiful goodnesse towards me, as well in good life as doctrine, so that thou which worke st all things in all creatures, maist make thy gratious benefits shine in me, to the endlesse glorie and honour of thine immortall Maiestie. So be it.

An Introduction of the Eight parts of Latine Speach.

In speach be these eight parts following:

Noune, Pronoune, Verbe, Participle, } declined, { Aduerbe, Coniunction Prepoſition, Interiection } vndeclined,

Of A Novne.

A Noune, is the name of a thing that may be seen, felt, heard, or vnderstood: as the name of my hand in Latine, is Manus: the name of an house, is Domus: the name of goodnes, is Bonitas, A Noune

Of Nounes, some be Substantiues, and some be Adiectiues. Nounes be of two sorts

A noune Substantiue is that standeth by himselfe, and requireth not another word to be ioyned with him to shewe his signification: as Homo, *a man*. And it is declined with one Article: as Hic magiſter, *a maſter*. Or else with two at the most: as Hic & Hæc Parens, *a father or mother*. A Noune Substantiue.

A noune Adiectiue is that cannot stand by himselfe in reason or signification, but requireth to be ioyned with an other word: as Bonus, *Good*. Pulcher, *Faire*. And it is declined either with three Terminations: as Bonus, bona, bonum: or else with three Articles: as Hic, hæc, & hoc Fœlix, *Happie*. Hic & hæc Leuis, & hoc Leue, *Light*. A Noune Adiectiue.

A Noune Substantiue, either is proper to the thing that it betokeneth: as Edvardus is my proper name: or else is common to moe: as Homo is a common name to all men. Two kinds of Nounes Substantiues.

Numbers of Nounes.

IN Nounes be two numbers, the Singular and the Plurall. The Singular number speaketh but

but of one: as Lapis, *a stone*. The Plurall number speaketh of moe then one: as Lapides, *stones*.

Cases of Nounes.

NOunes be declined with sixe cases, singularly and plurally: The Nominatiue, the Genitiue, the Datiue, the Accusatiue, the Vocatiue, and the Ablatiue.

Nominatiue case. The Nominatiue case commeth before the verb, and answereth to this question, Who, or what: as Magister docet, *The Master teacheth*.

Genitiue. The Genitiue case is known by this token Of, and answereth to this question, whose, or whereof: as Doctrina magistri, *The learning of the Master*.

Datiue. The Datiue case is knowne by this token To, & answereth to this question, to whom, or to what: as Do librum magistro, *I giue a booke to the Master*.

Accusatiue. The Accusatiue case followeth the Verbe, and answereth to this question Whome, or what: as Amo magistrum, *I loue the Master*.

Vocatiue. The Vocatiue case is known by calling or speaking to: as O Magister, *O Master*.

Ablatiue The Ablatiue case is cõmonly ioyned with Prepositions seruing to the Ablatiue case: as De Magistro, *Of the Master*: Coram Magistro, *Before the Master*.

Also In, with, through, for, from, by, & then, after ỹ comparatiue degree, be signes of ỹ ablatiue case.

Articles.

Articles are borrowed of the Pronoune, and be thus declined,

Singulariter,
- Nominat. hic, hæc, hoc
- Genitiuo huius
- Datiuo huic
- Accus. hunc, hanc, hoc
- Vocatiuo caret
- Ablatiuo hoc, hac, hoc

Pluraliter,
- Nomin. hi, hæ, hæc.
- Gen. horum, harum, horum
- Datiuo his
- Accus. hos, has, hæc
- Vocatiuo caret
- Ablatiuo his.

Gen-

Genders of Nounes.

GEnders of Nounes be seuen: the Masculine, the Femnine, the Neuter, & Common of two, & Common of three, the Doubtful, & the Epicene.

The Masculine Gender is declined with this Article Hic: as Hic vir, *a man.*

The Feminine Gender is declined with this article Hæc: as Hæc mulier, *a woman.*

The Neuter Gender is declined with this article Hoc: as Hoc saxum, *a stone.*

The Common of two is declined with Hic and Hæc: as Hic & Hæc Parens, *a father or mother.*

The Common of three is declined with Hic, hæc and hoc: as Hic, hæc & hoc fœlix, *happie.*

The Doubtfull Gender is declined with Hic or Hæc: as Hic vel hæc dies, *a day.*

The Epicene Gender is declined with one article, and vnder that one article both kinds be signified: as Hic passer, *a sparrow* Hæc aquila, *an Eagle*, both he and shee.

The Declensions of Nounes.

There be fiue Declensions of Nounes.

THe first is when the Genitiue & the Datiue case singular do end in æ diphthong, the accusatiue in am, the Uocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in a. The Nominatiue plurall in æ diphthong, the Genitiue in arum. the Datiue in is, the Accusatiue in as, the Uocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in is, as in example

Singulariter,	*Nominat. hæc musa*	Pluraliter,	*Nominatiuo hæ musæ*	Hæc Mensa.
	Genit. huius musæ		*Genit. harum musarum*	Hic Poeta.
	Datiuo huic musæ		*Dat. his musis*	Hic & hæc Vena.
	Accus. hanc musam		*Accusat. has musas*	
	Vocatiuo ô musa		*Vocatiuo ô musæ*	
	Ablat. ab hac musa		*Ablatiuo ab his musis.*	

Note

but of one: as Lapis, *a stone*. The Plurall number speaketh of moe then one: as Lapides, *stones*.

Cases of Nounes.

NOunes be declined with fiue cases, singularly and plurally: The Nominatiue, the Genitiue, the Datiue, the Accusatiue, the Vocatiue, and the Ablatiue.

Nominatiue case. The Nominatiue case commeth before the verb, and answereth to this question, Who, or what: as Magister docet, *The Master teacheth*.

Genitiue. The Genitiue case is known by this token Of, and answereth to this question, whose, or whereof: as Doctrina magistri, *The learning of the Master*.

Datiue. The Datiue case is knowne by this token To, & answereth to this question, to whom, or to what: as Do librum magistro, *I giue a booke to the Master*.

Accusatiue. The Accusatiue case followeth the Verbe, and answereth to this question Whome, or what: as Amo magistrum, *I loue the Master*.

Vocatiue. The Vocatiue case is known by calling or speaking to: as O Magister, *O Master*.

Ablatiue The Ablatiue case is cõmonly ioyned with Prepositions seruing to the Ablatiue case: as De Magistro, *Of the Master*: Coram Magistro, *Before the Master*.

Also In, with, through, for, from, by, & then, after ỹ comparatiue degree, be signes of ỹ ablatiue case.

Articles.

Articles are borrowed of the Pronoune, and be thus declined,

Singulariter,
- *Nominat. hic, hæc, hoc*
- *Genitiuo huius*
- *Datiuo huic*
- *Accus. hunc, hanc, hoc*
- *Vocatiuo caret*
- *Ablatiuo hoc, hac, hoc*

Pluraliter,
- *Nomin. hi, hæ, hæc.*
- *Gen. horum, harum,*
- *Datiuo bis (horum*
- *Accus. hos, has, hæc*
- *Vocatiuo caret*
- *Ablatiuo bis.*

Gen-

Genders of Nounes.

GEnders of Nounes be seuen: the Masculine, the Femnine, the Neuter, & Common of two, & Common of three, the Doubtful, & the Epicene.

The Masculine Gender is declined with this Article Hic: as Hic vir, *a man.*

The Feminine Gender is declined with this article Hæc: as Hæc mulier, *a woman.*

The Neuter Gender is declined with this article Hoc: as Hoc saxum, *a stone.*

The Common of two is declined with Hic and Hæc: as Hic & Hæc Parens, *a father or mother.*

The Common of three is declined with Hic, hæc and hoc: as Hic, hæc & hoc fœlix, *happie.*

The Doubtfull Gender is declined with Hic or Hæc: as Hic vel hæc dies, *a day.*

The Epicene Gender is declined with one article, and vnder that one article both kinds be signified: as Hic passer, *a sparrow* Hæc aquila, *an Eagle*, both he and shee.

The Declensions of Nounes.

There be fiue Declensions of Nounes.

THe first is when the Genitiue & the Datiue case singular do end in æ diphthong, the accusatiue in am, the Uocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in a. The Nominatiue plurall in æ diphthong, the Genitiue in arum. the Datiue in is, the Accusatiue in as, the Uocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in is, as in example

Singulariter,	*Nominat. hæc musa*	Pluraliter,	*Nominatiuo hæ musæ*
	Genit. huius musæ		*Genit. harum musarum*
	Datiuo huic musæ		*Dat. his musis*
	Accus. hanc musam		*Accusat. has musas*
	Uocatiuo ô musa		*Uocatiuo ô musæ*
	Ablat. ab hac musa		*Ablatiuo ab his musis.*

Hæc Mensa.
Hic Poeta.
Hic & hæc Verna.

Note

Note. Note that Filia and Nata, doe make the Datiue and the Ablatiue plurall in is or in abus. Also Dea, mula, equa, liberta, make the Datiue and the Ablatiue case plurall in abus onely.

II. The second is, when the Genitiue case singular endeth in i, the Datiue in o, the Accusatiue in um, the Vocatiue for the most part like the Nominatiue, the Ablatiue in o. The Nominatiue plurall in i, the Genitiue in orum, the Datiue in is, the Accusatiue in os, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in is, as in example,

Hic Vir, Hic Liber. Hæc Colus. Hic Logos.	Singulariter,	*Nomin. hic magister*	Pluraliter, *Nominatiuo hi magistri*
		Gen. huius magistri	*Gen. horum magistrorum*
		Datiuo huic magistro	*Datiuo his magistris.*
		Acc. hunc magistrum	*Accusatiuo hos magistros*
		Vocatiuo ô magister	*Vocatiuo ô magistri*
		Ablat. ab hoc magistro	*Ablat. ab his magistris.*

Note. Here is to be noted, that when the Nominatiue endeth in us, the Vocatiue shall end in e: as Nominatiuo hic Dominus, Vocatiuo ô Domine. Except Deus that maketh ô Deus: and Filius, that maketh ô fili.

When the Nominatiue endeth in ius, if it be a proper name of a man, the Vocatiue shall end in i: as, Nominatiuo hic Georgius, Vocatiuo ô Georgi.

Also these Nounes following, make their vocatiue in e, or in us: as Agnus, lucus, vulgus, populus, chorus, fluuius.

Note. Note also, that all Nounes of the neuter genber, of what declension soeuer they be, haue the Nominatiue, the Accusatiue, and the Vocatiue like in both numbers, and in the plurall number they end all in a: as in example,

Sin-

Singulariter,	Nomin. hoc regnum	Pluraliter,	Nominatiuo hæc regna
	Genitiuo huius regni		Genit. horum regnorum
	Datiuo huic regno		Datiuo his regnis
	Accusat. hoc regnum		Accusatiuo hæc regna
	Vocatiuo ô regnum		Vocatiuo ô regna
	Ablatiuo ab hoc regno		Ablatiuo ab his regnis.

Hoc Damnū. Hoc Malum. Hoc Verbum

Except Ambo and Duo, which make the Neuter gender in o, and be thus declined,

Pluraliter,
Nominatiuo Ambo, ambæ, ambo
Genitiuo Amborum, ambarum, amborum
Datiuo Ambobus, ambabus, ambobus
Accusatiuo Ambos, ambas, ambo
Vocatiuo Ambo, ambæ, ambo
Ablat. Ambobus, ambabus, ambobus. Likewise Duo.

III. The third is, when the Genitiue case singular endeth in is, the Datiue in i, & Accusatiue most commonly in em, & sometime in im, and sometime in both: the Vocatiue like the Nominatiue, & Ablatiue in e, sometime in i, & sometime both in e & i: The Nominatiue case plurall in es, the Genitiue sometime in um, & sometime in ium, the Datiue in bus, the Accusatiue in es, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in bus, as in example,

Hic pater. Hic panis. Hoc opus. Hoc caput. Hæc nubes. Hic vel hæc bubo.

Singulariter,	Nominatiuo hic lapis	Pluraliter,	Nominatiuo hi lapides
	Genit. huius lapidis		Genit. horum lapidum
	Datiuo huic lapidi		Datiuo his lapidibus
	Accus. hunc lapidem		Accusatiuo hos lapides
	Vocatiuo ô lapis		Vocatiuo ô lapides
	Ablat. ab hoc lapide		Ablat. ab his lapidibus.

Singulariter,	Nom. hic & hæc parens	Pluraliter,	Nom. hi & hæ parentes
	Genit huius parentis		G. horū & harū parentū
	Datiuo huic parenti		Da. his parentibus
	A. hunc & hãc parentẽ		A. hos & has parentes
	Vocatiuo ô parens (te		Vocatiuo ô parentes
	A. ab hoc & hac paren-		Ab. ab his parentibus.

Hæc virtus. Hoc animal. Hoc cubile. Hoc calcar.

The

IIII. The fourth is, when the Genitiue case singular endeth in us, & datiue in üi, & accusatiue in um, the vocatiue like & Nominatiue, the ablatiue in u. The nominatiue plurall in us, & genitiue in üum, & datiue in ibus, & accusatiue in us, the vocatiue like the nominatiue, & ablatiue in ibus, as in example,

Hic Gradus. Hæc porticus. Hoc cornu.

Singulariter,	*Nominatiuo hæc manus*	Pluraliter,	*Nominatiuo hæ manus*
	Genitiuo huius manus		*Gen. harum manuum*
	Datiuo huic manui		*Datiuo his manibus*
	Accusat. hanc manum		*Accusatiuo has manus*
	Vocatiuo ô manus		*Vocatiuo ô manus*
	Ablatiuo ab hac manu		*Ablat. ab his manibus*

V. The fift is, when the Genitiue & the datiue case singular do end in ei, the Accusatiue in em, the vocatiue like the nominatiue, & ablatiue in e. The Nominatiue plurall in es, & Genitiue in erum, the datiue in ebus, the accusatiue in es, & vocatiue like the nominatiue, & ablatiue in ebus, as in example,

Note that all nounes of the fifth declension bee of the feminine gender, except meridies, and dies.

Hæc res. Hæc Facies. Hæc Acies.

Singulariter,	*Nominatiuo hic meridies*	Pluraliter,	*Nominat. hi meridies*
	Genitiuo huius meridei		*G. horum meridierum*
	Datiuo huic meridei		*Dat. his meridiebus*
	Accusat. hunc meridiem		*Accusat. hos meridies*
	Vocatiuo ô meridies		*Vocatiuo ô meridies*
	Ablatiuo ab hoc meridie		*Ab. ab his meridiebus*

The Declining of Adiectiues.

A Noune Adiective of three terminations is thus declined,

Niger, a, um. Tardus, a, um Satur. a, um.

Singulariter,	*No. bonus, bona, bonũ*	Pluraliter,	*Nomin. boni, bonæ, bona*
	Gen boni, bonæ, boni		*Ge. bonorum, bonarũ, bo-*
	Dat. bono, bonæ, bono		*Dat. bonis (norum*
	Ac. bonũ, bonã, bonũ		*Acc. bonos, bonas, bona*
	Voc. bone, bona, bonũ		*Vocat. boni, bonæ, bona*
	Abl. bono, bona, bono		*Ablatiuo bonis.*

There

There are beſide theſe, certaine Nounes adiectiues of another maner of declining, which make the genitiue caſe ſingular in ius, and the datiue in i, which be theſe that follow, with their cõpounds. An exception.

Singulariter	Pluraliter
No. vnus, vna, vnum	Nomin. vni, vnæ, vna
Genitiuo vnius	G. vnorum, vnarũ, vnorum
Datiuo vni	Dat. vnis
Ac. vnum, vnã, vnũ	Accuſ. vnos, vnas, vna
Vo. vne, vna, vnum	Vocat. vni, vnæ, vna
Ablat. vno, vna, vno	Ablatiuo vnis.

Note that vnus, a, um, hath not the plural number, but when it is ioyned with a word that lacketh ỹ ſingular number: as, vnæ literæ, vna mœnia.

In like manner be declined totus, ſolus, and alſo vllus, alius, alter, vter, and neuter, ſauing that theſe fiue laſt rehearſed, lacke the Vocatiue caſe. Nounes adiectiues lacking the vocatiue caſe.

A noune adiectiue of iĩ. articles, is thus declined

Singulariter	Pluraliter
Nominat. hic, hæc & hoc fœlix	Nomin. hi & hæ fœlices & hæc fœlicia
Genit. huius fœlicis	Gen horum, harum, & horum fœlicium
Datiuo huic fœlici	Datiuo his fœlicibus
Accuſ. hunc & hanc fœlicem, & hoc fœlix	Ac. hos & has fœlices & hæc fœlicia
Vocatiuo ô fœlix	Vo. ô fœlices, & ô fœlicia
Ab. ab hoc, hac, & hoc fœlice vel fœlici	Ablat. ab his fœlicibus

Ingens. Solers. Capax. Vetus.

Singulariter	Pluraliter
No. hic & hæc triſtis & hoc triſte	Nomin. hi & hæ triſtes & hæc triſtia
Gen. huius triſtis	Gen. horum, harum & horum triſtium
Datiuo huic triſti	Datiuo his triſtibus
Accuſ. hunc & hanc triſtem, & hoc triſte	Acc. hos & has triſtes & hæc triſtia
Vo. ô triſtis, & ô triſte	Vo. ô triſtes & ô triſtia
Ablat. ab hoc, hac & hoc triſti	Ablat. ab his triſtibus.

Lenis, & leue. Celer, celeris & celere. Melior, & melius.

Comparisons of Nounes.

Adiectiues whose signification may increase or be diminished, may forme Comparison.

Three degrees of Comparison. There be three degrees of comparison: The Positiue, the Comparatiue, and the Superlatiue.

The Positiue. The Positiue betokeneth the thing absolutely without excesse: as, Durus, *Hard.*

The Comparatiue. The Comparatiue somwhat exceedeth his positiue in signification: as, Durior, *Harder.* And it is formed of the first case of his positiue that endeth in i, by putting thereto, or ꝫ us: as of Duri, hic & hæc durior, & hoc durius: of Tristi, hic & hęc tristior, & hoc tristius: of Dulci, hic & hæc dulcior, & hoc dulcius.

The Superlatiue. The Superlatiue exceedeth his positiue in the highest degree: as, Durissimus, *Hardest.* And it is formed of the first case of his Positiue that endeth in i, by putting thereto ſ and simus: as of Duri, durissimus: of Tristi, tristissimus: of Dulci, dulcissimus.

Exception. From these general rules are excepted these that follow, Bonus, melior, optimus. Malus, peior, pessimus. Magnus, maior, maximus. Parvus, minor, minimus. Multus plurimus, multa plurima, multum plus plurimum.

Aer. Ter. Aer. And if the Positiue end in er, the Superlatiue is formed of the Nominatiue case, by putting to rimus: as Pulcher, pulcherrimus.

Also these Nounes ending in lis, make the Superlatiue by changing lis into limus: as, Humilis, humillimus: similis, simillimus: facilis, facillimus: gracilis, gracillimus: agilis, agillimus: docilis, docillimus.

All other Nounes ending in lis, doe followe the generall rule aforegoing: as, Vtilis, vtilissimus.

Igneus, Impius. Arduus. Strenuus Also if a vowell come before us, it is compared by Magis & Maxime: as Pius, magis pius, maximè pius. Assiduus, magis assiduus, maximè assiduus.

Of the PRONOVNE.

A Pronoune, is a part of ſpeech much like to a Noune, which is vſed in ſhewing or rehearſing.

There be fifteene Pronounes, Ego, tu, ſui, ille, ipſe, iſte, hic, is, meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, noſtras, veſtras, whereof foure haue the vocatiue caſe: as, Tu, meus, noſter, and noſtras, and all the other lacke the Vocatiue caſe. There bee fifteene Pronounes.

To theſe may be added their compounds, Egomet, tute, idem, and alſo Qui, quæ, quod.

Theſe eight Pronounes, Ego, tu, ſui, ille, ipſe, iſte, hic, & is, be Primitiues, ſo called, for becauſe they be not deriued of others. And they be alſo called Demonſtratiues, becauſe they ſhewe a thing not ſpoken of before. Pronounes Primitiues. Demonſtratiues

And theſe ſixe, Hic, ille, iſte, is, idem, and qui, be Relatiues, becauſe they rehearſe a thing that was ſpoken of before. Relatiues.

Theſe ſeauen, Meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, noſtras, veſtras, be Deriuatiues, for they bee deriued of their Primitiues, Mei, tui, ſui, noſtri, and veſtri. Deriuatiues.

There belongeth to a Pronoune theſe fiue things: Number, caſe, and Gender, as are in a Noune: declenſion & perſon: as here followeth. Fiue things belong to a pronoune.

The Declenſions of PRONOVNES.

There be foure Declenſions of Pronounes.

Theſe three, *Ego, tu, ſui*, be of the firſt declenſion, and be thus declined. The firſt declenſion.

Singulariter,	*Nominatiuo*	*Ego*	
	Genitiuo	*mei*	
	Datiuo	*mihi*	
	Accuſatiuo	*me*	
	Vocatiuo	*caret*	
	Ablatiuo	*à me*	
Pluraliter,	*Nominatiuo*	*nos*	
	Genitiuo	*noſtrûm, vel noſtri*	
	Datiuo	*nobis*	
	Accuſatiuo	*nos*	
	Vocatiuo	*caret*	
	Ablatiuo	*à nobis.*	

Singulariter,	Nominatiuo Tu		Pluraliter,	Nominatiuo vos
	Genitiuo tui			Genitiuo veſtrûm vel veſtri
	Datiuo tibi			Datiuo vobis
	Accuſatiuo te			Accuſatiuo vos
	Vocatiuo ô tu			Vocatiuo ô vos
	Ablatiuo à te			Ablatiuo à vobis.
Singulariter and Pluraliter	Nominatiuo caret			Accuſatiuo ſe
	Genitiuo ſui			Vocatiuo caret
	Datiuo ſibi			Ablatiuo à ſe

The ſecond declenſion,

Theſe ſixe, Ille, ipſe, iſte, hic, is, **and** qui, **bee of the ſecond declenſion, and be thus declined.**

Singulariter,	Nom. iſte, iſta, iſtud		Pluraliter,	Nominatiuo iſti, iſtæ, iſta
	Genitiuo iſtius			Gen. iſtorum, iſtarũ, iſtorũ
	Datiuo iſti			Datiuo iſtis
	Ac. iſtum, iſtam, iſtud			Accuſat. iſtos, iſtas, iſta
	Vocatiuo caret			Vocatiuo caret
	Ab'at. iſto, iſta, iſto			Ablatiuo iſtis.

Ille, is declined like Iſte, **and alſo** Ipſe, **ſauing that the neuter gender in the Nominatiue caſe, and in the Accuſatiue caſe ſingular maketh** Ipſum.

Nominatiuo hic, hæc, hoc: Genitiuo huius: Datiuo huic, **as afore in the Noune.**

Singulariter,	Nominat. is, ea, id		Pluraliter,	Nominatiuo ÿ, eæ, ea
	Genitiuo eius			Gen. eorum, earum, eorum
	Datiuo ei			Datiuo ÿs vel eis
	Accuſ. eum, eam, id			Accuſatiuo eos, eas, ea
	Vocatiuo caret			Vocatiuo caret
	Ablatiuo eo, ea, eo			Ablatiuo ÿs vel eis
Singulariter,	Nom. qui, quæ, quod		Pluraliter,	Nomin. qui, quæ, qua
	Genitiuo cuius			G. quorum, quarũ, quorũ
	Datiuo cui			Datiuo quibus vel queis
	Ac. quem, quam, quod			Accuſ. quos, quas, quæ
	Vocatiuo caret (qui			Vocatiuo caret
	Abl. quo, qua, quo, vel			Ablat. quibus vel queis.

The compound of Quis.

Likewiſe Quis **and** Quid **be declined, whether they be Interrogatiues, or Indefinits. Alſo** Quiſquis **is thus declined.**

Nomi-

Nominatiuo { *Quiſquis* / *Quicquid* } *Accuſ.* { *Quic-quid* / *quid.* } *Ablatiuo* { *Quoquo*, / *Quaqua*, / *Quoquo.* }

Where note that Quid is alwaies a Subſtantiue of the Neuter gender. Note

Theſe fiue, Meus, tuus, ſuus, noſter, & veſter, are of the third declenſion, and be declined like nounes Adiectiues of three terminations, in this wiſe, The third declenſion.

Singulariter,	*Nom. meus, mea, meum*	Pluraliter,	*Nom. mei, meæ, mea*
	Gen. mei, meæ, mei		*Gen. meorum, mearum*
	Dat. meo, meæ, meo		*Dat. meis (meorum*
	Ac. meum, meã, meum		*Acc. meos, meas, mea*
	Vocat. mi, mea, meum		*Voc. mei. meæ, mea*
	Ablat. meo, mea, meo		*Ablatiuo meis*

So is Noſter declined, and Tuus, ſuus, veſter, ſauing that theſe three laſt do lack the vocatiue caſe

Noſtras, Veſtras, and this noune Cuias, be of the fourth declenſion, and be thus declined, The fourth declenſion.

Singulariter,	*Nom. hic & hæc noſtras, & hoc noſtrate*	Pluraliter,	*Nom. hi & hæ noſtrates & hæc noſtratia*
	Gen. huius noſtratis		*Gen. horum, harum, & horum noſtratium,*
	Datiue huic noſtrati		*Dat. his noſtratibus*
	Ac. hũc & hanc noſtratem & hoc noſtrate		*Acc. hos & has noſtrates, & hæc noſtratia*
	Vocat. ô noſtras, & ô noſtrate		*Vocat. ô noſtrates, & ô noſtratia*
	Abl. hoc, hac, & hoc noſtrate, vel noſtrati		*Abl. ab his noſtratibus.*

Here is to be noted, that Noſtras, Veſtras, and this Noune Cuias, be called Gentiles, becauſe they properly betoken pertaining to countries or nations, to ſects or factions. Note.

A Pronoune hath three perſons.

The firſt perſon ſpeaketh of himſelfe: as, Ego, I, Nos, wee. Perſons.

The ſecond perſon is ſpoken to: as, Tu, Thou: Vos, Yee. And of this perſon is alſo euery vocatiue caſe.

The third perſon is ſpoken of: as, Ille, He: Illi, They. And therefore all Nounes, Pronounes, and Participles be of the third perſon.

Of a VERBE.

A verbe. A Verbe is a part of ſpeech, declined with moode and tenſe, and betokeneth doing: as, Amo, I loue: or ſuffering: as, Amor, I am loued: or being: as, Sum, I am.

Of verbes, ſuch as haue perſons, be called Perſonals: as, Ego amo, Tu amas. And ſuch as haue no perſons, be called Imperſonals: as, Tædet, It irketh. Oportet, It behoueth.

Verbes Perſonals. Of verbs Perſonals there be fiue kinds: Actiue, Paſſiue, Neuter, Deponent, and Commune.

Actiue. A verbe Actiue endeth in o, and betokeneth to doe: as, Amo, I loue: and by putting to r, it may be a Paſſiue: as, Amor.

Paſſiue. A verbe Paſſiue endeth in or, and betokeneth to ſuffer: as, Amor, I am loued: and by putting away r, it may be an Actiue: as, Amo.

Neuter. A verbe Neuter endeth in o, or m, and cannot take r, to make him a Paſſiue: as, Curro, I runne, Sum, I am. And it is engliſhed ſometime actiuely: as, Curro, I runne: And ſometime paſſiuely: as, Ægroto, I am ſicke.

Deponent. A verb deponent endeth in r, like a Paſſiue, and yet in ſignification is but either Actiue, as Loquor verbum, I ſpeake a word: or neuter, as, Glorior, I boaſt.

Commune. A verbe Commune endeth in r, and in ſignification is both Actiue and Paſſiue: as, Oſculor te, I kiſſe thee: Oſculor à te, I am kiſſed of thee.

Moodes.

MOODES.

THere be ſixe Moodes: the Indicatiue, the Imperatiue, the Optatiue, the Potentiall, the Subiunctiue, and the Infinitiue. Moodes ſixe.

The Indicatiue moode ſheweth a reaſon true or falſe: as, Ego amo, *I loue*. Or elſ asketh a queſtion: as, Amas tu? *Doeſt thou loue?* Indicatiue.

The Imperatiue biddeth or commandeth: as, Ama, *Loue thou*. Imperatiue.

The Optatiue wiſheth or deſireth, with theſe ſignes, *would God, I pray God*, or *God grant*: as, Vtinam amem, *I pray God I loue*: and hath euermore an Aduerbe of wiſhing ioyned with him. Optatiue

The Potentiall mood is known by theſe ſignes, *May, can, might, would, ſhould*, or *ought*: as, Amem, *I may* or *can loue*: without an Aduerbe ioyned with him. Potentiall.

The Subiunctiue moode hath euermore ſome Coniunction ioyned with hym: as, Cùm amarem, *when I loued*. And it is called ℔ Subiunctiue mood, becauſe it dependeth of another verbe in the ſame ſentence, either going afore, or comming after: as, Cùm amarem, eram miſer: *when I loued, I was a wretch*. Subiunctiue.

The Infinitiue ſignifieth to doe, to ſuffer, or to be, and hath neither number, nor perſon, nor Nominatiue caſe before him, and is known commonly by this ſigne, *To*: as, Amare, *To loue*. Alſo when two verbes come together, without any Nominatiue caſe between them, then the latter ſhal be the Infinitiue mood: as, Cupio diſcere, I *deſire to learne*. Infinitiue.

GERVNDES.

THere be moreouer belonging to the Infinitiue moode of Verbes, certaine voices called Gerunds, ending in Di, do, and dum: which haue both the Actiue and Paſſiue ſignification: as, Amandi, Gerunds three, di, do, dum.

Of louing, or *of beeing loued.* Amando, *In louing*, or *in beeing loued.* Amandum, *To loue*, or *to be loued.*

SVPINES.

Supines two, um, u.

THere be alſo pertaining vnto Verbs two Supines, the one ending in um, which is called the firſt ſupine, becauſe it hath the ſignification of the verbe actiue: as, Eo amatum, *I goe to loue.* And the other in u, which is called the latter Supine, becauſe it hath for the moſt part the ſignification paſſiue: as, Difficilis amatu, *Hard to be loued.*

TENSES.

Tenſes fiue.

THere be fiue Tenſes or Times: the Preſent tenſe, the Preterimperfect tenſe, the Preterperfect, the Preterpluperfect, & the Future tenſe.

Preſent tenſe.

The Preſent tenſe ſpeaketh of the time that now is: as Amo, *I loue.*

Preter-imperfect.

The Preterimperfect tenſe ſpeaketh of the time not perfectly paſt: as, Amabam, *I loued, or did loue.*

Preterperfect.

The Preterperfect tenſe ſpeaketh of ye time perfectly paſt, wt this ſigne *Haue*: as, Amaui, *I haue loued.*

Preterpluperfect.

The Preterpluperfect tenſe ſpeaketh of the time more then perfectly paſt, with this ſigne *Had*: as, Amaueram, *I had loued.*

Future.

The Future tenſe ſpeaketh of the time to come, with this ſigne *Shal* or *wil*: as, Amabo, *I ſhal* or *wil loue*

PERSONS.

Perſons three.

THere be alſo in Verbes three perſons, in both numbers: as, Singulariter, Ego amo, *I loue*: Tu ama, *Thou loueſt*: Ille amat, *He loueth*. Pluralit. Nos amamus, *We loue*: Vos amatis, *Ye loue*: Illi amant, *They loue*

CONIVGATIONS.

Conjugations foure.

VErbes haue foure Coniugations, which bee knowne after this manner:

The

The first Coniugation hath â long before re, and ris: as, Amâre, Amâris. 1

The second Coniugation hath ê long before re, and ris: as, Docêre, Docêris. 2

The third Coniugation hath ĕ short before re, and ris: as, Legĕre, legĕris. 3

The fourth Coniugation hath i long before re, and ris: as, Audîre, Audîris. 4

Verbes in **O**, of the foure Coniugations bee *declined after these examples.*

AMo, amas, amaui, amare: Amandi, amando, amandum: Amatum, amatu: Amans, amaturus, To loue.

Doceo, doces, docui, docere: Docendi, docendo, docendum: Doctum, doctu: Docens, docturus, To teach.

Lego, legis, legi, legere: Legendi, legendo, legendum: Lectum, lectu: Legens, lecturus, To reade.

Audio, audis, audiui, audire: Audiendi, audiendo, audiendum: Auditum, auditu: Audiens, auditurus, To heare.

Indicatiue Moode present Tense singular.

I loue or do loue.	Thou louest, or doest loue.	He loueth, or doth loue.	We loue, or do loue.	Ye loue, or do loue.	They loue, or do loue.

Amo, amas, amat	*Pluraliter.*	Amamus, amatis, amant
Doceo, doces, docet		Docemus, docetis, docent
Lego, legis, legit		Legimus, legitis, legunt
Audio, audis, audit		Audimus, auditis, audiunt.

Preterimperfect tense singular, Amabam, Docebam, Legebam, Audiebam, bas, bat. *Plural.* bamus, batis, bant. — I loued, or did loue.

Preterperfect tense singular, Amaui, Docui, Legi, Audiui, sti, it. *Plural.* imus, istis, erunt vel ere. — I haue loued.

Preter-

Preterplu-perfect tenſe ſingu-lar, Amaueram, Docueram, Legeram, Audiueram, } I had loued. ras, rat. *Plural.* ramus, ratis, rant.

Future tenſe ſingu-lar, Amabo, Docebo, Legam, Audiam, } I ſhall or will loue. bis, bit. *Pluraliter* bimus, bitis, bunt. es, et. *Pluraliter* emus, etis, ent.

Imperatiue Moode.

	Loue thou	Loue he, or let him loue.	Loue we, or let vs loue.	Loue ye.	Loue they, or let them loue.
Preſent tenſe ſingu-lar,	Ama, amet, amato. amato	*Plur.* amemus	amate, ament / amatote. amãto		
	Doce, doceat, doceto, doceto	*Pl.* doceamus	docete, doceant / docetote, docẽto		
	Lege, legat / Legito. legito	*Plur.* legamus	legite, legant / legitote. legunto		
	Audi, audiat, audito, audito.	*Pl.* audiamus	audite, audiant, / auditote. iunto.		

Optatiue Moode.

God grant I loue.

Preſent tenſe ſingu-lar. Vti-nam, Amem, ames, amet. *Plural.* amemus, ametis, ent. Doceam, Legam, Audiam, } as, at. *Plural. vtinam* amus, atis, ant.

Preterim-perfect tenſe ſingu-lar, Vtin. Amarem, Docerem, Legerem, Audirem, } Would God I loued, or did loue. res, ret. *Plu. vtinam* remus, retis, rent.

Preterper-fect tenſe ſingular, Vtinam, Amauerim, Docuerim, Legerim, Audiuerim, } I pray God I haue loued: ris, rit. *Plural. vtin.* rimus, ritis, rint.

Preter-

Preterplu-perfect tense singular, Vtin. Amauiſſem, Docuiſſem, Legiſſem, Audiuiſſem, — Would God I had loued: — ſes, ſet. *Plur. vtin.* ſemus, ſetis, ſent.

Future tense singular, Vtinam. Amauero, Docuero, Legero, Audiuero, — God grant I shall or will loue hereafter: — ris, rit. *Plur. vtinam* rimus, ritis, rint.

Potentiall Moode.

I may or can loue.

Preſint tense singular, Amem, ames, amet. *Plur.* amemus, ametis, ament. Doceam, Legam, Audiam, — as, at. *Pluraliter*, amus, atis, ant.

Preterimperfect tense singular, Amarem, Docerem, Legerem, Audirem, — I might, would, should, ought, or could loue: — res, ret. *Plural.* remus, retis, rent.

Preterperfect tense singular, Amauerim, Docuerim, Legerim, Audiuerim, — I might, would, should, or ought to haue loued — ris, rit. *Pluraliter*, rimus, ritis, rint.

Preterpluperfect tense singular, Amauiſſem, Dociuſſem, Legiſſem, Audiuiſſem, — I might, would, should, or ought to had loued — ſes, ſet. *Pluraliter*, ſemus, ſetis, ſent.

Future tense singular. Amauero, Docuero, Legero, Audiuero, — I may or can loue hereafter. — ris, rit. *Pluraliter*, rimus, ritis, rint.

Subiunctiue Moode.

when I loue.

Preſent tense singular, Cùm, Amem, ames, amet. *Pl. cùm* amemus, ametis, ent. Doceam, Legam, Audiam, — as, at. *Pluraliter cùm* amus, atis, ant.

Preter-

Preterim-perfect tense singular, Cùm, Amarem, Docerem, Legerem, Audirem, — When I loued, or did loue. — res, ret. *Plur. cùm* remus, retis, rent.

Preterperfect tense singular, Cùm, Amauerim, Docuerim, Legerim, Audiuerim, — When I haue loued. — ris, rit. *Plur. cùm* rimus, ritis, rint.

Preterpluperfect tense singular, Cùm, Amauissem, Docuissem, Legissem, Audiuissem, — When I had loued. — ses, set. *Plur. cùm* semus, setis, sent.

Future tense singular, Cùm, Amauero, Docuero, Legero, Audiuero, — When I shall or will loue. — ris, rit. *Plural. cùm* rimus, ritis, rint.

Infinitiue Moode.

Present and Preterimperfect tense. Amare, Docere, Legere, Audire, — To — Loue. Teach. Reade. Heare.

Preterperfect and preterpluperfect. Amauisse, Docuisse, Legisse, Audiuisse, — To haue or had — Loued. Taught. Reade. Heard.

Future tense. Amaturum, Docturum, Lecturum, Auditurum, esse. — To — Loue, Teach, Reade, Heare — hereafter.

Gerunds

Amandi, of louing — do, in louing — dū, to loue
Docēdi, of teaching — do, in teaching — dū, to teach
Legendi, of reading — do, in reading — dū, to read
Audiēdi, of hearing — do, in hearing — dū, to hear

Supines

Supines.

Amatum,	loue	Amatu,	to	loued.
Doctum,	teach	Doctu,	to	taught.
Lectum,	reade	Lectu,	be	read.
Auditum,	heare	Auditu,		heard.

A participle of the present tense.

Amans, Louing.
Docens, Teaching.
Legens, Reading.
Audiens, Hearing.

The participle of the first future tense.

Amaturus, to loue, or about to loue.
Docturus, to teach, or about to teach.
Lecturus, to reade, or about to reade.
Auditurus, to heare, or about to heare.

Before we decline any Verbes in *Or*, for supplying of many tenses, lacking in all such Verbes, we must learne to decline this Verbe *Sum*, in this wise following.

Sum, es, fui, esse: Futurus, To be.

Indicatiue Moode present Tense singular.

Preterimperfect tense singular. SVm, I am, es, est. *Pluraliter*, sumus, estis, sunt. Eram, I was, eras, erat. *Pluraliter*, eramus, eratis, erant.

Preterperfect tense singul. Fui, I haue been, fuisti, fuit. *Pluraliter*, fuimus, fuistis, fuerunt vel fuere.

Preterpluperfect tense singular. Fueram, I had been, fueras, fuerat. *Pluraliter*, fueramus, fueratis, fuerant.

Future tense singular. Ero, I shall or will be, eris, erit. *Pluraliter*, erimus, eritis, erunt.

Imperatiue Moode.

Present tense singular. Sis, Es, Esto, be thou Sit, Esto, P. simus, Sitis, Este, Estote Sint, Sunto

Optatiue Moode.

Present tense singul. Vtin. Sim, I pray God I be, sis, sit. *Pluralit. vtinam* simus, sitis, sint.

Preter-

Preterimperfect tenſe, Vt. Eſſem, Would God I were, eſſes, eſſet. *Pluralit. vtinam* eſſemus, eſſetis, eſſent.

Preterperfect tenſe ſingul. Vtin. Fuerim, I pray God I haue beene, fueris, fuerit. *Pluralit. vtinam* fuerimus, fueritis, fuerint.

Preterpluperfect tenſe ſing. Vtin. Fuiſſem, Would God I had been, fuiſſes, fuiſſet. *Pluralit. vtinam* fuiſſemus, fuiſſetis, fuiſſent.

Future tenſe ſing. Vtin. Fuero, God grant I be hereafter, fueris, fuerit. *Pluraliter, vtinam* fuerimus, fueritis, fuerint.

Potentiall Moode.

Preſent tenſe ſingular. Sim, I may or can be, ſis, ſit. *Pluraliter*, ſimus, ſitis, ſint.

Preterimperfect tenſe ſingular. Eſſem, I might or could be, eſſes, eſſet. *Pluraliter*, eſſemus, eſſetis, eſſent.

Preterperfect tenſe ſingular Fuerim, I might, could, ſhould, or ought to haue bin, fueris, fuerit. *Plur.* fuerimus, fueritis, fuerint.

Preterpluperfect tenſe ſingular. Fuiſſem, I might, could, ſhould, or ought to had bin, fuiſſes, fuiſſet. *Pl.* fuiſſemus, fuiſſetis, fuiſſent.

Future tenſe ſingular. Fuero, I may or can be hereafter, fueris, fuerit. *Pluraliter*, fuerimus, fueritis, fuerint.

Subiunctiue Moode.

Preſent tenſe ſingular. Cùm Sim, When I am, ſis, ſit. *Plur. cùm* ſimus, ſitis, ſint.

Preterimperfect tenſe ſingular, Cùm. Eſſem, When I was, eſſes, eſſet. *Plural. cùm* eſſemus, eſſetis, eſſent.

Preterperfect tenſe ſi. Cùm Fuerim, When I haue been, fueris, fuerit. *Plural. cùm* fuerimus, fueritis, fuerint.

Preterpluperfect tenſe ſin Cùm. Fuiſſem, When I had been, fuiſſes, fuiſſet. *Plural. cùm* fuiſſemus, fuiſſetis, fuiſſent.

Future tenſe ſing. Fuero, When I ſhall or will be, fueris, fuerit. *Pl. cùm* fuerimus, fueritis, fuerint.

Infinitiue Moode.

Preſent and preterimperfect tenſe. Eſſe, to be { Preterperfect & Preterpluperfect tenſe, } Fuiſſe, { to haue or had been

Future tenſe. Fore, vel futurum eſſe, To be hereafter.

Verbes

Verbes in *or*, of the foure Coniugations, be *declined after theſe Examples.*

AMor, amâris vel amâre: amatus ſum vel fui, amari: amatus, amandus, **To be loued.**

Doceor, docêris vel docêre: doctus ſum vel fui, docêri: doctus, docendus, **To be taught.**

Legor, legĕris vel legĕre: lectus ſum vel fui, legi: lectus, legendus, **To be read.**

Audior, audîris vel audîre: auditus ſum vel fui, audîri: auditus, audiendus, **To be heard.**

Indicatiue Moode.

I am loued.

Preſent tenſe ſingular,
Amor, amaris vel amare, amatur
Doceor doceris vel docere, docetur
Legor, legeris vel legere, legitur
Audior, audiris vel audire, auditur
Plu. mur, mini, ntur.

Preterimperfect tenſe ſingular,
Amabar, Docebar, Legebar, Audiebar
I was loued.
baris vel bare, batur. *Plu.* bamur, bamini, bantur.

Preterperfect tenſe ſingular,
Amatus, Doctus, Lectus, Auditus
I haue bin loued.
ſum vel fui.
tus es vel fuiſti, tus eſt vel fuit. *Pl.* ti ſumus vel fuimus, ti eſtis vel fuiſtis, ti ſunt, fuerũt vel fuere.

Preterpluperfect tenſe ſingular,
Amatus, Doctus, Lectus, Auditus
I had bin loued.
eram vel fueram
tus eras vel fueras, tus erat vel fuerat. *Pl.* ti eramus vel fueramus, ti eratis vel fueratis, ti erant vel fuerant.

Future tenſe ſingular,
Amabor, Docebor, Legar, Audiar
I ſhall or will be loued.
beris vel bere, itur. *P.* bimur, imini, untur.
eris vel ere, etur. *P.* emur, emini, entur.

Imperatiue

Imperatiue Moode.

	Be thou loued.	Let him be loued.	Let vs be loued.	Be yee loued.	Let them be loued:
Preſent tenſe ſingular,	Amare, amator.	ametur, amator.	*Plu.* amemur	amini, aminor.	entur. antor
	Docere, docetor,	doceatur, docetor.	*P.* doceamur	emini, minor.	eantur entor.
	Legere, legitor.	legatur, legitor.	*Plu* legamur	imini, iminor.	antur, untor.
	Audire, auditor.	audiatur, auditor.	*Pl.* audiamur	imini, iminor.	iantur, iuntor

Optatiue Moode.

God grant I be loued.

Preſent tenſe ſingular, Vtinam, Amer, Docear, Legar, Audiar, eris vel ere, etur. *P. vtin.* emur, emini, entur. aris vel are, atur. *Pl. vtin.* amur, amini, antur.

Would God I were loued.

Preterimperfect tenſe ſingular, Vtinam, Amarer, Docerer, Legerer, Audirer, reris vel rere, retur. *P. vtin.* remur, remini, rentur.

I pray God I haue been loued.

Preterperfect tenſe ſingular, Vtinam, Amatus Doctus Lectus Auditus ſim vel fuerim, tus ſis vel fueris, tus ſit vel fuerit. *Pl. vtin.* ti ſimus vel fuerimus, ti ſitis vel fueritis, ti ſint vel fuerint.

Would God I had been loued.

Preterpluperfect tenſe ſingular, Vtinam, Amatus Doctus Lectus Auditus eſſem vel fuiſſem, tus eſſes vel fuiſſes, tus eſſet vel fuiſſet. *Plur. vtin.* ti eſſemus vel fuiſſemus, ti eſſetis vel fuiſſetis, ti eſſent vel fuiſſent.

God grant I be loued hereafter.

Future tenſe ſingular, Vtinam, Amatus Doctus Lectus Auditus ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. *P. vtin.* ti erimus vel fuerimus ti eritis vel fueritis, erunt vel fuerunt.

Potentiall Moode.

I may or can be loued.

Preſent tenſe ſingular, Amer, eris vel ere, etur. *Plur.* emur, emini, entur.
Docear, Legar, Audiar, aris vel are, atur. *Plur.* amur, mini, tur.

Preterimperfect tenſe ſingular, Amarer, Docerer, Legerer, Audirer, reris vel rere, retur. *Plu.* remur, remini, rentur.
I would, ſhould, or ought to be loued.

Preterperfect tenſe ſingular, Amatus, Doctus, Lectus, Auditus ſim vel fuerim, tus ſis vel fueris, tus ſit vel fuerit. *Plur.* ti ſimus vel fuerimus, ti ſitis vel fueritis, ti ſint vel fuerint.
I would, ſhould, or ought to haue bin loued.

Preterpluperfect tenſe ſingular, Amatus, Doctus, Lectus, Auditus eſſem vel fuiſſem, tus eſſes vel fuiſſes, tus eſſet vel fuiſſet. *Plur.* ti eſſemus vel fuiſſemus, ti eſſetis vel fuiſſetis, ti eſſent vel fuiſſent.

Future tenſe ſingular, Amatus, Doctus, Lectus, Auditus ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. *Plur.* ti erimus vel fuerimus, ti eritis vel fueritis, ti erunt vel fuerint.
I may or can be loued hereafter.

Subiunctiue Moode.

When I am loued.

Preſent tenſe ſingular, Cùm, Amer, eris vel ere, etur. *Pl. cùm* emur, emini, entur
Docear, Legar, Audiar, aris vel are, atur. *Plur. cùm* amur, amini, antur.

Preterimperfect tenſe ſingular, Cùm, Amarer, Docerer, Legerer, Audirer, reris vel rere, retur, *Pl. cùm* remur, remini, rentur.
When I was loued.

Preterper-fect tense singular, Cùm,	Amatus Doctus Lectus Auditus	When I haue been loued/	sim vel fuerim, tus sis vel fueris, tus sit vel fuerit. *Pl. cùm* ti simus vel fuerimus, ti sitis vel fueritis, ti sint vel fuerint.
Preterplu-perfect tense singular, Cùm.	Amatus Doctus Lectus Auditus	When I had been loued.	essem vel fuissem, tus esses vel fuisses, tus esset vel fuisset. *Plu. cùm* ti essemus vel fuissemus, ti essetis vel fuissetis, ti essent vel fuissent.
Future tense singular, Cùm,	Amatus Doctus Lectus Auditus	When I shall or will be loued.	ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. *P. cùm* ti erimus vel fuerimus, ti eritis vel fueritis, ti erunt vel fuerint.

Infinitiue Moode.

Present and preterim-perfect tense,	Amari, Doceri, Legi, Audiri,	To be	Loued. Taught. Read. Heard.
Preterper-fect & pre-terpluper-fect tense,	Amatum Doctum Lectum Auditum	esse vel fuisse,	To haue or had beene Loued. Taught. Read. Heard.
Future tense,	Amatum iri vel amandum esse Doctum iri vel docendum esse Lectum iri vel legendum esse Auditum iri vel audiendũ esse	to be	loued taught read heard

hereafter.

A participle of the preter tense,	Amatus, Loued. Doctus, Taught. Lectus, Read. Auditus, Heard.		
A participle of the Future in dus.	Amandus, Docendus, Legendus, Audiendus,	To be	Loued. Taught. Read. Heard.

Of certaine Verbs going out of Rule, which *are Declined and formed in maner following.*

POſſum, potes, potui, poſſe, potens: To may or can.

Volo, vis, volui, velle: volendi, volendo, volendum: ſupinis caret, volens: To will or to be willing.

Nolo, nonvis, nolui, nolle: nolendi, nolendo, nolendum: ſupinis caret, nolens: to nil or to be unwilling

Malo, mauis, malui, malle: malendi, malendo, malendum: ſupinis caret, malens: To haue rather, or to be more willing.

Edo, edis vel es, edi, edere vel eſſe: edendi, edendo, edendum: eſum, eſu, vel eſtum eſtu: edens, eſurus vel eſturus. To eate.

Fio, fis, factus ſum vel fui, fieri: factus, faciendus: To be made, or done.

Fero, fers, tuli, ferre: ferendi, ferendo, ferendum: latum, latu: ferens, laturus: To beare or ſuffer.

Feror, ferris vel ferre, latus ſum vel fui, ferri: latus, ferendus: To be borne or ſuffered.

Indicatiue Moode.

Preſent tenſe ſingular,

POſſum, potes, poteſt,
Volo, vis, vult,
Nolo, non vis, non vult,
Malo, mauis, mavult,
Edo, edis vel es, edit vel eſt,
Fio, fis, fit,
Fero, fers, fert,
Feror, ferris, vel ferre, fertur.

Plurall.

Poſſumus, poteſtis, poſſunt.
Volumus, vultis, volunt
Nolumus, non vultis, nolunt.
Malum⁹, mavultis, malunt.
Edimus, editis vel eſtis, edunt.
Fimus, fitis, fiunt.
Ferimus, fertis, ferunt.
Ferimur, ferimini, feruntur.

Preterimperfect tense singular, Poteram. Volebam, Nolebam Malebam, Edebam, Fiebam, Ferebam, } as, at. *Pluraliter*, amus, atis, ant.
Ferebar, baris vel bare, batur. *Plur.* bamur, bamini, bantur.

Preterperfect tense singular, Potui, Volui, Nolui, } Malui, Edi, Tuli, } isti, it. *P.* imus, istis, erunt vel ere.
Factus, Latus, } sum vel fui, tus es vel fuisti, tus est vel fuit. *Plural.* ti sumus vel fuimus, ti estis vel fuistis, ti sunt fuerunt vel fuere.

Preterpluperfect tense singular, Potueram Volueram Nolueram } Malueram Ederam Tuleram } ras, rat. *Pl.* ramus, ratis, rant.
Factus, Latus, } eram vel fueram, tus eras vel fueras, tus erat vel fuerat. *P.* ti eramus vel fueramus, ti eratis vel fueratis, ti erant vel fuerãt.

Future tense singular, Potero, poteris, poterit. *Plur.* erimus, eritis, erint.
Volam, Nolam, Malam, } Edam, Fiam, Feram, } es, et. *Plural.* emus, etis, ent.
Ferar, rêris vel rêre, retur. *P.* rêmur, remini, rentur

Possum, Volo, Malo, haue no Imperatiue moode.

Imperatiue Moode.

Noli, nolito. *Pluraliter*, nolite, nolitote.

Present tense singular, Es, esto, ede, edito } edat, esto edito } *P.* Edamus, } edite, este, estote, editote } edant. edunto
Fito, tu } Fiat, fito, } *Pluraliter*, Fiamus, } Fite, fitote, } Fiant, funto.
Fer, ferto, } Ferat, ferto, } *Plur.* feramus, } ferte, fertote, } ferant, ferunto.
Ferre fertor, } Feratur, fertor, } *P.* feramur, } Ferimini, feriminor } ferantur feruntor.

Optatiue

Optatiue Moode.

Preſent tenſe ſingular, Vtinam,
- Poſſim, Velim, Edam, Fiam, Feram, Ferar, } Nolim, Malim, } is, it. *Plu. vtin.* imus, itis, int.
- } as, at. *Plur. vtinam* amus, atis, ant.
- Feraris vel rare, ratur. *Pl.* amur, amini, antur.

Preterimperfect tenſe ſingular, Vtinam,
- Poſſem, Vellem, Nollem, Mallem, } Ederem vel eſſem, Fierem, Ferrem, } es, et. *Pluraliter, vtinam* emus, etis, ent.
- Ferrer, rêris vel rêre, rêtur. *Pl. vt.* remur, remini, (rentur.

Preterperfect tenſe ſingular, Vtinam,
- Potuerim, Voluerim, Noluerim, } Maluerim, Ederim, Tulerim, } ris, rit. *P. vtin.* rimus, (ritis rint.
- Factus, Latus, } ſim vel fuerim, tus ſis vel fueris, tus ſit vel fuerit. *Pl. vtin.* ti ſimus vel fuerimus, ti ſitis vel fueritis, ti ſint vel fuerint.

Preterpluperfect tenſe ſingular, Vtinam,
- Potuiſſem, Voluiſſem, Noluiſſem, } Maluiſſem, Ediſſem, Tuliſſem, } ſes, ſet. *Plu. vtin.* ſemus, ſetis, ſent.
- Factus Latus } eſſem vel fuiſſem, tus eſſes vel fuiſſes, tus eſſet vel fuiſſet. *P. v.* ti eſſemus vel fuiſſemus, ti eſſetis vel fuiſſetis, ti eſſent vel (fuiſſent.

Future tenſe ſingular, Vtinam,
- Potuero, Voluero, Noluero } Maluero, Edero, Tulero, } ris, rit. *P. vt.* rimus, ritis, (rint.
- Factus Latus } ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. *Pl. vti.* ti erimus vel fuerimus, ti eritis vel fueritis, ti erunt vel fuerint.

The Potentiall and the Subiunctiue moode be formed like the Optatiue in voice, and doe differ onely in ſignification and ſigne of the moode.

Infinitiue Moode.

Present tense and preterimperfect tense	Posse	Preterperfect and Preterpluperfect tense,	Potuisse		
	Velle		Voluisse		
	Nolle		Noluisse		
	Malle		Maluisse		
	Edere vel esse		Edisse	Fu	esurũ esse
	Ferre		Tulisse		laturũ esse
	Fieri		Factum esse vel fuisse,		
	Ferri		Latum esse vel fuisse.		
Future tense,	Factum iri vel faciendum esse,				
	Latum iri, vel ferendum esse.				

Eo and Queo make Ibam & Quibam, in the Preterimperfect tense of the Indicatiue mood, and Ibo and Quibo in the future tense: & in all other moods and tenses are varied like verbs in o, of the fourth Coniugation, sauing that they make their Gerunds, Eundi, eundo, eundum. Queundi, queundo, queundum.

Tenses formed of the preterperfect tense.

Of the Preterperfect tense of ẏ Indicatiue mood be formed the Preterpluperfect tense of the same mood, the Preterperfect tense, the Preterpluperfect tense, & the future tense of the Optatiue mood, the Potentiall mood, and the Subiunctiue mood: ẏ Preterperfect tense, & the preterpluperfect tense of the Infinitiue mood: as of Amaui, are formed Amaueram, amauerim, amauero, by changing i, into e short: as, Amauissem, amauisse, keeping i, still.

Impersonals.

IMpersonals be declined throughout all moodes and tenses, in the voice of the third person singular onely: as, Delectat, delectabat, delectauit, delectauerat, delectabit. Decet, decebat, decuit, decuerat, decebit, decere. Studetur, studebatur, studitum est vel fuit, studitum erat vel fuerat, studebitur, &c.

And they haue commonly before their english, this signe, *It:* as, It delighteth, Delectat. It becommeth not, Non decet.

Of

Of the Participle.

A Participle is a part of ſpeach, deriued of a Verbe, and taketh part of a Noune, as Gender, caſe, and declenſion: and part of a Verbe, as tenſe and ſignification: and part of both, as number and figure.

There be foure kinds of Participles: one of the Preſent tenſe, another of the Preter tenſe, one of the Future in rus, & another of the Future in dus. Foure kinds of Participles.

A participle of the preſent tenſe, hath his Engliſh ending in ing, as, *Louing*. And his Latine in ans or ens: as, Amans, docens: And it is formed of the preterimperfect tenſe of the Indicatiue mood, by changing the laſt ſyllable into ns: as, Amabam, amans. Audiebam, audiens. Auxiliabar, auxilians. Poteram, potens. Preſent tenſe.

A participle of the Future in rus, betokeneth to do, like the Infinitiue moode of the Actiue voice: as, Amaturus, *To loue*, or, *about to loue*. And it is formed of the latter Supine, by putting to rus: as, Doctu, docturus. Future 1.

A Participle of the Preter tenſe, hath his Engliſh ending in d, t, or n. as, *loued*, *taught*, *ſlain*: & his Latine in tus, ſus, xus: as, amatus, viſus, nexus: and one in üus, as Mortuus. And it is formed of the latter Supine, by putting to s: as, lectu, lectus, except Mortuus. Preter tenſe.

A Participle of the Future in dus, betokeneth to ſuffer, like the Infinitiue mood of the Paſſiue voice: as, Amandus, *to be loued*. And it is formed of the genitiue caſe of the participle of the Preſent tenſe, by changing tis, into dus: as, Amantis, amandus: Legentis, legendus. And it is alſo found to haue the ſignification of the Participle of the Preſent tenſe: as, Legendis veteribus proficis, *In reading olde authors thou doeſt profit*. Future 2.

Of an Actiue come 2. Particip.

Of a verbe Actiue, and of a verbe Neuter, which hath the Supines, come two Participles, one of the Preſent tenſe, and another of the Future in rus: as of Amo, commeth Amans, amaturus: of Curro, currens, curſurus.

Of a Paſſiue 2.

Of a verb Paſſiue, whoſe Actiue hath the Supines, come two Participles, one of the Preter tenſe, and another of the Future tenſe in dus: as of Amor commeth Amatus, amandus.

Of a Deponent 3.

Of a verbe Deponent commeth three Participles, one of the Preſent tenſe, one of the Preter tenſe, and another of the Future in rus: as of Auxilior commeth auxilians, auxiliatus, auxiliaturus.

And if the verb Deponent, do gouerne an Accuſatiue caſe after him, it may forme alſo a Participle in dus: as of Loquor, loquendus.

Of a Cómune 4.

Of a verbe Commune commeth foure Participles: as of Largior, commeth largiens, largiturus, largitus, largiendus.

Participles declined like Adiectiues.

Participles of the Preſent tenſe, be declined like nounes Adiectiues of three Articles: as, Nominatiue hic, hæc, hoc Amans: Genitiue huius amantis: Datiue huic amanti, &c.

Participles of other tenſes, bee declined like nounes Adiectiues of three diuers endings: as, Amaturus, amatura, amaturum: Amatus, amata, amatum: Amandus, amanda, amandum.

Of an Adverbe.

An Aduerbe is a part of ſpeach ioyned to the Verbs to declare their ſignification.

Aduerbs ſome be of time: as, Hodie, cras, heri, perindie, olim, aliquando, nuper, quando.

Some be of { Place: as, vbi, ibi, hic, iſtic, illic, intùs, foris.
Number: as, Semel, bis, ter, quater, iterum.
Order: as, Inde, deinde, denique, poſtremò

Some

Some bee of
- Asking or doubting: as, Cur, quare, vnde, quorsum, num, nunquid?
- Calling: as, Heus, ô, ehodum.

Some be of
- Affirming: as, Certè, ne, profectò, sanè, scilicet, licèt, estò.
- Denying: as, Non, haud, minimè, neutiquam, nequaquam.
- Swearing: as, Pol, ædepol, hercle, medius, fidius.
- Exhorting: as, Eia, agè, agitè, agedùm.

Some be of
- Flattering: as, Sodes, amabò.
- Forbidding: as, Ne.
- Wishing: as, Vtinam, si, ô, si, ô.
- Gathering together: as, Simul, vnà, pariter, non modò, non solùm.
- Parting: as, Seorsim, sigillatim, vicatim.

Some be of
- Choosing: as, Potiùs, imò.
- A thing not finished: as, Penè, ferè, propè, vix, modò, non.
- Shewing: as, En, ecce.
- Doubting: as, Forsan, forsitan, fortassis, fortassè.
- Chance: as, Fortè, fortuitò.

Some be of
- Likenesse: as, Sic, sicut, quasi, ceu, tanquam, velut.
- Qualitie: as, Benè, malè, doctè, fortiter.
- Quantity: as, Multùm, parùm, minimùm, paululùm, plurimùm.
- Comparison: as, tam, quàm, magis, minùs, maximè.

Certaine Aduerbes be compared: as, Doctè, doctiùs, doctissimè: Fortiter, fortiùs, fortissimè. Propè, propiùs, proximè. **Also the voices of Prepositions, if they be set alone, not hauing any casuall word to serue vnto, ioyned with them, bee not Prepositions, but are changed into Aduerbes:** as, Qui antè non cauet, pòst dolebit, **He that beware not afore, shall bee sorie afterward.** Coràm laudare, & clàm vituperare, inhonestum'est, **In presence to commend one, and behinde the backe to dispraise, is an vnhonest point.**

Of

Of a Coniunction.

A Coniunction is a part of ſpeech that ioyneth words and ſentences together.

Of Coniunctions ſome be Copulatiues: as, Et, que, quoque, ac, atque, nec, neque.

Some be
- Diſiunctiues: as, Aut, ve, vel, ſeu, ſiue.
- Diſcretiues: as, Sed, quidem, autem, verò, at, aſt.
- Cauſals: as, Nam, námque, enim, etenim, quia, vt, quòd, quum, quoniam and quando ſet for quoniam.

Some be
- Conditionals: as, Si, ſin, modò, dum, dummodò.
- Exceptiues: as, Ni, niſi, quin, alioquin, preterquam
- Interrogatiues: as, Ne, an, vtrùm, necne, anne, nónne.
- Illatiues: as, Ergò, ideo, igitur, quare, itáque, proin

Some be
- Diuerſatiues: as, Etſi, quanquam, quamvis, licèt, eſto.
- Redditiues to the ſame: as, Tamen, attamen.
- Electiues: as, Quàm, ac, atque.
- Diminutiues: as, Saltem, vel.

Of a Praeposition.

A Prepoſition is a part of ſpeach moſt commonly ſet before other parts, either in Appoſition, as Ad patrem: or els in Compoſition: as Indoctus.

Theſe Prepoſitions following, ſerue to the Accuſatiue caſe.

Ad, To.
Apud, At.
- Ante, before.
- Aduerſus, } againſt.
- Aduerſum, }

Cis, } on this ſide.
Citra, }
Circum, } about.
Circa, }
Contra, againſt.
Erga, towards.
- Extra, without.
- Intra, within.
- Inter, betweene.
- Infra, beneath.
- Iuxta, beſide, or nigh to.
- Ob, for.

Ponè,

Ponè, behinde.
Per, by or through.
Propè, nigh.
Propter, for.
Secundum, } after.
Poſt, }
Trans, on the further ſide.
Vltra, beyond.
Præter, beſide.
Supra, aboue.
Circiter, about.
Vſque, vntill.
Secùs, by.
Verſus, towards.
Pœnes, in the power.

Where note that Verſus, is ſet after his caſual word: as, Londinum verſus, Towards London. And likewiſe may Pœnes be ſet alſo.

Theſe Prepoſitions following ſerue to the Ablatiue caſe.

A, ab, abs, From or fro.
Cum, with.
Coram, before, or in preſence.
Clam, priuily.
De, } of or fro.
E, }
Ex, }
Pro, for.
Præ, before, or in compariſon.
Palàm, openly.
Sine, } without.
Abſque, }
Tenus, vntil, or vp to.

Where note that if the caſual word ioyned with Tenus, be the plurall number, it ſhall bee put in the genitiue caſe, & be ſet before Tenus: as Aurium tenus, Vp to the eares. Genuum tenus, Vp to the knees.

Note alſo, that the voyces of Prepoſitions, beeing ſet alone without their caſuall words, be not Prepoſitions, but are changed into Aduerbes: as is afore-ſaid in the Aduerbe.

Theſe Prepoſitions following ſerue to both caſes.

In with this ſigne *To*, to the Accuſatiue caſe: as In vrbem, Into the citie. In without this ſigne *To*, to the Ablatiue caſe: as, In te ſpes eſt, My hope is in thee.
Sub noctem, a little before night.
Sub iudice lis eſt, The matter is before the iudge.
Super lapidem, Vpon a ſtone.
Super viridi fronde, Vpon a greene leafe.
Subter terram, Vnder the earth.
Subter aquis, Vnder the water.

Of

Of an INTERIECTION.

AN Interiection is a part of speech, which betokeneth a sodaine passion of the minde, vnder an vnperfect voyce. Some are of Mirth: as, Euax, vah.

Some are of
- Sorrowe: as, Heu, hei.
- Dread: as, At ar.
- Marueiling: as, Papè.
- Disdainting: as, Hem vah.
- Shunning: as, Apagè. Praising: as, Euge.
- Scorning: as, Hui.
- Exclamation: as, Proh Deum atq; hominum fidem
- Cursing: as, Væ malum.
- Laughing: as, Ha ha he.
- Calling: as, Eho, oh, io.
- Silence: as, Au. And such others.

The Concordes of Latine SPEECH.

FOR the due ioyning of wordes in construction, it is to be vnderstood, that in Latine speech there be three Concords. The first betweene the Nominatiue case and the Verbe. The second, betweene the Substantiue and the Adiectiue. The third, betweene the Antecedent and the Relatiue.

The first Concord.

WHen an English is giuen to be made in Latine, looke out the principall Verbe. If there be mo Verbs then one in a sentence, the first is the principall Verbe, except it be the Infinitiue moode, or haue before it a Relatiue: as That, whom, which: or a Conuunction, as, Vt, *that*, Cùm, *when*, Si, *if*, or such others.

When ye haue found the Verb, aske this question

who

who or *what*, and the word that answereth to the question, shalbe the nominatiue case to the Verbe, except it be a verbe impersonall, which will haue no nominatiue case. And the Nominatiue shal in making and construing Latine be set before the Verbe, except a question be asked, & then the Nominatiue is set after the Verbe, or after the signe of the Verbe: as Amas tu? Louest thou? venit ne Rex? doth the King come? Likewise if the Verbe be of the Imperatiue mood: as, Ama tu, Loue thou. Amato ille, Let him loue.

And sometime when this signe *it*, or *there*, commeth before the English of the Verbe: as, Est liber meus, It is my booke. Venit ad me quidam, There came one to me. And that casual word which commeth next after the Verbe, and answereth to this question *whom*, or *what*, made by the Verbe, shall commonly be the accusatiue case, except the Verbe do properly gouerne an other case after him to be construed withall: as, Si cupis placere magistro, vtere diligentia, nec sis tantus cessator, vt calcaribus indigeas, If thou couet to please thy master, vse diligence, and be not so slacke, that thou shalt need spurres.

A verbe personall agreeth with his Nominatiue case in number and person: as, Præceptor legit, vos verò negligitis, The master readeth, and ye regard not. Where note that the first person is more worthy then the second, & the second more worthy then the third.

Many nominatiue cases singular, with a conuunction copulatiue comming between them, will haue a verbe plurall, which verbe plurall shall agree with the nominatiue case of the most worthy person: as, Ego & tu sumus in tuto, I and thou be in safeguard. Tu & pater periclitamini, Thou and thy father are in ieopardy. Pater & præceptor accersunt te, Thy father and thy master haue sent for thee.

When a Verbe commeth betweene two Nomina-

tiue

tiue caſes of diuers numbers, the Verbe may indifferently accord with either of them, ſo that they be both of one perſon: as, Amantium iræ amoris redintegratio eſt, The falling out of louers is the renewing of loue. Quid enim niſi vota ſuperſunt? For what remaineth ſauing onely prayers? Pectora percuſſit, pectus quoque robora fiunt, She ſtroke her breaſt, and her breaſt turned into oake alſo.

Here note alſo, that ſometime the Infinitiue mood of a Verbe, or els a whole clauſe afore going, or eiſe ſome member of a ſentence, may be the Nominatiue caſe to the Verbe: as, Diluculò ſurgere ſaluberrimum eſt, To ariſe betime in the morning is the moſt wholſome thing in the world. Multum ſcire vita iucundiſſima, To know much is ỹ moſt pleaſant (or ſweeteſt) life of all.

The ſecond Concord.

WHen ye haue an Adiectiue aske this queſtion, *who* or *what*, and the word that anſwereth to the queſtion, ſhall be the Subſtantiue to it.

The Adiectiue whether it be a Noune, Pronoune, or Participle, agreeth with his Subſtantiue in caſe, gender, and number: as, Amicus certus in re incerta cernitur, A ſure friend is tried in a doubtfull matter. Homo armatus, A man armed. Ager colendus, A field to be tilled. Hic vir, This man. Meus herus eſt, It is my maſter.

Where note that the Maſculine gender is more worthy then the Feminine, and the Feminine more worthy then the Neuter.

Many Subſtantiues ſingular, hauing a coniunction copulatiue comming betweene them, will haue an Adiectiue plurall, which Adiectiue ſhall agree with the Subſtantiue of the more worthy gender: as, Rex & Regina beati, The King and the Queene are bleſſed.

The

The third Concord.

When ye haue a Relatiue, aske this queſtion *who* or *what*, and the word that anſwereth to the queſtion, ſhall be the Antecedent to it.

The Antecedent moſt commonly is a word that goeth before the Relatiue, and is rehearſed againe of the Relatiue.

The Relatiue agreeth with his Antecedent in Gender, Number, and Perſon: as, Vir ſapit qui pauca loquitur, That man is wiſe that ſpeaketh fewe things or words.

Sometime a Relatiue hath for his Antecedent the whole reaſon that goeth before him, and then he ſhall be put in the Neuter gender and Singular number: as, In tempore veni, quod omnium rerum eſt primum, I came in ſeaſon which is the cheifeſt thing of all. But if the Relatiue be referred to two clauſes or more, then the Relatiue ſhall be put in the plurall number: as, Tu multùm dormis, & ſæpè potas, quæ ambo ſunt corpori inimica, Thou ſleepeſt much, and drinkeſt often, which both things are naught for the body.

When this Engliſh *That* may bee turned into this Engliſh *which*, it is a Relatiue, otherwiſe it is a conjunction, which in Latine is called quod or vt: and in making Latine, it may elegantly bee put away, by turning the Nominatiue caſe into the accuſatiue, and the Verbe into the Infinitiue mood: as, Gaudeo quòd tu benè vales, Gaudeo te benè valere, I am glad that thou art in good health. Iubeo vt tu abeas, Iubeo te abire, I bid that thou goe hence.

Many Antecedents ſingular, hauing a Coniunction Copulatiue betweene them, will haue a Relatiue plurall, which Relatiue ſhal agree with the Antecedent of the moſt worthy Gender: as, Imperium & dignitas quæ petiſti, The Rule and dignitie which thou haſt required.

But

But in things not apt to haue life, the Neuter gender is moſt worthy, yea, and in ſuch caſe, though the Subſtantiues or Antecedents be of the Maſculine or of the Feminine gender, and none of them of the Neuter, yet may the Adiectiue or Relatiue be put in the Neuter gender: as, Arcus & calami ſunt bona, The bow and arrowes be good: Arcus & calami quæ fregiſti, The bow and arrowes which thou haſt broken.

The Caſe of the Relatiue.

WHen there commeth no Nominatiue caſe betweene the Relatiue and the Verbe, the Relatiue ſhall be the Nominatiue caſe to the Verbe: as, Miſer eſt qui nummos admiratur, Wretched is that perſon that is in loue with money.

But when there commeth a Nominatiue caſe betweene the Relatiue and the Verb, the Relatiue ſhal be ſuch caſe as the Verbe will haue after him: as, Fœlix quem faciunt aliena pericula cautum, Happy is hee whom other mens harmes do make to beware.

As the Relatiue may be the Nominatiue caſe to the Verbe, ſo it may be the Subſtantiue to the Adiectiue that is ioynd with him, or that commeth after him: as, Diuitias amare noli, quod omnium eſt ſordidiſſimum, Doe not thou loue riches, which to doe, is the moſt beggerly thing in the world.

Nounes Interrogatiues and Indefinites, followe the rule of the Relatiue: as, Quis, uter, qualis, quantus, quotus, &c. which euermore come before the Verbe like as the Relatiue doth: as Hei mihi, qualis erat, talis erat, qualem nunquam vidi.

Yet here is to bee vnderſtood and noted, that the Relatiue is not alwayes gouerned of the Verbe that hee commeth before, but ſometime of the Infinitiue moode that commeth after the Verbe: as, Quibus voluiſti me gratias agere, egi, What perſons thou willedſt me to thanke, I haue thanked. Some-

Sometime of a Participle: as, Quibus rebus adductus feceris? With what things mooued didst thou it?

Sometime of the Gerund: as, Quæ nunc non est narrandi locus, Which things at this present is no time to tell.

Sometime of the Preposition set before him: as, Quem in locum deducta res sit, vides, Unto what state the matter is now brought, thou seest.

Sometime of the Substantiue that he doth accord with: as, Senties qui vir sim, Thou shalt perceiue what a fellow I am. Albeit in this manner speaking, Qui, is an Indefinite, and not a Relatiue.

Sometimes of a Noune Partitiue or Distributiue: as, Quarum rerum vtram minus velim, non facilè possum existimare, Of the which two things, whether I would with lesse will haue, I cannot easily esteem.

Sometime it is put in the Genitiue case by reason of a Substantiue comming next after him: as, Ego illum non noui, cuius causa hoc incipis, I knew him not for whose cause thou beginnest this matter.

Sometime it is otherwise gouerned of a Noune substantiue: as, Omnia tibi dabuntur quibus opus habes, All things shalbe giuen thee, which thou hast need of.

Sometime of an Aduerbe: as, Cui vtrum obuiam procedam, nondum statui, Whom whether I will goe to meete with, I haue not yet determined.

Sometime it is put in the Ablatiue case with this signe *ibus*, & is gouerned of the Comparatiue degree, comming after him: as, Vtere virtute qua nihil est melius, Vse vertue, then the which nothing is better.

Sometime it is not gouerned at all, but is put in the ablatiue case absolute: as, Quantus erat Iulius Cæsar, quo Imperatore, Romani primum Britanniam ingressi sunt, How worthy a man was Julius Cesar, vnder whose conduct the Romans first entred into Britain.

Also when it signifieth an instrument wherewith

a thing is to be done, it is put in the ablatiue caſe: as, Ferrum habuit, quo ſe occideret, He had a knife where with he would haue ſlaine himſelfe.

When a Relatiue commeth betweene two Subſtantiues of diuers genders, it may indifferently accord with either of them: as, Auis, quę paſſer appellatur, or Auis, qui paſſer appellatur, The bird which is called a ſparrow. Yea, though the Subſtantiues be of diuers numbers alſo: as, Eſt ne ea Lutetia, quam nos Pariſios dicimus? Is not that called Lutetia, that we do call Paris? Or elſe, Eſt ne ea Lutetia, quos nos Pariſios dicimus?

Conſtructions of Nounes Subſtantiues.

When two Subſtantiues come together, betokening diuers things, the latter ſhall bee the genitiue caſe; as, Facundia Ciceronis, The eloquence of Cicero. Opus Virgilij, The worke of Virgil. Amator ſtudiorum, A louer of ſtudies. Dogma Platonis, The opinion of Plato. But if they belong both to one thing, they ſhall be put both in one caſe: as, Paterneus vir, amat me puerum, My father beeing a man, loueth me a child.

When the Engliſh of this word *Res*, is put with an Adiectiue, ye may put away *Res*, and put the Adiectiue in the Neuter gender, like a Subſtantiue: as, Multa me impedierunt, Many things haue letted me. And beeing ſo put, it may be the Subſtantiue to an Adiectiue: as, Pauca his ſimilia, A few things like vnto theſe, Nonnulla huiuſmodi, Many things of like ſort.

An Adiectiue in the neuter gender, put alone without a Subſtantiue, ſtandeth for a ſubſtantiue, & may haue a genitiue caſe after him, as if it were a Subſtantiue: as, Multum lucri, much gaine. Quantum negotij? How much buſines? Id operis, That worke.

Words importing indument of any qualitie, or

propertie, to the praise or dispraise of a thing, comming after a noune Substantiue, or a verb Substantiue, it may be put in the Ablatiue case, or in the genitiue: as, Puer bonæ indole, or Puer bonæ indolis, A child of good towardnesse. Puer boni ingenij, or Puer bono ingenio, A child of a good wit.

Opus and vsus when they be latine for need, require an Ablatiue case: as, Opus est mihi tuo iudicio, I haue need of thy iudgement: Viginti minis vsus est filio, My sonne hath need of twenty pounds.

Constructions of Adiectiues,

The Genitiue case.

Adiectiues that signifie desire, knowledge, remembrance, ignorance, or forgetting, and such other like, require a genitiue case: as, Cupidus auri, Couetous of money. Peritus belli, Expert of warfare. Ignarus omnium, Ignorant of all thing. Fidens animi, Bold of heart. Dubius mentis, Doubtfull of mind. Memor præteriti, Mindfull of that is past. Reus furti, Accused of theft.

Nounes Partitiues, and certaine Interrogatiues with certaine nounes of number, require a genitiue case: as, Aliquis, vter, neuter, nemo, nullus, solus, vnus, medius, quisque, quisquis, quicunque, quidam, quis for aliquis, or quis an interrogatiue: as, Vnus, duo, tres: Primus, secundus, tertius, &c. as, Aliquis nostrum, Primus omnium.

When a question is asked, the answer in Latine must be made by the same case of a Noune, Pronoun, or Participle, and by the same tense of a Verbe, that the question is asked by: as, Cuius est fundus? Vicini. Quid agitur in ludo literario? Studetur. Except a question be asked by Cuius, a, um, as, Cuia est sententia? Ciceronis. Or by a word that may gouerne diuers cases: as, Quanti emisti librum? Paruo. Or except I must answer by one of these possessiues, Meus, tuus, suus, noster,

veſter: as, Cuius eſt domus? Non veſtra, ſed noſtra.

Nounes of the Comparatiue and the Superlatiue degree, beeing put partitiuely, that is to ſay, hauing after them this Engliſh *of* or *among*, require a genitiue caſe: as, Aurium mollior eſt ſiniſtra, Of the eares, the left is the ſofter. Cicero oratorum eloquentiſſimus, Tullie the moſt eloquent of Orators.

Nounes of the Comparatiue degree, hauing *than*, or *by* after them, doe cauſe the word following to bee the Ablatiue caſe: as, Frigidior glacie, More cold then ice. Doctior multo, Better learned by a great deale. Vno pede altior, Higher by a foote.

The Datiue caſe.

Adiectiues that betoken profit, or diſprofit, likenelle, or vnlikenelle, pleaſure, ſubmitting, or belonging to any thing, require a Datiue caſe: as, Labor eſt vtilis corpori, Labour is profitable to the body. Æqualis Hectori, Equall to Hector. Idoneus bello, Fit for warre. Iucundus omnibus, Pleaſant to all perſons. Parenti ſupplex, Suppliant to his father. Mihi proprium, Proper to me.

Likewiſe Nounes Adiectiues of the Paſſiue ſignification in bilis, and Participials in dus: as, Flebilis flendus omnibus, To be lamented of all men. Formidabilis, formidandus hoſti, To be feared of his enemies.

The Accuſatiue caſe.

The meaſure of length, breadth, or thickneſſe of any thing, is put after Adiectiues in the Accuſatiue caſe, and ſometime in the Ablatiue caſe: as, Turris alta centum pedes, A tower an hundred foot high. Arbor lata tres digitos, A tree three fingers broad. Liber craſſus tres pollices, vel tribus pollicibus, A booke three inches thicke.

The Ablatiue caſe.

Adiectiues ſignifying fulnes, emptineſſe, plenty or wanting, requize an Ablatiue caſe, and ſometime

time a Genitiue: as, Copijs abundans. Crura thymo plena. Vacuus ira, iræ, ab ira. Nulla epistola inanis re aliqua. Ditissimus agri. Stultorum plena sunt omnia. Quis nisi mentis inops, oblatum respuat aurum? Integer vitæ scelerisqué purus, non eget Mauri iaculis nec arcu. Expers omnium. Corpus inane animæ.

These Adiectiues, Dignus, Indignus, præditus, captus, contentus, with such others will haue an Ablatiue case: as, Dignus honore, Captus oculis, Virtute præditus, Paucis contentus.

Where note, that Dignus, indignus, and contentus, may in stead of the Ablatiue case, haue an Infinitiue mood of a Verb: as, Dignus laudari, Worthy to be praised, Contentus in pace viuere, Content to liue in peace.

Construction of the Pronoune.

These Genitiue cases of the Primitiues, Mei, tui, sui, nostri, and vestri, bee vsed when suffering or passion is signified: as, Pars tui, Amor mei. But when passion is signified, Meus, tuus, suus, noster, and vester be vsed: as, Ars tua, Imago tua.

These Genitiue cases, Nostrum, vestrum, be vsed after distributiues, partitiues, comparatiues, and superlatiues: as, Nemo vestrum. Aliquis nostrum. Maior vestrum. Maximus natu nostrum.

Construction of the Verbe: and first *with the Nominatiue case.*

SVm, forem, fio, existo, and certaine verbs Passiues: as, Dicor, vocor, salutor, appellor, habeor, existimor, videor, with other like, will haue such case after them, as they haue before them: as, Fama est malum, Fame is an euill thing. Malus cultura fit bonus, An euill person by due ordering or gouernance is made good. Crœsus vocatur diues, Crœsus is called rich. Horatius salutatur Poëta, Horace is saluted by the name of Poet.

et. Malo te diuitem eſſe quàm haberi, I had rather thou were rich indeed, then ſo accounted.

Alſo Verbs that betoken bodily mouing, going, reſting, or doing, which be properly called Verbes of geſture: as, Eo, incedo, curro, ſedeo, appareo, bibo, cubo, ſtudeo, dormio, ſomnio, and ſuch other like, as they haue before them a Nominatiue caſe of the doer or ſufferer, ſo may they haue after them a Nominatiue caſe of a Noune or Participle, declaring the manner of circumſtance of the doing or ſuffering: as, Incedo claudus, I goe lame. Petrus dormit ſecurus, Peter ſleepeth voide of care. Tu cubas ſupinus, Thou lieſt in bed with thy face vpward. Somnias vigilans, Thou dreameſt waking. Studeto ſtans, Studie thou ſtanding. And likewiſe in the Accuſatiue caſe: as, Non decet quemquam meiere currentem aut mandentem, It doth not become any man to piſſe running, or eating.

And generally when the word that goeth before the Verb, and the word that commeth after the verb, belong both to one thing, that is to ſay, haue reſpect either to other, or depend either of other, they ſhall be put both in one caſe, whether the Verbe bee Tranſitiue or Intranſitiue, of what kind ſoeuer the verb be: as, Loquor frequens, I ſpeake often. Tacco multus, I hold my peace much. Scribo epiſtolas pariſſimus, I write letters very ſeldome. Ne aſſueſcas bibere vinum ieiunus, Accuſtome not thy ſelfe to drinke wine next thy heart, or not hauing eaten ſomewhat afore.

The Genitiue caſe.

THis Verbe Sum, when it betokeneth or importeth poſſeſſion, owing, or otherwiſe pertaining to a thing, as a token, propertie, duty, or guiſe, it cauſeth the Noune, Pronoune, or Participle following to be put in the Genitiue caſe: as, Hæc veſtis eſt patris, This garment is my fathers. Inſipientis eſt dicere, Non putaram, It is the propertie of a fooleto ſay, I had not thought.

thought. Extremæ eſt dementiæ diſcere dediſcenda. It is a point of the greateſt folly in the world, to learne things that muſt afterward be learned otherwiſe. Orantis eſt nihil niſi cœleſtia cogitare, It is the duety of a man that is saying his praiers, to haue minde on nothing but heauenly things. Except that theſe Pronounes, Meus, tuus, ſuus, noſter, and veſter, ſhall in ſuch manner of ſpeaking be vſed in the Nominatiue caſe as, Hic codex eſt meus, This booke is mine. Hæc domus eſt veſtra, This houſe is yours. Non eſt mentiri meum, It is not my guiſe (or propertie) to lie. Noſtrum eſt iniuriam non inferre, It is our parts not to doe wrong. Tuum eſt omnia iuxta pati, It is thy part or duty to ſuffer all things in like.

Verbs that betoken to eſteeme or regard, require a Genitiue caſe betokening the value: as, Parui ducitur probitas, Honeſty is reckoned little worth. Maximi penditur nobilitas, Noblenesſe of birth is very much regarded.

Verbs of accuſing, condemning, warning, purging, quiting, or aſſoyling, will haue a genitiue caſe of the crime, or of the cauſe, or of the thing that one is accuſed, condemned, or warned of: or els an Ablatiue caſe moſt commonly without a Prepoſition: as, Hic furti ſe alligat, *vel* furto. Admonuit me errati *vel* errato. De pecunijs repetundis damnatus eſt.

Satago, miſereor, miſereſco, require a Genitiue caſe: as, Rerum ſuarum ſatagit. Miſerere mei Deus.

Reminiſcor, obliuiſcor, recordor, and memini, will haue a Genitiue or an Accuſatiue caſe: as, Reminiſcor hiſtoriæ. Obliuiſcor carminis. Recordor Pueritiam. Obliuiſcor lectionem. Memini tui, *vel* te, I remember thee. Memini de te, I ſpake of thee. Egeo, or indigeo tui *vel* te, I haue neede of thee. Potior vrbis, I conquer the Citie. Potior voto, I obtaine my deſire.

The Datiue case.

ALl manner of Verbes put acquisitiuely, that is to say, with these tokens *to* or *for* after them, will haue a Datiue case: as, Non omnibus dormio, I sleep not to all men. Huic habeo, non tibi, I haue it for this man, and not for thee.

To this rule doth also belong verbs betokening to profit or disprofit: as, Commodo, incommodo, noceo.

Compare: as, Comparo, compono, confero.
Giue or restore: as, Dono, reddo, refero.
Promise or to pay: as, Promitto, polliceor, soluo.
Command or shew: as, Impero, indico, monstro.
Trust: as, Fido, confido, fidem habeo.
Obey, or to be against: as, Obedio, adulor, repugno
Threaten, or to be angry with: as, Minor, indignor, irascor.

Also Sum, with his compounds, except Possum. Also verbs compound with Satis, benè, and malè: as, Satisfacio, benefacio, malefacio. Finally, certaine verbs compound with these Prepositions, Præ, ad, con, sub, ante, post, ob, in, and inter, will haue a Datiue case: as, Præluceo, adiaceo, condono, subolco, antesto, posthabeo, obijcio, insulto, interfero.

This Verbe Sum, es, fui, may oftentimes be set for Habeo, and then the word that seemeth in the English to be the Nominatiue case, shall be put in the Datiue, and the word that seemeth to be the Accusatiue case, shall be the Nominatiue: as, Est mihi mater, I haue a mother. Non est mihi argentum, I haue no money. But if Sum be the Infinitiue mood, this Nominatiue shall be turned into the Accusatiue: as, Scio tibi non esse argentum, I know thou hast no money.

Also when Sum hath after him a Nominatiue case and a Datiue, the word that is the Nominatiue case, may be put also in the Datiue: so that Sum may in such manner speakings bee construed with a double

datiue

datiue caſe: as, Sum tibi præſidio, I am to thee a ſafe-garde. Hæc res eſt mihi voluptati, this thing is to me a pleaſure. And not onely Sum, but alſo many other Verbes may in ſuch manner ſpeaking haue a double Datiue caſe, one of the perſon, and another of the thing: as, Do tibi veſtem pignori. Verto hoc tibi vitio. Hòc tu tibi laudi ducis.

The Accuſatiue caſe

VErbes Tranſitiues are all ſuch as haue after them an Accuſatiue caſe of the doer or ſufferer, whether they be Actiue, Commune, or Deponent: as Vſus promptos facit. Fœminæ ludificantur viros. Largitur pecuniam.

Alſo Verbs neuters may haue an Accuſatiue caſe of their owne ſignification: as, Endymionis ſomnum dormis. Gaudeo gaudium. Viuo vitam.

Verbs of asking, teaching, and arayng, will haue two Accuſatiue caſes, one of the ſufferer, and another of the thing: as, Rogo te pecuniam. Doceo te literas. Quod te iamdudum hortor. Exuo me gladium.

The Ablatiue caſe.

ALl Verbs require an Ablatiue caſe of the inſtrument, put with this ſigne *with* before it, or of the cauſe, or of the manner of doing: as, Ferit cum gladio. Taceo metu. Summa eloquentia cauſam egit.

The word of price is put after verbs in the Ablatiue caſe: as, Vendidi auro. Emptus ſum argento. Except theſe Genitiues, when they be put alone without Subſtantiues: Tanti, quanti, pluris, minoris, tantiuis, tantidem, quantiuis, quantilibet, quanticunque: as, quanti mercatus es hunc equum? Certè pluris quàm vellem. Hauing that after verbs of price, wee ſhall alwayes vſe theſe Aduerbs, Carius, vilius, melius, and penius, in ſtead of their caſuals.

Verbs of plenty or ſcarceneſſe, filling, emptying, louing, or vnloding, will haue an Ablatiue caſe: as,

Af-

Affluis opibus. Cares virtute. Expleo te fabulis. Spoliauit me bonis omnibus. Oneras ſtomachum cibo. Leuabo te hoc onere. Likewiſe, Vtor, fungor, fruor, potior, lætor, gaudeo, dignor, muto, munero, communico, officio, proſequor, impertio, impertior.

Verbs that betoken receiuing, or diſtance, or taking away, will haue an Ablatiue caſe, with a, ab, e, ex, or de: as, Accepit literas à Petro. Audiui ex nuntio. Longè diſtat à nobis. Eripui te è malis. And this Ablatiue after Verbs of taking away, may be turned into ỹ Datiue: as, Subtraxit mihi cingulum. Eripuit illi vitam.

Verbs of comparing or exceeding, may haue an Ablatiue caſe of the word that ſignifieth the meaſure of exceeding: as, Præfero hunc multis gradibus, I prefer this man by many degrees. Paulo interuallo illum ſuperat, He is beyond the other but a little ſpace.

A Noune, or a Pronoune ſubſtantiue, ioyned with a Participle, expreſſed or vnderſtood, & hauing none other word whereof it may be gouerned, it ſhalbe put in the Ablatiue caſe abſolute: as, Rege veniente hoſtes fugerunt, The king comming, the enemies fled. Me duce vinces, I being Captaine, thou ſhalt ouercome.

And it may be reſolued by any of theſe words, dum, cùm, quando, ſi, quanquam, poſtquam: as, Rege veniente i. dum veniret Rex. Me duce, id eſt, ſi ego dux fuero.

Conſtructions of Paſſiues.

A Verb paſſiue will haue after him an ablatiue caſe with a Preposition, or ſometime a datiue of the doer: as, Virgilius legitur à me. Tibi fama petatur. And the ſame ablatiue or datiue, ſhall be the Nominatiue caſe to the Verbe, if it be made by the Actiue: as, Ego lego Virgilium. Petas tu famam.

Gerundes.

GErunds and Supines, will haue ſuch caſes as the Verbs that they come of: as, Otium ſcribendi literas. Ad conſulendum tibi, Auditum Poëtas, when

When the Engliſh of the Infinitiue mood commeth after any of theſe Nounes ſubſtantiues, Studium, cauſa, tempus, gratia, otium, occaſio, libido, ſpes, oportunitas, voluntas, modus, ratio, geſtus, ſatietas, poteſtas, licentia, conſuetudo, conſilium, vis, norma, amor, cupido, locus, and others like, if the verb ſhould be of the Actiue voice, it ſhall bee made by the Gerund in Di. And the ſame Gerund in Di, is vſed alſo after certain Adiectiues: as, Cupidus viſendi. Certus eundi. Peritus iaculandi. Gnarus bellandi.

When ye haue an Engliſh of the Participle of the Preſent tenſe, with this ſigne *of* or *with*, comming after a Noune Adiectiue, it ſhall in Latine making be put in the Gerund in Do: as, Defeſſus ſum ambulando, I am weary of walking.

Alſo the Engliſh of the Participle of the preſent tenſe comming without a Subſtantiue, with this ſigne *In* or *by* before him, ſhal in Latine making be put in the Gerund in Do: as, Cæſar dando, ſubleuando, ignoſcendo, gloriam adeptus eſt. In apparando totum hunc conſumunt diem. And the ſame Gerund in Do, is vſed either without a Prepoſition, or with one of theſe Prepoſitions, A, ab, de, e, ex, cum, in: as, Deterrent à bibendo. Ab amando. Cogitat de edendo. Ratio benè ſcribendi cum loquendo coniuncta eſt.

The Engliſh of the Infinitiue mood, comming after a reaſon, and ſhewing a cauſe of the reaſon, may be put in the Gerund in Dum: as, Dies mihi vt ſatis ſit ad agendum, vereor: I feare that a whole day will not be enough for me to do my buſineſſe.

The Gerund in Dum, is vſed after one of theſe prepoſitions, Ad, ob, propter, inter, ante: as, Ad capiendum hoſtes. Ob (vel propter) redimendum captiuos. Inter cœnandum. Ante damnandum.

And when ye haue this engliſh *muſt* or *ought*, in a reaſon, where it ſeemeth to be made by this verb Oportet,

porter, it may be put in the Gerund in dum, with this verb eſt ſet impersonally: then the word that ſeemeth in the engliſh to be the nominatiue caſe, ſhalbe put in the Datiue: as, Abeundum eſt mihi, I muſt goe hence.

Supines.

THe firſt Supine hath his Actiue ſignification, and is put after Verbs and Participles, that betoken mooving to a place: as, Eo cubitum. Spectatum admiſſi, riſum teneatis amici.

The latter Supine hath his Paſſiue ſignification, and is put after Nounes Adiectiues: as, Dignus, indignus, turpis, fœdus, procliuis, facilis, odioſus, mirabilis, optimus, and ſuch like. And the ſame Supine may alſo be turned into the Infinitiue mood Paſſiue, as it may be indifferently ſaid in Latine, Facile factu, or Facile fieri, Eaſie to be done. Turpe dictu, or Turpe dici, Unhoneſt to be ſpoken.

The Time.

NOunes that betoken part of time, be commonly put in the Ablatiue caſe: as, Nocte vigilas: Luce dormis. But Nounes that betoken continuall terme of time, without ceaſing or intermiſſion, be commonly vſed in the accuſatiue caſe: as, Sexaginta annos natus. Hyemem totam ſtertis.

Space of Place.

NOunes that betoken ſpace betweene place and place, be commonly put in the Accuſatiue caſe: as, Pedem hinc ne diſceſſeris, Go not thou a foot from this place.

A Place.

NOunes Appellatiues or names of great places, be put with a Prepoſition, if they follow a verb that ſignifieth in a place, to a place, from a place, or by a place: as, Viuo in Anglia. Veni per Galliam in Italiam. Proficiſcor ex vrbe.

In

In a place, or at a place, if the place bee a proper name of the first or second declension, and the singular number, it shall be put in the Genitiue case: as, Vixit Londini. Studuit Oxoniæ.

And these Nounes, humi, domi, militiæ, belli, bee likewise vsed: as, Procumbit humi bos. Militiæ enutritus est. Domi bellique otiosi viuitis.

But if the place be of the third declension, or ỹ plural number, it shalbe put in the datiue, or in the ablatiue case: as, Militauit Carthagini, or Carthagine. Athenis natus est. Likewise we say, Ruri, or Rure educatus est.

To a place, if the place be a proper name, it shalbe put in ỹ accusatiue case, without a Prepositiõ: as, Eo Romam. Likewise, Confero me domum. Recipio me rus.

From a place or by a place, if the place be a proper name, it shall be put in the ablatiue case without a Prepositiõ: as, Discessit Londino. Profectus est Londino (vel per Londinum) Cantabrigiam. Domus and Rus be likewise vsed: as, Abijt domo, Rure reuersus est.

Impersonalls.

A Verbe Impersonall hath no Nominatiue case before him, and this word *It*, or *there* is commonly his signe: as, Decet, It becommeth. Oportet aliquem esse, There must be some body. But if it hath neither of these words before him, then the word that seemeth to be the Nominatiue case, shall be such case as the Verbe Impersonall will haue after him: as, Me oportet, I must. Tibi licet, Thou mayst.

Interest, refert, and est for interest, require a genitiue case of all casuall words, except Mea, tua, sua, nostra, vestra, and cuia, the ablatiue cases of the Pronounes Possessiues: as, Interest omnium rectè agere. Tuâ refert ipsum nosse.

Certaine Impersonals require a Datiue case: as, Liber, licet, patet, liquet, constat, placet, expedit, prodest, suffi-

porter, it may be put in the Gerund in dum, with this verb eſt ſet impertonally: then the word that ſeemeth in the engliſh to be the nominatiue caſe, ſhalbe put in the Datiue: as, Abeundum eſt mihi, I muſt goe hence.

Supines.

The firſt Supine hath his Actiue ſignification, and is put after Verbs and Participles, that betoken mouing to a place: as, Eo cubitum. Spectatum admiſſi, riſum teneatis amici.

The latter Supine hath his Paſſiue ſignification, and is put after Nounes Adiectiues: as, Dignus, indignus, turpis, fœdus, procliuis, facilis, odioſus, mirabilis, optimus, and ſuch like. And the ſame Supine may alſo be turned into the Infinitiue mood Paſſiue, as it may be indifferently ſaid in Latine, Facile factu, or Facile fieri. Eaſie to be done. Turpe dictu, or Turpe dici, Vnhoneſt to be ſpoken.

The Time.

NOunes that betoken part of time, be commonly put in the Ablatiue caſe: as, Nocte vigilas: Luce dormis. But Nounes that betoken continuall terme of time, without ceaſſing or intermiſſion, be commonly vſed in the accuſatiue caſe: as, Sexaginta annos natus. Hyemem totam ſtertis.

Space of Place.

NOunes that betoken ſpace betweene place and place, be commonly put in the Accuſatiue caſe: as, Pedem hinc ne diſceſſeris, Go not thou a foot from this place.

A Place.

NOunes Appellatiues or names of great places, be put with a Prepoſition, if they follow a verb that ſignifieth in a place, to a place, from a place, or by a place: as, Viuo in Anglia. Veni per Galliam in Italiam. Proficiſcor ex vrbe.

In

In a place, or at a place, if the place bee a proper name of the first or second declension, and the singular number, it shall be put in the Genitiue case: as, Vixit Londini. Studuit Oxoniæ.

And these Nounes, humi, domi, militiæ, belli, bee likewise vsed: as, Procumbit humi bos. Militiæ enutritus est. Domi bellique otiosi viuitis.

But if the place be of the third declension, or ỹ plural number, it shalbe put in the datiue, or in the ablatiue case: as, Militauit Carthagini, or Carthagine. Athenis natus est. Likewise we say, Ruri, or Rure educatus est.

To a place, if the place be a proper name, it shalbe put in ỹ accusatiue case, without a Prepositiõ: as, Eo Romam. Likewise, Confero me domum. Recipio me rus.

From a place or by a place, if the place be a proper name, it shall be put in the ablatiue case without a Prepositiõ: as, Discessit Londino. Profectus est Londino (vel per Londinum) Cantabrigiam. Domus and Rus be likewise vsed: as, Abijt domo, Rure reuersus est.

Impersonalls.

A Verbe Impersonall hath no Nominatiue case before him, and this word *It*, or *there* is commonly his signe: as, Decet, It becommeth. Oportet aliquem esse, There must be some body. But if it hath neither of these words before him, then the word that seemeth to be the Nominatiue case, shall be such case as the Verbe Impersonall will haue after him: as, Me oportet, I must. Tibi licet, Thou mayst.

Interest, refert, and est for interest, require a genitiue case of all casuall words, except Mea, tua, sua, nostra, vestra, and cuia, the ablatiue cases of the Pronounes Possessiues: as, Interest omnium recte agere. Tua refert teipsum nosse.

Certaine Impersonals require a Datiue case: as, Libet, licet, patet, liquet, constat, placet, expedit, prodest, suffi-

ſufficit, vacat, accidit, conuenit, contingit, and other like. Some will haue an Accuſatiue caſe onely: as, Delectat, decet, iuuat, oportet. Some beſide the Accuſatiue will haue alſo a Genitiue: as, Noſtri noſmet pœnitet. Me ciuitatis tædet. Pudet me negligentiæ. Miſeret me tui. Me illorum miſereſcit.

Verbs Impersonals of the Paſſiue voice, beeing formed of Neuters, do gouerne ſuch caſe as the verbs Neuters which they come of: as, Parcatur ſumptui, Let coſt be ſpared. Because wee ſay, Parcamus pecuniæ, Let vs ſpare coſt.

A verbe Impersonal of the Paſſiue voyce, hath like caſe as other Verbs Paſſiues haue: as, Benefit multis à principe. Yet many times ẏ caſe is not expreſſed, but vnderſtanded: as, Maxima vi certatur, ſubaudi, ab illis.

When a deede is ſignified to be done of many, the verbe beeing a verbe neuter, we may well change the verbe neuter into the Impersonal in tur: as, In ignem poſita eſt, ſtetur.

A Participle.

PArticiples gouerne ſuch caſes as the Verbs that they come of: as, Fruiturus amicis. Conſulens tibi. Diligendus ab omnibus.

Here note, that Participles may foure manner of wales be changed into nounes. The firſt is, when the voice of a Participle is conſtrued with an other caſe then the verbe that it commeth of: as, Appetens vini, Greedie of wine.

The ſecond, when it is compounded with a Preposition, which the Verbe that it commeth of cannot be compounded withall: as, Indoctus, innocens.

The third, when it formeth all the degrees of comparison: as, Amans, amantior, amantiſſimus. Doctus, doctior, doctiſſimus.

The fourth, whē it hath no reſpect, nor expreſſe differ-

rence

rence of time: as, Homo laudatus, A man laudable. Puer amandus, i. amari dignus, A child worthy to be loued. And all these are properly called Nouns participials.

Participles when they be changed into Nounes, require a Genitiue case: as, Fugitans litium. Indoctus pilæ. Cupientissimus tui. Lactis abundans.

These Participiall voyces, Perosus, exosus, pertæsus, haue alwayes the Actiue signification, and gouerne an accusatiue case: as, Exosus sæuitiam, Hating cruelty. Vitam pertæsus, Weary of life.

The Aduerbe.

ADuerbs of quantity, time, and place, doe require a Genitiue case: as, Multùm lucri. Tunc temporis. Vbique gentium.

Certaine Aduerbs will haue a Datiue case, like as the Nounes that they come of: as, Venit obuiàm illi. Canit similiter huic.

These Datiues be vsed Aduerbially, Tempori, luci, vesperi: as, Tempori surgendum. Vesperi cubandum. Luci laborandum.

Certaine Aduerbs will haue an Accusatiue case of the Prepositions that they come of: as, Propiùs vrbem. Proximè castra.

Where note, that prepositions, when they bee set without a case, or els doe forme the degrees of Comparison, be changed into Aduerbs.

The Coniunction.

COniunctions Copulatiues and disiunctiues, and these foure, Quàm, nisi, preterquam, an, couple like cases: as, Xenophon & Plato fuere æquales. And sometime they be put betweene diuers cases: as, Studui Romæ & Athenis. Est liber meus & fratris. Emi fundum centum nummis & pluris.

Coniunctions Copulatiues and Disiunctiues, most commonly ioyne like moods & tenses together: as, Pe-

trus

trus & Iohannes precabantur & docebant. And sometime diuers tenses: as, Et habetur & referetur tibi à me gratia

The Prepositiõ.

SOmetime this Prepositiõ in, is not expressed but vnderstanded, and the casual word neuertheles put in the ablatiue case: as, Habeo te loco parentis. i. in loco

A Verbe compound, sometime requireth the case of the Prepositiõ that he is compounded withall: as, Exeo domo. Præterco te insalutatum. Adeo templum.

The Interiection.

CErtaine Interiections require a Nominatiue case: as, O festus dies hominis. Certaine a Datiue: as, Hei mihi. Certaine an Accusatiue: as, Heu stirpem inuisam. Certaine a Vocatiue: as Proh sancte Iupiter. And the same Proh will haue an Accusatiue case: as, Proh Deum atque hominum fidem.

FINIS.

Guilielmi Lilij, ad suos Discipulos monita Pædagogica, *seu Carmen de Moribus.*

QVi mihi discipulus puer es, cupis atque doceri,
Huc ades, hæc animo concipe dicta tuo.
Manè citus lectum fuge, mollem discute somnum:
Templa petas supplex & venerare Deum.
Attamen in primis facies sit lota manusqué,
Sint nitidæ vestes, comptáq; cæsaries.
Desidiam fugiens, cùm te schola nostra vocárit,
Adsis, nulla pigræ sit tibi causa moræ.
Me præceptorem cùm videris, ore saluta,
Et condiscipulos ordine quosque tuos.
Tu quoque fac sedeas vbi te sedisse iubemus,
Inque loco nisi sis iussus abire, mane.
Ac magis vtquisque est doctrinæ munere clarus,
Sic magis is clara sede locandus erit.

Scal-

Scalpellum, calami, atramentum, charta, libelli,
Sint semper studijs arma parata tuis.
Si quid dictabo scribes, at singula rectè,
Nec macula, aut scriptis menda sit vlla tuis.
Sed tua nec laceris dictata, aut carmina chartis
Mandes, quæ libris inseruisse decet.
Sæpè recognoscas, tibi lecta, animóq; reuoluas,
Si dubites, nunc hos consule, nunc alios.
Qui dubitat, qui sæpè rogat, mea dicta tenebit,
Is qui nil dubitat, nil capit inde boni.
Disce puer quæso, noli dedisce re quicquam,
Ne mens te insimulet conscia desidiæ.
Sisq; animo attentus, quid enim docuisse iuvabit,
Si mea non firmo pectore verba premis?
Nil tam difficile est, quod non solertia vincat,
Invigila, & parta est gloria militiæ.
Nam veluti florestellus nec semina profert,
Ni sit continuo victa labore manus:
Sic puer ingenium si non exerceat, ipsum
Tempus & amittet, spem simul ingenij.
Est etiam semper lex in sermone tenenda,
Ne nos offendat improba garrulitas.
Incumbens studio submissa voce loquêris,
Nobis dum reddis, voce canorus eris.
Et quæcunq; mihi reddis, discantur ad vnguem,
Singula & obiecto verbula redde libro.
Nec verbum quisquam dicturo suggerat vllum,
Quod puero exitium non mediocre parit.
Si quicquam rogito, sic respondere studebis,
Vt laudem dictis & mereare decus.
Non lingua celeri nimis aut laudabere tarda,
Est virtus medium quod tenuisse iuvat.
Et quoties loqueris, memor esto loquare Latinè,
Et veluti scopulos barbara verba fuge.
Præterea socios, quoties te cunque rogabunt,
Instrue, & ignaros ad mea vota trahe.

Qui docet indoctos, licèt indoctissimus esset,
Ipse breui reliquis doctior esse queat.
Sed tu nec stolidos imitabere Grammaticastros,
Ingens Romani dedecus eloquij.
Quorum tam fatuus nemo, aut tam barbarus ore est,
Quem non autorem barbara turba probet.
Grammaticas rectè si vis cognoscere leges,
Discere si cupias cultiùs ore loqui,
Addiscas veterum clarissima scripta virorum,
Et quos authores turba Latina docet:
Nunc te Virgilius, nunc ipse Terentius optat,
Nunc simul amplecti te Ciceronis opus.
Quos qui non didicit, nil præter somnia vidit,
Certat & in tenebris viuere Cimmerijs.
Sunt quos delectat (studio virtutis honestæ
Posthabito) nugis tempora conterere:
Sunt quibus est cordi, manibus, pedibúsue sodales,
Aut alio quouis sollicitare modo.
Est alius, qui se dum clarum sanguine iactat,
Insulso reliquis improbrat ore genus.
Te tam praua sequi nolim vestigia morum,
Ne tandem factis præmia digna feras.
Nil dabis aut vendes, nil permutabis emésue,
Ex damno alterius commoda nulla feres.
Insuper & nummos, irritamenta malorum,
Mitte alijs, puerum nil nisi pura decent.
Clamor, rixa, ioci, mendacia, furta, cachinni,
Sint procul à vobis, Martis & arma procul.
Nil penitùs dices, quod turpe, aut non sit honestum,
Est vitæ, ac pariter ianua lingua necis.
Ingens crede nefas cuiquam maledicta referre,
Iurare aut magni numina sacra Dei.
Denique seruabis res omnes, atque libellos,
Et tecum quoties, isq; redisq; feres.
Effuge vel causas faciunt quæcunque nocentem,
In quibus & nobis displicuisse potes.

FINIS.

BREVISSIMA INSTITVTIO Seu Ratio GRAMMATICES *Cognoscendæ*,

Ad omnium puerorum vtilitatem præscripta, quam *solam* REGIA MAIESTAS *in omnibus* Scholis profitendam præcipit.

Ex Officina CANTRELLI LEGGE, Academiæ Cantabrigiensis Typographj.
1621.

Qui docet indoctos, licèt indoctiſſimus eſſet,
Ipſe breui reliquis doctior eſſe queat.
Sed tu nec ſtolidos imitabere Grammaticaſtros,
Ingens Romani dedecus eloquij.
Quorum tam fatuus nemo, aut tam barbarus ore eſt,
Quem non autorem barbara turba probet.
Grammaticas rectè ſi vis cognoſcere leges,
Diſcere ſi cupias cultiùs ore loqui,
Addiſcas veterum clariſſima ſcripta virorum,
Et quos authores turba Latina docet:
Nunc te Virgilius, nunc ipſe Terentius optat,
Nunc ſimul amplecti te Ciceronis opus.
Quos qui non didicit, nil præter ſomnia vidit,
Certat & in tenebris viuere Cimmerijs.
Sunt quos delectat (ſtudio virtutis honeſtæ
Poſthabito) nugis tempora conterere:
Sunt quibus eſt cordi, manibus, pedibúſue ſodales,
Aut alio quouis ſollicitare modo.
Eſt alius, qui ſe dum clarum ſanguine iactat,
Inſulſo reliquis improbrat ore genus.
Te tam praua ſequi nolim veſtigia morum,
Ne tandem factis præmia digna feras.
Nil dabis aut vendes, nil permutabis emẽſue,
Ex damno alterius commoda nulla feres.
Inſuper & nummos, irritamenta malorum,
Mitte alijs, puerum nil niſi pura decent.
Clamor, rixa, ioci, mendacia, furta, cachinni,
Sint procul à vobis, Martis & arma procul.
Nil penitùs dices, quod turpe, aut non ſit honeſtum,
Eſt vitæ, ac pariter ianua lingua necis.
Ingens crede nefas cuiquam maledicta referre,
Iurare aut magni numina ſacra Dei.
Denique ſeruabis res omnes, atque libellos,
Et tecum quoties iſq; rediſq; feres.
Effuge vel cauſas faciunt quæcunque nocentem,
In quibus & nobis diſplicuiſſe potes.

FINIS.

BREVISSIMA INSTITVTIO Seu Ratio GRAMMATICES *Cognoscendæ*,

Ad omnium puerorum vtilitatem præscripta, quam *solam* REGIA MAIESTAS *in omnibus* Scholis profitendam præcipit.

Ex Officina CANTRELLI LEGGE, Academiæ Cantabrigiensis Typographj.
1621.

STVDIVM GRAMMATICES OMNIBVS ESSE NECESSARIVM.

(illa eſt
Grammatices labor eſt parvus, ſed fructus in
Non parvus, parva hæc diſcito parve puer.
Nemo eſt tam doctus, qui non cognoverit iſta:
Cur pudeat pueros, iſta labore ſequi?

DE GRAMMATICA ET EIVS PARTIBVS.

GRAMMATICA, eſt rectè ſcribendi atq; loquendi Ars.

Grammaticæ quatuor ſunt partes: Orthographia, Etymológia, Syntaxis, Proſodia.

De Orthographia.

ORTHOGRAPHIA, eſt rectè ſcribendi ratio, qua docemur, quibus quæque dictio ſit formanda literis: vt, lectio non lexio, ab ὀρθος, rectus, & γραφη, ſcriptura.

De Literis.

Ex viginti duabus literis quinque ſunt vocales: a, e, i, o, u: nam y Græca eſt. Vocales.

Ex quibus variè diſpoſitis, coaleſcunt diphthongi quinque, Diphthongi

æ
au
œ
ei
eu
} vt {
Muſæ.
Audio.
Cœlum.
Hei.
Euge.

Reliquæ literæ Conſonantes appellantur, quarum nouem ſunt Mutæ: b, c, d, f, g, k, p, q, t. Conſonantes. Mutæ.

Septem autem ſemivocales: L, m, n, r, ſ, x, z. Semivocales.

Ex quibus quatuor vocantur etiam Liquidæ: l, m, n, r. Liquidæ.

S, verò ſuæ cuiuſdam poteſtatis litera eſt, quæ interdum etiam liqueſcit. S.

X & z, duplices ſunt conſonantes, atque etiam I inter duas vocales. X & Z.

Adduntur etiam conſonantibus I & V, quando ſibi vel alijs vocalibus in eadem ſillaba præponuntur: vt, Iuno, Iouis, voluntas, vultus. I & V. conſonantes aliquando

K, Y, & Z, latinis dictionibus nunquam admiſcentur. K, Y, Z.

H, proprie quidem litera non eſt, ſed aſpirationis nota, H, aſpiratio.

nota. Apud Poëtas autem interdum consonantis vim obtinet.

Præponitur autẽ vocalibus omnibus: vt, Hamus, hebenus, hiatus, homo, humus, hymnus. Consonantibus verò nullis: rectè itaq; enuntiamus, Hiulcus, Hiachus, trisſyllaba; Hieronymus, Hieremias, Pentaſyllaba.

At in Latinis dictionibus interdum H poſtponitur C: vt, Charus, charitas: Pulcher, pulchritudo.

Bifariàm pinguntur literæ, maiuſculis ſcilicet characteribus, & minuſculis. Maiuſculis inchoantur ſententiæ: vt, Deum time, Regem honora: & propria nomina: vt, *Henricus*, *Anglia*.

Diligenter obſeruari oportebit, quæ dictiones diphthongis ſcribantur, nam hæ quidem vel ſcribi omninò vel ſignari debent, vt Muſę præſunt: vel Muſæ præſunt.

Literæ maiuſculæ. Literæ maiuſculę, cùm ſolę ac paucę ſcribuntur, aliquando ſignificant Prænomen, aliquando numerum.

vt
- A. Aulus.
- C. Caius.
- D. Decius
- G. Gaius.
- L. Lucius.
- M. Marcus
- P. Publius
- P. R. Populus Rom.

- P. C. Patres conſcripti.
- Q. Quintus, Quæſtor, Quirites.
- R. P. Reſpublica.
- Sp. Spurius.
- Sex. Sextus.
- S. P. Q. R. Senatus, Populúſque Romanus.
- T. Titus.
- T. C. Tua clementia, & eius generis infinita.

In numeris verò ſignificat,

I.	1.	Vnum.
V.	5.	Quinque.
IX.	9.	Nouem.
X.	10.	Decem.
XL.	40.	Quadraginta.
L.	50.	Quinquaginta.
XC	90.	Nonaginta.
C.	100.	Centum.
D.	500.	Quingenta.
M.	1000.	Mille.

DE SYLLABARVM DISTINCTIONIBVS.

RECTÈ scripturo, discendum est in primis syllabas inter scribendum aptè distinguere, atque connectere. In simplicibus vocibus, bd. vocali sequenti adhærent: vt, A-bdomen, A-bdera.

Quam quidem rationem sequuntur & ista:

ct	vt	Do-ctus,	gm	vt	A-gmen,
		San-ctus,	gn		I-gnis,
pſ		Scri-pſi,			Ve-ſter,
		Sum-pſi,	ſt		Magi-ſter,
ſc		Pi-ſcis,	xi		An-xius,
		Di-ſco,			Di-xi, & ſimilia.
tn		Ac-tna,			

Inter m, & n, non interſeritur p. Malè igitur pingeretur Sompnus, pro ſomnus. Columpna pro colũna.

Poſt x non ſcribitur ſ: vt, Excribo, exoluo: non exſcribo, exſoluo. In compoſitis cum Præpoſitione, auribus & euphoniæ ſeruiendum eſt: vt,

Occurro, Officio, Aufero, } potiùs quàm { Obcurro. Obficio. Abfero.

Et contra { Abſtineo, Obtineo, Obrepo, } non autem { Auſtineo. Ottineo. Orrepo.

Atque huius rei gratia, etiam conſonantes in compoſitione aliquando interſeruntur: vt, Redamo, redeo, ambigo, ambio.

ORTHOEPIA.

ORthographiæ affinis eſt Orthoepia, hoc eſt, emendatè rectèq; loquendi ratio, ab ὀρθός, rectus, & ἔπος, verbum. Orthoepia.

Hic in primis curandum eſt, præceptores tenera ac balbutientia puerorum ora ſic effingant, & figurent,

ne vel continua linguæ volubilitate, ita ſermonem præcipitent, vt nuſquam, niſi vbi ſpiritus deficit, orationem claudant: vel contra, ad ſingulas quaſq; voces longa interſpiratione conſileſcant, ructu, riſu, ſingultu, ſcreatu, vel tuſſi, ſermonis tenorem ineptè dirimentes.

Cæterùm ante omnia deterrendi ſunt pueri ab ijs vitijs, quæ noſtro vulgo penè propria eſſe videntur: cuiuſmodi ſunt Iotaciſmus, Lambdaciſmus, Iſchnotes, Trauliſmus, Plateaſmus, & ſimilia.

Iotaciſmus. Iotaciſmus dicitur, quando I litera pleniore ſono, & ſupra iuſtum decorum extenditur, quo vitio ex noſtratibus maximè laborant Angli ſeptentrionales.

Lambdaciſmus. Lambdaciſmus eſt, vbi quis L nimis operosè ſonat, vt Ellucet, pro elucet: Saulvus, pro ſalvus.

Noſtrati vulgo diuerſum vitium impingitur, nempe quòd hanc literam pinguiùs iuſto pronunciant, dum

pro { Multus, Mollis, Falſus, } auditur { Moultus. Moolis. Faulſus. }

Iſchnotes. Iſchnotes, eſt quædam loquendi exilitas, quoties ſyllabas aliquas exiliùs & graciliùs enuntiamus, quàm par eſt: vt cùm

pro { Nunc, Tunc, Aliquis, Alius, } proferimus, { Nync. Tync. Eliquis. Elius. }

Trauliſmus. Trauliſmus, eſt hæſitantia quædam, aut titubantia oris, quando eadem ſyllaba ſæpiùs repetitur: vt, Cacacanit, pro canit: Tutullius, pro Tullius.

Huic vitio vt fœdiſsimo & periculoſiſsimo, ſic ſuccurrendum putat Fabius: ſi exigatur à pueris, vt nomina & verſus affectatæ difficultatis, ac plurimis & aſperrimis inter ſe coëuntibus ſyllabis concatenatis, ac velut confragoſis, quàm citiſsimè volvant: vt,

Arx, tridens, voſtris, ſphinx, præſter, torrida, ſeps, ſtrix,
——poſtquam diſcordia tetra.
Belli ferratos poſtes, portaſq; refregit.

Plateaſ-

Plateaſmus eſt, quando craſsiùs, & voce pluſquàm virili loqui nitimur: vt cùm Plateaſmus.

pro { Montes, Fontes, Pontes, } efferimus, { Mountes, Fountes, Pountes, } vt etiam.

pro { Ergo, Sperma, Perago, } efferimus, { Argo. Sparma. Parago. }

Sunt & alibi apud noſtrates, qui pro V conſonante ſonant F, & contra V, pro F: vt,

{ Folo, Fis, Folui, Felle, } pro { Volo. Vis. Volui. Velle. }

Et rurſum, { Vero, Vers, Verre } pro { Fero. Fers. Ferre. }

S, verò mediam inter duas vocales corruptè ſonant nonnulli, S.

pro { Læſus, Viſus, Riſus, } pronuntiantes, { Læzus. Vizus. Rizus. }

H, in initio dictionis leniùs, in medio aſperiùs enuntiari volunt: malè ergò, H.

pro { Homo, Hamus, Humus, Chriſtus, Chriſma, Chremes, Thus, Diphthongus, Sphæra, } efferimus, { Omo. Amus. Vmus. Criſtus. Criſma. Cremes. Tus. Diptongus. Spæra. }

Fœdè quóque erratur à noſtris, vbi t & d, tanquam aſpiratas pronuntiant: vt, Amath, Caputh, Aputh, pro Amat, Caput, Apud.

At

At innumera penè sunt huius generis vitia, quæ bonarum literarum candidatis, & præceptorum diligentiæ emendanda relinquimus.

DE SENTENTIARVM PVNCTIS.

NEque exigua Orthographiæ pars in scriptura rectè distinguenda consistere videtur. Proinde de clausularum distinctionibus paucula annotâsse, non fuerit supervacaneum.

Puncta. quæ. Puncta ergò siue notæ, quibus in scribendo vtuntur eruditi, Latinis dicuntur, Subdistinctio, Media distinctio, Plena ac perfecta distinctio. Græcis, Comma, Colon, Periodus.

Comma. Subdistinctio seu Comma, est silentij nota, seu potiùs respirandi locus, vtpote qua pronuntiationis terminus, sensu manente, ita suspenditur, vt quod sequitur, continuò succedere debeat. Notatur autem puncto deorsùm caudato, ad hunc modum,

Ouidius. *Vtendum est ætate, cito pede labitur ætas,*
Nec bona tam sequitur, quàm bona prima fuit.

Hac item nota distinguuntur orationum singulæ partes: vt,

Iuvenalis. *Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,*
Græculus esuriens, in cœlum, iusseris, ibit,

Colon. Media distinctio, seu Colon, est vbi tantum ferè de sententia restat, quantum iam dictum est: & est perfecta periodi pars, notaturque duobus punctis, sic:

Quemadmodum horologij vmbram progressam sentimus, progredientem non cernimus: & fruticem aut herbam creuisse apparet, crescere autem nulli videtur: ita & ingeniorum profectus, quoniam minutis constat auctibus, ex interuallo sentitur.

Periodus Plena distinctio, quæ & Periodus dicitur, ponitur post perfectam sententiam, quæ & puncto plano notatur, hoc modo.

Dic mihi Musa virum, captæ post tempora Troiæ,

Qui

Qui mores hominum multorum vidit, & vrbes.

Huc annumerari solent Parenthesis, & Interrogatio.

Parenthesis, est sententia duabus semilunulis inclusa, qua remota, sermo tamen manet integer: vt, Parenthesis.

—princeps (quia bella minantur
Hostes) militibus vrbes præmunit, & armis.

Interrogatio, signatur duobus punctis, ac superiore sursum caudato, sic ? vt, Interrogatio.

Et quæ tanta fuit Romam tibi causa videndi?

DE ETYMOLOGIA.

ETymologia versatur in primis circa inuestigandas dictionum origines, vt num cœlebs dicatur, quasi cœlestem vitam agens: num lepus, quasi leuipes.

Cæterùm Etymologia (quatenùs nos hoc loco de ea disserimus) est ratio cognoscendi casuum discrimina: vt, Fortis, fortiter, Lego, legit: omnesq; orationis partes complectitur. Cicero notationem, seu veriloquium vocat, componitur autem ab ἔτυμος, verus, & λόγος sermo.

DE OCTO PARTIBVS ORATIONIS.

PArtes orationis sunt octo.	Nomen, Pronomen, Verbum, Participium,	declinabiles.	Adverbium, Coniunctio, Præpositio, Interiectio,	Indeclinabiles.

NOMEN.

NOmen, est pars orationis, quæ rem significat, sine vlla temporis aut personæ differentia. Nomen Substantiuum.

Nomen dupliciter dicitur, Substantivum & Adiectivum.

Substantiuum est, quod nihil addi postulat ad suam significationem exprimendam.

Est autem substantiuum duplex { Appellatiuum, & Proprium.

Appel-

Appellatiuum. Appellatiuum eſt, quod rem multis communem ſignificat: vt, *Homo, lapis, iuſtitia, bonitas.*

Proprium. Proprium eſt, quod rem vni indiuiduo propriam ſignificat: vt, *Ieſus, Maria, Londinum, Thameſis.*

Proprij nominis tria ſunt genera.

Prænomen. Prænomen, quod vel differentiæ cauſa, vel veteri ritu præponitur: vt, *Lucius, Publius, Aulus, Marcus.*

Nomen. Nomen, quod ſuum eſt cuique: vt, *Petrus, Paulus, Cato, Tullius.*

Cognomen. Cognomen, quod vel à cognatione impoſitum eſt: vt, *Gracchus, Fabius, Scipio, Cicero.* Vel ab euentu aliquo: vt, *Africanus, Macedonicus, Germanicus.*

Nomen adiectiuũ Adiectiuum eſt, quod ſubſtantiuo indiget, cui in oratione adhæret: vt *Piger, Alacris, Candidus, Clemens.*

Adiectiuum eſt duplex: Commune & Proprium.

Commune. Commune eſt, quod affectionem multis communem ſignificat: vt, *Bonus, malus, ſolers, ſatur.*

Propriũ. Proprium eſt, quod affectionem vni indiuiduo peculiarem ſignificat: vt, *Gradiuus Marti, Quirinus Romulo*

DE ACCIDENTIBVS NOMINI.

Nomini accidunt ſeptem.

Nom. accidentia ſeptem. Species, Figura, Numerus, Caſus, Genus, Declinatio, Comparatio.

DE SPECIE.

Species nominum eſt duplex: Primitiua, & Deriuatiua.

Primitiua. Primitiua eſt, quæ aliundè non trahitur.

Deriuatiua. Deriuatiua eſt, quæ aliundè formatur.

Primitiuæ ſubijciuntur hæc quæ ſequuntur, & huiuſmodi.

Collectiuum. Collectiuum ſcilicet, quod ſingulari numero multitudinem ſignificat: vt, *concio, cœtus, plebs, turba, pecus, grex.*

Fictitium. Fictitium, quod à ſono fingitur: vt, *Sibilus, tintinnabulum, ſtridor, clangor.*

Inter-

Interrogatiuum: vt, *Quis, vter, qualis, quantus, quot, nunquis?* Quæ aliquando migrant in Indefinita, aliquando in Relatiua. Interrogatiuum

Redditiuum, quod Interrogatiuo respondet: vt, *Talis, tantus, tot.* Redditiuum.

Numerale, cuius species hæ numerantur. Numerale.

Cardinale, à quo seu à fonte alij numeri dimanant: vt, *Vnus, duo, tres, quatuor.* Cardinale.

Ordinale: vt, *Primus, secundus, tertius, quartus.* Ordinale.

Distributiuum: vt, *Singuli, bini, terni, quaterni.* Distributiuum.

Partitiuum, quod significat vel multa singulatim: vt, *Quisque, vnusquisque, vterque, neuter.* Vel vnum è multis: vt, *Alter, aliquis, cætera, reliquus.* Partitiuum.

Vniuersale: vt, *Omnis, cunctus, nullus, nemo.* Vniuersale.

Particulare: vt, *Aliquis, quisquam, vllus, quidam.* Particulare.

Deriuatiua autem has species subiectas habent, nimirum, Verbale: vt, *Lectio, litura, auditus, aratrum.* Deriuatiua.

Patrium: vt, *Eboracensis, Londinensis, Oxoniensis, Aetonensis.* Patrium.

Gentile: vt, *Græcus, Latinus, Hebræus, Anglus.* Gentile.

Patronymicum, quod vel à patre, vel ab alia quapiam suæ familiæ persona deriuatur: Patronymicum.

vt
- Æacides, filius vel nepos Aeaci.
- Neríne, filia vel neptis Nerei.
- Laróides, filius Latonæ.
- Menelâis vxor Menelai.

Diminutiuum: vt, *Regulus, popellus, maiusculus, minusculus.* Diminutiuum.

Possessiuum: vt, *Herilis, seruilis, regius, paternus.* Possessiuum.

Materiale: vt, *Faginus, Lapideus, Gemmeus, Aureus.* Materiale.

Locale: vt, *Hortensis, agrestis, marinus, montanus.* Locale.

Aduerbiale: vt, *Hodiernus, hesternus, crastinus, clandestinus.* Aduerbiale.

Participiale: vt, *Amandus, docendus, videndus, scribendus.* Participiale.

Et quæ in *Lis* exeunt, à verbis deducta: vt, *Fictilis, ductilis, flexilis, pensilis.*

DE

NOMEN.

DE FIGVRA.

Figuræ nominũ. Figura aut est simplex, vt *Iustus*: aut composita, vt *Iniustus*. Sunt qui huc addunt & decomposita: vt, *Irreparabilis*.

DE NVMERO.

Numerus. Numeri sunt duo: Singularis de vno: vt *Pater*: Pluralis de pluribus: vt, *Patres*.

DE CASV.

Casus Nominum sunt sex.

Nominativus. Nominatiuus, qui & rectus dicitur, est prima vox, qua rem aliquam nominamus.

Genitivus. Genitiuus, qui significat cuius sit res quæpiam. Atq; hic patruus, gignendi, aut interrogandi casus dici solet

Dativus. Datiuus, siue dandi casus dicitur, quo quid cuipiam

Octavus casus. attribuimus. Sub hac voce Octauum etiam casum comprehenderunt, vt, *It clamor cœlo*, id est, *in cœlum*.

Accusativus. Accusatiuus, qui & Incusatiuus, vel Causatiuus dici potest, qui verbum sequitur vtpote in quem actio verbi immediatè transit: vt, *Amo patrem*.

Vocativus. Vocatiuus, quem & Salutatorium vocant, vocandis compellandisue personis accommodatur.

Ablativus. Ablatiuus, quo quippiam ab aliquo auferri significamus. Hic Sextus, atque Latinus casus appellatur, nempe quòd Latinorum sit proprius.

DE GENERE.

Genera, 7. Genus est sexus discretio. Et sunt genera numero septem. Masculinum, cuius nota est, hic. Fœmininum, hæc. Neutrum, hoc. Commune, hic & hæc. Commune trium, hic, hæc, & hoc. Dubium, hic vel hæc. Epycœnum seu promiscuum, quum sub vna generis nota, vtrumque sexum complectimur: vt, *Hic anser*, *Hæc Aquila*. Quanquam hoc quidem genus ad præsens negotium non ita propriè spectare videtur, cùm

hoc

hoc quidem loco, non de natura rerum agatur, sed de qualitate vocum.

Porrò inter commune genus, & dubium, hæc est differentia: quòd vbi semel communis generis nomini adiectiuum copulaueris, non iam integrum fuerit de eadem re loquenti, mutare genus adiectiui: vt si dixeris, *Durus parens*, aut *Canis fœta*: quamdiu de eisdem ipsis indiuiduis loqueris, non licebit mutato genere dicere, *Parentem iniquum*, aut *Canem fœtum*. At verò, dubij generis substantiuo posito, etiamsi adiectiuum masculinum addideris, nihilo tamen seciùs de eadem re sermonem continuanti, licuerit pro tuo arbitratu mutare genus adiectiui: vt si dixeris, *Durum corticem*, poteris etiam de eodem loqui pergens dicere, *eandem corticem esse & amaram*. Communis & dubij differentia.

Vt autem genera nominum ad amussim calleas, hi sequentes canones tibi summa diligentia imbibendi sunt, quos à Gulielmo Lilio Anglo acceptos referre debes.

G. LILII.

Regulæ generales propriorum.

Masculina sunt nomina Diuorum, Virorũ, Fluviorum, Mensiũ, Ventorum.

PRopria quæ maribus tribuuntur, mascula dicas,
Vt sunt Diuorum, Mars, Bacchus, Apollo: Virorum,
Vt Cato, Virgilius: Fluviorum, vt Tybris, Orontes:
Mensium, vt October: Ventorum, vt Lybs, Notus, Auster.

Fœminina.

Fœmin. Dearum Vrbium. Regionum. Insularum. Exceptio.

Propria fœmineum referentia nomina sexum,
Fœmineo generi tribuuntur: siue Dearum
Sunt, vt Iuno, Venus: Mulierum, seu Anna, Philotis:
Vrbium, vt Elis, Opus: Regionum, vt Græcia, Persis.
Insulæ item nomen, ceu Creta, Britannia, Cyprus.
Excipienda tamen quædam sunt Vrbium, vt ista
Mascula, Sulmo, Agragas: quædam neutralia, vt Argos,
Tybur, Præneste, & genus Anxur quod dat vtrumque.

Re-

Regulæ generales Appellatiuorum.

Arborum. *APpellatiua Arborum erunt muliebria, vt Alnus,*
Cupreſſus, Cedrus: mas Pinus, mas Oleaſter:
Et ſunt neutra, Siler, Suber, Thus, Robur, Acerq.

Epicœna.

Volucrum. Ferarum Piſcium. *SVnt etiam Volucrum, ſeu Paſſer, Hirundo: Ferarum,*
Vt Tigris, Vulpes: & Piſcium, vt Oſtrea, Cœtus,
Dicta Epicœna, quibus vox ipſa genus feret aptum.

Exceptio generalis. *Attamen ex cunctis, quæ diximus ante, notandum*
Omne quod exit in um, ſeu Græcum ſive Latinum
Eſſe genus neutrum: ſic invariabile nomen.

Vſus trium regularum ſpecialium. *Sed nunc de reliquis, quæ Appellatiua vocantur,*
Aut quæ ſunt tanquam Appellatiua, ordine dicam:
Nam genus his ſemper dignoſcitur ex Genitiuo,
Infra vt monſtrabit ſpecialis regula triplex.

Prima Regula ſpecialis.

Regula ſpecialis *NOmen non creſcens Genitiuo, ſeu Caro carnis,*
Capra capræ, Nubes nubis, genus eſt muliebre.

Quoniam Lilius noſter genus nominum Appellatiuorum ex genitiuo dignoſcendum docet, admonendi hoc loco ſunt pueri, hanc primam regulam eſſe omnium nominum Appellatiuorum non creſcentium in genitiuo, cuius generis ſunt omnia primæ & quartæ inflexionis, & ſecundæ etiam, præter paucula quædam, quæ infrà in tertia regula excepta reperies.

Pertinent etiam ad hanc claſſem, plæraque tertiæ declinationis, cuiuſmodi ſunt Labes labis, Peſtes peſtis, Vis, genitiuo vis, Mater matris, Caro carnis.

Maſculina excepta ex non creſcentibus.

In A. *MAſcula nomina in a, dicuntur multa virorum,*
Vt ſcriba, aſſecla, ſcurra, rabula, lixa, laniſta.
Maſcula Græcorum, quot declinatio prima
Fundit in as, & in es, & ab illis quot per a ſiunt:

Vt

Vt Satrapas, ſatrapa, athletes, athleta. Leguntur
Maſcula item verres, natalis, aqualis: ab aſſe
Nata, vt centuſſis; comunge lienis, & orbis,
Callis, caulis, follis, collis, menſis, & enſis,
Fuſtis, funis, panis, penis, crinis, & ignis,
Caſſis, faſcis, torris, ſentis, piſcis, & vnguis,
Et vermis, vectis, poſtis, ſocietur & axis:
Maſcula in er, ceu venter: in os vel us, vt logos, annus. In Er, Os, & Vs

Fœminina non creſcentia.

FOeminei generis ſunt mater, humus, domus, alvus,
Et colus, & quartæ pro fructu ficus, acuſq;,
Porticus, atq; tribus, ſocrus, nurus, & manus, idus,
Huc annus addenda eſt, hanc myſtica vannus Iacchi,
His iungas os in us vertentia Græca, papyrus,
Antidotus, coſtus, diphthongus, byſſus, abyſſus,
Cryſtallus, ſynodus, ſaphirus, eremus, & arctus,
Cum multis alijs, quæ nunc perſcribere longum eſt.

Neutra non creſcentia.

NEutrum nomen in E, ſi gignit Is, vt mare, vete:
Et quot in on, vel inum ſiunt, vt barbiton, ovum,
Eſt neutrum hippomanes genus, & neutrum cacoethes,
Et virus, pelagus: neutrum modo, mas modo vulgus.

Dubia non creſcentia.

INcerti generis ſunt talpa, & dama, canalis,
Halcyonis, finis, clunis, veſtis, penus, amnis,
Pampinus, & corbis, linter, torquis, ſpecus, anguis,
Pro morbo ficus fici dans, atque Phaſelus,
Lecythus, ac atomus, groſſus, pharus, & paradiſus.

Communia.

COmpoſitum à verbo dans a, commune duorum eſt,
Graiugena à gigno, agricola à colo, id advena monſtrat:
A venio: adde ſenex, auriga, & verna, ſodalis,

Vates, extorris, patruelis, perq; duellis,
Affinis, iuvenis, testis, ciuis, canis, hostis.

Secunda Regula specialis.

NOmen crescentis, penultima si Genitiui
Syllaba acuta sonat, velut hæc pietas pietâtis,
Virtus virtûtis, monstrant genus est muliebre.

Hue spectant, quæ acuunt penultimam genitiui crescentis, qualia sunt omnia quintæ inflexionis, præter Fides.

Omnia item monosyllaba, præter Vis. Reliqua omnia sunt tertię declinationis, vt sunt omnia desinentia

In	C	vt	Halec, halêcis.	
	In		Delphin,	nis.
	An		Titan,	
	Ans		Infans,	antis.
			Quadrans,	
	Ens		Continens,	entis.
			Triens,	
	Vns		Decuns, decuntis.	

In Er longum, quæ Græcis per ηρ scribuntur: vt, Character, crater, ater, soter, éris.

Latina in Er, ad tertiam regulam pertinent, quare mulier haud rectè in hac classe collocatur.

In	Inx	vt	Syrinx, ingis.	
	Anx		Phalanx, angis.	
	Vnx		Deunx,	uncis.
			Septunx,	
	Ons		Effrons,	ontis.
			Bifrons,	
	Ors		Cohors,	ortis.
			Consors,	

Præterea in o Latina, quæ ônis & ênis habent in genitiuo: vt Lectio, ligo, spado, ônis. Anio, ênis. Præter paucula gentilia, quę ad tertiam regulam pertinent: vt, Macedo, Brito, Saxo, Vangio, Lingo, ŏnis.

In

In Al neutra: vt Vectigal, animal, âlis. Cætera in al, sunt tertiæ regulæ. Al.

In En, quæ enis habent in genitiuo: vt, Lien, Syren, ênis. Cætera sunt tertiæ regulæ. En.

In ων Græca quę retinent ω in genitiuo: vt, Damon, Ladon, Simon, Trion, ônis.

Quædam variant: vt Orion, Edon, Egeon, ônis & ŏnis. Cætera sunt tertiæ regulæ.

In Ar Latina: vt, Laquear, exemplar, calcar, âris, Ar.
præter Iubar, Nectar, ăris: Hepar, hepătis.

In Or Latina: vt, Amor, timor, vxor, ôris. Or.

Præter sequentia, quæ ad tertiam regulam spectant: vt, Arbor, marmor, æquor, ador, robor, &c. ŏris. Et Græca quoque nonnulla: vt, Rhetor, Hector, Nestor, Stentor, &c. ŏris.

In As Latina: vt, Maiestas, lenitas, humilitas, humanitas, &c. ātis. Excipe Anas, anătis, & Græca quædam fœminina: vt, Lampas, monas, trias, decas, ădis. As.

In Es Latina aliquot: vt, Quies, magnes, locuples, ētis. Merces, hæres, cohæres, ēdis. Es.

Accedunt his etiam Græca quædam. Vt, Lebes, tapes, Dares, Chremes, ētis.

In Is quæ faciunt ĭtis, ĭnis, & ĭdis in genitiuo: vt Samnis, Quiris, ĭtis, Salamis, Trachis, ĭnis, Psophis, Crenis, ĭdis. Cætera sunt tertiæ regulæ. Is.

In Os Latina: vt, Custos, ŏdis, Nepos, ôtis. Præter Compos, impos, ŏtis. Os.

Et Græca quæ retinent ω in penultima genitiui: vt Heros, Rinos, Rhinoceros, Aegoceros, ôtis.

In Vs, quæ mittunt genitiuum singularem in ûtis, ûdis, ûris, ûntis: vt, Salus, palus, tellus, opus. Præter vnam vocem, Pecus pecŭdis. Vs.

Huc pertinent & comparatiua neutra in us: vt, Sanctius, probius, melius, peius, ôris.

In Ax, tam Latina quàm Græca: vt, Limax, fornax, thorax, phœnax, audax, bibax, âcis. Ax.

Excipe Græca quædam appellatiua & Gentilia: vt, Abax, ſtorax, ſtyrax, ſmilax, colax, corax, dropax, pharnax, candax, âcis. Syphax tamen variat, Syphācis & Syphăcis.

Ex. In Ex paucula quædam: vt, Veruex, êcis, Vibex, îcis, exlex, êgis, alex, alêcis.

Reliqua in ex, ad tertiam regulam referenda ſunt.

Ix. In Ix Latina & Græca: vt, Lodix, radix, cornix, ſpadix, fœlix, phœnix, perdix, coturnix, &c. ícis. Et verbalia omnia in trix: vt, Victrix, nutrix, motrix, lotrix, &c. îcis. Cætera pertinent ad tertiam regulam.

Ox. In Ox ſubſtantiua & adiectiua: vt, Celox, velox, ôcis: Præter Cappadox, ôcis, Allobrox, ôgis.

Vx. In Vx: vt, Pollux, pollûcis. Cętera ſunt tertiæ regulę.

Yx. In Yx: vt, Bombyx, bombўcis: Bebrix autem variat bebrўcis. Cætera ad tertiam regulam relegari debent.

S. In S Græca, præcedente p: vt, Hydrops, Cyclops, conops, cercops, ôpis. Reliqua in ôps, ad tertiam regulam referenda ſunt.

Maſculina ex acutè creſcentibus

Maſcula dicuntur monoſyllaba nomina quædam,
Sal, ſol, ren, & ſplen, car, ſer, vir, vas vadis, as, mas,
Bes, cres, pres, & pes, glis gliris habens genitiuo:
Mos, flos, ros, & tros, mus, dens, mons, pons, ſimul & fons,
Polyſyllaba in N & O. *Seps pro ſerpente, grips, thrax, rex, grex gregis & phrix.*
Maſcula ſunt etiam polyſyllaba in n, vt Acarnan,
Lichen, & delphin: & in o ſignantia corpus,
Vt leo, curculio: ſic ſenio, ternio, ſermo.
Er, Or, Os, Dens *Maſcula in er, or, & os, ceu crater, conditor, heros,*
Sic torrens, nefrens, orieus, cum pluribus in Dens,
Quale bidens, quando pro inſtrumento reperitur:
Adde gigas, elephas, adamas, garamaſq;, tapeſq;,
Atque lebes, cures, magnes, vnumq; meridies, nomen quintæ: & quæ componuntur ab aſſe,
Vt dodrans, ſemis: iungantur maſcula Samnis,

Hydrops,

Hydrops, nyctícorax, thorax, & maſcula veruex,
Phœnix, & bombix pro Vermiculo. Attamen ex his Fœmin.
Sunt muliebre genus, Syren, mulier, ſoror, vxor.

Neutra excepta ex acutè creſcentibus.

SVnt neutralia & hæc monoſyllaba nomina, mel, ſel, Neutra.
Lac, far, ver, cor, æs, vas vaſis, os oſſis & oris.
Rus, thus, ius, crus, pus. Et in al polyſyllaba, in ar q̃, Al. Ar.
Vt capital, Laquear. Neutrum halec, & muliebre.

Dubia.

SVnt dubia hæc python, ſcrobs, ſerpens, bubo, rudens, grus, Stirps pro progenie,
Perdix, limax, limax, ſtirps pro trunco, pedis & calx. Calx pro ſaxo excocto. f. ſunt.
Adde dies, numero tantùm mas eſto ſecundo.

Communia.

SVnt commune Parens, autor q̃, infans, adoleſcens,
Dux, illex, hæres, exlex: à fronte creata,
Vt bifrons, cuſtos, bos, fur, ſus, at q̃, ſacerdos.

Tertia & vltima Regula ſpecialis.

NOmen creſcentis, penultima ſi Genitiui
Sit grauis, vt Sanguis, genitiuo ſanguinis, eſt mas.

Hæc contrà penultimam genitiui creſcentis grauant. Cuius generis ſunt paucula illa ſecundæ declinationis, de quibus ſuprà meminimus: videlicet, Socer, gener, puer, ĕri, Adultĕr, adultĕri. Presbytĕr, presbytĕri, vox eccleſiaſtica.

Compoſita à vir vĭri: vt, Leuir, Triumuir, Decemuir, Centumuir, ĭri.

Compoſita item à gero & fero: vt, Armiger, clauiger, caduciſer, luciſer, ĕri. Et adiectiua quædam: vt, Tener, ſatur, dexter, proſper, ĕri. Spectant huc & Græca omnia neutrius generis in a: vt, Poëma, dogma, ſophiſma, ænigma, ătis. A.

In Yr item Græca: vt Martyr, martўris. Pſithyr, pſithўris. Yr.

Vr. Omnia item in Vr Latina: vt, Augur, murmur, furfur, cicur, ŭris.

Vt. In Vt etiam omnia: vt, Caput, capĭtis. Occiput, occipĭtis.

O. Præterea in O Latina omnia, præter illa quæ ſuperius excipiuntur: vt, Imago, ſartago, ordo, cardo, ĭnis.

L. In L: vt, Annibal, ălis. Mugil, ĭlis. Conſul, præſul, ŭlis.

En. In En: vt, Pecten, tibicen, carmen, crimĕn, ĭnis.

On. In On Græca, quę umunt o paruum in penultima genitiui ſingularis: vt, Canon, dœmon, architecton, Philemon, ŏnis.

Or. In Or Latina & Græca: vt Arbor, æquor, marmor, pantocrator, apator, ŏris.

As. In As: vt, Anas, anătis.

Et Græca: vt, Arcas, chilias, hebdomas, enneas, ădis.

Es. In Es Latina: vt, Fomes, limes, ĭtis. Preſes, deſes, ĭdis.

Is. In Is Latina & Græca: vt, Sanguis, pollis, ĭnis. Tyrannis, paropſis, ĭdis.

Ar. In Ar Latina & Græca: vt, Iubar, compar, nectar, bacchar, ăris.

Er. In Er Latina & Græca: vt, Socer, gener, ĕri. Aër, æther, ĕris.

S, præcedente conſonante. In S præcedente conſonante, tam Latina quàm Græca, vt,

Princeps,	cĭpis.	Aethiops,	ŏpis.
Hyems,	ĕmis.	Arabs,	ăbis.
Inops,	ŏpis.	Chalybs,	ybis.

Os. In Os Latina: vt, Compos, ŏtis.

Vs. In Vs Latina & Græca: vt, Pecus, decus, ŏris. Vellus, vulnus, ĕris. Tripus, Oedipus, ŏdis.

Ax. In Ax Græca: vt, Abax, ſtorax, colax, climax, ăcis.

Ex. In Ex Latina: vt, Index, vindex, carnifex, aruſpex, ĭcis

Ix. In Ix Latina & Græca: vt, Varix, fornix, calix, ĭcis. Maſtix, ĭgis.

Ox. In Ox Latina & Græca: vt, Præcox, Cappadox, ŏcis. Allobrox, Polyphilox, ŏgis.

In

In Vx Latina: vt, Coniux, coniŭgis. Redux, reducis. Vx.
Deniq; in Yx Græca: vt, Onyx, Sardonix, ychis. Cerix, Eryx, ychis. Yx.

Fæmin. excepta ex grauiter crescentibus.

Fœminei generis sit hyperdissyllabon in do,
Quod dinis: atq; in go, quod dat ginis in genitiuo,
Id tibi dulcedo, faciens dulcedinis, idq;
Monstrat compago compaginis: adyce virgo,
Grando, fides, compes, teges, & seges, arbor, hyemsq;,
Sic bacchar, syndon, gorgon, icon, & amazon.
Græcula in as vel in is finita, vt lampas, iaspis,
Cassis, cuspis: in us vox vna pecus, pecudis, dant.
His forfex, pellex, carex, simul atq; supellex,
Appendix, histrix, coxendix, adde filixq;.

Neutra ex grauiter crescentibus.

EST neutrale genus signans rem non animatam,
Nomẽ in a, vt problema: en vt omen, ar vt iubar, ur dant
Vt iecur, us vt onus, put, vt occiput: attamen ex his
Masculà sunt pecten, furfur: sunt neutra cadauer,
Verber, iter, suber, pro fungo tuber, & vber,
Gingiber, & laser, cicer, & piper, atque papauer,
Et sicer atque siler. Neutra æquor, marmor, adorq;,
Atque pecus quando pecoris facit in genitiuo.

Dubia ex grauiter crescentibus.

SVnt Dubij generis, cardo, margo, cinis, obex,
Pulvis, adeps, forceps, pumex, ramex, anas, imbrex,
Adde culex, natrix, & onyx cum prole, silexq;:
Quamuis hæc melius vult masculà dicier vsus.

Communia ex grauiter crescentibus.

COmmunis generis sunt ista, vigil, pugil, exul,
Præsul, homo, nemo, martyr, lygur, augur, & arcas,
Antistes, miles, pedes, interpres, comes, bospes.
Sic ales, præses, princeps, auceps, eques, obses,

Atque alia à verbis, quæ nomina multa creantur:
Vt coniux, iudex, vindex, opifex, & aruſpex.

Regula adiectiuorum generalis.

ADiectiua vnam duntaxat habentia vocem,
Vt Fœlix, audax, retinent genus omne ſub vna:
Sub gemina ſi voce cadant, velut omnis & omne,
Vox commune duûm prior eſt, vox altera neutrum.
At ſi tres variant voces, ſacer vt ſacra ſacrum:
Vox prima eſt mas, altera fœmina, tertia neutrum.
At ſunt quæ flexu propè ſubſtantiua vocares,
Adiectiua tamen natura vſuq; reperta:
Talia ſunt pauper, puber, cum degener, vber,
Et diues, locuples, ſoſpes, comes, atque ſuperſtes,
Cum paucis alijs quæ lectio iuſta docebit.
Hæc proprium quendam ſibi flexum aſciſcere gaudent:
Campeſter, volucer, celeber, celer, atque ſaluber.
Iunge pedeſter, equeſter, & acer: iunge paluſter,
Ac alacer, ſylueſter. At hæc tu ſic variabis:
Hic celer, hæc celeris, neutro hoc celere: aut aliter ſic,
Hic atq; hæc celeris, rurſum hoc celere eſt tibi neutrum.
Sunt quæ deficiunt genere adiectiua notanda,
De quibus atque alijs, alibi tibi mentio fiet.

DE DECLINATIONE.

Declinationes nominũ.

DEclinatio, eſt variatio dictionis per caſus. Sunt autem declinationes numero quinque.

Prima nominũ declinatio.

PRima declinatio complectitur quatuor terminationes.

A, As, } vt { Menſa. Aeneas. } Es, E, } vt { Anchiſes. Penelope.

Porrò Græca ſunt omnia quæ in { As, Es, E, } { Thomas. Anchiſes. Phabe. } finiuntur: vt

Sunt qui huc addunt Hebræa quædam in am: vt Adam Adæ, Abraham Abrahæ. Quæ tamen melius ad Latino-

Latinorum formam redacta, ad hunc modum inflexeris: Adamus Adami: Abrahamus Abrahami.

As, accuſativum in am & in an facit: vt Æneas, Aeneam vel Aenean. Vocatjuum in a: vt Aeneas, Aenea.

Es, in accuſatiuo en ſumit: vt Anchiſes, Anchiſen. In vocatiuo & Ablatino e, vel a: vt Anchiſe, vel Anchiſa. Es.

E, genitiuum in es mittit, datiuum in e, accuſatiuum in en, vocatiuum & ablatiuum in e. vt E.

Nom.	Penelope,	Acc.	Penelopen,
Gen.	Penelopes,	Voc.	Penelope,
Dat.	Penelope.	Abl.	Penelope.

As, in genitiuo nominum Latinorum, interdum reperitur ad Græcorum imitationem, vt Paterfamilias, Filius familias, Id quod veteres obſeruabant in multis alijs. Ennius. As in genitino.

Dux ipſe viæ. Liuius Andronicus. *Mercurius cumque eo filius Latonas*, pro *Latonæ*. Sic Neuius. *Filij terras*, pro *terræ*. Virgilius. *-Nec auras nec ſoluitus munor.* Aulai & pictai, atq; id genus alia, priſcis relinquito.

Genitiuus pluralis interdum Syncopen admittit: vt Aeneadûm, Graiugenûm, pro Aeneadarum, Graiugenarum.

Hæc datiuos & Ablatiuos plurales mittunt in abus. Dea, mula, equa, liberta, ambæ, duæ, abus.

Hæc verò tam in is, quam in abus: Filia, filijs vel filiabus. Nata, natis vel natabus.

SECVNDA DECLINATIO.

SEcundæ declinationis terminationes ſunt apud Latinos quinque

Er,	vt	Aper.
Ir,		Vir.
Vr,		Satur.
Vs,		Dominus.
Vm		Templum.

Secunda declinatio.

Et Græcorum,

Os,	vt	Delos.
On,		Ilion.
Eus,		Orpheus.

Attica

Os. Attica in Os, genitiuum in o mittunt, accuſatiuum in on: vt, Androgeos, Androgeo. Accuſatiuo Androgeon.

Quædam Græca contracta in us, vocatiuum formam in u: vt, Panthus, ô Panthu. Oedipus, ô Oedipu.

Notabis & Latina quædam tam in us quàm in e mittere vocatiuum ſingularem: vt Agnus, vulgus, lupus, fluuius, chorus, populus pro natione.

Eus, genitiuum format in ei, vel eos, datiuum in ei, accuſatiuum in ea, vocatiuum in eu; vt,

Nominatiuo Orpheus.
Gen. Orphei vel Orpheos.
Datiuo Orphei.
Acc. Orphea. *Ouid.* Orpheon
Voc. Orpheu.
Ablatiuo Orpheo.

Notandæ ſunt deniq; ſyncopationes illæ, Deûm, Virûm, pro Deorum, Virorum.

Item anomala illa Ambo & Duo, quas duas voces poëtæ etiam in accuſatiuo maſculina vſurpant; vt,

Virg. *Si duo præterea tales Idæa tuliſſet, Terra viros.*
Hor. *Ne vortitillet gloria. Iureiurando obſtringam ambo.*
Cicero in Phi. ſecunda. *Præter duo vos, nemo ſic loquitur.*

TERTIA DECLINATIO.

TErtia declinatio admodum varia eſt, cuius difficiliores duntaxat caſus hoc loco attingemus.

Quorundam accuſatiui flectuntur tantum in im, vt, Vim, nauim, tuſsim, ſitim, maguderim, amuſsim, charybdim.

Sic & quorundam fluuiorum accuſatiui; vt, Tybrim, Ararim.

Accuſativus in im & em. Quædam accuſatiuos flectunt in im, & in em communiter; vt, buris, peluis, clauis, ſecuris, puppis, torquis, turris, reſtis, febris, nauis, bipennis, aqualis, im vel em.

Ablatiuus ſingularis. Ablatiuus regulariter in e deſinit, vt Pectus, ſalus. Ablatiuo Pectore, ſalute.

Propria

Propria nomina adiectiuis similia, ablatiuos in e mittunt; vt, Fœlice, Clemente, Iuuenale, Martiale, &c.

At neutra desinentia in al, ar, & e, Ablatiuum magna ex parte mittunt in i, vt { Vectigal, Calcar, Mare } Abl. { Vectigali. Calcari. Mari.

Ablatiuus rete, à nominatiuo retis est; non à nominatiuo rete. Par cum compositis, tam e quàm i habet; vt, Par, compar. Ablatiuo Pare, compare, vel ri.

Hæc tamen retinent, Far, hepar, iubar, nectar, gausape, præsepe, e. Et hæc propria, { Soracte, Præneste, Reate } Ablatiuo { Soracte. Præneste Reate.

Festorum nomina, quæ tantùm pluralia sunt, genitiuum interdum ôrum mittunt; vt, Agonalia, Vinalia. Genitiuo Agonaliôrum, Vinaliôrum. Festorũ nomina.

Interdum autem in ium; vt, Floralia, feralia, Genitiuo, Floralium, feralium.

Aliquando vero tam in orum quàm in ium: vt, Parentalia, Saturnalia. Genitiuo Parentaliôrum, Saturnaliôrum, vel ium.

Datiuos verò & ablatiuos in bus: vt, Saturnalibus, Bacchanalibus. Præter quinquatrijs, quod iuxta secundam declinationem format prædictos casus.

Mensium nomina er, vel is, ablatiuum in i solùm mittunt: vt, September, Aprilis. Ablatiuo Septembri, Aprili. Mensũ nomina.

Quorum accusatiuus in im tantùm desinit, ijs ablatiuus exit in i. vt, Sitim, Tusim. Ablatiuo Siti, Tusi.

Adiectiua, quæ nominatiuum in is, vel er, & e, neutrum faciunt, ablatiuum mittunt in i solum: vt,

Fortis, mollis, dulcis. Ablatiuo Forti, molli, dulci.

Sic Acer, acris, acre. Ablatiuo Acri.

Licet Poëtæ interdum metri causa, E pro I vsurpent.

Cætera adiectiua tam in e, quàm in i mittunt: vt, Capax, duplex. Ablatiuo Capace, duplice, vel ci. Nota.

Præter

Præter Pauper, degener, vber, ſoſpes, hoſpes, quæ in e tantùm faciunt ablatiuum.

Comparatiua etiam bifariàm faciunt ablatiuum: vt Melior, doctior. Ablatiuo meliore, doctiore, vel ri. Similiter & ſubſtantiua quædam: vt, Ignis, amnis, anguis, ſupellex, vnguis, vectis. Ablatiuo, e vel i.

Rariùs autem Ciuis, } Abla- } Ciue vel ciui.
Rariùs etiam Arpinas, } tiuo, } Arpinate, vel ti.

Et ſic de cęteris id genus gentilibus. Denique ad eundem modum ablatiuos formant, quorum accuſatiui per em & im finiunt: vt puppis, nauis. Ablatiuo Puppe, naue, vel i. Et verbalia item in trix: vt Victrix, altrix. Ablatiuo Victrice, altrice, vel ci.

Neutra, quorum ablatiuus ſingularis exit in i tantùm, vel in e & i, nominatiuum pluralem mittunt in ia: vt, Molli, duplice vel ci: Nominatiuo plurali, Mollia, duplicia. Præter vbera, plura vel pluria, apluſtra, vel apluſtria: ſic comparatiua: vt, Meliora, fortiora, doctiora, priora.

Genitiuus pluralis.

Ex ablatiuis in i tantùm, vel in e & i, fit pluraliter genitiuus in ium: vt, Vtili, vtilium, puppe vel pi, puppium.

Præter comparatiua: vt, } Maiorum, } Meliorum. } Item præter iſta, Supplicum, complicum, ſtrigilum, artificum, vigilum, veterum, memorum, pugilum, inopum. At plus plurium format.

Sunt & quæ ſyncopen aliquando admittunt, cuiuſmodi ſunt ſapientûm pro ſapientium, Serpentûm, pro ſerpentium.

Quando nominatiui ſingulares duabus conſonantibus finiuntur, genitiui plurales exeunt in ium: vt, Pars, vrbs, falx, glans, trabs, merx. Genit. plurali, Partium, vrbium, falcium, glandium, trabium, mercium.

Excipe hycmum, principum, participum, municipum, forcipum, inopum, cœlibum, clientum.

Vbi

Vbi in nominatiuis & genitiuis ſingularibus reperiuntur pares ſyllabæ, genitiuus pluralis exit in ium:

vt { Collis, Menſis, Auris, } in Genitiuo { Collium, Menſium, Aurium. } Addeiſtis, litium, ditium, vitium, ſalium, manium, penatium.

Excipe tamen, Canum, panum, vatum, iuvenum, opum, apum.

As formatasium. Mas marium. Vas, vadis, vadium, Nox noctium. Nix niuium. Os oſsium. Faux faucium. Mus murium. Caro carnium. Cor cordium.

Alituum ab ales aſſumit u.

Boum anomalum eſt, vt etiam bobus vel bubus.

Quorum genitiui plurales deſinunt in ium, accuſatiuum formant per es & eis diphthógum: vt, Partium, omnium. Partes, omnes vel eis. Accuſat Pluralis.

Græco fonte deriuata pleráq;, quando iuxta linguæ ſuæ morem variantur, genitiuum mittunt in os: vt Titan, Pan, Daphnis, Phyllis, genitiuo Titános, Panos, Daphnidos, Phyllidos. Datiuum, verò in i, breue: vt, Titáni, Pani, Daphnidi, Phyllidi. Græcorum declinatio

Accuſatiuum in a, niſi ſint neutrius generis in a non terminantia: vt, Pana, Phyllida, Amaryllida, Orphea.

Is tamen & ys per os purum declinata in genitiuo, accuſatiuum faciunt, S, nominatiui mutata in N: vt.

Tethys, Tethyos,	Accuſatiuo,	Téthyn.
Decapolis, lios,		Decápolin.
Geneſis, ſios,		Géneſin.
Metamorphoſis, ſios,		Metamorphôſin.

Sunt quæ duplicem genitiuum faciunt, alterum in os non purum, alterum in os purum. Atque hæc pro genitiuorum ratione, duplicem quoque accuſatiuum formant, alterum in N, alterum in a: vt, Paris, genitiuo Paridos & Parios, accuſatiuo Parida & Parin. Themis, genitiuo Themidos & Themios, accuſatiuo Themida & Themin.

Fœminina

Fœminina in ô, genitiuum in ûs, & accuſatiuum in ô mittunt.

vt { Sapphô, Sapphûs. / Mantô, Mantûs. / Cliô, Cliûs. } Hanc { Sapphô. / Mantô. / Cliô. }

Vocatiuus. Vocatiuus nominatiuo magna ex parte ſimilis eſt, in nonnullis tamen à nominatiuo abijcitur s: vt, Pallas, Pallantis. Theſeus, Theſeos. Tethys, Tethyos. Vocatiuo ô Palla, Theſeu, Tethy.

{ Phyllis, Phyllidos. / Alexis, Alexios. / Achilles, Achilleos } Vocat. ô { Phylli. / Alexi. / Achille. }

Græca neutra in A. Neutra ſingularia in a, Græca ſunt: vt, Problema, poêma, quæ veteres iuxta Latinam quoque formam declinabant, addita ſyllaba tum: vt, Hoc Problematum, Hoc Poematum.

Quorum datiui & ablatiui plurales adhuc in frequentiore vſu ſunt: vt, Problematis, poematis.

QVARTA DECLINATIO.

Quarta declinatio nominum. QVartæ declinationi nihil ferè difficultatis ineſt, nam duas tantùm ſortitur terminationes in recto ſingulari, nempe us & u: vt Manus, genu.

Veteres à Nominatiuis Anus, tumultus, ornatus, dixerunt Anuis, tumulti, ornati, in genitiuo.

Terentius. *Eius anuis cauſa.*

Idem. *Nihil ornati. Nihil tumulti.*

Dativus ſingularis. Datiuus ui habet, & interdum etiam u: vt Fructui, concubitui: rariùs, fructu, concubitu.

Virgilius. *Quod neque concubitu indulgens.*

Terentius. *Veſtitu nimis indulges.*

Currûm autem pro curruum, Synæreſis eſt, vt & in alijs declinationibus fieri ſolet.

Ieſus. Datiuus Ablatiuus plur. Ieſus, in accuſatiuo Ieſum habet, in reliquis verò caſibus vbique Ieſu.

Hæc datiuum & ablatiuum pluralem in ûbus formant:

mant: Acus, lacus, artus, arcus, tribus, ficus, ſpecus, quercus, partus, portus, veru, ŭbus.

Cætera omnia in ĭbus: vt, Fructibus, fœtibus, manibus, motibus.

QVINTA DECLINATIO.

QVinta declinatio, genitiuum, datiuum, & ablatiuum pluralem in paucioribus ſortita eſt, quemadmodum infra in Heteroclitis fuſiùs tradetur. Quinta declinatio nominum.

Olim iuxta hanc declinationem flectebantur quædam nomina tertiæ inflectionis: vt, *Plebes, plebei.*

Genitiuus huius declinationis olim etiam in es, ij, & e. exibat. Genitivus ſing.

Cicero. *Equites verò daturos illius dies pœnas.*

Virgilius. *Munera lætitiamq́ dij-*

Saluſtius. *Vix decima parte die reliqua.*

Cæterum, præter iſta quæ iam diximus, notabis etiam diligenter ea nomina, quæ à Grammaticis Heteroclita dicuntur. Hæc partim varia probatorum autorum lectione, partim à ſequentibus regulis diſcere licebit.

DE NOMINIBVS HETEROCLITIS.

Rob. Robinſ.

QVæ genus aut flexum variant, quæcunq́ nouato
Ritu deficiunt, ſuperantué, Heteroclita ſunto. Heteroclita quæ ſunt.

Variantia genus.

Hæc genus ac partim flexum variantia cernis:
Pergamus infœlix vrbs Troum, Pergama gignit.
Quod niſi plurali careat, facit ipſa ſupellex,
Singula fœmineis, neutris pluralia gaudent. Fœmin.

Dat prior his numerus neutrum genus, alter vtrumq́,
Raſtrum cum fræno, filum ſimul atque capiſtrum,
Argos item & cœlum, ſunt ſingula neutra. Sed audi,

Maſcu-

Neutra. *Maſcula duntaxàt Cœlos vocitabis & Argos,*
Fræna ſed & frænos, quo pacto & cætera formant,
Nundinum, & hinc epulum, quibus addito balneum. Et hæc
Neutra quidem primo, mulicbria ritè ſecundo. (*ſunt*
Balnea plurali Iuuenalem conſtat habere.

Maſcul. *Hæc maribus dantur ſingularia, plurima neutris,*
Mænalus, atq; ſacer mons Dyndimus, Iſmarus, atq;
Tartara, Taygetus, ſic Tœnera, Maſſica, & altus
Gargarus. At numerus genus bis dabit alter vtrumq;
Sibilus atque iocus, locus, & Campanus, Aucrnus.

Defectiua.

Quæ ſequitur manca eſt numero, caſuue propago.

Aptôta.

Aptota ſunt quæ a recto non variant caſum. *Quæ nullum variant caſum, vt fas, nil, nihil, inſtar;*
Multa & in u, ſimul i, vt ſunt hæc, cornuq;, genuq;.
Sic gummi, frugi, ſic tempe, tot, quot, & omnes
A tribus ad centum numeros, Aptôta vocabis.

Monoptôta.

Monoptota ſunt quæ vnico in obliquo reperiuntur. *Eſtque Monoptóton nomen, cui vox cadit vna,*
Ceu noctu, natu, iuſſu, iniuſſu, ſimul aſtu,
Promptu, permiſſu: plurali legimus aſtus,
Legimus inficias, ſed vox ea ſola reperta eſt.

Diptôta.

Diptota quæ duobus. *Sunt Diptôta, quibus duplex flexura remanſit,*
Vt ſors ſorte dabit ſexto, ſpontis quoque ſponte.
Sic plus pluris habet, repetundarum repetundis,
Iugeris & ſexto dat iugere, verberis autem
Verbere, ſuppetiæ quarto quoque ſuppetias dant,
Tantundem dat tantidem, ſimul impetis hoc dat
Impete, iunge vicem ſexto vice, nec lego plura,
Verberis atque vicem, ſic plus cum iugere, cunctos
Quatuor hæc numero caſus tenuere ſecundo.

Triptôta.

Triptôta.

Treis quibus inflectis caſus, Triptôta vocantur, Triptota quæ tribus.
Vt precis, atq; precem, petit & prece blandus amicam.
Sic opis eſt noſtræ, fer opem legis, atq; ope dignus:
At tantùm recto frugis caret, & ditionis.
Integra vox vis eſt, niſi deſit fortè datiuus.
Omnibus his mutilus numerus prior, integer alter.
Quæ referunt, vt Qui: quæ percontantur, vt Ecquis:
Et quæ diſtribuunt, vt nullus, neuter, & omnis: Defecta vocatiuo
Infinita ſolent his iungi, vt quilibet, alter,
Quinto hæc ſæpè carent caſu: & pronomina præter
Quatuor hæc infrà, Noſter, noſtras, meus, & tu.
Propria cuncta notes, quibus eſt natura coercens
Plurima né fuerint, vt Mars, Cato, Gallia, Roma:
Ida, Tagus, Lælaps, Pernaſſus, Bucephaluſq;. Defecta plurali.
His frumenta dabis, penſa, herbas, vda, metalla,
In quibus authorum quæ ſint placita ipſe requiras:
Eſt vbi pluralem retinent hæc, eſt vbi ſpernunt.

Neutra Singular. carentia quibuſdam caſibus Pluralibus.

HOrdea, farra, forum, mel, mulſum, defruta, thuſq;.
Treis tantum ſimiles voces pluralia ſeruant.
Heſperus & veſper, pontus, limuſq;, fimuſq;, Appellat. maſc. defecta plurali.
Sic penus & ſanguis: ſic æther, nemo, ſed iſta
Maſcula ſunt numerum vix excedentia primum.
Singula fœminei generis, pluralia rarò: Appellat fœm. carentia plurali.
Pubes, atq; ſalus, ſic talio cum indole, tuſſis,
Pix, humus, atq; lues, ſitis & fuga, iunge quietem,
Sic cholera atque fames, biliſq;, ſenecta, iuuentus.
Sed tamen hæc ſoboles, labes, vt & omnia quintæ,
Treis ſimiles caſus plurali ſæpè terebunt.
Excipe res, ſpecies, facies, aciesq;, dieſq;,
Quas voces numero totas licet eſſe ſecundo.
Iſtis multa ſolent muliebria nectere, vt hæc ſunt:

Stultitia, inuidia, & ſapientia, deſidia, atque
Id genus innumeræ voces, quas lectio præbet.
Quam tibi præfixam ceu certum collige ſilum.
Rarius his numerum, quandoq; ſed, adde ſecundum.

Neutra carentia plurali.

Nec licet his neutris numerum deferre ſecundum:
Delicium, ſenium, lethum, cœnumq;, ſalumq;.
Sic Barathrum, virus, vitrum, viſcumq;, penumq;.
Iuſtitium, nihilum, ver, lac, gluten, ſimul halec,
Adde gelu, ſolium, iubar. Hîc quoque talia pones,
Quæ tibi, ſi obſeruãs, occurrent multa legenti.

Maſcul. carentia ſingulari

Maſcula ſunt tantùm numero contenta ſecundo,
Manes, maiores, cancelli, liberi, & antes,
Menſes profluuium, lemures, faſti, atque minores,
Cum genus aſſignant natales: adde penates,
Et loca plurali quales Gabijq;, Locriq;.
Et quæcunque legas paſſim ſimilis rationis.

Fœmin. carentia ſingulari

Hæc ſunt fœminei generis, numeriq; ſecundi:
Exuviæ, phaleræ, grateſq;, manubiæ, & idus:
Antiæ & induciæ, ſimul inſidiæq;, minæq;.
Excubiæ, nonæ, nugæ, tricæq;, calendæ,
Quiſquiliæ, thermæ, cunæ, diræ, exequiæq;,
Inferiæ, & feriæ, ſic primitiæq;, plagæq;
Rctia ſignantes, & valuæ, diuitiæq;,
Nuptiæ item & lactes. Addantur Thebæ, & Athenæ,
Quod genus inuenias & nomina plura locorum.

Neutra carentia ſingulari

Rarius hæc primo, plurali neutra leguntur:
Mœnia cum teſquis, præcordia, luſtra ferarum,
Arma, mapalia, ſic bellaria, munia, caſtra,
Funus iuſta petit, petit & ſponſalia virgo,
Roſtra diſertus amat, pueriq; crepundia geſtant,
Infanteſq; colunt cunabula, conſulit exta
Augur, & abſoluens ſuperis effata recantat,
Feſta Deûm poterunt, cen Bacchanalia iungi.
Quodſi plura leges, licet hac quoque claſſe reponas.

Redun-

Redundantia.

Redundantia.

Hæc quaſi luxuriant, varias imitantia formas,
Nam genus & vocem variant tonitrus, tonitruq́,
Sic clypeus clypeum, baculus baculum, atque bacillum,
Senſus & hoc ſenſum, tignus tigumq́, tapetum
Atque tapete tapes, punctus punctumq́, ſinapi
Quod genus immutans fertur ſcelerata ſinapis,
Sinus & hoc ſinum, vas lactis: mendaq́ mendum,
Viſcus & hoc viſcum, ſic cornu & flexile cornum,
At Lucanus ait, Cornus tibi cura ſiniſtri.
Euentus ſimul euentum. Sed quid moror iſtis?
Talia doctorum tibi lectio mille miniſtrat.

Nominatiui ex accuſatiuis Græcis.

Sed tibi præterea quædam ſunt Græca notanda,
Quæ quarto caſu fœtum peperêre Latinum.
Nam panther panthera creat, craterąq́ crater,
Caſſida caſſis habet, ſed & æther æthera fundit.
Hinc cratera venit, venit æthera, ſic caput ipſum
Caſſida magna tegit, nec vult panthera domari.

Vocum diuerſæ terminationes ſub eodem genere.

Vertitur his rectus, ſenſus manet, & genus vnum:
Gibbus & hic gibber, cucumis cucumer, ſtipis & ſtips:
Sic cinis atq́ ciner, vomis vomer, ſcobis & ſcob:
Pulvis item pulver, pubes puber: quibus addes,
Quæ pariunt or & os, honor & labor, arbor, adorq́,
His & apes & apis, plebs plebis. Sunt quoque multa
Accepta à Græcis, geminam referentia formam:
Vt delphin delphinus, & hic elephas elephantus,
Sic congrus conger, Meleagrus ſic Meleager,
Teucræus item Teucer. Dabis huc & cætera cuncta,
Quæ tibi par ratio dederint & lectio caſta.

Declinationem varians.

Hæc ſimul & quarti flexus ſunt atque ſecundi:
Laurus enim lauri facit, & laurus genitiuo.
Sic quercus, pinus, pro fructu ac arbore ficus,
Sic colus atq́ penus, cornus quando arbor habetur:

Stultitia, inuidia, & ſapientia, deſidia, atque
Id genus innumeræ voces, quas lectio præbet.
Quam tibi præfixam ceu certum collige filum.
Rarius his numerum, quandoq; ſed, adde ſecundum.

Neutra carentia plurali.

Nec licet his neutris numerum deferre ſecundum:
Delicium, ſenium, lethum, cœnumq;, ſalumq;.
Sic Barathrum, virus, vitrum, viſcumq;, pœnumq;.
Iuſtitium, nihilum, ver, lac, gluten, ſimul halec,
Adde gelu, ſolium, iubar. Hîc quoque talia pones,
Quæ tibi, ſi obſerues, occurrent multa legenti.

Maſcul. carentia ſingulari

Maſcula ſunt tantùm numero contenta ſecundo,
Manes, maiores, cancelli, liberi, & antes,
Menſes proſluuium, lemures, faſti, atque minores,
Cum genus aſſignant natales: adde penates,
Et loca plurali quales Gabiiq;, Locriq;,
Et quæcunque legas paſſim ſimilis rationis.

Fœmin. carentia ſingulari

Hæc ſunt fœminei generis, numeriq; ſecundi:
Exuviæ, phaleræ, grateſq;, manubiæ, & idus:
Antiæ & induciæ, ſimul inſidiæq;, minæq;.
Excubiæ, nonæ, nugæ, tricæq;, calendæ,
Quiſquiliæ, thermæ, cunæ, diræ, exequiæq;,
Inferiæ, & feriæ, ſic primitiæq;, plagæq;
Rectia ſignantes, & valuæ, diuitiæq;,
Nuptiæ item & lactes. Addantur Thebæ, & Athenæ,
Quod genus inuenias & nomina plura locorum.

Neutra carentia ſingulari

Rarius hæc primo, plurali neutra leguntur:
Mœnia cum teſquis, præcordia, luſtra ferarum,
Arma, mapalia, ſic bellaria, munia, caſtra,
Funus iuſta petit, petit & ſponſalia virgo,
Roſtra diſertus amat, puerique crepundia geſtant,
Infanteſq; colunt cunabula, conſulit exta
Augur, & abſoluens ſuperis effata recantat,
Feſta Deûm poterunt, cen Bacchanalia iungi.
Quodſi plura leges, licet hæc quoque claſſe reponas.

Redun-

Redundantia.

Redundantia.

Hæc quaſi luxuriant, varias imitantia formas,
Nam genus & vocem variant tonitrus, tonitruq́,
Sic clypeus clypeum, baculus baculum, atque bacillum,
Senſus & hoc ſenſum, tignus tigumq́, tapetum
Atque tapete tapes, punctus punctumq́, ſinapi
Quod genus immutans fertur ſcelerata ſinapis,
Sinus & hoc ſinum, vas lactis: mendaq́ mendum,
Viſcus & hoc viſcum, ſic cornu & flexile cornum,
At Lucanus ait, Cornus tibi cura ſiniſtri.
Eucatus ſimul cuentum. Sed quid moror iſtis?
Talia doctorum tibi lectio mille miniſtrat.

Nominatiui ex accuſatiuis Græcis.

Sed tibi præterea quædam ſunt Græca notanda,
Quæ quarto caſu fœtum peperêre Latinum.
Nam panther panthera creat, crateraq́ crater,
Caſſida caſſis habet, ſed & æther æthera fundit.
Hinc cratera venit, venit æthera, ſic caput ipſum
Caſſida magna tegit, nec vult panthera domari.

Vocum diuerſæ terminationes ſub eodem genere.

Vertitur his rectus, ſenſus manet, & genus vnum:
Gibbus & hic gibber, cucumis cucumer, ſtipis & ſtips:
Sic cinis atq́ ciner, vomis vomer, ſcobis & ſcob:
Pulvis item pulver, pubes puber: quibus addes,
Quæ pariunt or & os, honor & labor, arbor, adorq́,
His & apes & apis, plebs plebis. Sunt quoque multa
Accepta à Græcis, geminam reſerentia formam:
Vt delphin delphinus, & hic elephas elephantus,
Sic congrus conger, Meleagrus ſic Meleager,
Teucrus item Teucer. Dabis huc & cætera cuncta,
Quæ tibi par ratio dederint & lectio caſta.

Declinationem variantia.

Hæc ſimul & quarti flexus ſunt atque ſecundi:
Laurus enim lauri facit, & laurus genitiuo.
Sic quercus, pinus, pro fructu ac arbore ficus,
Sic colus atq́ penus, cornus quando arbor habetur:

Sic lacus atq; domus, licèt hæc nec vbiq; recurrant,
His quoque plura leges, quæ priſcis iure relinquas.

Adiecti. ua luxu. riantia.

Et quæ luxuriant ſunt adiectiua notanda
Multa, ſed in primis quot & hæc tibi nomina fundunt:
Arma, iugum, nervus, ſomnus, clivuſq;, animuſq;:
Et quot limus habet, quot frænum, & cera, bacillum,
A quibus us ſimul it formes, vt inermus inermis.
Rarior eſt hilarus, vox eſt hilaris bene nota.

COMPARATIO NOMINVM.

Nominũ compar.

COmparantur nomina, quorum ſignificatio augeri, minuiué poteſt.

Gradus Comparationis ſunt tres.

Poſitiuus gradus.

Poſitivus, qui rem ſine exceſſu ſignificat: vt, Albus, niger, probus, improbus.

Comparativus.

Comparatiuus, qui ſignificationem ſui poſitiui per aduerbium Magis auget: vt, Albior, probior, id eſt, Magis albus, magis probus. Fit autem regulariter à primo poſitiui caſu in i, addita ſyllaba or: vt ab amici, pudici, fit amicior, pudicior.

Superlatiuus.

Superlatiuus, qui ſupra poſitiuum cum Aduerbio Valdè, vel Maximè ſignificat: vt

Doctiſsimus, Iuſtiſsimus, } id eſt valdè vel maximè { Doctus. Iuſtus,

Fit autem regulariter à primo poſitiui caſu in i, adiectis ſſ & ſimus: vt, à Candidi, prudenti, fit Candidiſſimus, prudentiſsimus.

In rimus

Quæ verò poſitiua in r deſinunt, adiecto rimus, ſuperlatiuum formant: vt Pulcher, Pulcherrimus, Niger, nigerrimus.

Excipiuntur Dextimus à Dexter, Maturimus, ſiue Maturiſsimus, ab antiquo Matur.

In lis.

Sex iſta in lis, ſuperlatiuum formant in limus: nempe Facilis, facillimus: Docilis, docillimus: Agilis, agillimus: Gracilis, gracillimus: Humilis, humillimus: Similis, ſimillimus.

Quæ

Quæ deriuantur à Dico, loquor, volo, facio, ad hunc modum conparantur. Maledicus, maledicentior, maledicentiſsimus, à dico. Magniloquus, magniloquentior, magniloquentiſsimus, à loquor. Deriuatiua a dico, loquor, &c

Plautus tamen à mendaciloquus, & confidentiloquus, vſurpat mendaciloquius, & confidentiloquius.

Beneuolus,
Beneuolentior, à volo.
Beneuolentiſsimus.
Magnificus,
Magnificentior, à facio.
Magnificentiſsimus.

Quoties vocalis præcedit us finale, comparatio fit per Aduerbia Magis & maximè: vt Idoneus, magis idoneus, maximè idoneus. Arduus, magis arduus, maximè arduus. Comparatio nomin. in us purum

COMPARATIO INVSITATIOR.

Interim acre iudicium adhibendum eſt, vt quæ in legendis authoribus ratò occurrunt, ratò itidem vſurpentur.

Cuiuſmodi ſunt quæ ſequuntur.

Aſsiduior, ſtrenuior, egregiſsimus, mirificiſsimus, pientiſsimus vel pijſsimus, Ipſiſsimus.

Perpetuiſsimus, } { Exiguiſsimus, apud Ouidium.
Tuiſsimus, } { Multiſsimus apud Ciceronem.

COMPARATIO ANOMALA.

Bonus, melior, optimus. Malus, peior, peſsimus. Magnus, maior, maximus. Paruus, minor, minimus. Multus plurimus, multa plurima, multum plus plurimum. Vetus, veterior, veterrimus. Deterior, deterrimus ab antiquo deter. Nequam, nequior, nequiſsimus. Citra, citerior, citimus. Intra, inferior, intimus. Infra, inferior, infimus. Extra, exterior, extimus vel extremus. Supra, ſuperior, ſupremus, vel ſummus. Poſt, Comparatio irregularis

posterior, postremus. Vltra, vlterior, vltimus. Propè, propior, proximus, à quo proximior apud Ouidium, Pridem, prior, primus. Diu, diutior, diutissimus. Sæpè, sæpiùs, sæpissimè.

COMPARATIO DEFECTIVA.

Comparatio manca.

Inclytus, Meritus,
Inclytissimus. Meritissimus,
Opimus, Sinister,
Opimior, Sinisterior.
Ocyor, ab ὠκὺς.
Ocyssimus.
Novus, Iuvenis,
Nouissimus. Iunior.
Adolescens, Senex,
Adolescentior. Senior, Maximus natu.
Potior, Ante,
Potissimus. Anterior.
Longinquus, Nuper,
Longinquior. Nuperrimus.
Penè, penissimus.

Comparatio abusiua.

Interdum autem à substantiuis fit comparatio, sed abusiuè: vt, Neronior, Cinædior, Pœnior, à Nerone. Cinædo. Pœno.

DE PRONOMINE.

PRonomen, est pars orationis, qua in demonstranda aut repetenda re aliqua vtimur.

Pronomina sunt quindecem: Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is, meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras.

Quibus addi possunt & sua composita: vt, Egomet, tute, idem, & similia. Vt etiam Qui, quæ, quod.

DE

DE ACCIDENTIBVS *PRONOMINI.*

Accidunt Pronomini, Species, Numerus, Caſus, Genus, Declinatio, Perſona, Figura. Accidentia Pronomini.

Species Pronominum eſt duplex, Primitiua & Deriuatiua. Species Pronominum.

Ad Primitiuam ſpectant iſta: Ego, tu, ſui, ille, ipſe, iſte, hic, is. Primitiua.

Ex Primitiuis alia ſunt Demonſtratiua, alia Relatiua. Demonſtratiua.

Demonſtratiua dicuntur eadem quę & Primitiua, nimirùm, Ego, tu, ſui, ille, ipſe, iſte, hic, is. Relatiua

Relatiua autem ſunt, Ille, ipſe, iſte, hic, is, idem, qui. Deriuatiua

Deriuatiua ſunt, Meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, noſtras, veſtras. Poſſeſſiua.

Deriuatiuorum alia ſunt Poſſeſsiua, alia Gentilia. Poſſeſsiua ſunt, Meus, tuus, ſuus, noſter, veſter. Gentilia

Gentilia ex eo dicuntur, quod gentem, aut nationem, vel partes & ſectas ſignificent: vt, Noſtras, veſtras, & cuias nomen.

DE NVMERO.

Numerus in Pronominibus.

Numerus Pronominum duplex eſt: Singularis, vt, Ego. Pluralis, vt nos.

DE CASV.

Caſus autem ſunt ſex, quemadmodum in nomine.

Vocatiuo carent omnia Pronomina, præter hæc quatuor, Tu, meus, noſter, noſtras. Martialis tamen pronomini Ipſe vocatiuum tribuere videtur, quum ait,

vt *Martis reuocetur amor, ſeuiq; tyrannis,*
A te Iuno petat Ceſton & ipſa Venus.

DE GENERE.

Genus pronominum.

Genera ſunt in pronominibus perinde vt in adiectiuis nominum. Alia enim ad tria genera referuntur: vt,

Ego, tu, ſui. Alia per tria genera variantur: vt, Meus, mea, meum.

DE DECLINATIONE.

Pronominum declinatio.

Declinationes pronominum ſunt quatuor.

Genetiuus autem primæ declinationis exit in i: vt, Ego, tu. Genitiuo Mei, tui, & ſui, quod recto caret in vtroque numero.

Secunda

Genitiuus ſecundæ definit in ius vel ius: Cuius formæ ſunt ille, ipſe, ſte. Genitiuo illius, ipſius, iſtius. Hic, is, qui. Genitiuo Huius, eius, cuius.

Tertia.

Genitiuus tertiæ declinationis exit in i, æ, i, quemadmodum nominum adiectiuorum, quæ per tres terminationes variantur. Cuius ſortis ſunt,

Nominat.	Genitiuo.
Meus, mea, meum,	Mei, meæ, mei.
Tuus, tua, tuum,	Tui, tuæ, tui.
Suus, ſua, ſuum,	Sui, ſuę, ſui. (ſtri.
Noſter, noſtra, noſtrum	Noſtri, noſtræ, no-
Veſter, veſtra, veſtrum,	Veſtri, veſtræ, veſtri

Genitiuus quartæ habet âtis, ex quo ordine ſunt,

Noſtras,	Genitiuo	Noſtratis.
Veſtras,		Veſtratis.
Cuias,		Cuiatis.

Quarta.

Cæteri obliqui in vtroque numero ad formam nominum tertiæ declinationis inflectuntur.

DE PERSONA.

Perſona pronominum.

Perſonæ Pronominum ſunt tres,	Prima,	vt	Ego.
	Secunda,		Tu.
	Tertia,		Ille.

DE FIGVRA.

Figura. Pronominum compoſitio.

Figura eſt duplex: ſimplex, vt Ego: Compoſita, vt, Egomet.

Pronomina inter ſe componuntur: vt, Egoipſe, tuipſe, ſuijpſius, meijpſius,

Nom.	Iſtic, Iſtæc, Iſtoc, vel iſtuc.	Acceuſ.	Iſtunc, Iſtanc, Iſtoc, vel iſtuc.	Ablat.	Iſtoc. Iſtac. Iſtoc.

Pluraliter, Nominatiuo & Accuſatiuo, Iſtæc. Eodem modo declinatur & Illic, Illæc, Illoc.

Componuntur etiam cum nominibus: vt, Cuiuſmodi, huiuſmodi, illiuſmodi, iſtiuſmodi.

Componuntur & cum præpoſitionibus: vt, Mecum, tecum, ſecum, nobiſcum, vobiſcum, quicum, quibuſcum.

Componuntur etiam & cum aduerbijs: vt,

Eccum, Eccam, Eccos, Eccas,	ab Ec-ce.	Ellum, Ellam, Ellos, Ellas,	ab Ecce. Vt & idem quoque, ab is & demum.

Cum coniunctione quoque componuntur: vt, Nominatiuo Hiccine, hæccine, hoccine. Accuſatiuo Hunccine, hanccine, hoccine. Ablatiuo Hoccine, Haccine, Hoccine. Pluraliter Hæccine neutrum.

Componuntur deniq; cum ſyllabicis adiectionibus: vt, Met, te, ce, pte.

Met adijcitur primæ & ſecundæ perſonæ: vt, Ego-met, meimet, mihimet, memet, noſmet, &c. Sic ſibimet quoque, ac ſemet dicimus. Met.

Tumet autem in recto non dicimus, ne putetur eſſe verbum à Tumeo. Sed Tuimet, tibimet, temet, noſmet, &c. Tumet.

Te adijcitur iſtis: Tu, vt Tute: Te, vt Tete. Te.

Ce adijcitur obliquis horum pronominum, Hic, ille, iſte, quoties in s definunt, vt Huiuſce, hiſce, illiuſce, iſtiuſce, hoſce, illoſce, iſtoſce. Ce.

Pte apponitur iſtis ablatiuis,	Mea, Tua, Sua, Noſtra, Veſtra,	vt	Meapte. Tuapte. Suapte. Noſtrapte. Veſtrapte.	Pte.

Inter-

Interdum etiam maſculinis & neutris adjci ſolet, vt, Meopte marte, Tuopte labore, Suopte iumento, Noſtropte damno, &c.

Quis & Qui ad hunc modum componuntur.

Quis. Quis, in compoſitione hiſce particulis poſtponitur:

En, Ne, Alius, Num, Si,	vt	Ecquis, Nequis, Aliquis, Nunquis, Siquis.	Et hæc tam in fœminino ſingulari, quàm in neutro plurali, qua habent, non quæ: vt, Siqua mulier, Nequa flagitia, &c.

Ecquis. Præter Ecquis, quod vtrunq; in fœminino habere reperitur, Ecquæ & Ecqua.

His autẽ particulis pręponitur Quis in compoſitione:

Nam, Piam, Putas, Quam, Que,	vt	Quiſnam, Quiſpiam, Quiſputas, Quiſquam, Quiſque.	Et hæc vbique (præterquam in ablatiuo ſingulari) Quæ habent, non Qua: vt, Quænam doctrina

Negotia quæpiam, Optima quæque.

Quis. Quis etiam cum ſeipſo componitur: vt, Quiſquis, quod & in hunc modum variatur:

Nominatiuo Quiſquis, quicquid. Accuſatiuo Quicquid. Ablatiuo Quoquo, quaqua, quoquo.

Qui. Qui in compoſitione præponitur his particulis.

Dam, Vis, Libet, Cunq;	vt	Quidam. Quiuis. Quilibet. Quicunq;.	Et hæc vbique, præterquam in Ablatiuo ſingulari, Quę retinent, non Qua: vt, Quædam puella. Quæcunque facinora.

DE VERBO.

VErbum, eſt pars orationis, quæ modis & temporibus inflexa, eſſe aliquid, agereue, aut pati ſignificat: vt, Sum, exiſto: moueo, moueor: tango, tangor.

Verbum deducitur in primis in Perſonale, vt Doceo: & Imperſonale, vt Oportet.

Per-

Perſonale eſt, quod certis perſonis diſtinguitur: vt, Ego lego, Tu legis, Hic legit, Illi legunt. Perſonale Verbum.

Contrà, Impersonale dicitur, quod diuerſarum perſonarum vocibus non diſtinguitur, nec variatur: vt Pœnitet, tædet, miſeret, Oportet. Impersonale.

DE ACCIDENTIBVS VERBO.

Verbo quidem accidunt iſta: Genus, Modus, Tempus, Figura, Species, Perſona, Numerus, Coniugatio. Accidentia verbo

DE GENERE.

Quinque ſunt Verborum genera, { Actiuum, Paſſiuum, Neutrum, } { Deponens. Commune. }

ACTIVVM.

Actiuum eſt quod agere ſignificat, & in o finitum, Paſſiuum in or formare poteſt: vt Doceo, doceor. Lego, legor. Actiuum

PASSIVVM.

Paſſiuum eſt, quod pati ſignificat, & in or finitum actiui formam, r dempto, reſumere poteſt: vt, Amor, amo. Afficior, afficio. Paſſiuum

NEVTRVM.

Neutrum eſt, quod in o vel in m finitum, nec actiuam, nec paſſiuam formam integrè induere poteſt: vt, Curro, ambulo, iaceo, ſum. Neutrum

Neutrorum tria ſunt genera.

Nam aliud Subſtantiuum dicitur: vt, Sum, es, eſt, ſumus, &c. Aliud abſolutum, ſic dictum, quòd ipſum per ſe ſenſum abſoluat. Neutrũ ſubſtantiuum. Neutrũ abſolutum.

Atque hoc rurſum duplex eſt. Nam alterum actionem completam in ipſo verbo ſignificat, nec in aliud tranſeuntem: vt, Ambio, dormio, pluit, ningit. Alterum

rum verò paſſionem in ipſo completam indicat: vt Palleo, rubeo, albeſco, nigreſco.

Eſt præterea & aliud, cuius actio in rem cognatæ ſignificationis tranſit, ac tertiam perſonam paſſiuæ vocis vſurpat: vt,

Bibo vinum, Curro ſtadium, Viuo vitam, } Vinum bibitur. Stadium curritur. Vita viuitur.

Sunt denique, quę ſimplicia quidem neutra ſunt, compoſita verò agendi vim concipiunt; vt, Eo, adeo, mingo, commingo.

DEPONENS.

Deponens. Deponens, quod in or finitum, vel actiui ſignificationem habet, vt Loquor verbum: vel neutri, vt Philoſophor.

COMMVNE.

Commune. Commune, quod in or finitum, tam actiuam quàm paſſiuam ſignificationem obtinet: vt, Veneror, criminor, conſolor, ſtipulor, ſpeculor, oſculor, adulor, fruſtror, dignor, teſtor, interpretor, amplector, meditor, experior, mentior; multaq; id genus alia, quę paſſim apud veteres reperias.

DE MODO.

Modi verborum ſex enumerantur.

Indicatiuus. Indicatiuus, qui ſimpliciter aliquid fieri aut non fieri definit: vt, *Probitas laudatur & alget.* Hic modus aliquando per interrogationem vſurpatur: vt *Quis legit hæc?* Aliquando per dubitationem: vt, *An in aſtu venit aliud ex alio malum?*

Imperatiuus. Imperatiuus, quo inter imperandum vtimur. Hic modus futurum non habet, ſed præſens duplex: vt apud Propertium. *Aut ſi es dura nega, ſin es non dura veni to.*

Virg.

Virg. *Tityre dum redeo, brevis eſt via, paſce capellas:*
Et potum paſtas age Tityre, & inter agendum
Occurſare capro (cornu ferit ille) caveto.

Præteritum autem à ſubiunctiuo mutuatur: Cicer. *Sed amabo te, nihil incommodo valetudinis tuæ feceris.* Martial. *Dic quotus es, quanti cupias cœnare, nec vllum*
Addideris verbum, cœna parata tibi eſt.

Quin & illa paſsiua, Præceptum ſit, Dictum ſit, Determinatum ſit, præteriti imperatiui eſſe fatetur Priſcianus.

Hic modus etiam permiſsivus dicitur, quòd interdum per hunc permiſsio ſignificetur: vt,

Si ſine pace tua, atque inuito numine Troës
Italiam petiere, luant peccata, nec illos Iuueris auxilio.

Deniq; aliquando etiam Suppoſitiuus aut Hortatiuus appellatur: vt Virgilius,

eamus, & in media arma ruamus.

Optatiuus, quo optamus fieri rem aliquam, nec refert factáne ſit, an fiat, an ſit facienda: vt, *Vtinam bonis literis ſuus detur honos.* Optatiuus.

Modus Optatiuus, Potentialis, & Subiunctiuus, quinque ſeparata eiſdem vocibus tempora habere videntur, vt eſt author Linacrus. Præterea notandum eſt, Præſens huius modi aſſumere quandoque ſignificationem futuri: vt, *Vtinam aliquando tecum loquar.*

Potentialis quo poſſe, velle, aut debere fieri aliquid ſignificamus: vt, *Expectes eadem à ſummo minimoq; Poeta*, pro potes expectare. *Non expectes vt ſtatim gratias agat, qui ſanatur inuitus*, pro non debes expectare. *Quis enim rem tam veterem pro certo affirmet?* pro vult affirmare. Potentialis,

Græci hunc modum nunc per Indicatiuum, nunc per Optatiuum modum, & particulam ἂν exprimunt. Græcorũ optandi modus.

Subiunctivus, qui niſi alteri ſubijciatur orationi, vel alteram ſibi ſubiectam orationem habeat, per ſe ſententiam non abſoluit: vt, Subiunctiuus,

Si

Si fueris fœlix, multos numerabis amicos:
Tempora si fuerint nubila, ſolus eris.

Nota. Temporum igitur vocibus hi tres modi per omnia (ſicut dictum eſt) conueniunt: diſcernuntur verò ſignificatu & ſignis. Optativus enim ſemper adhæret aduerbio cuipiam optandi: vt, *Vtinam veniat aliquando tempus.* Potentialis verò neque vllum aduerbium adiunctum habet, nec coniunctionem. Subiunctivus autem ſemper aliquam coniunctionem annexam habet: vt, *Si venero. Vt taceas. Quum cœnauero.*

Infinitiuus. Infinitivus, qui agere quidem aut pati ſignificat, at citra certam numeri & perſonæ differentiam: vt, *Malim probus eſſe, quàm haberi.*

DE TEMPORE.

Tempora ſunt quinque.

Præſens Præſens, quo actio nunc geri ſignificatur: vt, *Scribo.*

Imperfectum. Imperfectum, quo prius quidem aliquid in agendo fuiſſe ſignificatur, non tamen abſolutam tunc temporis fuiſſe actionem: vt,

Virgil. *Hic templum Iunoni ingens Sydonia* Dido
Condebat. Erat enim adhuc in opere.

Perfectũ Perfectum, quo præterita abſolutaq; ſignificatur actio. Hoc in paſſiuis, deponentibus, & communibus duplex eſt, & ob id duplici circuitione explicatum. Alterum, quo proximè præteritum exprimitur: vt, *Pranſus ſum.* Alterum, quo vlteriùs præteritum indicatur: vt *Pranſus fui.* Non enim ſi modò pranſus ſis, Pranſus fui, commodè aptéue dixeris.

Pluſquã perfectum. Pluſquam perfectum, quo actio iam diu præterita ſignificatur.

Futurum Futurum, quo res in futuro gerenda ſignificatur.

Hic promiſsivus modus à nonnullis vocatur, quòd videatur aliquid promittere, aut velle facere: vt Ouid.

Ibimus ô Nymphæ, monſtrataq; ſaxa petemus.

Exactum Huius aliud genus eſt, quod Exactum vocant: vt, *Videro, Abiero.* Terent.

Teren. *Si te æquo animo ferre accipiet, negligentem feceris.*

Quod quidem exactum futurum, etiam in subiunctiuo modo reperitur.

Plin. *Ero ſecurior dum legam, ſtatimq; timebo quæm legero.*

DE FIGVRA.

Figura eſt duplex. Simplex vt facio: Compoſita, vt caletacio.

Verba compoſita, quorum ſimplicia exoleuerunt, ſunt defendo, offendo, aſpicio, conſpicio, adipiſcor, experior, comperior, expedio, impedio, deleo, imbuo, compello, appello, incendo, accendo, ingruo, congruo, infligo, inſtigo, impleo, compleo, & id genus alia.

Quædam etiam videntur à Græcis nata: vt Impleo, ἀπὸ τοῦ πλῶ, Percello, à κέλλω.

DE SPECIE.

Species eſt duplex.

Primitiua, quæ eſt prima verbi poſitio: vt, Feruco. Primitiua.

Deriuatiua, quæ à primitiua deducitur: vt, Feruesco. Deriuatiua.

Deriuatiuorum genera ſunt quinque.

Inchoatiua, à Grammaticis appellata (quæ Valla, meditatiua potiùs & augmentatiua appellat) in ſco deſinunt, vt Labaſco, caleſco, ingemiſco, edormiſco. Inchoatiua.

Hæc aut inchoationem ſignificant: vt Luceſcit, id eſt, incipit lucere, aut certè gliſcere & intendi: vt apud Virgilium: *Expleri mentem nequit, ardeſcitq; tuendo*, hoc eſt, magis magiſq; ardet. Ex his plæráq; pro thematibus primarijs vſurpantur: vt, *Timeſco, biſco, conticeſco*, id eſt, *Timeo, bio, taceo.*

Frequentatiua deſinunt in to, ſo, xo, aut tor: vt, Viſito, affecto, ſciptito, pulſo, viſo, quaſſo, nexo, texo, vexo, ſector, ſcitor, ſciſcitor. Significant autem vel aſſiduitatem quandam, vel conatum: vt Dictito, id eſt, frequenter dico. Viſo .i. eo ad videndum. Frequentatiua.

Huc pertinent & illa, Vellico, fodico, albico, & ſimilia Apparatiua.

milia id genus, quæ à Grammaticis etiam Apparatiua appellari solent.

Desideratiua. Desideratiua finiunt in urio: vt, lecturio, parturio, esurio, cœnaturio. Hęc ad significationem suorum primitiuorum studium atq; appetentiam quandam adijciunt: vt, Lecturio, .i. legere cupio. Cœnaturio, .i. cupio cœnare

Diminutiua. Diminutiua in lo, vel sso exeunt: vt, Sorbillo, tantillo, pitisso, id est, parùm ac modicè sorbeo, canto, bibo.

Imitatiua. Imitatiua sunt, quæ imitationẽ significant: vt, Patrisso, Atticisso, Platonisso. At Latini hac forma non adeò delectati sunt, vnde pro Gręcisso, Gręcor vsi sunt: vt, Cornicor, à cornice: Vulpinor à vulpe: Bacchor à Baccho.

DE PERSONA.

Tres sunt verbi personæ: Prima, vt Lego: Secunda, vt Legis: Tertia, vt Legit.

NVMERVS.

Numeri sunt item duo, Singularis, vt Lego: Pluralis, vt legimus.

DE CONIVGATIONE.

Coniugatio. Quando quidem de coniugandorum verborum ratione in Rudimentis Anglicis traditum est, quæ pueri tanquam vngues suos exactissimè callere debent, proximum fuerit, vt hæ Guliel. Lilij de præteritis & supinis regulæ lucidissimæ quidẽ illæ, compendiosissimæq;, nec sanè minus vtiles, pari auiditate imbibantur.

G. L. *DE SIMPLICIVM VERborum prima Coniugationis communi*

PRÆTERITO.

Hypermeter versus plus iusto vna syllaba constat, sed collidenda cum prima voce sequentis versus, id quod omnium commune est.

AS in præsenti perfectum format in aui:
Vt no, nas, naui: vocito, vocitas, vocitaui.
Deme lauo, laui: iuuo, iuui, nexoq; nexui.
Et seco quod secui, neco quod necui, mico verbum
Quod micui, plico quod plicui, frico, quod fricui dat:

Sic

Sic domo quod domui, tono quod tonui, sono verbum
Quod sonui, crepo quod crepui, veto quod vetui dat.
Atq; cubo cubui. Raro hæc formantur in aui,
Do, das, ritè dedi, sto stas, formare steti vult.

Secundæ Coniugationis commune præteritum.

ES in præsenti perfectum format ui dant,
Vt nigreo, nigret, nigrui: iubeo excipe iussi,
Sorbeo sorbui habet, sorpsi quoque, mulceo mulsi,
Luceo vult luxi, sedeo sedi, videoq;
Vult vidi, sed prandeo prandi, strideo stridi,
Suadeo suasi, rideo risi, habet ardeo & arsi.
Quatuor his infrà geminatur syllaba prima:
Pendeo namq; pependi, mordeo vultq; momordi,
Spondeo habere spopondi, tondeo vultq; totondi.
L vel R ante geo si stet, geo vertitur in si: Geo.
Vrgeo vt vrsi, mulgeo mulsi, dat quoque mulxi:
Frigeo frixi, lugeo luxi, habet augeo & auxi.
Dat fleo, fles, fleui: leo, les, leui: indeq; natum Leo.
Deleo deleui, pleo ples pleui, neo neui:
A maneo mansi formatur, torqueo torsi,
Hæreo vult hæsi. Veo fit ui, vt ferueo ferui, Veo.
Niueo & inde satum, poscit conniueo niui,
Et nixi: cieo ciui, vieoq; vieui.

Tertia Coniugatio.

TErtia præteritum formabit vt hîc manifestum:
Bo fit bi, vt lambo lambi: scribo excipe scripsi: Bo.
Et nubo nupsi, antiquum cumbo cubüi dat.
Co fit ci, vt vinco vici, vult parco pèperci, Co.
Et parsi: dico dixi, duco quoque duxi.
Do fit di. vt mando mandi: sed scindo scidi dat, Do.
Findo fidi, fundo fudi, tundo tutudiq;
Pendo pependi, tendo tetendi, pedo pepêdi:
Iunge cædo cecidi, pro verbero cædo cecîdi.

Cedo. Cedo pro discedere, siue locum dare, cessi.
Vado, rado, lædo, ludo, diuido, trudo,
Claudo, plaudo, rodo, exdo semper faciunt si.

Go. Go fit xi, vt iungo iunxi: sed r ante go, vult si:
Vt spargo sparsi, lego legi, & ago facit egi.
Dat tango tetigi, pungo punxi, pupugiq,
Dat frango fregi: cùm signat pango pacisci,
Vult pepigi: pro iungo pegi: pro cano panxi.

Ho. Ho fit xi, traho ceu cvaxi docet, & veho vexi.

Lo. Lo fit ui, colo ceu colui: psallo excipe cum p,
Et sallo sine p, nam salli formar vtrumque:
Dat vello velli, vulsi quoque, fallo fefelli,
Cello pro frango ceculi, pello pepulig.

Mo. Mo fit ui, vomo ceu vomui: sed emo facit emi,
Como petit compsi, promo prompsi: adyce demo
Quod format dempsi, sumo sumpsi, premo pressi.

No. No fit ui, sino ceu sui: temno excipe tempsi,
Dat sterno straui, sperno spreui, lino leui,
Interdum lini & liui, cerno quoque creui:
Gigno, pono, cano, genui, posui, cecini dant.

po. Po fit psi, vt scalpo scalpsi, rumpo excipe rupi:
Et strepo quod format strepui, crepo quod crepui dat.

Quo. Quo fit qui, vt linquo liqui: coquo demito coxi.

Ro. Ro fit ui, sero ceu pro planto & semino, seui,
Quod serui melius dat mutans significatum.
Vult verro verri & versi, vro vssi, gero gessi,
Quæro quæsiui, tero triui, curro cucurri.

So. So velut accerso, arcesso, incesso, atque lacesso,
Formabit siui: Sed tolle capesso capessi,
Quodq, capessiui facit: atq, facesso facessi:
Sic viso visi, sed pinso pinsui habebit.

Sco. Sco fit vi, vt pasco paui: vult posco poposcì,
Vult didici disco, quexi formare quiniscо.

To. To fit ti, vt verto verti: sed sisto notetur
Pro facio stare actiuum, nam iure stiti dat.
Dat mitto misi, petij peto, siue petiui.

Sterto

Sterto ſtertui habet, meto meſſui: ab ecto fit exi:
Vt flecto flexi, pecto dat pexui, habetq́,
Pexi: etiam necto dat nexui, habet quoque nexi.
Vo fit vi, vt volvo volui: viuo excipe vixi. Vo.
Nexo vt nexui habet, ſic texo texui habebit.
Fit Cio ci, vt facio feci, iacio quoque ieci, Cio.
Antiquum lacio lexi, ſpecio quoque ſpexi.
Fit Dio di, vt fodio fodi. Gio, ſeu fugio, gi. Dio. Gio.
Fit Pio pi, vt capio cepi: cupio excipe pivi: Pio.
Et rapio rapui, ſapio ſapui, atq́, ſapivi.
Fit Rio ri, vt pario peperi Tio ſſi, geminans S, Rio. Tio.
Vt quatio quaſſi, quod vix reperitur in vſu.
Denique ŭo fit ŭi, vt ſtatuo ſtatui: pluo pluui
Format, ſiue plui: ſtruo ſed ſtruxi, fluo fluxi,

Quarta Coniugatio.

QVarta dat is iui, monſtrat ſcio ſcis tibi ſciui: Verborũ quartæ coniugationis commune præteritum.
Excipias venio dans veni, cambio campſi,
Raucio rauſi, farcio farſi, ſartio ſarſi,
Sepio ſepſi, ſentio ſenſi, fulcio fulſi,
Haurio item hauſi, ſancio ſanxi, vincio vinxi:
Pro ſalto, ſalio ſalui, & amicio amicui dat,
Parciùs vtemur, cambiui, hauriui, amicini, Pes proceleuſmaticus.
Sepiui, ſanxiui, ſarciui, atque ſaliui.

De compoſitorum Verborum præteritis.

PRæteritum dat idem Simplex & Compoſitiuum,
Vt docui edocui monſtrat: Sed ſyllaba ſemper
Quam Simplex geminat, Compoſito non geminatur,
Præterquam tribus his, præcurro, excurro, repungo:
Atque à do, diſco, ſto, poſco vitè creatis.
A Plico compoſitum cum ſub, vel nomine, vt iſta, Plico.
Suppl.co, multiplico, gaudent formare plicaui.
Applico, compl.co, replico, & explico, ŭi vel in aui.
Quamvis vult oleo ſimplex olui, tamen inde Abolco.
Quoduis compoſitum, meliùs formabit oleui: Adolco.

Exoleo. Simplicia at formam redolet sequitur suboletq;
Inoleo.
Oboleo. Composita à pungo formabunt omnia punxi,
Pungo. Vult vnum pupugi, interdumq; repungo, repunxi.
Do. Natum à do, quando est inflexio tertia, vt addo,
Credo, edo, dedo, reddo, perdo, abdo, vel obdo:
Condo, indo, trado, prodo, vendo, didi: at vnum
Sto. Abscondo abscondi. Natum à sto, stas, stiti habebit.
Verba hæc simplicia præsentis præteritiq;
Si componantur, vocalem primum in e mutant:
Damno, lacto, sacro, salio, arceo, tracto, satisfor.
Pario. Partio, carpo, patro, scando, spargo, parioq;.
Cuius nata vexi, duo comperit & reperit dant:
Cætera sed perui, vt iuit hæc, aperire, operire.
Pasco. A Pasco paui tantùm composita notentur.
Hæc duo, compesco, dispesco, vescui habere:
Cætera vt epasco seruabunt simplicis vsum.

Mutantia primam vocalem vbique in I.

HÆc habeo, iacio, salio, statuo, cado, lædo,
Pango dans pegi, cano, quæro, cædo cecidi,
Tango, egeo, teneo, iacio, sapio, rapioq;,
Si componantur, vocalem primam in I mutant:
Cano. Vt rapio rapui, eripio eripui: à Cano natum,
Præteritum per ui, ceu concino concinui dat.
Placeo. A Placeo sic displiceo, sed simplicis vsum
Hæc duo, complacco cum perplacco bene seruant.
Pango. Composita à Pango retinent a quatuor ista,
Depango, oppango, circumpango, atq; repango.
Maneo. A Maneo manfi, minui dant quatuor ista,
Præmineo, eminco, cum prominco, immineoq;:
Simplicis at verbi seruabunt cætera formam.
Scalpo. Composita à Scalpo, calco, salto, a per u mutant:
Id tibi demonstrant exculpo, inculco, resulto.
Claudo. Composita à Claudo, quatio, lauo reiciunt a:
Id docet à claudo, occludo, excludo: à quatioq;
Percutio, excutio: à lauo, prolio, diluo, nata,

Mutantia

Mutantia primam Vocalem vbique in I, præterquám in præterito.

HÆc si componas, Ago, emo, sedeo, rego, frango. Excipitur Coemo.
Et capio, iacio, lacio, specio, premo, semper
Vocalem primam præsentis in I sibi mutant, Sic Facio, Lego
Præteriti nunquam, ceu Frango, refringo, refregi:
A capio, incipio incepi. Sed pauca notentur:
Namq; suum simplex perago sequitur satagoq;.
Atque ab ago, dego dat degi, cogo coegi, Ago.
A rego sic pergo perrexi, vult quoque surgo Rego.
Surrexi, media præsentis syllaba adempta.
Nil variat facio, nisi præposito præeunte, Facio.
Id docet olfacio, cum calfacio, inficioq;.
A lego nata, re, se, per, præ, sub, trans præeunte, Lego.
Præsentis seruant vocalem, in I cætera mutant:
De quibus hæc Intelligo, diligo, negligo tantùm
Præteritum lexi faciunt, reliqua omnia legi.

De Simplicium verborum Supinis.

NVnc ex præterito discas formare Supinum,
Bi sibi tum format, sic namque bibi bibitum fit. Bi.
Ci fit ctum, vt vici victum, testatur & ici Ci.
Dans ictum, feci factum, ieci quoque iactum.
Di fit sum, vt vidi visum: quædam geminant S. Di.
Vt pandi passum, sedi sessum, adde scidi quod
Dat scissum, atque fidi fissum, fodi quoque fossum.
Hic etiam aduertas, quod syllaba prima supinis
Quam vult præteritum geminari, non geminatur,
Idq; totondi dans tonsum docet, atque cecidi
Quod cæsum, & cecidi quod dat casum, atq; tetendi
Quod tensum & tentum, tutudi tunsum, atq; pepedi
Quod format peditum, adde dedi quod iure datum vult.
Gi fit ctum, vt legi lectum, pegi pepigiq; Gi.
Dat pactum, fregi fractum, tetigi quoq; tactum,
Egi actum, pupugi punctum, fugi fugitum dat.

Li. *Li fit sum; vt salli, stans pro sale condio, salsum,*
Dat pepuli pulsum, ceculi culsum, atque fefelli
Falsum, dat velli vulsum, tuli habet quoque latum.

Mi, Ni, Pi, Qui. *Mi, ni, pi, qui tum fiunt, velut hic manifestum,*
Emi emptum, veni ventum, cecini à cano cantum.
A capio cepi dans captum, à cæpio ceptum,
A rumpo rupi ruptum, liqui quoque lictum.

Ri. *Ri fit sum, vt verri versum: peperi excipe partum.*

Si. *Si fit sum, vt visi visum, tamen ss geminato,*
Misi formabit missum, fulsi excipe fultum,
Hausi haustum, sarsi sartum, farsi quoque fartum,
Vssi vstum, gessi gestum, torsi duo, tortum
Et torsum, indulsi indultum, indulsumq; requirit.

Psi. *Psi fit ptum, vt scripsi scriptum, campsi excipe campsum.*

Ti. *Ti fit tum, à sto namque steti, à sistoq; stiti fit*
Præterito, commune statum: verti excipe versum.

Vi. *Vi fit tum, vt flaui flatum: paui excipe pastum.*
Dat laui lotum, interdum lautum atque lauatum,
Potaui potum, interdum facit & potatum.
Sed faui fautum, caui cautum, à sero seui
Formes ritè satum, liui liniq; litum dat.
Solui à soluo solutum, volui à voluo volutum,
Vult singultiui singultum, vœnio vœnis
Vœniui, vœnum: sepeliui ritè sepultum.

Quod dat üi dat itum, vt domüi domitum: excipe quoduis
Verbum in üo, quia semper üi, formabit in utum:
Exüi vt exutum: à ruo deme rüi, ruitum dans.

Proseleusmaticus. *Vult secui sectum, necui nectum, fricuiq;*
Frictum: miscui item mistum, ac amicui dat amictum.
Torrui habet tostum, docui doctum, tenuiq;
Tentum, consului consultum, alui altum, alitumq;:
Sic sauli saltum, colui, occului quoque cultum.
Pinsui habet pistum, rapui raptum, seruiq;
A sero, vult sertum, sic texui habet quoque textum.

Hæc sed üi mutant in sum, nam censeo censum,
Cellüi habet celsum, meto messui habet quoque messum,

Nex üi

Nexüi item nexum, sic pexui habet quoque pexum,
Dat patui passum, carui cassum, caritumq́.
Xi fit ctum, vt vinxi vinctum: quinque abÿciunt n, Xi.
Nam finxi, fictum, minxi mictum, inqué supino
Dat inxi pictum, strinxi, rinxi, quoque rictum.
Xum, flexi, plexi, fixi dant, & fluo fluxum.

De compositorum verborum Supinis.

COmpositum vt Simplex formatur quodque Supinum,
Quamuis non eadem stet semper syllaba vtrique.
Compo it à tunsum, dempta n, tusum: à ruitum fit
I media dempta, rutum: & à saltum quoque sultum, Tundo.
A sero, quando satum format, composta situm dant: Ruo.
Hæc captum, factum, iactum, raptum, a per e mutant: Salio.
Et cantum, partum, sparsum, carptum, quoque fartum. Sero.
Verbum Edo compositum, non estum, sed facit esum: Edo.
Vnum duntaxat Comedo, formabit vtrunque.
A nosco tantùm duo cognitum & agnitum habentur, Nosco.
Cætera dant notum, nullo est iam noscitum in vsu.

Præterita verborum in Or.

VErba in or, admittunt ex posteriore Supino
Præteritum, verso u per us, & sum consociato
Vel fui: vt à lectu, lectus sum vel fui. At horum
Nunc est deponens, nunc est commune notandum:
Nam labor, lapsus. Patior dat passus, & eius Patior.
Nata, vt compatior compassus, perpetiorq́
Formans perpessus. Fateor quod fassus, & inde Fateor.
Nata, vt confiteor confessus, diffiteorq́
Formans diffessus. Gradior dat gressus, & inde Gradior
Nata, vt digredior digressus. Iunge fatiscor,
Fessus sum, mensus sum metior, vtor & vsus.
Pro texo orditus, pro incepto dat ordior orsus,
Nitor nisus vel nixus sum, vlciscor & vltus.
Irascor simul iratus, reor atq́ ratus sum.
Obliuiscor vult oblitus sum. Fruor optat

Fructus vel fruitus, miſereri iunge miſertus.

Tuor. *Vult tuor & tueor, non tutus ſed tuitus ſum:*
Quamuis & tutum & tuitum ſit vtrique ſupinum.

Loquor. *A loquor adde locutus, & à ſequor adde ſecutus.*
Experior facit expertus. Formare paciſcor

Apiſcor. *Gaudet pactus ſum, nanciſcor nactus. Apiſcor*
Quod vetus eſt verbum, aptus ſum: vnde adipiſcor adeptus.
Junge queror queſtus, proficiſcor iunge profectus.
Expergiſcor ſum experrectus. Et hæc quoque commini-
niſcor commentus, naſcor natus, moriorq;
Mortuus, atque orior quod præteritum facit ortus.

De Verbis geminum præteritum mutuantibus.

Verſus hyper-meter. *PRæteritum actiuæ & paſſiuæ vocis habent hæc:*
Cœno cœnaui & cœnatus ſum tibi format.
Iuro iurani & iuratus, potoq; potaui
Et potus, titubo titubaui vel titubatus.
Sic careo carui & caſſus ſum, prandeo prandi
Et pranſus, pateo patui & paſſus, placeoq;
Dat placui & placitus, ſuesco ſueui atque ſuetus.
Vœneo pro vendor, venini, venditus & ſum.
Nubo nupſi nuptaq; ſum, mereor meritus ſum,
Vel merui: adde libet libuit libitum. Et licet adde
Quod licuit licitum. Tædet quod tæduit, & dat
Pertæſum, adde pudet faciens puduit, puditumq;
Atque piget, tibi quod format piguit pigitumq;

De Neutropaſſiuorum Præteritis.

Verſus hyper-meter. *NEutropaſſiuum ſic Præteritum tibi format,*
Gaudeo gauiſus ſum, fido fiſus, & audeo
Auſus ſum, fio factus, ſolco ſolitus ſum,
Mœreo ſum mœſtus: ſed Phœbe nomen habetur.

De Verbis Præteritum mutuantibus.

Flaueſco *QVædam Præteritum verba accipiunt aliundè:*
Incœptivum in ſco, ſtans pro primario, adopt at

Præte-

Præteritum eiuſdem verbi: vult ergo tepeſco Erubeſco.
A tepeo, tepui: feruefco, à ferueo, ferui. Luceſco
A video cerno vult vidi: à concutio vult
Præteritum quatio concuſſi, à percutioq;
Percuſſi ferio: à mingo vult meio minxi.
A ſedeo ſida vult ſedi: à ſuffero tollo
Suſtuli, & à fuo ſum fui, & à tuloritè fero tuli.
A ſto ſiſto ſteti, tantùm pro ſtare, faroq;
Inſanui, à verbo eiuſdem ſignificati.
Sic poſcunt veſcor, medeor, liquor, remiſciſcor,
Præteritum à paſcor, medicor, liquefio, recordor.

De Verbis Præterito carentibus.

PRæteritum fugiunt, vergo, ambigo, gliſco, fatiſco, Silueſco.
Polleo, nideo. Ad hæc incœptiua, vt puerafco, Fruticeſco.
Et Poſſiua, quibus caruere actiua ſupinis, Sterileſco.
Vt metuor, timeor. Meditatiua omnia, præter Dieſco.
Parturio, eſurio, quæ præteritum duo ſeruant. Deſideratiua, vt Miſturio Scripturio. Iturio. Caturio.

Verba Supinum rarò admittentia.

HÆc rarò aut nunquam retinebunt verba ſupinum:
Lambo, mico micui, rudo, ſcabo, parco peperci,
Diſpeſco, poſco, diſco, compeſco, quiniſco,
Dego, ango, fugo, lingo, ningo, ſatagoq;
Pſallo, volo, rolo, malo, tremo, ſtrideo, ſtrido,
Flaueo, liueo, auet, pauco, conniueo ferunt.
A nuo compoſitum, vt renuo, à cado vt incido; præter
Occido, quod facit occaſum, recidoq; recaſum.
Reſpuo, linquo, luo, metuo, cluo, frigeo, caluo,
Et flerto, timeo: ſic luceo & arceo, cuius
Compoſita ercitum habent. Sic à gruo, vt ingruo natum:
Et quæcunque in üi formantur neutra ſecunda:
Exceptis oleo, doleo, placeo, taceoq;
Pareo, item & careo, nocco, pateo, lateoq;
Et valeo, caleo: gaudent hæc namq; ſupino.

De

De Verbis Defectiuis.

SEd nunc vt totum percurras ordine verbum,
Iſtis pauca dabis mutilata & anomala verba:
Quæ quia clauda quidem remanent, nec verſibus apta,
Qui rectis pedibus pleniſq; incedere gaudent,
Hiſce ſequens dabitur, quem cernis ſermo ſolutus.

Aio. Præſens Indicatiuus, Aio, ais, ait. *Plur.* aiunt. Præteritum imperfectum, Aiebam, aiebas, aiebat. *Plur.* Aiebamus, aiebatis, aiebant. Imperatiuus, Ai

Præſens Optatiuus, Potentialis, & Subiunctiuus: Aias, aiat. *Plural.* Aiamus, aiant. Præſens participium, Aiens.

Auſim. Præſens Optativus & Subiunctiuus, Auſim, auſis, auſit. *Pluraliter*, Auſint.

Salue. *Indicat. Saluebis. Imperat. Salue, ſalueto.* Plural. *Saluete, ſaluetote. Infinit. Saluere.*

Aue. Imperat. Aue, aueto. *Plur.* Auete, auetote Infinit. Auere.

Cedo. Imperat. Cedo. *Plur.* Cedite, id eſt, *Dic, vel Porrige.*

Faxo. Futurum, Faxim, faxis, faxit, pro faciam vel fecero. *Plur.* Faxint.

Forem. Imperfectum, Opt. Potent. & Subiunct. Forem, fores, foret: pro eſſem, eſſes, eſſet. *Plural.* Forent.

Infinitiuus, Fore, id eſt, Futurum eſſe.

Quæſo. Præſens, Indicat. Quæſo. *Plural.* Quæſumus.

Infit. Infit ſola vox eſt. Dicit ſeu dixit ſignificans. *Plural.* Infiunt, id eſt, Dicunt.

Inquio. Præſens Indicatiuus, Inquio vel inquam, inquis, inquit. *Plural.* Inquiunt.

Præterperfectum, Inquiſti, inquit.

Futurum, Inquies, inquiet.

Imperativus, Inque apud Terentium. Inquito apud Plautum.

Præſens Optatiuus, Potentialis, & Subiunctivus, Inquiat. Participium Inquiens. Futurum, Inquies, inquiet. *Indicat. Valebis. Imper. Vale, valeto.* Plur. *Valete, valetote. Infinit. Valere.*

Hæc

Hæc quatuor ſequentia. Odi, cœpi, memini, noui, omnes voces præteriti perfecti, & pluſquam perfecti omnium modorum integras habent: vt & futuri quoque, quoties à preterito indicatiui formatur: in reliquis magna ex parte deficiunt, niſi quod Memini in Imperatiuo ſing. memento; Plur. Mementote habet. *Odi, noui, & cœpi,* carent Imperatiuo. Odi.

Notabunt præterea pueri, Dor, furo, ſor, der, fer, á for, ſimplicia non reperiri.

Præterea. { Dic, Duc, Fer, Fac, } pro { Dice, Duce, Fere, Face, } voces eſſe per Apocopen conciſas & decurtatas.

Denique notabunt Eo & queo, habere imperfectum Ibam, quibam: in futuro, Ibo, quibo.

DE VERBIS IMPERSONALIBVS.

EST de Perſonalibus quidem hactenus dictum eſto, deinceps verò de Impersonalibus dicendum, quæ nominativum certæ perſonæ non recipiunt, ſed mutatur nominativus perſonæ in obliquos: vt quod Anglicè perſonaliter dicimus, *I muſt reade Virgil.* Latinè impersonaliter effertur, Oportet me legere Virgilium.

Impersonalia igitur appellantur, non quòd perſona careant, (habent enim vt videmus, vocem tertiæ perſonæ, tam actiuam quàm paſsiuam quàm plurima) ſed quia nullius perſonæ aut numeri certam ſignificationé, niſi ex adiuncto nominis vel Pronominis caſu obliquo ſortiantur. Nam, Oportet me, primæ perſonæ eſſe videtur, numeriq; ſingularis: Oportet nos, primæ perſonæ pluralis: Oportet te, ſecundæ perſonæ ſingularis. Oportet vos, ſecundæ pluralis: atq; itidem de reliquis. Impersonalia cur ſic dicta.

Sunt igitur Impersonalia duplicia: Actiuæ vocis & Paſsiuæ vocis. Impersonalia actiuæ vocis.

Impersonalia Actiuæ vocis ſunt hæc & his ſimilia:

Eſt

Eſt,	Accidit,	Vacat,	Iuuat.
Intereſt,	Contingit,	Praſtat,	Conſtat.
Refert,	Euenit,	Reſtat,	Conducit.
Placet,	Expedit,	Decet,	Miſeret.
Libet,	Liquet,	Oportet,	Piget.
Pœnitet,	Licet,	Poteſt,	Pudet.
Tædet,	Solet,		

Denique nullum ferè verbum eſt tam perſonale, vt non idem impersonalis formam poſsit induere: nec è diuerſo. Horum tamen quædam perſonaliter vſurpantur: vt, *Virtus placet probis. Pecunia omnia poteſt. Ars iuuat egentes.*

Quædam verò ſemper manent impersonalia: vt, Pudet, pœnitet, oportet. Etiamſi legere eſt apud Terentium, *Quæ adſolent, quæq; oportent ſigna ad ſalutem eſſe, huic omnia eſſe video.*

Coniugantur in tertia perſona.

Coniugantur autem in tertia perſona ſingulari per omnes modos. A Liquet, non extat præteritum.

Tædet, pertæſum eſt format.

Miſeret & miſereſcit, miſertum eſt.

Inueniuntur etiam in vſu,	Placitum eſt,	præterit. à	Placet.
	Libitum eſt,		Libet.
	Puditum eſt,		Pudet.
	Licitum eſt,		Licet.
	Pigitum eſt.		Piget.

Impersonalia paſsiuæ vocis fiunt ab omnibus verbis actiuis & neutris: vt, Curritur, Turbatur.

Impersonalia paſsiuæ vocis, carent ſupinis & gerundiis.

Impersonalia Supinis & vocibus Gerundij carent.

DE GERVNDIIS.

GErundia pòrò voces participiales vocari poſſunt, quod ſimilia participijs ſunt: ſicut prouerbiales dicimus, quæ ſunt ſimilia prouerbijs.

Proindè quia parum videbamus conuenire inter Grammaticos, vtrum ad verba, an ad participia propius pertinent, hinc in confinio vtriuſque partis relinquimus,

quimus, vt vtri velint, ſeſe regi o addicant.

Porrò à nomine caſum, à verbo agendi vel patiendi, vel neutrius, ſignificationem accipiunt.

Et quia temporum nec diſcrimen diſcretis vocibus recipiunt, neque numeros aut perſonas admittunt, ideò nec iuſta verba eſſe poſſunt, nec participia.

Gerundij terminationes ſunt tres. { Di, Genitiui caſus. / Do, Datiui & Ablatiui. / Dum, Nomin. & Accuſatiui. } Terminationes Gerundii.

Gerundia autem actiuè maiore ex parte ſignificare, nulli dubium eſt: licèt interdum etiam paſsiuè ſignificent. Cuius rei exempla erunt iſta: *Athenas quoque miſſus eruditionis cauſa*, id eſt, vt eruditetur. *Vtrùq; videndo fœmina*, id eſt, dum videtur. *Satis ad cognoſcendum illuſtria. Ars ad diſcendum facilis*, .i. vt cognoſcatur, vt diſcatur.

DE SVPINIS.

SVpina quoque merito participialia verba dicuntur, omniaq; cum gerundij vocibus communia habent. Exeunt autem, prius in um, poſterius in u: vt Viſum, viſu. Significant autem prius quidem ferè actiuè (ſicut in rudimentis dictum eſt:) poſterius verò paſsiuè. Supina.

DE PARTICIPIO.

PArticipium, eſt pars orationis inflexa caſu, quæ à Nomine, genera, caſus, & declinationem: à Verbo, tempora & ſignificationes: ab vtroque, numerum & figuram accipit. Participium.

ACCIDENTIA PARTICIPIO.

Accidunt Participio ſeptem, { Caſus, / Genus, / Declinatio, / Tempus, } { Significatio. / Numerus, / Figura. } Accidentia participiorum.

De genere autem & caſu, & declinatione, idem hîc ſtatu-

ſtatuendum, quod ſuprà in nomine eſt traditum.

TEMPVS.

Tempora participiorũ. Tempora Participiorum ſunt quatuor.

Præſens. Præſens in ans vel ens: Amans, Legens.

Cætenùm iens, participium ab eo, ſimplex rariùs legitur in nominatiuo, ſed euntis, cunti, euntem, eunte, in obliquis.

Compoſita in iens. Compoſita verò nominatiuum quidem in iens finitum habent, genitiuum autem in untis: vt, Abiens, abeuntis. Rediens, redeuntis. Præter vnum, Ambiens, ambientis, &c.

Hanc formam ſequuntur & horum Gerundia: vt Abeundi, abeundo, abeundum. Præter Ambiendi, ambiendo, ambiendum.

Præteritum. Præritum verò in { Tus, Sus, Xus, } vt, { Doctus. Viſus. Nexus. }

Futurum Futurum autem duplex: Alterum quidem in Rus, actiuæ vt plurimum ſignificationis: Aut neutralis, vt Lecturus, curſurus. Alterum verò in Dus, paſsiuæ ſignificationis ſemper: vt Legendus.

SIGNIFICATIO.

Significatio. Actiuè ſignificant ea participia, quæ ab actiuis cadunt: vt Docens, docturus. Verberans, verberaturus.

Participia in dus. A neutris cadentia, neutraliter ſignificant: vt, Currens, curſurus. Dolens, doliturus.

A quibuſdam neutris reperiuntur etiam participia in dus: vt, Dubitandus, vigilandus, carendus, dolendus.

Participia paſſiua a neutris. Paſsiuè ſignificant, quæ à paſsiuis deſcendunt: vt, Lectus legendus, Auditus audiendus.

Participia paſſiua a deponentibus. Fiunt & participia paſsiua ab huiuſmodi neutris, quorum tertiæ perſonæ paſsiuè vſurpantur: vt, *Aratur terra.* Hinc arata & aranda terra.

Participia formata à Deponentibus, imitantur ſignifica-

nificationem ſuorum verborum: vt, Loquens, loquutus, loquuturus, à loquor.

Deponentibus, quæ olim communia fuerunt, manet participium futuri in Dus vt,

Sequendus, Vtendus, Obliuiſcendus,
Loquendus, Patiendus, & alia id genus.

Habent & deponentia præteriti temporis participia, quæ nunc actiuè, nunc paſsiuè ſignificant: vt,

Virgilius. *Nunc oblita mihi tot carmina.*

Terentius. *Meditata ſunt mihi mea incommoda.*

Virgilius. ——*mentitáque tela Agnoſcunt.*

Communium deniq; verborum participia, ipſorum ſignificationem induunt: vt, Criminans, criminatus, criminaturus, criminandus:

Imperſonalia carent participiis.

Ab imperſonalibus nulla extant participia, præter Pœnitens, decens, libens, pertæſus, pœnitendus, pudendus.

Participia anomala deducta a verbis præter analogiã.

Hæc participia præter analogiam à verbis ſuis deducuntur: Pariturus, naſciturus, ſonaturus, a guiturus, Juiturus, eruiturus, noſciturus, morituros, oriturus, oſurus, futurus.

Participia deriuata a nominibus.

Similia participijs ſunt iſta: Tunicatus, togatus, perſonatus, laruatus. Et innumera huius ſortis vocabula, quæ à nominibus, non à verbis deducuntur.

NVMERVS.

Numerus participiis.

Eſt & numerus in participijs, vt in nomine: *Singularis*, vt Legens: *Pluralis*, vt Legentes.

DE FIGVRA.

Figura participiorum.

Figura eſt duplex: Simplex, vt Spirans: Compoſita, vt reſpirans.

Participia fiunt nomina participialia.

Participia aliquando degenerant in nomina participialia, vel cum alium caſum quàm ſuum verbum regunt, vt

Abundans lactis. Patiens inediæ.
Alieni appetens. Fugitans litium.

Vel

Vel cum componuntur cum dictionibus, cum quibus ipſorum verba componi non poſſunt: vt, Infans, indoctus, innocens, ineptus.

Vel cùm comparantur: vt, Amans, Amantior, Amantiſsimus. } Doctus, Doctior, Doctiſsimus.

Vel cùm tempus ſignificare deſinunt: vt,

Expectem qui me nunquam viſurus abiſti? Hoc eſt, *Qui eo animo diſceſſiſti, vt me ampliùs non videres.*

Nullam mentionem fecit cometarum, ni! prætermiſſurus, ſi quid explorati haberet: id eſt, *ita affectus, vt non prætermitteret.*

Amandus eſt doctiſsimus quiſque .i. dignus eſt, vel debet amari. Vita laudata .i. laudabilis.

Eycienda eſt hæc mollicies animi, id eſt, *debet eiici.*

Participia præſ. temporis fiunt nomina.

Participia præſentis temporis, non rarò fiunt ſubſtantiua nomina. Modò in maſculino genere: vt, Oriens, occidens, præfluens, confluens: Modò in fœminino: vt, Conſonans, continens: Modò in neutro: vt, Contingens, accidens, antecedens, conſequens: Modò in communi genere pro verbalibus in tor vel trix: vt, Appetens, diligens, ſitiens, indulgens.

Animans, modò fœmininum, modò neutrũ reperitur.

DE ADVERBIO.

Aduerbium.

ADuerbium, eſt pars orationis non flexa, quæ adiecta verbo, ſenſum eius perficit atq; explanat.

Explanat etiã interdum & nomen: vt, *Homo egregiè impudens. Ne parùm ſis leno. Nimiùm Philoſophus.* Aliquoties & Aduerbium: vt, *Parùm honeſtè ſe gerit.*

ACCIDENTIA ADVERBIO.

Aduerbio accidunt, Significatio, Comparatio, Species, Figura.

Significationis varietas, ex verborum circumſtantijs colligenda eſt.

In

In loco ſignificant: Hîc, illîc, iſtîc, intus, foris, vſquam, nuſquam, vbi, vbiq; , vbicunque, vbilibet, vtrobiq; , vbiuis, vbiubi, ibi, alibi, alicubi, necubi, ſicubi, inibi, ibidem, inferiùs, ſuperiùs. Aduerbia loci.

Ad locum reſpiciunt, Hùc, illùc, iſtùc, intrò, aliò, quò, aliquò, nequò, quoquò, ſiquò, eò, eòdem, quòlibet, quouis, quocunq; , foras, hórſum, aliorſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum, ſurſum, deorſum, vtroque, neutrò, quoquouerſum. Ad locũ ſignificantia.

A loco denotant, Hinc, illinc, iſtinc, intus, foras, inde, vnde, aliunde, alicunde, ſicunde, necunde, indidem, vndelibet, vndeuis, vndecunque, ſuperne, inferne, cœlitus, funditus. A loco ſignificantia.

Deniq; per locum innuunt: Hâc, illâc, iſtâc, quâcunque, eâ , eâdem, alia , aliqua , ſiquâ, nequa, quaquâ. Per locum ſignificantia.

Aduerbia temporis ſunt, Dum, quum, quando, aliquando, quamdiu, dudum, quamdudum, iamdudum, quampridem, iampridem, vſque, quouſque, toties, quoties, aliquoties, heri, hodie, cras, pridie, poſtridie, perendie, manè, veſperi, nudiuſtertius, nudiuſquartus, nudiuſquintus, nudiuſſextus, &c. Diû, noctû, interdiû, nunc, iam, nuper, aliâs, olim, item, pridem, tantiſper, pauliſper, parumper, ſæpè, rarò, ſubinde, identidem, plærumque, quotidie, quotannis, nunquam, vnquam, adhuc, etiam pro adhuc, hactenus, in-dies, in-horas, vt primùm, quum primùm, ſimulac, ſimulátque. Vſque, temporis & loci aduerbium eſt: vt, *Vſque ſub obſcurum noctis. Ab Aethiopia eſt vſque hæc.* Eſt & vbi pro ſemper aut continuè ponitur: vt, *Vſque metu micuêre ſinus.* Temporis Aduerbia. Vſque.

Aduerbia numeri, vt ſemel, bis, ter, quater, quinquies, ſepties, vigeſies, trigeſies, quadragies, quinquagies, ſeptuagies, octogies, centies, millies, infinities. Numeri.

Ordinis ſunt: Inde, deinde, hinc, dehinc, deinceps, nouiſsimò, in-primis, poſtremò, primùm, iam-primum, denique, demùm, tandem, adſummùm. Ordinis.

Interrogandi. Aduerbia interrogandi ſunt, Cur, quamobrem, quare, quomodo, ecquid, quin pro cur non, num, quid ita, quo, vnde, quantum?

Vocandi. Vocandi ſunt, ô, heus, eho; & ſi qua ſunt ſimilia.

Negandi. Negandi; vt, Haud, non, minimè, nequaquam, ne pro non, & ſimilia.

Affirmandi. Affirmandi; vt, Etiam, ſic, quidni, ſanè, prorſus, nempe, nimirum, certè, profectò, adeò, planè, ſcilicet.

Iurandi. Iurandi; vt, Hercle, mehercule, medius fidius, dius fidius, Pol, ædepol, Caſtor, ecaſtor.

Hortandi. Hortandi; vt, Agè, ſodes, ſultis, amabo, agedum, ehodum, eia, agite.

Prohibendi. Prohibendi; vt, Ne, non.

Optandi. Optandi; Vtinam, ſi, ô ſi, ô.

Excludendi. Excludendi; vt, Modò, dummodo, tantummodo, ſolummodo, tantùm, ſolùm, duntaxàt, demùm.

Congregandi. Congregandi; vt, Simul, vna, pariter, populatim, vniuerſim, coniunctim, &c.

Segregandi. Segregandi; vt, Seorſim, gregatim, egregiè, nominatim, viritim, oppidatim, vicatim, priuatim, ſpeciatim, bifariam, trifariam, omnifariam, plurifariam, oſtitiam.

Diuerſitatis. Diuerſitatis; vt, Aliter, ſecùs.

Eligendi. Eligendi; vt, Potiùs, potiſsimùm, imò, ſatiùs.

Intendendi. Intendendi; vt valdè, nimis, nimium, immodicè, impendio, impenſe, prorſus, penitus, funditus, radicitùs, omnino.

Remittendi. Remittendi; vt vix, ægre, paulatim, ſenſim, pedetentim.

Concedentis. Concedentis; vt, Licèt, eſto, demùs, ſit ita, ſit ſanè.

Negatæ ſolitudinis. Negatæ ſolitudinis; vt, Non ſolùm, non tantùm, non modo, nedum.

Qualitatis. Qualitatis; vt, Doctè, pulchrè, fortiter, grauiter.

Quantitatis. Quantitatis; vt, Parùm, minimè, maximè, ſummum, ad ſummùm, & ſimilia.

Comparandi. Comparandi; vt, Tam, quàm, magis, minùs, maximè, minimè, æquè.

Rei

Rei non peractæ; vt, Fermè, ferè, propè, propemodùm, tantùm, tantùm non, modo non. Rei non peractæ.

Demonstrandi; vt, En, ecce, sic. Vt cùm dicimus, *Sic Scribito.* Demonstrandi.

Explanandi; vt id est, hoc est, quasi dicas, putà, vt puta, vtpote. Explanandi.

Dubitandi; vt, Forsan, forsitan, fortassis, fortasse. Dubitandi.

Euentus; vt, Fortè, casu, forte, fortuna. Euentus.

Similitudinis; vt, Sic, sicut, sicuti, ita, item, itidem, tanquam, quasi, ceu, vti, velut, veluti. Similitudinis.

COMPARATIO.

Aduerbia à nominibus adiectiuis nata, & comparantur, & regunt casus comparatiui & superlatiui; vt, Doctè, doctiùs illo, doctissimè omnium. Comparatio.

Similiter & quædam alia; vt, Benè, meliùs, optimè. Malè, peiùs, pessimè. Sæpè, sæpiùs, sæpissimè. Nuper, nuperrimè; & similia.

SPECIES.

Species est duplex; Principalis, quæ ex se originem habet; vt, *Heri, cras.* Species aduerbiorum.

Deriuatiua est eorum, quæ nata sunt aliundè; vt, *Furtim, à furor. Strictim, à stringo. Humaniter, ab humanus.*

Aliquando neutra adiectiua induunt formam Aduerbiorum, ad Græcorum imitationem; vt, Recens, pro recenter. Toruum pro toruè. Nomina fiunt aduerbia.

FIGVRA.

Figura est duplex. Simplex, vt Prudenter; Composita, vt Imprudenter.

DE CONIVNCTIONE.

Coniunctio, est pars orationis, quæ sententiarum clausulas aptè connectit.

Accidentia Coniunctioni.

Coniunctioni accidunt, Figura, Potestas, & Ordo.

FIGVRA.

Figura. Figura eſt duplex; Simplex, vt nam; Compoſita, vt námque.

POTESTAS.

Poteſtas. Poteſtas, id eſt, ſignificatio, eſt varia; Aliæ enim è coniunctionibus copulatiuæ ſunt; vt, Et, ac, que, atq;, quoque, etiam, item, itidem, cum & tum.

Tum. Tum item geminatum: vt, *Vir tum probus, tum eruditus.* Huc ſpectant & his contrariæ: vt, Nec, neque, neu, néue.

Suſpenſiuæ. Hæ quatuor ſequentes, Et, que, nec, neque, cùm geminantur, Suſpenſiuæ etiam vocantur, quòd aliud ſemper expectari faciant: vt, *Et fugit, & pugnat. Nec ſapit iſta, nec ſentit.*

Diſiunctiuæ. Aliæ Diſiunctiuæ: vt, Aut, vel, ve, ſeu, ſiue.

Diſcretiuæ. At iſtæ, cùm geminantur, Suſpenſiuæ etiam vocantur: vt, *Vel ſcribit, vel dictat.*

Rationales ſeu Illatiuæ. Aliæ diſcretiuæ: vt, Sed, ſed enim, at, aſt, atqui, quidem, autem, quoque, ſcilicèt, cæterùm, verò, enimvero, quod ſi, verùm, porrò, quin.

Cauſales Aliæ rationales, ſeu illatiuæ: vt, Ergo, ideo, igitur, itaque, idcirco, quare, quamobrem, quocirca, proinde, propterea, ob eam rem, ea re. Cicero. *Ea re ſtatim ad te Ariſtocritum miſi.*

Aliæ cauſales, id eſt, quæ rationem præcedentis orationis inferunt: vt, Nam, námq;, enim, etenim, quod, quia, quippe, vtpote, ſiquidem, quando, quandoquidem, propterea, quod, quoniam, quatenus, & pro quia. Virgilius. *Audieras, & fama fuit*: pro nam, vel quia fuit. Quô pro quia: vt Cicero, *Non quô quisquam deſit, ſed quia valdè cupio.*

Ouid. *Crede mihi benè qui latuit, benè vixit, & intra Fortunam debet quiſque manere ſuam*: pro *nam*, vel *quia*.

Perfectiuæ. Aliæ perfectiuæ, ſeu abſolutiuæ: vt Vti, quo, pro, vt

Ne

Ne & vt, pro ne non. Terentius. *Sed patris vim vt quæas ferre.*

Ne pro vt non. Cicero. *Opera datur, iudicia ne fiant.*

Aliæ continuatiuæ: vt, Si, sin, ni, nisi. Continuatiuæ.

Aliæ dubitatiuæ: vt, Ne, an, anné, num, nunquid, vtrum, néne. Dubitatiuæ.

Aliæ aduersatiuæ: vt, Etsi, quanquam, quamuis, licet, tametsi, & aliæ id genus. Aduersatiuæ.

Aliæ redditiuæ earundem: vt, tamen, attamen, sedtamen, veruntamen. Redditiuæ.

Aliæ diminutiuæ: vt, Saltem, at, certè, vel: vt *Ne vel latum digitum discesseris.* Diminutiuæ.

Aliæ Electiuæ: vt, Quàm, ac, atque, vt, quando pro Quàm accipiuntur. Electiuæ

Expletiuæ: vt Quidem, equidem, nimirum, autem, scilicet, quoque, nam, profecto, vero, enimvero, sed, enim, enim pro certè. Expletiuæ.

Virgilius. *Nam quis te iuvenum confidentissime nostras*
Iussit adire domos? Ter. *At enim non smam.*

Sunt dictiones, quæ nunc Aduerbia, nunc Coniunctiones, nunc Præpositiones esse inveniuntur: vt Cum, quoties casui iungitur, Præpositio est. Cum.

In genere, Coniunctiones adeò tenui discrimine ab aduerbijs discernuntur, vt quàm sæpissimè confundantur: vt, Quando, proinde, & similia.

ORDO.

Ordo coniunctionum est triplex, nempe: Ordo coniunctionum.

Præpositiuus earum scilicet, quę in sententiarum exordio ponuntur. Præpositiuus.

Subiunctiuus, earum scilicet, quæ secundum in clausula, vel tertium, vel ad summum quartum locum occupant. Subiunctiuus.

Communis. Communis.

Ex Coniunctionibus hæ in primis præponi solent: Nam, quare, ac, ast, atque, &, aut, vel, nec, neque, si, quin, quatenus, sin, seu, siue, ni, nisi.

Subiunctiuæ quæ.

Subiunctiuæ vero sunt, Quidem, quoque, autem, vero, enim.

Enclyticæ.

Et tres Enclyticæ: vt, Que, ne, ue, sic dictæ, quod accentum in præcedentem syllabam inclinent: vt, Horat. *Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis,*
Indoctusq; pilæ, disciue, trochiue quiescit.

Sunt & aliæ quoq; voces aliquot Enclyticæ, vt Dum, sis, nam, &c.

Communes.

Communes deniq; dicuntur, quæ indifferenter & præponi & postponi possunt, quales sunt reliquæ ferè omnes, præter prædictas: vt Equidem, ergo, igitur, saltem, tamen, quanquam, &c.

DE PRÆPOSITIONE.

PRæpositio, est pars orationis indeclinabilis, quæ alijs orationis partibus, vel in Compositione, vel in Appositione præponitur.

Appositione: vt, *Christus sedit ad dextram Patris.*

Compositione: vt, *Adactum iuramentum adhibendum admonuit.*

Præpositiones postpositæ suis casibus.

Quædam præpositiones postponi suis casibus inueniuntur: vt,

Cum, Tenus, Versus, Vsque, } vt { Quibuscum, Pube tenus. Angliam versus. Ad occidentem vsque.

Accidentia Præpositioni.

Præpositioni accidit casuum regimen, siue constructio.

Cæterùm in ijsdem casibus mira est significationis varietas, quæ non tam regulis, quàm assiduo legendi, atque scribendi vsu discenda est, Exempli causa.

Secundum.

Secundum, aliud significat cum dico, *Secundum aurem vulnus accepit*: id est, *iuxta aurem.* Aliud vero hîc: *Secundum Deum parentes amandi sunt*, id est, *proximè post Deum.* Aliud in hac oratione: *Secundum quietem, satis mihi*

mihi fœlix visus sum, id est, *in quiete vel inter quietem.*

Præpositiones Accusativum regentes.

Ex præpositionibus istæ accusativo casui adiunguntur.

Ad. *Ad Calendas Græcas.* (*facti.*

Apud. Virg. *At benè apud memores veteris stat gratia*

Ante, Horat. —*dicique beatus*,
Ante obitum nemo supremáque funera debet.

Aduersus. *Ne Hercules quidem aduersus duos.*

Cis. *Cis Thamesim sita est Aetonia.* (*sines,*

Citra, vltra. Hor. *Est modus in rebus, sunt certi denique*
Quos vltra citraq; nequit consistere rectum.

Intra. Ouid. *Crede mihi benè qui latuit, bene vixit, & intra*
Fortunam debet quisque manere suam.

Extra. Plin. Ma. *Extra omnē ingeny aleam positus Cicero.*

Circum locale est: vt, *Circum montem.*

Circa. *Circa forum, circa viginti annos.*

Circiter, tempus & numerum significat: vt,
Circiter horam decimam.
Cæsar. *circiter duo millia desiderati sunt.*

Contra. *Ne contra stimulum calces.*

Erga. *Princeps erga populum clemens.*

Inter. Hor. *Multa cadunt inter calicem supremaq; labra.*

Infra. Terent. *Quem ego infra omnes, infimum esse puto.*

Supra. Salust. *Dux hostium cum exercitu supra caput est.*

Iuxta. Ter. *Cùm lucubrãdo iuxta ancillas lanam faceres.*

Ob. *Fœdà mors ob oculos versabatur.*

Per. Hor. *Impiger extremos currit mercator ad Indos,*
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Prope. *Prope vrbem. Prope mortem.*

Præter. Terent. *Ita fugias ne præter casum.*

Propter. *Aliquid mali propter vicinum malum.*

Post. Hor. *O ciues ciues, quærenda pecunia primùm est,*
Virtus post nummos.

Penes. Ouid. *Me penes est vnum vasti custodia mundi.*

Trans. Hor. *Cœlum non animum mutant, qui trans mare currunt.*

Præpositiones Ablatiuum regentes.

A. Terent. *A me nulla tibi orta est iniuria.*

Ab. Hæc vocalibus præponitur. Mimus. *Ab alio expectes, alteri quod feceris.*

Abs. Terent. *Abs quovis homine beneficium accipere, eius opus est, gaudeas.*

Absque. Terent. *Absque eo esset. Absque pecunia miserè viuitur.*

Cum. Mimus. *Damnum appellandum est cum mala fama lucrum.*

Clam. *Clam patre.* & Plaut. *Clam patrem.*

Coram. *Coram Senatu res acta est.*

De. *Sophistæ rixantur de lana caprina.*

E. *Qui falsum testimonium dixisse conuictus erat, è saxo Tarpeio deiiciebatur.*

Ex. *Ex malis moribus bonæ leges natæ sunt.*

Pro. Mimus. *Comes facundus in via, pro vehiculo est.*

Præ. Terent. *Huic aliquid præ manu dederis.*

Sine. idem. *Sine Cerere & Baccho friget Venus.*

Tenus. Virg. ——*capuloq; tenus ferrum impulit ira.*

Præpositiones vtrique casui seruientes.

Vtriusq; casus præpositiones.

Hæ quatuor vtrunque casum exigunt, sed diuersa ferè significatione.

In. Terent. *In tempore veni, quod omnium rerum est primum.* sine motu.

Ouidius. *Inque domos superas scandere cura fuit.* motum quodammodo innuit.

Virg. *Sub lucem exportant calathis.* i. paulò ante lucem.

Idem. ——*vasto vidisse sub antro.*

Super. Virg. *Super ripas Tyberis. Fronde super viridi.*

Subter. *Subter terram. Densa subter testudine casus.* Vir.

Præpositiones nunquã extra compositionem reperiæ.

Sunt & præpositiones, quæ nunquam extra compositionem inueniuntur, nimirum:

Am,	} vt	Ambio,	} vt	Re,	} vt	Recipio.
Di,		Diduco,		Se,		Sepono.
Dis.		Distraho.		Con		Condono.

Con-

Con verò, quoties cum dictione à vocali incipiente componitur, amittit n: vt, Coagmento, coemo, coinquino, cooperio.

DE INTERIECTIONE.

INteriectio, eſt pars orationis quæ ſub incondita voce ſubitò prorumpentem animi affectum demonſtrat. Interiectio.

Tot autem ſunt interiectionum ſignificationes, quot animi perturbati ſunt motus.

Exultantis: vt, Euax, vah. Plau. *Euax, iurgio tandem uxorem abegi.*

Dolentis: vt, Heu, hoi, hei, ô, ah. Ter. *I intro, hei, hoi.* Virgilius. *O dolor, atque decus magnum.*

Timentis: vt, Hei, attat. Terent. *Hei, vereor ne quid Andria appertet mali.*

Admirantis: vt, Pape. Ter. *Papè, noua figura oris.*

Vitantis: vt, Apage, apagésis. Terent. *Apagésis egon' formidoloſus?*

Laudantis: vt, Euge. Mar. *Cito, nequiter, euge, beatè.*

Vocantis: vt, Eho, oh, io. Terent. *O, quî vocaris?*

Deridentis: vt, hui. Terent. *Hui, tu mihi illam laudas?*

Ex improuiſo aliquid deprehendentis: vt, Atat. Ter. *Atat data herclè mihi ſunt verba.*

Exclamantis: vt, Oh, proh, nefas. Seneca. *Oh pessimas fœlix.*

Imprecantis: vt, Malum, væ malum. Terent. *Quid hoc (malum) infœlicitatis eſt.*

Ridentis: vt, Ha ha he. Terent. *Ha ha he, deſeſſa iam miſera ſum te ridendo.*

Silentium iniungentis: vt, Au. Terent. *Au, ne comparandus hic quidem ad illum eſt.*

Illud hic obſeruandum eſt, nomina quoque & verba quandóque interiectionis loco poni: vt apud Virgilium. *Nauibus infandum amiſſis.* Cicero. *Sed amabo te cura.* Imo quæuis orationis pars affectum animi incondi- Aliæ partes ſunt interiectiones.

sonditum significans, Interiectionis vice fungitur.

Atque hæc quidem de octo orationis partium Etymologia, quamlibet crassa (quod aiunt) Minerua, tradita sunt pueris, tantisper dum ordinarijs in ludo operis ac pensis sub fe-rula defunguntur, abundè sufficere arbitramur. Quòd si cui tamen adlubescit quicquam his altiùs exactiusq; peruestigare, hunc ad Grammaticorum euoluenda perscrutandaque opera relegandum censemus. Quorum cùm magnus sit numerus, & quidem egregiè doctorum, nullum tamen nouimus, cui vel propter eruditionis ac doctrinæ præstantiam, vel propter præcipiendi claritatem elegantiamq; Linacro nostro comparari posse videatur, nedum præponi.

DE CONSTRVCTIONE octo partium Orationis.

ATque de octo quidem orationis partibus, earumq; formis, quatenus ad Etymologiam attinet, hactenus dictum esto: deinceps de eisdem, quatenus ad Syntaxim, quæ Constructio dicitur, agemus.

Constructio quid sit.

Est igitur Syntaxis, debita partium orationis inter se compositio connexióque, iuxta rectam Grammatices rationem.

Ea vero est, qua veterum probatissimi, tum in scribendo, tum in loquendo sunt vsi.

Concordantia Grammatices.

Cæterum, priusquam de partium orationis structura singulatim pertractemus, quædam in genere de tribus Grammaticæ concordantijs sunt paucis edisserenda.

CONCORDANTIA Nominatiui & Verbi.

Prima concordantia.

VErbum personale cohæret cum Nominatiuo, numero & persona: vt,

Nunquam sera est ad bonos mores via.
Fortuna nunquam perpetuò est bona.

Nominatiuus primæ vel secundæ personæ rarissimè expri-

exprimitur, nisi causa discretionis, vt, *Vos damnastis*: quasi dicat præterea nemo: aut emphasis gratia; vt, Terentius. *Tu es patronus, tu pater, si deseris tu, perimus*: quasi dicat, præcipuè, & præ alijs tu patronus es.
Ouidius. *Tu dominus, tu vir, tu mihi frater eris.*

In verbis, quorum significatio ad homines tantùm pertinet, tertiæ personæ nominativus sæpe subauditur: vt est, fertur, dicunt, ferunt, aiunt, prædicant, clamitant, & in similibus: vt,
Terentius. *Fertur atrocia flagitia designasse.*
Ouid. *Teq; ferunt iræ pœnituisse tuæ.*

Non semper vox casualis est verbo nominatiuus, sed aliquando verbum infinitum: vt, *Mentiri non est meum.* Verbum infinitum nominatiuus Verbo.
Plautus. Aliquando oratio: vt,
Ouid. *Adde quod ingenuas didicisse fideliter artes*
Emollit mores, nec sinit esse feros.

Aliquando aduerbium cum genitiuo: vt, *Partim virorum ceciderunt in bello. Partim signorum sunt combusta.*

EXCEPTIO PRIMA.

Verba infiniti modi, pro nominatiuo accusatiuum ante se statuunt: vt, *Te rediisse incolumem gaudeo, Te fabulam agere volo.* Accusatiuus ante Verbum infinitum.

Resolui potest hic modus per quod & vt, ad hunc modum: *Quòd tu rediisti incolumis, gaudeo. Vt tu fabulam agas, volo.*

Verbum inter duos nominatiuos, diuersorum numerorum positum, cum alterutro conuenire potest: vt,
Terent. *Amantium iræ, amoris redintegratio est.*
Ouid. ——*quid enim nisi vota supersunt?*
Idem. *Pectora percussit, pectus quoque robora fiunt.*
Virgilius. ——*nihil hic nisi carmina desunt.*

EXCEPTIO SECVNDA.

Impersonalia præcedentem nominatiuum non habent: vt, *Tædet me vitæ. Pertæsum est coniugij*: de quibus suo loco.

Nomen

Nomen multitudinis ſingulare, quandoque verbo plurali iungitur: vt, *Pars abiére. Vterq; deluduntur dolis.*

CONCORDANTIA
Subſtantiui & Adiectiui.

Secunda concordantia.

ADiectivum cum Subſtantiuo, genere, numero & caſu conſentit: vt Iuvenal. *Rara auis in terris, nigroq; ſimillima cigno.*

Ad eundem modum participia & pronomina ſubſtantiuis adnectuntur: vt,

Ouidius. *Donec eris fœlix, multos numerabis amicos,*
Nullus ad amiſſas ibit amicus opes.

Seneca. *Non hoc primum pectora vulnus meа ſenſerunt, grauiora tuli.*

Aliquando oratio ſupplet locum ſubſtantiui: vt, *Audito regem Deroborniam proficiſci.*

CONCORDANTIA RELATIVI
& Antecedentis.

Tertia concordantia.

RElativum cum Antecedente concordat genere, numero, & perſona: vt, —— *vir bonus eſt quis?*
Qui conſulta patrum, qui leges iuraq; ſeruat.

Nec vnica vox ſolum, ſed interdum etiam oratio ponitur pro Antecedente: vt,

Ter. *In tempore ad eam veni, quod omnium rerum eſt primum.*

Nota.

Relativum inter duo Antecedentia diuerſorum generum collocatum, nunc cum priore conuenit: vt,

Valerius Maximus. *Senatus aſſiduam ſtationem eo loci peragebat, qui hodie Senaculum appellatur.*
Non procul ab eo flumine, quod Saliam vocant.
Cic. *Propius à terra Iouis ſtella fertur, quæ Phaëton dicitur.*

Nunc cum poſteriore: vt, *Homines tuentur illum globum, quæ terra dicitur.*
Eſt locus in carcere, quod Tullianum appellatur.
In coitu lunæ, quod interlunium vocant.

Exceptio.

Aliquando relatiuum, aliquando & nomen adiectiuum,

vum, respondet primitiuo, quod in possessiuo subintelligitur: vt Terentius. *Omnes omnia bona dicere, & laudare fortunas meas, qui filium haberem tali ingenio præditum.* Ouid. —*nostros vidisti flentis ocellos.*

Quoties nullus nominativus interseritur inter relativum & verbum, relatiuum erit verbo nominativus: vt Boëtius. *Fœlix qui potuit boni fontem visere lucidum.*

Casus Relatiui.

At si nominativus relatiuo & verbo interponatur, relativum regitur à verbo, aut ab alia dictione, quæ cum verbo in oratione locatur: vt Ouid. *Gratia ab officio, quod mora tardat, abest.* Virgil. *Cuius numen adoro. Quorum optimum ego habeo. Cui similem non vidi. Quo dignum te iudicaui. Quo melius nemo scribit. Quem videndo obstupuit. Lego Virgilium, præ quo cæteri poëtæ sordent.*

SVBSTANTIVORVM *constructio.*

Genitiuus subst.

QVum duo substantiua diuersæ significationis sic concurrunt, vt posterius à priore possideri quodammodo videatur, tum posterius in genitiuo ponitur: vt Iuvenalis. *Crescit amor nummi, quantùm ipsa pecunia crescit. Rex pater patriæ, Arma Achillis, Cultor agri.*

Variatio substantiui in adiectiuum.

Proinde hic genitiuus sæpissimè in adiectivum possessivum mutatur: vt Patris domus, Paterna domus: Heri filius, Herilis filius. Est etiam vbi in datiuum vertitur: vt Luc. de Cat. *Vrbi pater est, urbiq; maritus. Herus tibi, mihi pater.*

EXCEPTIO.

Appositio.

Excipiuntur quæ in eodem casu per Appositionem connectuntur: vt Ouid. *Effodiuntur opes irritamenta malorum.* Virg. *Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.*

Adiectiuum in neutro genere absolutè, hoc est absque substantiuo positum, aliquando genitiuum postulat: vt, *Paululum pecuniæ. Hoc nescii.* Catul. *Non videmus id manticæ, quod in tergo est.*

Iuven-

Iuvenal. *Quantum quisque sua nummorum servat in arca,*
Tantum habet & fidei.

Ponitur interdum genitivus tantum, nempe priore substantiuo per Eclipsim subauditor: vt in huiusmodi locutionibus:

Terentius. *Vbi ad Diane veneris, ito ad dextram. Ventum erat ad Vestæ*: vtrobiq; subauditur templum. Virg. *Hectoris Andromache*: subauditur *vxor*. Idem. *Deiphobe Glauci*: subauditur *filia*. Terent. *Huius video Byrrhiam*: subaudi seruum.

LAVS ET VITVPERIVM.

Laus & vituperium rei, varijs modis effertur, ac frequentius in ablatiuo, vel genitiuo: vt, *Vir nulla fide*. Ouidius. *Ingenui vultus puer, ingenuiq; pudoris.*

OPVS ET VSVS.

Opus & Vsus ablatiuum exigunt: vt Cicero. *Authoritate tua nobis opus est*. Gellius. *Pecuniam, quæ sibi nihil esset vsus, ab ijs quibus sciret vsui esse non accepit.*

Opus adiectiue. Opus autem adiectiuè pro necessarijs quandóque poni videtur, variéq; constructur: vt,

Cicero. *Dux nobis & author opus est.*

Idem. *Dicis nummos mihi opus esse ad apparatum triumphi.*

Terent. *Alia, quæ opus sunt, para.* Cicero. *Sulpitij operam intelligo ex tuis literis, tibi multùm opus non fuisse.*

Adiectiuorum Constructio.

GENITIVVS.

Constructio adiectiuorũ. ADiectiua quæ desiderium, notitiam, memoriam, atq; ijs contraria significant, genitivum adsciscunt: vt Plinius. *Est natura hominum nouitatis auida.*

Virg. *Mens futuri præscia.* Idem. *Memor esto breuis æui.*

Terent. *Imperitos rerum, eductos liberè, in fraudem illicis.*

Sillius. *Non sum animi dubius, sed deuius æqui.*

Cicero. *Græcarum literarum rudis.*

Adie-

Adiectiua verbalia in ax, etiam in genitiuum ferun- Verbalia in ax.
tur: vt *Audax ingenij.* Ouid. *Tempus edax rerum.* Seneca. *Virtus eſt vitiorum fugax.* Horat. *Vtilium fagax.* Idem. *Propoſiti tenax.* Virgilius. *Tam ficti pranique tenax, quàm nuncia veri.* Plaut. *Pecuniarum petax, &c.*

Ingens præterea adiectiuorum turba, nullis certis regulis obſtricta, caſum patrium poſtulat. Quorum farraginem ſatis quidem amplam congeſſerunt Linacrus & Deſpauterius. Tu verò crebra lectione ea tibi reddes admodum familiaria.

Nomina partitiua, aut partitiuè poſita: Interrogatiua quædam, & certa numeralia, genitiuo, à quo & genus mutuantur, gaudent: vt Cicero. *Quanquam te Marce fili annum iam audientem Cratippum, idque Athenis, abundare oportet præceptis inſtitutiſq; Philoſophiæ propter ſummam & doctoris authoritatem & vrbis: quorum, altera te ſcientia augere poteſt, altera exemplis.*
Vtrum horum mauis, accipe.
Ouidius. *Quiſquis fuit ille deorum.*
Terent. *An quiſquam hominum eſt aquè miſer, vt ego?*
Virgilius. —*diuûm promittere nemo auderet.*
Tres fratrum. Quatuor iudicum. Sapientûm octauus quis fuerit, nondum conſtat.
Primus regum Romanorum fuit Romulus.

In alio tamen ſenſu ablatiuum exigunt cum præpoſitione: vt, *Primus ab Hercule. Tertius ab Aenea.*

In alio verò ſenſu dativum: vt Virgilius. —*nulli pietate ſecundus.*

Vſurpantur autem & cum his præpoſitionibus: E, de, ex, inter, ante: vt Ouidius. *Eſt deus è vobis alter.* Idem. *Solus de ſuperis.* Virgilius. *Primus inter omnes.* Idem. *Primus ibi ante omnes magna comitante caterua,*
Laocoon ardens ſummâ decurrit ab arce. Nonvaria cõſtructio.

Interrogatiuum & eius redditiuum, eiuſdem caſus & temporis erunt: vt, *Quarum rerum nulla eſt ſatietas? Diuitiarum. Quid rerum nunc geritur in Anglia? Conſulitur de religione.* Interrogatiuum

Fallit

Exceptio. Fallit hæc regula, quoties Interrogatio fit per cuius, ia, ium: vt, *Cuium pecus? Laniorum.* Aut per dictionem variæ ſyntaxeos: vt, *Furtine accuſas, an homicidij? Vtroq.*

Fallit denique cum per poſſeſsiua, Meus, tuus, ſuus, &c. reſpondendum eſt: vt, *Cuius eſt hic Codex? Meus.*

Comparatiua & ſuperlatiua. Comparatiua & ſuperlatiua, accepta partitiue, genitiuum, vnde & genus ſortiuntur, exigunt.

Comparativum autem ad duo, ſuperlativum ad plura refertur: vt, *Manuum fortior eſt dextra. Digitorum medius eſt longiſsimus.* Accipiuntur autem partitiue, cum per E, ex, aut inter exponuntur: vt, *Virgilius poëtarum doctiſſimus*: id eſt, ex poëtis, vel inter poëtas.

Comparatiuorũ conſtructio. Comparatiua, cum exponuntur per quàm, ablatiuum adſciſcunt: vt Horatius. *Vilius argentum eſt auro, virtutibus aurum*, id eſt, *quàm aurum, quàm virtutes.*

Adſciſcunt & alterum ablatiuum, qui menſuram exceſſus ſignificat: vt,

Cicero. *Quantò doctior es, tantò te geras ſubmiſſiùs.*

Tantò, quantò, multò, longè, ætate, natu, vtrique gradui apponuntur: vt Catul. *Tantò tu peſſimus omnium poëta, Quantò tu optimus omnium patronus.*

Eraſ. *Nocturnæ lucubrationes longè periculoſiſſimæ habentur. Longè cæteris peritior es, ſed non multò melior tamen.*

Iuvenal. *Omne animi vitium, tantò conſpectius in ſe*
Crimen habet, quantò maior qui peccat habetur.

Maior & maximus ætate. Maior & maximus natu.

DATIVVS.

Commodum & incõmodum. Adiectiua quibus commodum, incommodum, ſimilitudo, diſſimilitudo, voluptas, ſummiſsio, aut relatio ad aliquid ſignificatur, in datiuum tranſeunt: vt,

Virgilius. *Sis bonus ô fœlixq́, tuis.*

Martial. *Turba grauis paci, placidæq́, inimica quieti. Eſt finitimus oratori poëta.* Ouid. *Qui color albus erat, nunc eſt contrarius albo.*

Martial. *Iucundus amicis. Omnibus ſupplex.*

Horatius.

Horatius. *Si facis vt patriæ ſit idoneus, vtilis agro.*

Huc referuntur adiectiua, ex Con præpoſitione compoſita: vt Contubernalis, commilito, conſervus, cognatus, &c. Compoſita cum con.

Quædam ex his quæ ſimilitudinem ſignificant, etiam genitiuo gaudent: vt, Similitudo.

Lucanus. *Quem metuis, par huius erat.*

Terentius. *Patres æquum eſſe cenſent, nos iamiam à pueris illicò naſci ſenes, neque illarum affines eſſe rerum, quas fert adoleſcentia.*

Idem. *Domini ſimilis es.* Auſon. *Mens conſcia recti.*

Virgilius. *Præterea regina tui fidiſſima dextra*
Occidit ipſa ſua.

Communis, alienus, immunis, varijs caſibus ſeruiunt: vt Cicero. *Commune animantium omnium eſt coniunctionis appetitus, procreandi cauſa. Mors omnibus communis. Hoc mihi tecum commune eſt.* Varia conſtructio quorundam adiectiuorum.

Saluſt. *Non alienus conſilij.* Seneca. *Alienus ambitioni.*

Cicero. *Non alienus à Sceuolæ ſtudijs.*

Ouid. —*vobis immunibus huius*
Eſſe mali dabitur.

Plinius. *Caprificus omnibus immunis eſt.*
Immunes ab illis malis ſumus.

Natus, commodus, incommodus, vtilis, inutilis, vehemens, aptus, interdum etiam accuſatiuo cum præpoſitione adiunguntur: vt Cicero. *Natus ad gloriam.*

Verbalia in bilis, accepta paſsiue, vt & participia, ſeu potius participialia in dus, datiuo adiecto gaudent: vt Martial. *ô mihi poſt nullos Iuli memorande ſodales.* In bilis & dus.

Statius. —*nulli penetrabilis aſtro*
Lucus erat.

ACCVSATIVVS.

Magnitudinis menſura ſubijcitur adiectiuis in accuſatiuo: vt, *Gnomon ſeptem pedes longus, vmbram non amplius quatuor pedes longam reddit.* Menſura.

Interdum & in ablatiuo: vt,

Columella. *Fons latus pedibus tribus, altus triginta.*

Interdum etiam & genitiuo: vt Columel. *In morem horti areas latas pedum denûm, longas pedum quinquagenûm facito.*

ABLATIVVS.

Copia & inopia. Adiectiua quæ ad copiam, egeſtatémue pertinent, interdum ablatiuo, interdum & genitiuo gaudent: vt, Plautus. *Amor & melle & felle eſt fœcundiſſimus.*
Horat. *Diues agris, diues poſitis in fœnore nummis.*
Virgilius. *At ſeſſe multa referunt ſe nocte minores, Crura thymo plena.*
Idem. *Quæ regio in terris noſtri non plena laboris?*
Idem. *Diues opum, diues pictai veſtis & auri.*
Perſius. *O curuæ in terras animæ, & cœleſtium inanes! Expers fraudis. Gratia beatus.*

Diuerſitas. Nomina diuerſitatis, ablatiuum ſibi cum præpoſitione ſubijciunt: vt Virgilius. *Alter ab illo. Aliud ab hoc. Diuerſus ab iſto.*
Nonnunquam etiam datiuum: vt, *Huic diuerſum.*

Cauſa rei. Adiectiua regunt ablatiuum ſignificantem cauſam: vt, *Pallidus ira. Inturuus ſenectute. Liuida armis brachia. Trepidus morte futura.*

Modus rei. Forma vel modus rei adijcitur nominibus in ablatiuo: vt *Facies miris modis pallida. Nomine Grammaticus, re barbarus.*
Cicero. *Sum tibi naturâ parens, præceptor conſiliis.*
Virgilius. *Troianus origine Cæſar. Spe diues, re pauper. Syrus natione.*

Dignus, &c. Dignus, indignus, præditus, captus, contentus, extorris, auferendi caſum adiectum volunt: vt,
Terentius. *Dignus es odio. Qui filium haberem tali ingenio præditum.* Virg. *Atque oculis capti fodêre cubilia talpæ.*
Idem. *Sorte tua contentus abi.*
Horum nonnulla genitiuum interdum vendicant: vt,
Ouidius. *Militiæ eſt operis altera digna tui.*
Vir. *Deſcendam magnorum haud quaquâ indignus auorum.*

Prono-

Pronominum Conſtructio.

MEi, tui, ſui, noſtrî, veſtrî, genitiui primitiuorum, ponuntur cum paſsio ſignificatur: vt, *Languet deſiderio tui.* Primitiua pronomina.

Ouid. *Parſq; tui latitat corpore clauſa meo. Imago noſtrî.*

Meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, adijciuntur, cum actio vel poſſeſsio rei denotatur: vt, *Fauet deſiderio tuo: Imago noſtra*, id eſt, *quam nos poſſidemus.*

Noſtrûm & veſtrûm genitiui, ſequuntur diſtributiua, partitiua, comparatiua, & ſuperlatiua: vt, *Vt vnuſquiſque veſtrûm. Nemo noſtrûm. Ne cui veſtrûm ſit mirum. Maior veſtrûm. Maximus natu noſtrûm.* Deriuatiua pronomina.

Hæc poſſeſsiua, Meus, tuus, ſuus, noſter & veſter, hos genitiuos poſt ſe recipiunt, Ipſius, ſolius, vnius, duorum, trium, &c. omnium, plurium, paucorum, cuiuſq;: & genitiuos participiorum, quæ ad genitiuum primitiui in poſſeſsiuo incluſum referuntur: vt, Poſſeſſiua pronomina.

Ex tuo ipſius animo coniecturam feceris.

Cicer. *Dico mea vnius opera Rempublicam eſſe liberatam.*

Idem *Meum ſolius peccatum corrigi non poteſt.*

Eraſ. *Noſter duorum euentus oſtendat, vtra gens ſit melior. In ſua cuiuſque laude præſtantior, Noſtra omnium memoria.*

Brutus ad Cicer. *Veſtris paucorum reſpondet laudibus.*

Hor.--*ſcripta Cùm mea nemo legat, vulgo recitare timentis.*

Sui & ſuus reciproca ſunt, hoc eſt, ſemper reflectuntur ad id, quod præceſsit in eadem oratione: vt, *Petrus nimiùm admiratur ſe. Parcit erroribus ſuis.* Reciproca.

Aut annexa per copulam: vt, *Magnopere Petrus rogat ne ſe deſeras.*

Ipſe, ex pronominibus ſolum trium perſonarum ſignificationem repræſentat: vt, Ipſe.

Ipſe vidi, Ipſe videris, Ipſe dixit.

Et nominibus pariter ac pronominibus adiungitur: vt, *Ipſe ego, Ipſe ille, Ipſe Hercules.*

Idem, etiam omnibus perſonis iungi poteſt: vt *Ego idem adſum.* Idem.

Terentius. *Idem has nuptias perge facere.*
Virgil. —*idem iungat vulpes, & mulgeat hircos.*

Demonstratiua. Hæc demonstratiua, Hic, ille, iste, sic distinguuntur: Hic mihi proximum demonstrat. Iste, eum qui apud te est. Ille, eum qui ab vtroque remotus est, indicat.

Ille & Iste. Ille, tum vsurpatur, cum ob eminentiam rem quampiam demonstramus: vt, *Alexander ille magnus.* Iste vero ponitur, quando cum contemptu rei alicuius mentionem facimus: vt Terentius. *Istum amulum quoad poteris, ab ea pellito.*

Hic & Ille. Hic & ille, cum ad duo anteposita referuntur, hic ad posterius & propius: ille ad prius & remotius propriè ac vsitatissimè referri debet: vt Colum. *Agricolæ contrarium est pastoris propositum: ille quàm maximè subacto & puro solo gaudet, hic nouali graminoso{q}: ille fructum è terra sperat, hic è pecore.* Est tamen vbi è diuerso pronomen Hic, ad remotius suppositum referri inuenias, & ille ad proximius.

VERBORVM CONSTRVCTIO.

Nominatiuus post Verbum.

Nominatiuus vtrinque. VErba substantiua, vt Sum, forem, fio, existo: verba vocãdi passiua, vt nominor, appellor, dicor, vocor, nuncupor, & ijs similia: vt, Scribor, salutor, habeor, existimor, item verba gestus: vt Sedeo, dormio, cubo, incedo, curro, vtrinque nominativum expetunt: vt, *Deus est summum bonum.*
Perpusilli vocantur nani. Fides religionis nostræ fundamentum habetur. Malus pastor dormit supinus.
Lactantius. *Homo incedit erectus in cœlum.*

Nota generalis. Denique omnia fere verba post se nominatiuum habent adiectiui nominis, quod cum supposito verbi, casu, genere, & numero concordat: vt,
Rex mandauit primus extirpari hæresin.
Pij orant taciti. Boni discunt sedulo.

Infiniti verbi cõstructio. Infinitum quoque vtrinque eosdem casus habet, præcipè

cipuè cum verba optandi, eisq; similia accedunt: vt, *Hypocrita cupit videri iustus. Hypocrita cupit se videri iustum. Malo diues esse quàm haberi. Malo me diuitē esse quàm haberi.*

Claudianus. *Viuitur ex quo melius. —natura beatis*
Omnibus esse dedit si quis cognouerit vti.

Martialis. *Nobis non licet esse tam disertis*, vel *disertos.*

Terentius. *Expedit bonas esse vobis.*

Ouidius. *Quo mihi commisso non licet esse piam.*

Quamvis in his postremis exemplis subaudiuntur accusatiui ante verba infinita: *Nos esse disertos. Vos esse bonas. Me esse piam.*

GENITIVVS POST VERBVM.

SVm genitiuum postulat, quoties significat possessionem, aut ad aliquid pertinere: vt, Possessio &c.

Virgilius. *—pecus est Meliboei.*

Cicero. *Adolescentis est maiores natu reuereri.*

Virg. *—regum est Parcere subiectis, & debellare superbos.*

Excipiuntur hi nominatiui, meum, tuum, suum, nostrum, vestrum, humanum, belluinum, & similia: vt, *Non est meum contra authoritatem Senatus dicere.*

Terentius. *Eia, haud vestrum est iracundos esse.*

Humanum est irasci.

At hìc subintelligi videtur officium, quod aliquando etiam exprimitur: vt Terent. *Tuum est officium has benè vt adsimules nuptias.* Officium

Verba æstimandi genitiuis gaudent: vt, *Plurimi passim fit pecunia. Pudor pariis penditur. Nihili, vel pro nihilo habentur literæ.* Aestimandi verba.

Horat. *Pluris opes nunc sunt, quàm prisci temporis annis.*

Æstimo vel genitivum, vel ablativum adsciscit: vt, Valerius Maximus. *Non huius te æstimo. Magno vbique virtus æstimanda est.*

Flocci, nauci, nihili, pili, assis, huius, teruntij, his verbis, æstimo, pendo, facio, peculiariter adijciuntur: vt, *Ego illum flocci pendo. Nec huius facio, qui me pili æstimat.* Sin-

gularia ſunt iſta, *Aequi boni conſulo. Aequi boni facio*, id eſt, *in bonam accipio partem.*

Accuſandi verba. Verba accuſandi, damnandi, monendi, abſoluendi, & conſimilia, genitiuum poſtulant, qui crimen ſignificet: vt Plaut. *Qui alterum incuſat probri, ipſum ſe intueri oportet.*
Cicero. *Etiam ſceleris condemnat generum ſuum.* (tet.
Ouid. *Parce tuum vatem ſceleris damnare Cupido.*
Admoneto illam priſtinæ fortunæ. Furti abſolutus eſt.

Vertitur hic genitiuus aliquando in ablatiuum, vel cum præpoſitione, vel ſine præpoſitione: vt Cicero: *Si in me in quus es iudex, condemnabo eodem ego te crimine*
Gellius. *Vxorem de pudicitia grauiter accuſauit.*
Cicero. *Putaui ea de re admonendum eſſe te.*

Vterque, nullus, alter, neuter, alius, ambo, & ſuperlatiuus gradus, non niſi in ablatiuo id genus verbis ſubduntur: vt, *Accuſas furti, an ſtupri, an vtróque?* ſiue *de vtróque? Ambobus*, vel *de ambobus? Neutro*, vel *de neutro? De plurimis ſimul accuſaris.*

Satago, &c. Satago, miſereor, miſereſco, genitiuum admittunt: vt Terent. *Is rerum ſuarum ſatagit.*
Virgil. —*oro miſerere laborum*
Tantorum, miſerere animi non digna ferentis.
Statius. *Et generis miſereſce tui.*

Miſereor, &c. At miſereor & miſereſco, rariùs cum datiuo leguntur: vt Seneca. *Huic ſuccurro, huic miſereor.*
Boetius. *Dilige iure bonos, & miſereſce malis.*

Reminiſcor, &c. Reminiſcor, obliuiſcor, memini, genitivum aut accuſatiuum deſiderant: vt, *Date fidei reminiſcitur.*
Proprium eſt ſtultitiæ, aliorum vitia cernere, obliuiſci ſuorũ.
Ter. *Faciã vt meiq, ac huius diêi, ac loci ſemper memineris.*
Plautus. *Omnia quæ curant ſenes, meminerunt.*
Memini de hac re, de armis, de te, id eſt, *mentionem feci.*

Potior. Potior, aut genitiuo aut ablatiuo iungitur: vt
Plaut. *Romani ſignorum & armorum potiti ſunt.*
Virg. *Egreſſi optata Troes potiuntur arena.*

DATI-

DATIVVS POST VERBVM.

OMnia verba acquisitiuè posita, adsciscũt datiuum eius rei, cui aliquid quocunq; modo acquiritur: vt Verba acquirendi.

Plaut. *Mihi sic nec seritur, nec metitur.*

Vi gil. *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.*

Huic regulæ appendent varij generis verba.

In primis, verba significantia commodum aut incommodum regunt datiuum: vt Virgil. *Illa seges demùm votis respondet auari Agricolæ.*

Non potest mihi commodare, nec incommodare.

Idem. ——*validis incumbite remis.*

Suam eruditionem tibi acceptam fert.

Ex his quædam efferuntur etiam cum accusatiuo: vt

Cicero. *Vnum studetis omnes, vnum sentitis.*

Plautus. *Si ea memorem, quæ ad ventris victum conducunt, mora est.*

Cicero. *In hæc studia incumbite. Naturáne plus ad eloquentiam conferat, an doctrina.*

Fessum quies plurimum iuvat.

Verba comparandi regunt datiuum: vt Verba comparandi.

Virg. *sic parvis componere magna solebam.*

Fratri se & opibus & dignatione adæquauit.

Interdum additur ablativus cum præpositione: vt, *Comparo Virgilium cum Homero.*

Aliquando accusativus cum præpositione Ad: vt, *Si ad eum comparatur nihil est.*

Verba dandi & reddendi, regunt datiuum: vt, *Fortuna multis nimium dedit, nulli satis. Ingratus est qui gratiam benè merenti non reponit.* Verba dandi.

Hæc variam habent constructionem: *Dono tibi hoc munus, dono te hoc munere.* Varia constructio.

Cicero. *Huic rei aliquid temporis impertias.*

Terentius. *Plurima salute Parmenonem summum suum imper-*

impertit Gnato. Asperſit mihi labem: Asperſit me labe. Inſtrauit equo penulam: Inſtrauit equum penula.

Ouid. *Vt piget infido conſuluiſſe viro:* id eſt, *dediſſe conſilium*, vel etiam *proſpexiſſe.*

Lucanus. *Rectoremq; ratis de cunctis conſulit aſtris*, id eſt, *petit conſilium. Conſule ſaluti tuæ*, id eſt, *proſpice.*

Ter. *Peſſimè iſtuc in te atque in illum conſuluiſti*, i. *ſtatuiſti. Metuo, timeo, formido tibi*, vel *de te*, i. *ſum ſollicitus pro te. Metuo, timeo, formido te*, vel *à te*: ſcilicet, *ne mihi noceas.*

Verba promittendi. Verba promittendi ac ſoluendi, regunt datiuum: vt, Cicero. *Hæc tibi promitto, ac recipio ſanctiſſimè eſſe obſeruaturum.*

Cicero. *Æs alienum mihi numerauit.*

Verba imperandi. Verba imperandi & nunciandi, datiuum requirunt: vt Hor. *Imperat aut ſeruit collecta pecunia cuiq.*

Idem. *Quid de quoque viro, & cui dicas, ſæpe caueto.*

Dicimus, tempero, moderor tibi, & te. Refero tibi & ad te. Item. *Refero ad ſenatum*, id eſt, propono, ſcribo. Mitto tibi, & ad te. Do tibi literas, vt ad aliquem feras. Do ad te literas, id eſt, mitto vt legas.

Verba fidendi. Verba fidendi datiuum regunt: vt Horatius.

——*vacuis committere venis, Nil niſi lene decet.*

Mulieri ne credas, ne mortuæ quidem.

Verba obſequendi. Verba obſequendi & repugnandi datiuum regunt: vt *Semper obtemperat pius filius patri. Quæ homines arant, navigant, ædificant, virtuti omnia parent. Ipſum hunc orabo, huic ſupplicabo.*

Perſius. ——*venienti occurrite morbo.*

Ignauis precibus fortuna repugnat.

At ex his quædam cum aliis caſibus copulantur: vt, *Ad amorem nihil potuit accedere. Hoc acceſſit meis malis. Illud conſtat omnibus*, ſeu *inter omnes.*

Terentius. *Hæc fratri mecum non conueniunt.*

Iuuenal. —*Sæuis inter ſe conuenit vrſis. Auſculto tibi*, id eſt, *obedio. Auſculto te*, id eſt, *audio. Adamas diſſidet magneti*, ſeu *cum magnete.*

Certat

certat cum illo, & Græcanicè, *illi. Noli pugnare duobus*, id est, *contra duos.*

Virgilius. —*tu dic mecum quo pignore certes.*

Verba minandi & irascendi regunt datiuum: vt, *Vtrique mortem minatus est.* Terentius. *Adolescenti nihil est quod succenseat.* Verba minandi

Sum cum compositis præter possum, exigit datiuum: vt, *Rex pius est Reipublicæ ornamento. Mihi nec obest, nec prodest.* Horat. *Multa petentibus desunt multa.*

Datiuum postulant Verba composita cum his præpositionibus.

Præ. Cicer. *Ego meis maioribus virtute præluxi.* Verba composita.

Sed Præco, præuinco, præcedo, præcurro, præuertor, accusatiuo iunguntur.

Ad. *Albo gallo ne manum admoliaris.*

Con. *Conducit hoc tuæ laudi. Conuixit nobis.*

Sub. Terent. *Subolet iam vxori quod ego machinor.*

Ante. Cic. *Iniquissimam pacem, iustissimo bello antefero.*

Post. *Posthabeo, postpono famæ pecuniam.*

Virgil. *Postposuit tamen illorum mea seria ludo.*

Terentius dixit: *Qui suum commodum posthabuit præ meo commodo.*

Ob. Terent. *Quum nemini obtrudi potest, itur ad me.*

In. *Impendet omnibus periculum.*

Inter. Cicero. *Ille huic negotio non interfuit modò, sed etiam præfuit.*

Pauca ex his mutant datiuum aliquoties in alium casum: vt Quintilianus. *Præstat ingenio alius alium. Multos virorum anteit sapientia.* Terent. *In amore hæc insunt vitia.* Plinius. *Interdico tibi aqua & igni.* Varia constructio.

Est pro habeo datiuum exigit: vt

Persius. *Velle suum cuique est, nec voto vivitur vno.*

Virgil. *Est mihi namque domi pater, est iniusta nouerca.*

Huic confine est suppetit: vt,

Horat. *Pauper enim non est, cui rerum suppetit vsus.* Suppetit

Sum

Sum, cum multis alijs, geminum adſciſcit dativum, vt, *Exitio eſt auidis mare nautis.*
Speras tibi laudi fore, quod mihi vitio vertis?
Nemo ſibi Mimos accipere debet fauori.

Eſt vbi hic dativus, tibi, aut ſibi, aut etiam mihi, nulla neceſſitatis, at feſtiuitatis potius cauſa additur: vt, *Ego tibi hoc effectum dabo.*
Ter. *Expedi mihi hoc negotium. Suo ſibi hunc iugulo gladio.*

ACCVSATIVVS POST VERBVM.

Verba tranſitiva

VErba tranſitiua cuiuſcunque generis, ſiue actiui, ſiue communis, ſiue deponentis, exigunt accuſatiuum: vt Horatius. *Percontatorem fugito, nam garrulus idem eſt.* Idem. *Nec retinent patulæ commiſſa fideliter aures.* Virg. *In primis venerare deos. Aper agros depopulatur.*

Quinetiam verba, quamlibet alioqui intranſitiua atq; abſoluta, accuſatiuum admittunt cognatæ ſignificationis: vt Cicer. *Tertiam ætatem hominum viuebat Neſtor.*

Neutra tranſitiva

Virgil. ——*longam incomitata videtur Ire viam.*
Plautus. *Duram ſeruit ſeruitutem.*

Hunc accuſatiuum mutant autores non rarò in ablatiuum: vt Plaut. *Diu videor vita viuere. Ire recta via.*
Suetonius. *Morte obyit repentina.*

Sunt quæ figuratè accuſatiuum habent: vt,
Virgil. ——*nec vox hominem ſonat, ô dea certè.*
Iuuenal. *Qui Curios ſimulant, & Bacchanalia viuunt.*
Horat. *Paſtillos Ruſillus olet, Gorgonius hircum.*

DVO ACCVSATIVI.

Verba rogandi, docendi, veſtiendi, duplicem regunt Accuſatiuum: vt, *Tu modò poſce Deum veniam. Docebo te iſtos mores. Ridiculum eſt te me admonere iſtud.*
Terent. *Induit ſe calceos, quos priùs exuerat.*

Rogandi verba, interdum mutant alterum accuſatiuum in ablatiuum: vt

Verba rogandi.

Virgil. *Ipſum obteſtemur, veniamq; oremus ab ipſo.*
Terent. *Suſpicionem iſtam ex illis quære.* Veſti-

Vestiendi verba interdum mutant alterum accusativum in ablativum vel dativum: vt, *Indue te tunica*, vel *tibi tunicam.*

ABLATIVVS POST VERBVM.

QVoduis verbum admittit ablativum significantem instrumentum, aut causam, aut modum actionis.

INSTRVMENTVM.

vt, *Dæmona non armis, sed morte subegit Iesus.*
Horat. *Naturam expellas furca licèt, vsq; recurrit.*
Virgilius. *Hi iaculis, illi certant defendere saxis.*

CAVSA.

Terent. *Gaudeo (ita me dij ament) gnati causa.*
Vehementer ira excanduit.
Horat. *Invidus alterius rebus macrescit opimis.*

MODVS ACTIONIS.

vt, *Mira celeritate rem peregit.*
Iuvenal. *Invigilate viri, tacito nam tempora gressu*
Diffugiunt, nulloq; sono conuertitur annus.
Ouidius. *Dum vires, annique sinunt, tolerate laborem,*
Iam veniet tacito curua senectа pede.

Ablatiuo causæ & modi actionis aliquando additur præpositio: vt, *Baccharis præ ebrietate.* Exceptio.
Summa cum humanitate tractauit hominem.

Quibusuis verbis subijcitur nomen pretij in ablatiuo casu: vt, *Teruntio, seu vitiosa nuce non emerim.* Nomen precii.
Liuius. *Multo sanguine ac vulneribus ea victoria stetit.*

Vili, paulo, minimo, magno, nimio, plurimo, dimidio, duplo, adijciuntur sæpe sine substantiuis: vt Vili, &c.
Terent. *Reaime te captum quàm queas minimo. Vili vendit tritico.*
Seneca. *Constat paruo fames, magno fastidium.*

Excipiuntur hi genitiui sine substantiuis positi: Tanti, quanti, pluris, minoris, tantiuis, tantidem, quantilibet, Exceptio.

libet, quanticunq;: vt Cicero. *Tanti eris alijs, quanti tibi fueris. Non vendo pluris quàm alij, fortasse etiam minoris.* Ouidius. *Vix Priamus tanti, totaq; Troia fuit.*

Sin addantur substantiua, in ablatiuo efferuntur: vt, Aul. Gel. *Tanta mercede docuit, quanta baetenùs nemo. Minori precio vendidi, quàm emi.*

Valeo. Valeo, etiam interdùm cum accusatiuo iunctum reperitur: vt Varro. *Denarij dicti, quòd denos aeris valebant: quinarij, quod quinos.*

Verba abundandi. Verba abundandi, implendi, onerandi, & his diuersa, ablatiuo gaudent: vt,

Terentius. *Amore abundas Antipho.*

Malo virum pecunia, quàm pecuniam viro indigentem.

Saluſtius. *Sylla omnes suos diuitijs expleuit.*

Terentius. *Hoc te crimine expedi.*

Cicero. *Homines nequissimi, quibus te onerant mendacijs?*

Virgilius. *Ego hoc te fascelevabo.*

Saluſt. *Aliquem familiarem suo sermone participauit.*

Ex quibus quædam nonnunquam etiam in genitiuum feruntur: vt Virgilius.

Quàm diues niues pecoris, quàm lactis abundans?

Terent. *Quasi tu huius indigeas patris.*

Quid est quod in hac causa defensionis egeat?

Virg. *Implentur veteris Bacchi pinguisq; ferinæ.*

Idem. *Postquam dextra fuit cædis saturata.*

Cicero. *Omnes mihi labores leues fuêre, præterquam tui carendum quod erat.*

Paternum seruum sui participauit consilij.

Fungor. Fungor, fruor, vtor, & similia, ablatiuo iunguntur: vt Cicero. *Qui adipisci veram gloriam volunt, iustitiæ fungantur officijs. Optimum est aliena frui insania. In re mala animo si bono vtare, iuuat.*

Virg. *Aspice venturo lætentur vt omnia seclo.*

Cæsar. *Qui sua victoria tam insolenter gloriarentur.*

Horat. *Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis. Vescor carnibus.* Virg. *Haud equidem tali me dignor honore.*

Teren-

Terentius. *Vt malis gaudeat alienis.*
Plaut. *Exemplorum multitudine ſuperſedendum eſt.*
Macrobius. *Regni eum ſocietate numerauit.*
Plautus. *Communicabo te ſemper menſa mea.*

Proſequor te amore, laude, honore, &c. i. amo, laudo, honoro. Afficio te gaudio, ſupplicio, dolore, &c. id eſt, exhilaro, punio, contriſto. Proſequor. Afficio.

Mereor, cum aduerbijs, benè, malè, meliùs, peiùs, optimè, peſſimè, ablatiuo adhæret cum præpoſitione Dei vt, *De me nunquam benè meritus es.*
Eraſmus de lingua Latina optimè meritus eſt.
Catilina peſſimè de Republica meruit. Mereor.

Quædam accipiendi, diſtandi, & auferendi Verba, ablatiuum cum præpoſitione optant: vt, *Iſtuc ex multis iampridem audieram.* Luc. *A trepido vix abſtinet ira magiſtro. Naſci à principibus fortuitum eſt. Procul abeſt ab vrbe Imperator.* Verba accipiendi.

Vertitur hic ablatiuus aliquando in dativum: vt
Horat. *Viuere ſi rectè neſcis, diſcede peritis.*
Ouid. *Eſt virtus placitis abſtinuiſſe bonis.*
Virgil. *Heu fuge nate Dea, teq; his ait eripe flammis.*

Verbis quæ vim compatationis obtinent, adijcitur ablatiuus ſignificans menſuram exceſſus: vt, *Deforme eximiebat, quos dignitate præſtaret, ab ijs virtutibus ſuperari.*

Quibuſlibet verbis additur ablatiuus abſolutè ſumptus: vt, *Imperante Auguſto, natus eſt Chriſtus: Imperante Tyberio, crucifixus.* Iuvenalis. *Credo pudicitiam, Saturno rege, moratam, In terris.* Ablat. abſolutus.
Nil deſperandum Chriſto duce, & auſpice Chriſto.
Iam Maria, audito Chriſtum veniſſe, cucurrit.

Verbis quibuſdam additur auferendi caſus per Synechdochen, & poeticè accuſatiuus: vt, *Ægrotat animo magis, quàm corpore. Candet dentes. Rubet capillos.* Synechdoche.

Quædam tamen efferuntur in gignendi caſu, vt,
Abſurdè facis, qui angas te animi.
Exanimatus pendet animi. Deſipiebam mentis.

Plaut.

Plaut. *Discrucior animi, quia ab domo abeundum est mihi.*

Diuersi casus.

Eidem verbo diuersi casus diuersæ rationis apponi possunt: vt,

Dedit mihi vestem pignori, te præsente, propria manu.

Passiuis additur ablatiuus agentis, sed antecedente præpositione, & interdum dativus: vt,

Horatius. ——*laudatur ab his, culpatur ab illis.*

Cicero. *Honesta bonis viris, non occulta petuntur.*

Quorum participia frequentius dativis gaudent: vt

Virgilius. *Nulla tuarum audita mihi, nec visa sororum.*

Horat. *Oblitusq; meorum, obliuiscendus & illis.*

Cæteri casus manent in passiuis, qui fuerunt actiuorum: vt, *Accusaris à me fieri. Habeberis ludibrio. Dedoceberis à me istos mores. Priuaberis magistratu.*

Constructio neutropass.

Vapulo, væneo, liceo, exulo, fio, neutro-passiua, passiuam constructionem habent: vt, *A præceptore vapulabis. Malo à ciue spoliari, quàm ab hoste venire. Quid fiet ab illo? Virtus paruo pretio licet omnibus. Cur à conviuijs exulat philosophia?*

Quibusdam tùm verbis, tùm adiectiuis, familiariter subijciuntur verba infinita: vt,

Virgilius. ——*Iuvat vsque morari, & conferre gradum.*

Ouid. *Dicere quæ puduit, scribere iussit amor.*

Martial. *Vis fieri diues Pontice? nil cupias.*

Virg ——*& erat tum dignus amari.* Horat. *Audax omnia perpeti, Gens humana ruit per vetitum nefas.*

Ponuntur interdum figuratè, & absolutè verba infinita: vt, *Hæccine fieri flagitia?* subauditur decet, oportet, par est, æquum est, aut aliquid simile.

Virg. *Criminibus terrere nouis, hinc spargere voces*
In vulgum ambiguas, & quærere conscius arma.

id est, *terrebat, spargebat, quærebat.*

DE GERVNDIIS.

Gerundia.

GErundia siue Gerundiuæ voces, & supina, regunt casus suorum verborum: vt

Cicero.

Cicero. *Efferor ſtudio videndi parentes.*
Ouidius. *Vtendum eſt ætate, cito pede præterit ætas.*
Virgil. ——*ſcitatum oracula Phœbi Mittimus.*

Gerundia in Di, pendent à quibuſdam tum ſubſtantiuis, tum adiectiuis: vt Virgilius. Di.

Et quæ tanta fuit Romam tibi cauſa videndi?
Idem. *Cecropias innatus apes, amor vrget habendi.*
Idem. *Æneas celſa in puppi iam certus eundi.*

Poëticè infinitivus modus loco gerundij ponitur: vt Virgil. ——*ſtudium quibus arma tueri, Peritus medicari.* Nota.

Interdum non inuenuſtè adijcitur Gerundij vocibus etiam genitiuus pluralis: vt, *Quum illorum videndi gratia me in forum contuliſſem.* Terent. *Date creſcendi copiam nouarum. Conceſſa eſt diripiendi pomorum, atque opſoniorum licentia.*

Gerundia in Do pendent ab his præpoſitionibus: A, ab, abs, de, e, ex, cum, in, pro: vt Do.

Cicero. *Ignaui à diſcendo citò deterrentur.*
Amor & amicitia, vtrunque ab amando dictum eſt.
Cicero. *Ex defendendo, quàm ex accuſando, vberior gloria comparatur.*
Conſultatur de tranſeundo in Galliam.
Quint. *Rectè ſcribendi ratio, cum loquendo coniuncta eſt.*
Plaut. *Pro vapulando ab hoſte mercedem petam.*

Ponuntur & abſque præpoſitione: vt

Virgilius. ——*alitur vitium, creſcitq; tegendo.*
Scribendo diſces ſcribere.

Gerundia in Dum, pendent ab his præpoſitionibus, Inter, ante, ad, ob, propter: vt, Dum.

Inter cœnandum bilares eſſe.
Virgilius. ——*ante domandum Ingentes tollent animos.*
Cicero. *Locus ad agendum ampliſſimus.*
Idem. *Ob abſoluendum munus ne acceperis.*
Veni propter te redimendum.

Cùm ſignificatur neceſsitas, ponuntur citra præpoſitionem addito verbo, Eſt.

Iuven.

Iuven. *Orandum eſt, vt ſit mens ſana in corpore ſano.*
Vigilandum eſt ei qui cupit vincere.

Gerundia in nomina vertuntur.

Vertuntur gerundij voces in nomina adiectiua: vt Virg. *Tantus amor florum, & generandi gloria mellis.*
Ad accuſandos homines duci præmio, proximum latrocinio eſt. Cur adeò delectaris criminibus inferendis?

DE SVPINIS.

Vm.

PRius Supinum actiuè ſignificat, & ſequitur verbum aut participium, ſignificans motum ad locum: vt Ouidius. *Spectatum veniunt, veniunt ſpectentur vt ipſæ: Milites ſunt miſſi ſpeculatum arcem.*

Illa verò, Do vænum, do filiam nuptum, latentem habent motum: at hoc ſupinum in neutro paſſiuus, & cum infinito iri, paſſiuè ſignificat: vt Plautus.
Coctum ego, non vapulatum, dudum conductus ſum.
Terent. *Poſtquam audierat non datum iri vxorem filio.*
Poëticè dicunt: *Eo viſere. Vado videre.*

Nota.

Ponitur & abſolutè cum verbo eſt: vt,
Terentius. *Actum eſt, ilicet, periſti.*
Ouidius. *Itum eſt in viſcera terræ. Ceſſatum eſt ſatis.*

V.

Poſterius ſupinum paſſiuè ſignificat, & ſequitur nomina adiectiua: vt,
Sum extra noxam, ſed non eſt facile purgatu.
Quod factu fœdum eſt, idem eſt & dictu turpe.
Qui pecunia nõ mouetur, hunc dignum ſpectatu arbitramur.
In iſtis verò, *Surgit cubitu. Redit venatu*: Cubitu & Venatu, nomina potiùs cenſenda videntur, quàm ſupina.

DE TEMPORE ET LOCO.

Tempus.

QVæ ſignificant partem temporis, in ablatiuo frequentiùs vſurpantur: in accuſatiuo rarò: vt, *Nemo mortalium omnibus horis ſapit. Nocte latent mendæ. Id tempus creatus eſt conſul.*

Quanquam hic eclipſis videtur eſſe præpoſitionis per vel ſub.

Quæ

Quæ autem durationem temporis & continuationem denotant, in accusatiuo, interdum & in ablatiuo efferuntur: vt Virgilius. Duratio temporis

Hic iam ter centum totos regnabitur annos.
Idem. *Noctes atque dies patet atri ianua Ditis.*
Idem. *Hic tamen hac mecum poteris requiescere nocte.*
Suet. *Imperauit triennio, & decem mensibus, octoq; diebus.*

Dicimus etiam, *In paucis diebus. De die. De nocte. Promitto in diem. Commodo in mensem. Annos ad quinquaginta natus. Per tres annos studui. Puer id ætatis. Non plus triduum, aut triduo. Tertio, vel ad tertium calendas,* vel *calendarum.*

SPATIVM LOCI.

Spatium loci in accusatiuo effertur, interdum & in ablatiuo: vt Virgilius. Spacium loci.

Dic, quibus in terris (& eris mihi magnus Apollo)
Tres pateat cœli spatium non amplius vlnas.

Iam mille passus processeram, abest bidui, subintelligitur spacium vel spacio, itinere vel iter.
Abest ab vrbe quingentis millibus passuum.

APPELLATIVA LOCORVM.

Nomina appellatiua, & nomina maiorum locorum adduntur ferè cum præpositione verbis significantibus motum, aut actionem in loco, ad locum, à loco, aut per locum: vt, *In foro versatur. Meruit sub rege in Gallia.*
Virgil. *Ad templum non æquæ Palladis ibant Iliades.*
Salust. *Legantur in Hispaniam maiores natu nobiles.*
E Sicilia discedens, Rhodum veni. Per mare ibis ad Indos.

Omne verbum admittit genitivum proprij nominis loci, in quo fit actio, modò primæ vel secundæ declinationis, & singularis numeri sit. Loca propria

Iuuen. *Quid Romæ faciam? mentiri nescio.*
Terent. *Samia mihi mater fuit, ea habitabat Rhodi.*

Hi genitiui, humi, domi, militiæ, belli, propriorum

ſequuntur formam: vt Ter. *Domi belliq́, ſimul vixímus.* Cicero. *Parua ſunt foris arma, niſi eſt conſilium domi.*

Domi. Domi, non alios ſecum patitur genitiuos, quàm Meæ, tuæ, ſuæ, noſtræ, veſtræ, alienæ: vt, *Veſcor domi meæ, non alienæ.*

Verùm ſi proprium loci nomen pluralis duntaxàt numeri, aut tertiæ declinationis fuerit, in datiuo, aut ablatiuo ponitur: vt, *Colchus an Aſſyrius, Thebis nutritus an Argis?* Suet. *Lentulum Getulicus Tyburi genitum ſcribit.* Liuius. *Neglectum Anxuri præſidium.* Cicero. *Cum vna ſola legione fuit Carthagini.* Horat. *Romæ Tybur amo ventoſius, Tybure Romam.* Cicero. *Quum tu Narbone menſas boſpitum conuomeret.* Idem. *Commendo tibi domum eius, quæ eſt Sycione.*

Sic vtimur rure vel rũre, in ablatiuo: vt, *Ruri ferè ſe continet.* Perſius. —*rure paterno Eſt tibi fas modicum.*

AD LOCVM.

Ad locum. Verbis ſignificantibus motum ad locum, apponitur proprium loci in accuſatiuo: vt, *Conceſſi Cantabrigiam, ad capiendum ingenij cultum.*

Eo Londinum ad merces emendas.

Ad hunc modum vtimur Rus & domus: vt, *Ego rus ibo.* Virgil. *Ite domum ſaturæ venit Heſperus, ite capellæ.*

A LOCO PER LOCVM.

A loco. Verbis ſignificantibus motum à loco, aut per locum, adijcitur proprium loci in ablatiuo: vt, *Niſi ante Roma profectus eſſes, nunc eam relinqueres. Eboraco* (ſiue *per Eboracum*) *ſum profecturus iter.*

Ad eundem modum vſurpantur domus & Rus: vt, *Nuper exijt domo.* Ter. *Timeo ne pater rure redierit.*

Impersonalium Conſtructio.

GENITIVVS.

HÆc tria impersonalia, intereſt, refert, & eſt, quibuſlibet genitivis annectuntur, præter hos ablatiuos

lios fœmininos, meâ, tuâ, ſuâ, noſtrâ, veſtrâ, & cuiâ: vt, *Intereſt magiſtratus tueri bonos, animadvertere in malos. Refert multùm Chriſtianæ Reipublicæ, Epiſcopos doctos & pios eſſe. Prudentis eſt multa diſſimulare. Tuâ refert teipſum noſſe.* Cicero. *Ea cædes crimini potiſſimùm datur ei, cuiâ interfuit, non ei, cuiâ nihil interfuit.*

Adijciuntur & illi genitiui, tanti, quanti, magni, parui, quanticunque, tantidem: vt, *Magni refert quabuſcum vixeris. Tanti refert honeſta agere. Veſtra parui intereſt.* Et, *Intereſt ad laudem meam.*

DATIVVS.

In dativum feruntur hæc impersonalia: Accidit, certum eſt, contingit, conſtat, confert, competit, conducit, conuenit, placet, diſplicet, dolet, expedit, euenit, liquet, libet, licet, nocet, obeſt, prodeſt, præſtat, patet, ſtat, reſtat, benefit, malefit, ſatisfit, ſupereſt, ſufficit, vacat pro otium eſt: vt, *Conuenit mihi tecum.* Saluſt. *Emori per virtutem mihi præſtat, quàm per dedecus viuere.*
Ouid. *Non vacat exiguis rebus adeſſe Ioui.*
Terent. *Dolet dictum imprudenti adoleſcenti & libero.*
A nouerca malefit priuignis. A Deo nobis benefit.
Virg. *Stat mihi caſus renouare omnes.* id eſt, *ſtatutum eſt.*

ACCVSATIVVS.

Hæc impersonalia accuſandi caſum exigunt, Iuvat, decet, cum compoſitis, delectat, oportet: vt,
Me iuvat ire per altum. Vxorem ædes curare decet.
Dedecet viros muliebriter rixari.
Cato. *Patrem familias vendacem, non emacem eſſe oportet.*

His verò, Attinet, pertinet, ſpectat, propriè additur præpoſitio Ad: vt. *Mene vis dicere quod ad te attinet?*
Spectat ad omnes benè viuere.
Quintilianus. *Pertinet in vtrâmque partem.*

Accuſativus cum Genitiuo.

His impersonalibus ſubijcitur accuſatiuus cum genitiuo: Pœnitet, tædet, miſeret, miſereſcit, pudet, piget: vt

Cicero. *Si ad centeſimum vixiſſet annum, ſenectutis eum ſuæ non pœniteret. Tædet animam meam vitæ meæ. Aliorum te miſeret. Tui nec miſeret, nec pudet. Fratris me quidem piget, pudetq́.*

Imperſonalia fiunt perſonalia.

Nonnulla imperſonalia remigrant aliquando in perſonalia: vt Virgilius.

Non omnes arbuſta iuuant, humileſq́, myricæ.

Ouid. *Namque decent animos mollia regna tuos.*

Seneca. *Agricolam arbor ad frugem producta delectat. Nemo miſerorum commiſereſcit. Te non pudet iſtud? Non te hæc pudent.*

Cœpit, &c.

Cœpit, incipit, deſinit, debet, ſolet, & poteſt, imperſonalibus iuncta, imperſonalium formam induunt: vt

Quint. *Vbi primum cœperat nõ conuenire, quæſtio oriebatur.*

Idem. *Tædere ſolet auaros impendij. Deſinit illum ſtudij tædere. Sacerdotem inſcitiæ pudere debet.*

Quint. *Peruenirí ad ſummum niſi ex principijs, non poteſt.*

Verbum imperſonale paſsiuæ vocis, ſimilem cum perſonalibus paſsiuis caſum obtinet,

Cæſar. *Ab hoſtibus conſtanter pugnatur.*

Qui quidem caſus interdum non exprimitur: vt Virgilius. ——*ſtrato diſcumbitur oſtro.*

Verbum imperſonale paſsiuæ vocis, pro ſingulis perſonis vtriuſque numeri indifferenter accipi poteſt: vt, *Statur*, id eſt, *Sto, ſtas, ſtat, ſtamus, ſtatis, ſtant*: videlicet ex vi adiuncti obliqui: vt *Statur à me*, id eſt, *ſto*: *Statur ab illis*, id eſt, *ſtant*.

PARTICIPII *Conſtructio.*

Participiorum conſtructio.

PArticipia regunt caſus verborum à quibus deriuantur: vt Virgilius, ——*duplices tendens ad ſydera palmas, Talia voce refert.*

Idem. *Vbera lacte domum referent diſtenta capellæ. Diligendus ab omnibus.*

Quamvis in his vſitatior eſt dativus: vt

Terentius. *Reſtat Chremes, qui mihi exorandus eſt.*

GENI-

GENITIVVS.

Participiorum voces, cùm fiunt nomina, genitivum poſtulant: vt, Saluſt. *Alieni appetens. Sui profuſus. Cupientiſſimus tui. Inexpertus belli. Indoctus pilæ.* Genitivus.

ACCVSATIVVS.

Exoſus, peroſus, pertæſus, actiuè ſignificant, & in accuſatiuum feruntur: vt, *Immundam ſegnitiem peroſæ. Aſtronomus peroſus ad vnum mulieres.* Suetonius. *Pertæſus ignauiam ſuam.* Accuſatiuus.

Exoſus, & peroſus, etiam cum dandi caſu leguntur, videlicet paſsiuè ſignificantia: vt, *Germani Romanis peroſi ſunt. Exoſus Deo & ſanctis.*

ABLATIVVS.

Natus, prognatus, ſatus, cretus, creatus, ortus, editus, in ablativum feruntur: vt Terent. *Bona bonis prognata parentibus.* Virg. *ſate ſanguine diuûm.* Idem. —*quo ſanguine cretus?* Ouidius. *Venus orta mari, mare præſtat eunti. Terra editus.* Ablatiuus.

Aduerbij Conſtructio.

NOMINATIVVS.

EN & ecce, demonſtrandi Aduerbia, nominatiuo frequentiùs iunguntur, accuſatiuo rariùs: vt, Virgil. *En Priamus, ſunt hic etiam ſua præmia laudi.* Cicero. *Ecce tibi ſtatus noſter.* Virg. —*en quatuor aras. Ecce duo tibi Daphni, duoq; altaria Phœbo.* Aduerbiorum conſtructio.

En & Ecce exprobrantis, ſoli accuſatiuo nectuntur: vt, *En animam & mentem.* Iuuenal. *En habitum.* Terentius. *Ecce autem alterum.*

GENITIVVS.

Quædam aduerbia loci, temporis, & quantitatis, genitivum poſt ſe recipiunt.

Loci. Loci: vt Vbi, vbinam, nuſquàm, eò, longè, quò, vbiuis, huccine: vt, *Vbi gentium? Quo terrarum abyit? Nuſquam loci inuenitur. Eò impudentiæ ventum eſt.*

Temporis. Temporis: vt Nunc, tunc, tum, interea, pridiè, poſtridiè: vt, *Nihil tunc temporis amplius quàm flere potcram. Pridiè eius diei pugnam inierunt. Pridiè calendarum, ſeu calendas.*

Quantitatis. Quantitatis: vt Parùm, ſatis, abundè, &c. vt, *Satis eloquentiæ, ſapientiæ parùm. Abundè fabularum audiuimus.*

Inſtar. Inſtar, æquiparationem, menſuram, aut ſimilitudinem ſignificat: vt Virgil. *Inſtar montis equum diuina Palladis arte Ædificant. Mittitur Philippus ſolus, in quo inſtar omnium auxiliorum erat.*

Ouidius. *Sed ſcelus hoc meriti fondus & inſtar habet.*

Hîc apponitur interdum præpoſitio Ad: vt, *Vallis ad inſtar caſtrorum clauditur.*

Populus Ro. è parua origine, ad tantæ magnitudinis inſtar emicuit. Terent. *Ab minimè gentium, non faciam.*

Genitivus feſtiuitatis. Hic genitivus *gentium*, feſtiuitatis cauſa additur.

DATIVVS.

Quædam dativum admittunt nominum vnde deducta ſunt: vt, *Venit obviam illi.* Nam obuius illi dicitur. *Canit ſimiliter huic.* Et, *Sibi inutiliter vixit. Propinquiùs tibi ſedit quàm mihi.*

Sunt & hi datiui aduerbiales, Tempori, luci, veſperi: vt, *Tempori venit, quod omnium verum eſt primum. Luci occidit hominem. Vidi ad vos afferri veſperi.*

ACCVSATIVVS.

Sunt quæ accuſandi caſum admittunt præpoſitionis, vnde ſunt profecta: vt,

Caſtra propiùs vrbem mouentur.

Saluſt. *Proximè Hiſpaniam ſunt Mauri.*

Cedo. Cedò, flagitantis exhiberi, accuſativum regit: vt Terent. *Cedò quemvis arbitrum.*

ABLAT.

ABLATIVVS.

Aduerbia diuerſitatis, aliter, ſecùs, & illa duo, ante, poſt, cum ablatiuo non ratò inueniuntur:

Multò aliter. Paulò ſecus. Multò ante. Longè ſecus.

Virgilius. *--longo poſt tempore venit. Paulo poſt.*

Niſi & ipſa aduerbia potiùs cenſenda ſunt.

Aduerbia comparatiui & ſuperlatiui gradus, admittunt caſus comparatiuis & ſuperlatiuis aſſuetos ſubſeruire, ſicut antè præceptum eſt: vt, Nota.

Acceſſit propiùs illo. Optimè omnium dixit.

Cicero. *Legimus propiùs ad deos, & propiùs à terris.*

Liuius, *Paulò plus trecenta vehicula ſunt amiſſa.*

Idem. *Hominum eo die cæſa plùs duo millia.*

Plùs nominatiuo, genitiuo, accuſatiuo, & ablatiuo iunctum reperitur: vt Liuius. *Plùs quàm quinquaginta hominum ceciderunt.* Plus.

Abierat acies paulò plus quingentos paſſus.

Terent. *Dies triginta, aut plus eo, in naue fui.*

Quibus Verborum modis, quæ congruant aduerbia.

Vbi, poſtquam, & cùm, temporis aduerbia, interdum indicatiuis, interdum verò ſubiunctiuis verbis apponuntur: vt Virgilius. *Hæc vbi dicta dedit.* Nota.

Terentius. *Vbi nos lauerimus, ſi voles, lauato.*

Virgil. *Cùm faciam vitula pro frugibus, ipſe venito.*

Idem. *Cùm canerem reges & prælia, Cynthius aurem Vellit.*

Hîc priùs aduerbium, poſteriùs coniunctio eſſe videtur.

Donec pro Quamdiu, indicatiuo gaudet: vt Ouidius. *Donec eram ſoſpes.* Donec.

Pro quouſque, nunc indicativum, nunc ſubiunctiuum exigit: vt Virgilius.

Cogere donec oues ſtabulis, numerumq; referre Iuſſit.

Colum. *Donec ea aqua, quam adiceris, decocta ſit.*

Ouid. *Donec eris fœlix multos numerabis amicos.*

Dum. Dum, de re præsenti, non perfecta, aut pro quamdiu, fatendi modum poscit: vt

Terent. *Dum apparatur virgo in conclaui.*

Idem. *Ego te meum dici tantisper volo, dum quod te dignum est, facis.*

Dum pro dummodo, aliâs potentiali, aliâs subiunctiuo nectitur: vt, *Dum prosim tibi.*

Dum ne ab hoc me falli comperiam.

Dum pro donec subiunctiuo tantùm: vt,

Virgilius. *Tertia dum Latio regnantem vidgit æstas.*

Quoad. Quoad pro quamdiu, vel indicatiuis, vel subiunctiuis: pro donec subiunctiuis solis adhibetur: vt,

Quoad expectes contubernalem? Cicero. *Quoad possem & liceret, ab eius latere nunquam discederem.*

Omnia integra seruabo, quoad exercitus huc mittatur.

Simulac. Simulac, simulatq; indicatiuo & subiunctiuo adhærent: vt, *Simulac belli patiens erat.*

Virgilius. ——*simulatque adoleuerit ætas.*

Quemadmodum. Quemadmodum, vt, vtcunque, sicut, vtrunque modum admittunt: vt Eras. *Vt salutabis ita & resalutaberis.*

Horatius. *Vt sementem feceris, ita & metes.*

Vt pro postquam, indicatiuo iungitur: vt, *Vt ventum est in vrbem.*

Quasi, &c. Quasi, ceu, tanquam, perinde-acsi, haud, secus, acsi, quum proprium habent verbum, subiunctiuo apponuntur: vt, *Tanquam feceris ipse aliquid.*

Terentius. *Quasi non norimus nos inter nos.*

Alias copulant consimules casus: vt, *Noui hominem tanquam te. Arridet mihi quasi amico.*

Aduerbia præpositionum formam induunt. Ne, prohibendi, vel imperatiuis, vel subiunctiuis præponitur: vt, Virgil. *ne sæui magna sacerdos.*

Terentius. *Hic nebulo magnus est, ne metuas.*

Ne pro non, cæteris modis inseruit.

Aduerbia, antecedente casu, transeunt in præpositiones: vt Iuven. *Cantabat vacuus coram latrone viator.*

DE CONIVNCTIONVM *constructione.*

Coniunctiones copulatiuæ & diſiunctiuæ, cum his quatuor, quàm, niſi, præterquàm, an, ſimiles omninò caſus nectunt: vt, *Socrates docuit Xenophontem & Platonem. Vtinam calidus eſſes, aut frigidus. Albus an ater homo ſit, neſcio. Eſt minor natu quàm tu. Nemini placet niſi (vel præterquam) ſibi.* Coniunctionum conſtructio.

Excepto ſi caſualis dictionis ratio aliqua priuata repugnet, vel aliud poſcat: vt,

Emi librum centuſſi & pluris. Vixi Romæ & Venetijs.
Hor. *in Mœti deſcendant iudicis aures, Et patris & noſtras*

Coniunctiones copulatiuæ & diſiunctiuæ, aliquoties ſimiles modos & tempora conglutinant: vt,

Recto ſtat corpore, deſpicitq; terras.

Aliquoties autem ſimiles modos, ſed diuerſa tempora: vt Ter. *Niſi me lactaſſes amantem, & vana ſpe produceres. Tibi gratias egi, & te aliquando collaudare poſſum.*

Etſi, tametſi, etiamſi, quanquam, in principio orationis indicatiuos modos, in medio ſubiunctiuos ſæpiùs poſtulant. Etſi.

Quamvis & licèt, ſubiunctiuos frequentiùs: vt, *Etſi nihil noui afferebatur. Quanquam animus meminiſſe horret.*
Virgil. *Quamvis Elyſios miretur Græcia campos.*
Ouid. *Ipſe licèt venias muſis comitatus Homere,*
Nil tamen attuleris, ibis Homere foras.

Ni, niſi, ſi, ſiquidem, quòd, quia, quam, poſtquam, poſteaquam, vbi pro poſtquam, nunquam, priuſquam, & indicatiuis & ſubiunctiuis adhærent: vt, *Quòd redieris incolumis, gaudeo. Caſtigo te, non quòd odio habeam, ſed quòd amem. Aliud honeſtum iudicas, quàm Philoſophi ſtatuunt.* Plin. *Grauiùs accuſas, quàm patitur tua conſuetudo.* Ni.

Si vtrique modo iungitur. Etſi pro quamvis, ſubiunctiuo tantùm: vt Terent. *Redeam? non ſi me obſtaret.* Si.

Si quis, tantùm indicatiuo: vt, *Si quis adeſt.*

Quando,

Quando. Quando, quandoquidem, quoniam, indicatiuo iunguntur: vt Virg. *Dicite (quandoquidem in molli consedimus herba.) Quoniam mihi non credis, ipse fatito periculum.*

Quippe. Quippè, cùm proprium habet verbum, gaudet indicatiuo: vt, *Danda est huic venia, quippe ægrotat.*

Si addideris Qui, vtrunq; admittit modum: vt, *Non est huic danda venia quippè qui iam bis peierauit,* siue *peierauerit.*

Qui. Qui, cùm habet vim causalem, subiunctiuum postulat: vt, *Stultus es, qui huic credas.*

Cum. Cùm pro quamuis, pro quandoquidem, vel quoniam, subiunctiuis semper adhaeret: vt

Cicero. *Nos cùm præcipi nihil posse dicamus, tamen alijs de rebus disserere solemus.*

Virg. *Cùm sis officijs Gradiue virilibus aptus.*

Cum & tum. Cùm & tùm, item tum geminatum, similes modos copulant. Est autem in Cùm, quiddam minus, atque ideò in priore clausulæ parte statuitur: in Tum, quiddam maius, ac proinde in posteriore clausulæ parte collocatur: vt,

Amplectitur cùm eruditos omnes, tùm in primis Marcellum. Odit tum literas, tum virtutem.

Ne, an, num. Ne, an, num, interrogandi particulæ, indicativum amant: vt Virgil. *—superátne & vescitur aura Ætherea?*

At. At cùm accipiuntur dubitatiuè aut indefinitè, subiunctivum postulant: vt, *Vise num redierit.*

Nihil refert fecerísne, an persuaseris.

Vt, causalis seu perfectiua coniunctio, & vt pro ne non, post verba timoris, nunc potentiali, nunc subiunctiuo iungitur: vt Terentius.

Filium perduxêre illuc secum, vt vnà esset mecum.

Idem. *Te oro Daue, vt redeat iam in viam.*

Idem. *Metuo vt subsiet hospes,* id est, *ne non subsiet.*

Vt concedentis, seu positum pro quanquam, & vt pro vtpote, subiunctivo seruit: vt,

Vt omnia contingant quæ volo, leuari non possum.

Non

Non eſt tibi fidendum, vt qui toties fefelleris. Vt qui ſolus relictus fueris.

Vt pro poſtquam, pro quemadmodum, vel ſicut, & interrogatiuum, indicatiuis nectitur: vt

Cicer. *Vt ab vrbe diſceſſi, nullum intermiſi diem quin ſcriberem.*

Terent. *Tu tamen has nuptias perge facere, vt facis.*

Idem. *Credo vt eſt dementia.*

Virgil. *Vt valet? Vt meminit noſtrî?*

Quanquam de hoc in aduerbij quoque conſtructione paulò ſuprà eſt dictum.

PRÆPOSITIONVM *conſtructio.*

Præpoſitionum conſtructio.

PRæpoſitio ſubaudita, interdum facit vt addatur ablatiuus: vt, *Habeo te loco parentis*, id eſt, *in loco.*

Apparuit illi humana ſpecie, .i. *ſub humana ſpecie.*

Diſceſſit magiſtratu, .i. *à magiſtratu.*

Præpoſitio in compoſitione, eundem nonnunquam caſum regit, quem & extra compoſitionem regebat: vt

Virg. *Nec poſſe Italia Teucrorum auertere regem.*

Prætereo te inſalutatum.

Idem. —*emoti procumbunt cardine poſtes.*

Idem. *Detrudunt naues ſcopulo.*

Verba compoſita cum a, ab, ad, con, de, e ex, in, non-nunquam repetunt eaſdem præpoſitiones cum ſuo caſu extra compoſitionem, idq; eleganter: vt, *Abſtinuerunt à vitijs.* Terent. *Amicos aduocabo ad hanc rem. Cum legibus conferemus.* Cicero. *Detrahere de tua fama nunquam cogitaui. Cùm ex inſidijs euaſeris.*

Verba compoſita cum a, ab, &c

Terent. *Poſtquam exceſſit ex ephebis.*

In Rempublicam cogitatione curaq; incumbe.

In, pro erga, contra, & ad, accuſatiuum habet: vt,

In pro erga, &c.

Virgil. *Accipit in Teucros animum mentemq; benignam.*

Idem. *Quid mens Aeneas in te committere tantùm?*

Quid Troës potuere?

Idem.

Idem. *Quò te Meri pedes? Aut quò via ducit? in vrbem?*

Item cum accuſatiuo iungitur, quoties diuiſio, mutatio, aut incrementum rei cum tempore ſignificatur: vt Virgil. *Eſtq; locus parteis vbi ſe via findit in ambas.* Ouid. *Verſa eſt in cineres ſoſpite Troia viro.*

amor mihi creſcit in horas.

In cum ſignificatur actus in loco, ablativum poſtulat: vt Ouid. *Scilicet vt fulvum ſpectatur in ignibus aurum.*

Sub. Sub pro ad, per & ante, accuſatiuo innititur: vt, *Sub vmbram properemus.* Liuius. *Legati ferè ſub id tempus ad res repetendas miſſi.* id eſt, *per id tempus.* Virg. —*ſub noctem cura recurſat.* id eſt, *Paulò ante noctem, vel inſtante nocte.* Aliàs ablativum admittit: vt, *Quicquid ſub terra eſt, in apricum proferet ætas.* Virgil. —*ſub nocte ſilenti.* id eſt. *in nocte ſilenti.*

Super. Super pro vltra, accuſatiuo iungitur: vt Virg. —*ſuper Garamantas & Indos Proferet imperium.* Super pro de & in, ablatiuo: vt Tacitus. *Multus ſuper ea re, variúſq; rumor.* Virg. *Fronde ſuper viridi.*

Subter. Subter, vno ſignificatu vtrique caſui apud autores iungitur: vt Liuius. *Pugnatum eſt, ſuper ſubterq; terras.* Virg. ——*omnes Ferre libet ſubter denſa teſtudine caſus.*

Tenus. Tenus, gaudet ablatiuo & ſingulari & plurali: vt, *Pube tenus. Pectoribus tenus.* At Genitiuo tantùm plurali: vt, *Crurum tenus.*

Præpoſitiones migrant in aduerbia. Præpoſitiones, cùm caſum amittunt, migrant in aduerbia: vt Virg. —*longo poſt tempore venit.* Idem. *Ponè ſubit coniux, ferimur per opaca locorum.* Idem. —— *coram quem quæritis adſum, Troius Aeneas.*

INTERIECTIONVM *conſtructio.*

INteriectiones non rarò abſolutè & ſine caſu ponuntur: vt Virgilius.

Spem gregis (ah) ſilice in nuda connixa reliquit.

Teren-

Terentius. *Quæ malùm dementia?*

O exclamantis, nominatiuo, accusatiuo, & vocatiuo iungitur vt, *O festiua dies hominis.*

Virg. *O fortunatos nimium bona si sua norint, Agricolas:*

Idem. *O formose puer, nimium ne crede colori.*

Heu & pro nunc nominatiuo, nunc accusatiuo adhærent: vt, *Heu pietas* Virgilius. *Heu prisca fides.* Heu, pro

Idem. *Heu stirpem inuisam.*

Terent. *Pro Iupiter tu homo adiges me ad insaniam.*

Idem. *Pro Deum atque hominum fidem. Pro sancte Iupiter,*

apud Plaut. Hei & veh, datiuo apponuntur: vt Hei & veh.

Ouid. *Hei mihi quod nullis amor est medicabilis herbis.*

Terent. *Vah misero mihi, quanta despe decidi?*

DE FIGVRIS.

Figura est nouata arte aliqua dicendi forma. Cuius duo tantùm genera, Dictionis scilicet, & Constructionis hoc loco trademus. Figura quid sit.

FIGVRÆ DICTIONIS.

Figuræ dictionis sunt sex: Próthesis, Aphæresis, Epéntheſis; Syncope, Paragoge, Apócope.

Próthesis, est appositio literæ vel syllabæ ad principium dictionis: vt, *Gnatus*, pro *natus*. *Tetuli* pro *tuli*. Prothesis

Aphæresis, est ablatio literæ vel syllabæ à principio dictionis: vt, *Ruit*, pro *erut*. *Temnere* pro *contemnere*. Aphæresis.

Epéntheſis, est interpositio literæ vel syllabæ in medio dictionis: vt *Relliquias*, *relligio*, addita *l*. *Imperatorem*, pro *Imperatorem*. Epenthesis.

Syncope, est ablatio literæ vel syllabæ è medio dictionis: vt, *Abiit petiit*, *dixti*, *repostum*, *&c* Syncope

Paragoge, est appositio literæ vel syllabæ ad finem dictionis: vt, *Dicier* pro *dici*. Paragoge.

Apócope, est ablatio literæ vel syllabæ à fine dictionis, vt *Peculi* pro *peculy*. *Dixtin'* pro *dixtine*. *Ingeni* pro *ingeny*. Apocope.

FIGV-

FIGVRÆ CONSTRVCTIONIS.

Figuræ conſtructionis ſunt octo: Appoſitio, Euocatio, Syllepſis, Prolepſis, Zeugma, Syntheſis, Antiptôſis, Synechdoche.

APPOSITIO.

Appoſitio quid ſit.

APpoſitio, eſt duorum ſubſtantiuorum eiuſdem caſus, quorum altero declaratur alterum, continuata ſiue immediata coniunctio: vt, *Flumen Rhenus*. Poteſt autem Appoſitio plurium ſubſtantiuorum eſſe: vt, *Marcus Tullius Cicero*.

Interdum apud authores in diuerſis caſibus ponuntur ſubſtantiua, perinde quaſi ad diuerſa pertinerent: vt *Vrbs Patauij*, apud Virgilium. *Vrbs Antiochiæ*, apud Ciceronem.

In appoſitione, ſubſtantiua non ſemper eiuſdem generis aut numeri inueniuntur. Nam quoties alterum ſubſtantiuorum caret numero ſingulari: aut eſt nomen collectiuum, diuerſorum numerorum eſſe poſſunt: vt, *Vrbs Athenæ*.

Ouid. *In me turba ruunt luxurioſa proci.*

Virgil. *Ignauum fucos pecus à præſepibus arcent.*

Triplici nomine fit Appoſitio.

Appoſitio triplex.

Reſtringendæ generalitatis gratia: vt, *Vrbs Roma. Animal equus.*

Tollendæ æquiuocationis cauſa: vt, *Taurus mons Aſiæ. Lupus piſcis.*

Et ad proprietatem attribuendam: vt, *Eraſmus vir exactiſſimo iudicio. Nereus adoleſcens inſigni forma. Timotheus homo incredibili fortuna.*

EVOCATIO.

Euocatio

CVm prima vel ſecunda perſona, immediatè ad ſe euocat tertiam, ambæ fiunt primæ vel ſecundæ perſonæ:

personæ: vt, *Ego pauper laboro. Tu dives ludis.*

Est ergò Euocatio, immediata tertiæ personæ ad primam vel secundam reductio.

Obseruandum verò est, verbum semper conuenire cũ persona euocante: vt, *Ego pauper laboro. Tu dives ludis.*

Nam in euocatione quatuor sunt notanda: Persona euocans, quæ semper est prima vel secunda: Euocata, quæ semper est tertia: Verbum, quod semper est primæ vel secundæ personæ, & absentia coniunctionis.

In euocatione persona vocans & euocata, aliquando sunt diuersorum numerorum, vtpote vel cùm persona euocata caret numero singulari: vt, *Ego tuæ deliciæ istuc veniam.* Aut cùm est nomen collectivum: vt, *Magna pars studiosorum amœnitates quærimus*, hic subauditur *nos*. Aut denique cùm est nomen distributivum: vt, *In magnis læsi rebus vterque sumus*, subintelligitur *nos*. Euocatio varia.

Duplex autem est Euocatio, Explicita, vbi tam persona euocans quàm euocata exprimitur: & Implicita, vbi persona euocans subintelligitur: vt, *Sum pius Æneas*, subintelligitur *Ego*.
Populus superamur ab vno, subauditur *nos*.

SYLLEPSIS.

SYllepsis, seu conceptio, est comprehensio indignioris sub digniore, à σὺν con, & λάβω sumo. Syllepsis

Duplex autem est conceptio: Personarum scilicet, quoties persona concipitur cum persona: & Generum, quoties genus indignius cum genere digniore concipitur. Cuius declarandæ rei gratia, hæc quæ sequuntur obseruabis.

Copulatum per coniunctionem Et, nec, neque, & cum pro Et acceptum, est pluralis numeri: ac proinde verbum, aut adiectivum, aut relativum, exigit plurale. Quod quidem verbum, aut adiectivum, aut relativum, genere & persona cum digniore supposito ac substantiuo quadrabit: vt, *Quid tu & soror facitis?*

Ego

Ego & mater miseri perimus. Tu & vxor qui adfuistis, testes estote.

Concéptio Personarum.

Dignior persona. Dignior enim est persona prima quàm secunda aut tertia, & dignior secunda quàm tertia: vt, *Ego & pater sumus in tuto. Tu atque frater estis in periculo. Neque ego, neque tu sapimus.*

Virgil. ——*diuellimur inde Iphitus & Pelias mecum.*

Idem. ——*Rhemus cum fratre Quirino Iura dabant.*

Cum. Cum tamen singulare verbum magis amat: vt, *Tu quid ego & populus mecum desideret, audi.*

Conceptio Generum.

Dignius genus. Dignius etiam est masculinum genus quàm fœminium aut neutrum, & dignius fœmininum quàm neutrum: vt, *Rex & regina beati. Chalybs & aurum sunt in fornace probati. Hinc per vim leges & plebiscita coactæ.*

Excepti. At cùm substantiua res inanimatas significant, adiectivum aut relativum vsitatiùs in neutro genere ponitur: vt Virgilius. ——*cùm Daphnidis arcum*
Fregisti & calamos, quæ tu peruerse Menalca,
Et cum vidisti puero donata dolebas. Salust. *Ira & ægritudo permissa sunt.* Idem. *Huic bella ciuilia, cædes, & discordia ciuilis, grata fuerunt.*
Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.

Conceptio duplex. Porrò conceptio aliàs directa est, nempe cùm concipiens, i. dignius, & conceptum, id est, indignius, copulantur per Et, vel atque, vel que: aliàs indirecta, cum copulantur per Cum: vt, *Ego cum fratre sumus candidi:* vbi vtraque conceptio est indirecta.

Syllepsis implicita. Est etiam quædam Conceptio generum implicita, nempe quando nec genus concipiens, nec genus conceptum explicantur, sed de mare atque fœmina perinde loquimur, ac de solo mare: vt si dicam: vterque est formosus: loquens de sponso & sponsa.

Sic

Sic Ouidius. *Impliciti laqueis nudus vterque iacet*: loquens de Marte & Venere, reti implicitis à Vulcano.

PROLEPSIS.

PRolepsis seu præsumptio, est pronuntiatio quædam rerum summaria. Fit autem quum congregatio, siue totum, cum verbo, vel adiectiuo aptè cohæret: deinde partes totius ad idem verbum, vel adiectivum reducuntur, cum quo tamen ferè non concordant: vt, *Duæ aquilæ volauerunt: hæc ab oriente, illa ab occidente.* Hic congregatio, seu totum, *Duæ aquilæ*, cum verbo *volauerunt*, per omnia concordant: cum quo partes, *hæc & illa* ad idem verbum relatæ, in numero non concordant. Prolepsis.

Congregatio siue totum, est dictio pluralis numeri, vt *Duæ aquilæ*: aut plurali æquiualens: vt, *Corydon & Thyrsis.*

Nam copulatum æquiualet plurali: vt Virgilius. Nota.

Compulerantq; greges Corydon & Thyrsis in vnum,
Thyrsis oues, Corydon distentas lacte capellas.

Aut congregatio est nomen collectiuum: vt,

Populus viuit, alij in penuria, alij in delicijs.

Sulpitius & Aldus quinq; dicunt in Prolepsi esse necessaria. Congregationem, vt priore exemplo, *duæ aquilæ*: Verbum, vt *volauerunt*. Partes, vt *hæc & illa*: Partium determinationē, vt *ab oriente & occidente*: & Ordinem, videlicet quòd totum præcedat partes sequantur. Quinque Prolepsi necessaria.

Duplex autem est Prolepsis. Explicita, vbi omnia exprimuntur, quæ in Prolepsi esse oportet: vt *Equi concurrerunt: hic à dextra, ille à sinistra Hippodromi*: & Implicita, in qua aliquid tacetur: vt Ouidius, Prolepsis duplex.

Alter in alterius iactantes lumina vultus,
Quærebant taciti noster vbi esset amor.

Deest altera partium cum determinatione, videlicet, *Et alter in alterius.* Et, *Alter alterius onera portate.* Vbi deest *vos*: & altera pars cum determinatione, videlicet, *Et alter alterius.*

Terent. *Curemus æquam vterq; partem*: hic totum *nos*,

ſubintelliguntur, & partes, *alter & alter*, includuntur in diſtributiuo *vterque*.

Diomedes Prolepſim dicit eſſe, quoties id quod poſterius geſtum eſt, antè deſcribimus: vt Virgilius. *——Lauiniaq; venit littora.* Lauinium enim nondum erat, quum Æneas venit in Italiam. Dicitur verò Prolepſis, à προ, quod eſt ante, & λαμβω, ſumo.

ZEVGMA.

Zeugma. ZEugma, eſt vnius verbi vel adiectiui, viciniori reſpondentis, ad diuerſa ſuppoſita reductio: ad vnum quidem expreſsè, ad alterum verò per ſupplementum: vt Cicero. *Nihil te nocturnum præſidium palatij, nihil vrbis vigiliæ, nihil timor populi, nihil concurſus bonorum omnium, nihil hic munitiſſimus habendi Senatus locus, nihil horum ora vultúſq; mouerunt.* Hîc mouerunt expreſsè reducitur ad *ora vultúſq;*, at ad cætera per ſupplementum. Subintelligendum eſt enim, præſidium mouit, vigiliæ mouerunt, timor populi mouit, bonorum concurſus mouit, habendi Senatus locus mouit. Attamen quando eſt comparatio vel ſimilitudo, verbum vel adiectiuum conuenit cum remotiore: vt, *Ego mélius quàm tu ſcribo. Ego ſicut ſanum arui. Hoc ille ita prudenter atque ego feciſſet.*

Item per niſi: vt Ter. *Talem filium nulla, niſi tu parceret.*

Licèt Poëtæ interdum aliter loqui ſoleant: vt Ouid. *Quid niſi ſecretæ leſerunt Phyllida ſyluæ?*

De quibus in concordantia Verbi & Nominatiui ſuprà eſt dictum: vt Ciceró. *Quare vt arbitror, prius hîc te nos, quàm iſtic tu nos videbis.*

Zeugma triplex. Tribus modis fit Zeugma. In perſona: vt, *Ego & tu ſtudes.*

In genere: vt, *Maritus & vxor eſt irata.*

In numero: vt, *——hîc illius arma, hîc currus fuit.*

Ponitur aliquando verbum vel adiectiuum in principio, & tum vocatur Protozeugma: *Dormio ego & tu.*

Quando-

Quandoque in medio, vocatúrq; Mesozeugma: vt, *Ego dormio & tu.* Quandóq; in fine, & vocatur Hypozeugma: vt, *Ego & tu dormis.*

Requiruntur autem in Zeugmate quatuor. Duo substantiua: vt *Rex & Regina.* Coniunctio, quæ vel copulatiua vel disiunctiua, vel etiam expletiua esse potest: vt Et, vel, &c. Verbum vel adiectiuum: vt *Irata est:* & quod verbum vel adiectiuum viciniori supposito respondeat. Fit etiam quoddam Zeugmatis genus per Adverbia: vt, *Cubas vbi ego. Cœnas quando nos.*

Quando verbum ad duo supposita reducitur, & cum vtroque convenit, est Zeugma, vt dicunt Locutionis, non Constructionis: vt *Ioannes fuit piscator & Petrus.*

Dicitur autem Zeugma, quasi copulatum, à Græco verbo ζευγνύω, vel ζεύγνυμι, quod est copulo.

SYNTHESIS.

SYntheſis, est oratio congrua sensui, non voci: vt, Virgilius. *Pars in frusta secant. Gens armati.* Synthesis.

Fit autem Syntheſis, nunc in genere tantùm, idq; aut sexus discernendi causa: vt, *Anser fœta. Elephantus grauida:* aut supplementi gratia, vt *Præneste sub ipsa,* subauditur *vrbe. Centauri in magna* subintelligitur *naui.*

Nunc in numero tantum: vt, *Turba ruunt. Aperite aliquis ostium.*

Nunc verò in genere & numero simul: vt, *Pars mersi tenuêre ratem.*

Virg. *Hæc manus ob patriam pugnando vulnera passi.*

Dicitur autem Syntheſis, à σύν, quod est con. & θέσις positio, quia est compositio, id est, constructio, facta gratia significationis.

ANTIPTOSIS.

ANtiptôsis, ab ἀντὶ, quod est pro, & πτῶσις, casus: est positio casus pro casu, idq; interdum non inuenuste: vt, Virg. *Vrbem quam statuo vestra est.* Ter. *Po-* Antiptosis.

pulo vt placerent quas fecisset fabulas. Sermonem quem audistis, non est meus. Eius non venit in mentem, pro *id.*

Quanquam hic *venit*, impersonaliter, potiùs vsurpari existimandum est. *Aristotelis libri sunt omne genus elegantiæ referti*: pro *omnis generis*. Sic *id genus, quod genus, &c. Idne estis auctores mihi?* pro *eius*. Interdum autem fit durior Antiptôsis: vt, *Salue primus omnium parens patriæ appellate*, pro *primo*. *Habet duos gladios quibus altero te occisurum minatur, altero vllicum*: pro *quorum altero*.

SYNECDOCHE.

Synecdoche. SYnecdoche, est cùm id quod partis est, attribuitur toti: vt, *Aethiops albus dentes*. Hic album, quod solis dentibus conuenit, toti attribuitur Aethiopi.

Nota. Per Synecdochen omnia nomina adiectiua aliquâ proprietatem significantia: item verba passiua & neutralia, significantia aliquem passionem, possunt regere accusatiuum, aut ablatiuum, significantem locum in quo est proprietas aut passio: vt, *ger pedes* vel *pedibus. Saucius frontem*, vel *fronte. Doleo caput* vel *capite. Redimitus tempora lauro. Truncatus membra hipenni. Effusas laniata comas, contusaq; pectus.*

Nam illæ Græcæphrases sunt: *Excepto quod non simul essies. Cætera lætus. Cætera similis. vno differunt.*

Dicitur autem Synecdoche, à σὺν, quod est con, & ἐκδέχομαι, suscipio, videlicet quòd totum cum sua parte capiatur.

Si cui lubet figuratæ constructionis elegantias penitiùs cognoscere, legat Thomam Linacrum de Eclipsi, Pleonasmo, & Enallage, deq; alijs figuris eruditè, dilucidè ac copiosè differentem.

DE PROSODIA.

Prosodia quid sit. PRosodia est, quæ rectam vocum pronuntiationem tradit: Latinè accentus dicitur.

Diuiditur autem Prosodia in Tonum, Spiritum, & Tempus.

Tonus.

Tonus, eſt lex vel nota, quâ ſyllabâ in dictione eleuatur, vel deprimitur.

Eſt autem Tonus triplex: { Acutus. Grauis. Circumflexus.

Tonus acutus, eſt virgula obliqua, aſcendens in dexteram, ſic ´. Tonus acutus.

Grauis eſt virgula obliqua, deſcendens in dexteram ad hunc modum, `. Grauis.

Circumflexus, eſt quiddam ex vtriſq; conflatum, hac figura ^. Circumflexus.

Huc addatur etiam Apoſtrophus, qui eſt quædam circuli pars in ſumo literæ appoſita, quam ſic pinges'. Apoſtrophus.

Hac nota vltimam dictionis vocalem deeſſe oſtenditur: vt, *Tanton' me crimine dignum dixiſti?* pro *tantóne.*

Spiritus duo ſunt, Aſper & Lenis.

Aſper, quo aſpirata profertur ſyllaba: vt, *Homo, honor.* Spiritus.

Lenis, quo citra aſpirationem ſyllaba profertur: vt, *Amo, onus.*

TONORVM. *Regula* I.

MOnoſyllaba dictio breuis, aut poſitione longa acuitur: vt, *Mél, fél párs, pár.* Natura longa, circumflectitur: vt, *Spês, flós, ſól, thús, rús.* Monoſyllaba.

Regula II.

In diſſyllaba dictione, ſi prior longa fuerit natura poſterior breuis: prior circumflectitur: vt. *Lûna, Múſa* In cæteris acuitur: vt, *Cítus, látus ſólers fátur.* Diſſyllaba.

Regula III.

Dictio polyſyllaba, ſi penultimam habet longam, acuit eandem: vt *Libértas penátes.* Sin breuem habet penultimam, acuit antepenultimam: vt, *Dóminus pontifex.* Polyſyllaba.

Excipiuntur compoſita à facio: vt, *Benefácis, malefácis, calefecit, frigefácit.*

At ſi penultima longa fuerit natura, & vltima breuis, circumflectitur penultima: vt *Romānus, amātor.*

Compoſita à fis, fit, vltimam acuunt: vt *Malefit, calefit, benefit, ſatiūfit.*

APPENDIX.

Nota. Accentuum confuſio

Quia hodie propter hominum imperitiam, circumflexus ab acuto vix prolatione diſcernitur, Grammatici circumflexum cum acuto confuderunt.

Regula. IV.

Quæ tonos perturbant.

Quinque ſunt, quæ tonorum regulas perturbant.

DIFFERENTIA.

Differentia.

Differentia tonum tranſponit: vt, Vnā, aduerbium, vltimam acuit, ne videatur eſſe nomen. Sic eō, aliō, aliquō, continuō, ſeduló, porrō, fortē, quā, ſiquā, aliquā, nequā, illō, falſō, citō, ferē, planē, & id genus alia: putā pro ſicut, ponē pro poſt, corām, circūm, aliās, palām, ergō coniunctio, ſed ergō pro cauſa circumflectitur: vt Virgil. ——*illius ergō Venimus.* Hæc igitur omnia ſicut Græca acutiſona, in fine quidem ſententiarum acuuntur, in conſequentia verò gravantur.

Sic differentiæ cauſa antepenultima ſuſpenditur in his, Déinde, prōinde, périnde, aliquando, ſiquando, néquando, huiuſq;, álonge, délonge, déinceps, dúntaxat, déorſum, quápropter, quínimo, enímverò, propémodum, ádmodum, áffabrē, interéa loci, nihilóminus, paulóminus, cum non ſunt orationes diuerſæ, vti ſunt pube-tenus, crurum-tenus: non enim compoſita ſunt, velut hactenus, quitenus, & eius generis reliqua.

Tranſpoſitio.

Tranſpoſitio.

Tranſpoſitio tonum inuertit, id quod vſu venit in præpoſitionibus, quæ poſtpoſitæ grauantur: vt Virgil. *Tranſtra per & remos. Te penes imperium.*

Atra-

Attractio.

Attractio tonum mutat, cùm post vocabulum aliquod sequitur coniunctio inclinatiua; vt Que, ne, ve, Attrahunt enim hæ particulæ accentum syllabæ præcedenti, eámq; acuunt: *Luminaq́, laurúsq́ Dei.* Sic Dum, sis, nam, parelca. Attractio.

Vbi autem est manifesta compositio, non variatur tonus: vt, Dénique, útique, ítaque, úndique, híccine, & huiusmodi.

Vbîque tamen temporis sui tonum seruat, & Vbiuis. Vbique & vbiuis

Conciſio.

Conciſio transfert tonum, cùm dictiones per syncopen aut apocopen castrantur. Tunc enim tonum retinent integræ dictionis: vt *Virgili, Valeri, Mercuri:* pro *Virgilij, Valerij, Mercurij.* Conciſio

Sic quædam nomina & pronomina syncopata, circumflectunt vltimam: vt Arpinâs, Rauennâs, noſtrâs, veſtrâs, cuiâs: ab Arpinâtis, Rauennâtis, noſtrâtis, &c. Sic Donec, à donecum. Sic hûc, illûc, iſtûc, adhûc, &c. pro hucce, illucce, &c. Et compoſita à dic, duc, fac: vt benedic, reduc, calefac. Nomina & Pronomina ſyncopata.

IDIOMA.

Idioma, hoc eſt linguæ proprietas, tonum variat, adeò vt, ſi dictiones Græcæ integrè ad nos veniant, ſeruent tonum ſuum: vt Symóis, períphas, penultimam acuunt, at facta Latina, antepenultimam eleuant, quia corripiunt penultimam. Idioma.

Quæ autem prorſus Latina fiunt, Latinum quoque tonum ſeruant: vt Geórgica, Bucólica, antepenultima acuta, licèt apud Græcos in vltima tonum habeant.

Sic & comœdia, tragœdia, ſóphia, ſymphónia, tonum recipiunt in antepenultima, licèt in ſua lingua habeant in penultima.

Nota. Porrò, si ignoretur proprius peregrinæ vocis tonus, tutissimum fuerit iuxta Latinum accentū illam enuntiare.

Syllabæ communes. Syllabæ communes in prosa oratione, semper corripiuntur: vt Célebris, Cáthedra, Mediocris.

DE CARMINVM RATIONE.

Hactenus de Tonis & Spiritibus, deinceps de syllabarum tempore, & carminis ratione pauca adijciemus.

Tempus Syllaba. Tempus, est syllabæ pronuntiandæ mensura. Syllaba breuis, vnius est temporis, longa verò duorum. Tempus breue sic notatur, ∪. Longum autem sic, - ∪ Terra. Ex syllabis iusto ordine dispositis, fiunt pedes.

Pes. Est autem Pes duarum syllabarum pluriúmue constitutio, ex certa temporum obseruatione. Pedum, alij dissyllabi, alij trissyllabi.

Diuisio pedum. De tetrasyllabis autem non multum attinet ad hoc nostrum institutum disserere.

Dissyllabi sunt.	Spondæus,	vt	-- *Virtus.*
	Pyrrychius,		∪∪ *Deus.*
	Trochæus,		- ∪ *Panis.*
	Iambus.		∪ - *Amans.*
Trissyllabi octo,	Molossus,	vt	--- *Magnatis.*
	Tribrachus,		∪∪∪ *Dominus.*
	Dactylus,		- ∪∪ *Scriberet.*
	Anapæstus,		∪∪ - *Pietas.*
	Bacchius,		--- *Honestas.*
	Antibacchius,		-- ∪ *Audire.*
	Amphimacer,		- ∪ - *Charitas.*
	Amphibrachus,		∪ - ∪ *Venire.*

Porrò pedes iusto numero atque ordine concinnati, Carmen constituunt.

Est enim Carmen, oratio iusto atque legitimo pedum numero constricta.

Car-

Carmen compoſituro in primis diſcendum eſt, pedibus ipſum ritè metiri, quam Scanſionem vocant. Carmen.

Eſt autem Scanſio, legitima carminis in ſingulos pedes commenſuratio. Scanſio.

Scanſioni Accidentia.

Scanſioni accedunt, Synalœpha, Eclipſis, Synæreſis, Diæreſis, & Cæſura.

Synalœpha, eſt eliſio quædam vocalis ante alteram in diuerſis dictionibus: vt, Synalœpha.

Sera nimis vitæ eſt craſtina, viue hodie.

Fit autem interdum in his dictionibus: vt, Dij, dijs, ijdem, ijſdem: deinde, deinceps, ſemianimis, ſemihomo, ſemiuſtus, deeſt, deero, deerit, & ſimilia.

At heu & ô, nunquam intercipiuntur.

Eclipſis, eſt quoties m, cum ſua vocali perimitur, proxima dictione à vocali exorſa: vt, Eclipſis.

Monſtr' horrend' inform' ingens, cui lumen ademptum:

pro *monſtrum, horrendum, informe, &c.*

Synæreſis, eſt duarum ſyllabarum in vnum contractio: vt Virg. *Seu lento fuerunt aluaria vimine texta*, pro *aluearia.* Synæreſis.

Diæreſis, eſt vbi ex vna ſyllaba diſſecta, fiunt duæ: vt Diæreſis.

\- υ υ - - - - υ υ - υ υ -

Ouidius. *Debuerant fuſos euoluiſſe ſuos.* pro *euoluiſſe.*

Cæſura, eſt cùm poſt pedem abſolutum, ſyllaba breuis in fine dictionis extenditur. Cæſura.

Cæſuræ ſpecies ſunt.

Triemimeris, ex pede & ſyllaba: vt Triemimeris.

\- υ υ - υ υ - - - υ υ - υ υ - -

Virgilius. *Pectoribus inhians, ſpirantia conſulit exta.*

Penthemimeris, ex duobus pedibus & ſyllaba: vt Penthemimeris

\- υ υ - υ υ - - - - - υ υ - -

Virgilius. *Omnia vincit amor, & nos cedamus amori.* Hepthemimeris.

Hepthemimeris, ex tribus pedibus & ſyllaba: vt

Idem.

- - - - - - ∪∪ - - - ∪∪ - - -

Idem. *Ostentans artem pariter arcúmq; sonantem.*

Ennee-mimeris. Enneëmimeris, constat ex quatuor pedibus & syllaba

- ∪∪ - ∪∪ - - - - - ∪∪ - - -

vt Idem. *Ille latus niueum molli fultus hyacintho.*

DE GENERIBVS *carminum.*

CArminum genera, de quibus nos hoc loco potissimum tractare decreuimus, sunt Heroicum, Elegiacum, Asclepiadæum, Sapphicum, Phaleucium, Iambicum.

Carmen Heroicum.

Hexametrum. Carmen Heroicum quod idem Hexametrum dicitur, constat pedibus numero quidem sex, genere verò duobus, dactylo & spondæo.

Quintus locus dactylum, sextus spondæum peculiariter sibi vendicat: reliqui hunc vel illum pro vt volumus:

- ∪∪ - ∪∪ - ∪∪ - - - ∪∪ - -

vt Virgilius. *Tytire tu patulæ recubans sub tegmine fagi.*

Nota. Reperitur aliquando spondæus etiam in quinto loco: vt

- ∪ ∪ - ∪∪ - - - ∪∪ - - -

Idem. *Chara Deum soboles, magnum Iouis incrementum.*

Vltima cuiusque versus syllaba habetur communis.

Carmen Elegiacum.

Pentametrum. Carmen Elegiacum, quod & Pentametri nomen habet, è duplici constat Penthemimeri, quarum prior duos pedes, dactylicos, spondaicos, vel alterutros comprehendit, cum syllaba longa: altera etiam duos pedes, sed omninò dactylicos, cum syllaba item longa: vt

- - - ∪∪ - - ∪∪ - ∪ ∪ -

Ouidius. *Res est solliciti plena timoris amor.*

Carmen Asclepiadæum.

Asclepiadæum. Carmen Asclepiadæum, constat ex Penthemimeri, hoc

hoc eſt ſpondæo & dactylo, & ſyllaba longa, & duobus deinde dactylis: vt

- - - υυ- -υυ-υ υ

Horatius. *Mœcenas atauis edite regibus.*

Sapphicum.

Carmen Sapphicum conſtat ex trochæo, ſpondæo, dactylo, & duobus demùm trochæis; vt, Sapphicum carmen.

- υ- - - υ υ -υ - -

Horatius. *Iam ſatis terris niuis atque diræ.*

In hoc tamen carminis genere, poſt tres verſus additur Adonicum, quod conſtat ex dactylo & ſpondæo: vt Adonicum.

-υ - - - υ υ- υ - -

Horatius. *Integer vitæ, ſceleriſq; purus,*

- υ - - - υυ - υ - -

Non eget Mauri iaculis nec arcu,

- υ - - - υ υ - υ - -

Nec venenatis grauida ſagittis,

Fuſce pharetra. - υ υ - -

Phaleucium, ſiue Endecaſyllabum.

Carmen Phaleucium, ſiue Endecaſyllabum, conſtat, ex ſpondæo, dactylo, & tribus tandem trochæis: vt Phaleucium.

- - - υ υ - υ - υ - υ

Quoquò diffugias pauens Mabili,

Noſtrum non poteris latere naſum.

Iambicum Archilochium.

Legitimus verſus Iambicus, è ſolis conſtat Iambis: vt Carmen Iambicum.

υ- υ - υ - υ - υ - υ -

Suis & ipſa Roma viribus ruit.

Recipit tamen interdum, in locis imparibus, pro Iambo, tribrachum, ſpondæum, dactylum, anapæſtum: atque in paribus tribrachum, ſpondæum rarius.

Hoc carmen in duo genera deducitur, Dimetrum, & Trimetrum, ſiue Senarium.

Dimetrum.

Dimetrum.

Carmen dimetrum.

Dimetrum, constat ex quatuor pedibus: vt

O Carminum dulces notæ --v---v-
Quas ore pulchra melleo --v---v-
Fundis lyræq; succinis. --v---v-

Trimetrum, siue Senarium.

Trimetrum.

Trimetrum, senis constat pedibus: vt

- - - - - - v - - - v -
Qui nos damnant, sunt histriones maximi.
- vv-vv - - - - - - v -

Iuvenalis. *Nam Curios simulant, viuunt Bacchanalia.*

DE QVANTITATE
Primarum Syllabarum.

Quantitas syllabarum.

PRimarum syllabarum quantitas, octo modis cognoscitur:

Positione, vocali ante vocalem, Diphthongo, Deriuatione, Compositione, Præpositione, Regula, exemplo, seu authoritate.

POSITIO *Regula.* I.

Vocalis ante duas consonantes, aut duplicem in eadem dictione, vbique positura longa est: vt, *Ventus, axis, patrizo.*

Quod si consonans priorem dictionem claudat, sequente item à consonante inchoante, vocalis præcedens etiam positione longa erit: vt,

Maior sum, quàm cui possit fortuna nocere.

Syllabæ ior, sum, quàm, & sit, positione longæ sunt.

At si prior dictio in vocalem breuem exeat, sequente à duabus consonantibus incipiente, interdum, sed rariùs, producitur:

- - - vv- - - - - v v - -

vt Virgil. *Occulta spolia, & plures de pace triumphos.*

Vocalis breuis ante mutam, sequente liquida, communis

munis redditur: vt, *Patris, volucris.* Longa vero non mutatur: vt, *Aratrum, simulachrum.*

Vocalis ante alteram.

Vocalis ante alteram in eadem dictione, vbique breuis est: vt Dĕus, mĕus, tŭus, pĭus. Vocalis ante alteram.

Excipias genitiuos in ius, secundam pronominis formam habentes: vt Vnius, illius, &c. Vbi communis reperitur, licèt in alterius semper sit breuis, in alius semper longa.

Excipiendi sunt etiam genitiui & datiui quintæ declinationis, vbi e, inter geminumi, longa fit: vt Faciei: alioqui non: vt Rĕi, spĕi, fidĕi.

Fi, etiam in fio, longa est, nisi sequantur e & r simul: vt Fierem, Fieri. Fi in fio.

Iuven. *Sic fiunt octo mariti.* - - - - ⏑⏑ - -

Idem. *Quod fieri non posse putes.* - ⏑⏑ - - - ⏑⏑.

Ohe Interiectio, priorem syllabam ancipitem habet.

Regula. II.

Vocalis ante alteram in Græcis dictionibus subinde longe fit: vt Dicite Pierides. Respice Lāerten. Et in possessiuis: vt Aenēia nutrix. Rhodopēius, Orphēus.

DIPHTHONGVS. *Regula.* III.

Omnis Diphthongus apud Latinos longa est: vt Aūrum, nēuter, musæ, nisi sequente vocale: vt Præire, prę ustus, præamplus. Diphthongus.

DERIVATIO. *Regula.* IV.

Deriuatiua eandem cum primitiuis quantitatem sortiuntur: vt āmator, āmicus, āmabilis, prima breui ab āmo. Excipiuntur tamen pauca, quæ à breuibus deducta, primam producunt. Deriuatio.

Cuius generis sunt.

Vox

Vox vōcis, à vŏco.
Lex lēgis, à lĕgo.
Rex rēgis, à rĕgo.
Sedes & sēdile, à sĕdeo.
Iūmentum, à iŭgo.
Fōmes & fōmentum, à Fŏueo.

Iūcundus, à iŭvo.
Iūnior, à iŭvenis.
Mōbilis, à mŏueo.
Hūmanus, ab hŏmo.
Vōmer, à vŏmo.
Pēdor, à pĕde.

Sunt & contra, quæ à longis deducta, corripiuntur:

Qualia sunt,
Dux, dŭcis, à dūco.
Dĭcax, maledĭcus, & id genus multa, à dīco.
Fides, à Fīo.
ărena, ărista, } ab āreo.
Pŏsui, à pōno.

Gĕnui, à gīgno.
Frăgor, Frăgilis, } à frango.
Nŏto, as, à nōtu.
Năto, as, à nātu.
Dĭsertus, à dīssero.
Sŏpor, à Sōpio.

Et alia nonnulla ex vtroque genere, quæ relinquuntur studiosis inter legendum obseruanda.

COMPOSITIO. *Regula.* V.

Composita. Composita simplicium quantitatem sequuntur: vt, Pŏtens, Impŏtens. Sôlor, Consôlor. Lĕgo, is, Perlĕgo. Lēgo, as, Allēgo.

Excipiuntur tamen hæc breuia à longis enata: vt,

Innŭba, Pronŭba, } à nūbo. { Deiĕro, Peiĕro, } à iūro.

PRÆPOSITIO. *Regula.* VI.

Ex præpositionibus hæ vbique producuntur: A, de, præ, se, e, nisi vocali sequente: vt *Vnda dehiscens.*

—*Sudibusue præustis*: apud Virgilium.

Pro. Pro quoque longa est, præterquam in istis: Prŏcella, prŏfugus, prŏtervus, prŏnepos, prŏpago pro stirpe, prŏfanus, prŏnteor, prŏfundus, prŏficiscor, prŏfari, prŏpero, prŏfugio, prŏfecto.

Procuro, profundo, propello, propulso, propago, as, primam syllabam habent ancipitem.

Prŏpheta & prŏpino, Græca sunt per *o* parvum, & proinde primam breuem habent.

Di-

Di, etiam producitur, niſi in Dirimo, & Diſertus. Reliquæ præpoſitiones, ſi poſitio ſinat, corripiuntur. Cuiuſmodi ſunt, Ad, ob, ab, ſub, re, in, &c.

REGVLA. *Canon.* I.

Omne præteritum diſſyllabum, priorem habet longam: vt, Lēgi, ēmi. Excipias tamen Fidi à *findo*, bibi, dĕdi, ſcĭdi, ſtĕti, tŭli.

Canon. II.

Primam præteriti geminantia, primam itidem breuem habent:

Pĕpendi,	Pĕpedi,	Pŭpugi,
Tĕtendi,	Tŭtudi,	Dĭdici,
Tŏtondi,	Fĕfelli,	Cĕcĭdi, à cædo.
Mŏmordi,	Tĕtigi,	Cecĭdi, à cædo.

Quin & ſupinum diſſyllabū priorem quoq; producit: vt, Mōtum, Lātum, Lōtum, Crēnum. Excipe Quĭtum, Sĭtum, Lĭtum, ĭtum Rŭtum, Răcum, Dătum, Sătum.

Et citum, à cieo, es: nam cītum à cio, eis, quartæ, priorem habet longam.

Exemplum ſeu Authoritas.

Quarum verò ſyllabarum quantitas, ſub prædictas rationes non cadit, à Poëtarum vſu, exemplo, atque authoritate petenda eſt certiſsima omnium regula. Diſcant ergò pueri obſeruare ex poëtis communes primarum ſyllabarum quantitates, cuius ſortis ſunt:

Britannus, bithynus, caeus, coſyra, crathis, pachinus, palatium, pelion, critheis, curites, Diana, fidene, gradivus, hynulus, pyrene rubigo, rutilius, Hymen, Italus, liquor, liquidus, lycas, orion, rudo, Sychæus, Sycanius, & ſimilia. Quæ primam habeant communem.

DE MEDIIS SYLLABIS.

MEdiæ ſyllabæ partim eadem ratione qua primæ, partim etiam ex incrementis genitiui, atq; coniugationis analogia cognoſci poſſunt.

De incrementis genitiui nominum polyſyllabarum, ſuprà

suprà in generibus nominum abundè dictum arbitramur, vnde petere licebit, si quid de hacre hæsitaueritis. Cætera frequens lectio & optimorum Poëtarum obseruatio, facilè suppeditabunt.

Coniugationis analogiam ex imbibitis rudimentis pueri didicerunt, nempe A, indicem primæ coniugationis, longam esse naturâ, præterquam in do, & eius compositis, quando huius sunt coniugationis: vt, Dămus, circundămus, Dăbis, circundăbis, Dăre, circundăre. Coniugationū analogia

Præterea syllabas rimus & ritis, in præterito perfecto modi subiunctiui, vbique pro breuibus habendas animaduertant, in futuro autem in oratione prosa longas esse debere, in carmine verò indifferentes reperiri quēadmodum contendit Aldus: vt, Præterito Amauérimus, amauéritis: Futuro, Amauerîmus, amaueritis.

Est & vbi mediæ syllabæ variant apud Poëtas, vt in his quæ subiunximus: Connubium, Ficedula, Malea, Pharsalia, Bathavus, Sidonius, & similia. Mediarū syllabarum variatio.

Adiectiua in inus Latina, penultimam producunt: vt, Clandestînus, mediastînus, parietînus, matutînus, vespertînus, repentînus. Adiectiua in inus.

Præter hæc sequentia { Dintĭnus, Crastĭnus, Pristĭnus, Perendĭnus, Hornotĭnus, } { Serotĭnus, Oleagĭnus, Fagĭnus, Cedrĭnus, Carbasĭnus }

Et reliqua materialia, siue à metallorum nomibus formata in *inus*, qualia sunt permulta à Græcis vocibus deducta in *inos*: vt, Chrystallinus, myrrhinus, hyacinthinus, adamantinus, &c.

Cætera fœliciùs docebit vsus, & Poëtarum obseruatio, quam vllæ Grammaticorum regulæ, quas sine vllo aut modo aut fine de mediarum syllabarum quantitate tradere solent.

Quare illis prætermissis, ad vltimarum syllabarum quantitates aperiendas iam accingamur.

DE VLTIMIS SYLLABIS.

QVanquam vltimæ ſyllabæ ipſum literarum numerum, aut æquant, aut etiam ſuperant, non tamen pigebit illas etiam ordine percurrere. Vltimæ ſyllabæ.

Primum A finita producuntur: vt, Amā, contrā, ergā. Excipias pută, ităquiă. A.

Item nominatiuos, & omnes caſus in a, cuiuſcunq; fuerint generis, numeri, aut declinationis, præter vocatiuos in A, à Græcis in As: vt, ô Æneā, ô Thomā, & ablatiuum primæ declinationis: vt ab hac Muſa. Numeralia in ginta, A finalem habent communem, ſed frequentiùs longam: vt Trigintā, quadragintā.

In b, d, t, deſinentia breuia ſunt: vt, ăb, ăd, căpŭt. B, D, T.

In c deſinentia, producuntur, vt āc, sīc, & hīc aduerbium. Sed tria in c, ſemper contrahuntur: Lăc, nĕc, donĕc. Duo ſunt communia: Fac, & Pronomen hic, & neutrum hoc, modò non ſit ablatiui caſus. C.

E finita, breuia ſunt: vt, Marĕ, penĕ, legĕ, ſcribĕ. E.

Excipiendæ ſunt omnes voces quintæ inflectionis in E: vt, Diē, fidē, vnà cum aduerbiis inde enatis: vt, Hodiē, quotidiē, pridiē, poſtridiē, quarē, quadērē, eatē, & ſiqua ſunt ſimilia. Et ſecundæ item perſonæ ſingulares imperatiuorum actiuorum, ſecundæ coniugationis: vt Docē, monē, manē, cauē.

Producuntur etiam monoſyllaba in E: vt: Mē, tē, cē, præter Quĕ, nĕ, vĕ, coniunctiones incliticas. In E monoſyllaba.

Quin & aduerbia quoque in e, ab adiectiuis deducta, elongum habent: vt, Pulchrē, doctē, valdē pro validē. Quibus accedunt Fermē, ferē. Benĕ tamen & malĕ, corripiuntur omninò. Aduerbia.

Poſtremò, quæ à Græcis per *n* ſcribuntur, natura producuntur cuiuſcunque fuerint caſus, generis aut numeri: vt, Lethē, Anchisē, cetē, tempē.

I finita, longa ſunt: vt Dominī, magiſtrī, amarī, docerī,

cerī. Præter Mihi, tibi, ſibi, vbi, ibi, quæ ſunt communia.

Niſi verò & quaſi, corripiuntur. Cuius etiam ſortis ſunt datiui & vocatiui Græcorum, quorum genitivus ſingularis in Os breue exit: vt,

Huic { Palladi, Phylladi, Minoidi, } Vocat. ô { Amaryllĭ. Alexĭ. Daphnĭ.

L finita, corripiuntur: vt Animăl, Annibăl, mĕl, pugĭl, Săl, conſŭl. Præterni contractum à *nihil*, & Sōl. Et Hebræa quædam in L: vt Michaēl, Gabriēl, Raphaēl, Daniēl.

N. N finita, producuntur: vt Pæān, Hymēn, quīn, Xenophōn, nōn, dæmōn.

Excipe forsăn, forſităn, ăn, tamĕn, attamĕn, veruntamĕn.

In. Corripitur & In cum compoſitis: vt, Exĭn, ſubĭn, deĭn, proĭn.

Accedunt his & voces illæ, quæ per apocopen caſtrantur: vt, Mĕn? Vidĕn? Audĭn? Nemŏn.

En. Nomina item in *en*, quorum genitivus ĭnis, correptum habet: vt, Carmĕn, crimĕn, pectĕn, tibicĕn, ĭnis.

On. Græca etiam in On, per *o* parvum, cuiuſcunque fuerint caſus: vt, Nominat. Iliŏn, peliŏn. Accuſatiuo Carcaſŏn, pylŏn.

In. Quædam etiam in *In*, vt Alexĭn. In *yn*, vt Itўn.

An. In An quoque à Nominatiuis in A: vt Nominat. *Iphigenia, Aegina.* Accuſat. Iphigeniān, Aeginān.

Nam in An, à nominatiuis in As, producuntur: vt, Nominat. *Aeneas, Marſias.* Accuſat. Aeneān, Marſyān.

O finita. O finita, communia ſunt: vt, Amo, virgo, porrò, docendo, legendo, eundo, & aliæ gerundij voces in Do.

Præter obliquos in o, qui ſemper producuntur: vt, Huic Dominō, ſeruō. Ab hoc templō damnō.

Et aduerbia ab adiectiuis deriuata: vt, Tantō, quantō, liquidō, falſō, primō, manifeſtō, &c.

Præter ſedulò, mutuò, crebrò, ſerò, quæ ſunt communia.

Cæterùm modŏ & quomodŏ, ſemper corripiuntur.

Citò

Citò quoque, vt & ambo, duo, ego, atque homo, vix leguntur producta.

Monosyllaba tamen in o, producuntur, vt Do, sto, vt & ergō, pro causa.

Item Græca per ω cuiuscunque fuerint casus: vt hæc Sapphō, Didō. Huius Androgeō, Apollō. Hunc Athō, Apollō.

R finita corripiuntur: vt, Cæsăr, torcular, pĕr, vĭr, vxŏr, turtŭr. R.

Cor, semel apud Ouidium productum legitur: vt

– ∪ ∪ – ∪∪ – – – ∪∪ – ∪∪ – –

Molle meum leuibus cor est violabile telis.

Producuntur etiam Fār, lār, nār, vēr, fūr, cūr.

Pār quoq; cum compositis: vt, Compār, impār, dispār.

Græca quædam in *er*, quæ illis in *np* desinunt: vt, Aēr, cratēr, characterēr, æthēr, sotēr.

Præter Patĕr & matĕr, quæ apud Latinos vltimam breuem habent.

S finita, pares cum numero vocalium habent terminationes: nempe, As, es, is, os, ûs. S.

Primò, as finita producuntur: vt, Amās, musās, maiestās, bonitās. As.

Præter Græca, quorum Genitivus singularis in dos exit: vt, Archăs, Pallăs. Genit. Archadŏs, Palladŏs.

Et præter accusativos plurales nominum crescentium: vt, Heros, Heroos: Phyllis, Phyllidos. Accusatiuo plurali, Heroăs, Phyllidăs.

Es finita, longa sunt: vt, Anchisēs, sedēs, docēs, patrēs. Es.

Excipiuntur nomina in *es*, tertiæ inflectionis, quæ penultimam genitivi crescentis corripiunt: vt, Milĕs, segĕs, diuĕs. Sed Ariēs, abiēs, pariēs, cerēs, & pēs, vnà cum compositis: vt, Præpēs, bipēs, tripēs, quadrupēs, longa sunt.

Es quoque à sum, vnà cum compositis corripitur: vt, Potĕs, adĕs, prodĕs, obĕs.

Quibus penĕs adiungi potest, vnà cum neutris ac nomi-

nominatiuis pluralibus Græcorum: vt Hippomanĕs, cacoĕthes, Cyclŏpĕs, Naiadĕs.

Is. Is finita, breuia sunt: vt, Parĭs, panĭs, tristĭs, hilarĭs.

Excipe obliquos plurales in *is*, qui producuntur: vt, Musīs, mensīs à mensa, dominis, templīs.

Item queīs pro quibus, cum producentibus penultimam genitiui crescentis: vt, Samnīs, Salamīs. Genitiuo Samnîtis, Salamînis.

Adde huc quæ in Eis diphthongum desinunt, siue Græca, siue Latina, cuiuscunque fuerint numeri aut casus: vt, Symoeīs, pyroeīs, parteīs, omneīs.

Et monosyllaba item omnia: vt Vīs, līs, præter ĭs, & quis nominativos, & Bĭs apud Ouidium.

Istis accedunt secundæ personæ singulares verborum in *is*, quorum secundæ personæ plurales desinunt in *îtis*, penultima producta, vnà cum futuris subiunctiui in ris: vt Audīs, velīs, dederīs. pl. Audîtis, velîtis, dederîtis.

Os. Os finita producuntur: vt, Honōs, nepōs, dominōs, seruōs.

Præter compŏs, impŏs, & ŏs ossis. Et Græca per *o* parvum: vt, Delŏs, Chaŏs, Palladŏs, Phyllidŏs.

Vs. Vs finita corripiuntur: vt, Famulŭs, regiŭs, tempŭs, animŭs.

Excipiuntur producentia penultimam genitiui crescentis: vt, Sālūs, tellūs, Genitivo salutîs, telluris.

Longæ sunt etiam omnes voces quartæ inflexionis in us, præter nominativum & vocativum singulares: vt, Huius manūs, hæ manūs, has manūs, ō manus.

His accedunt etiam monosyllaba: vt Crūs, thūs, mūs, sūs, &c.

Et Græca item per *ous* diphthongum, cuiuscunque fuerint casus: vt Hic Panthūs, Melampūs. Huius Sapphūs, Cliūs.

Atque pijs cunctis venerandum nomen Iesus.

Postremò, *u* finita producuntur omnia: vt Manū, genuū, amatū, diū.

Grammatices finis.

OMNIVM NOMINVM IN Regulis Generum contentorum tum *Heteroclitorum ac Verborum, interpretatio aliqua.*

Abdo, Abscondo, occulto, } *To hide.*

Abyssus, immensa quædam profunditas impenetrabilis. *A depth that by sounding cannot be found.*

Acarnan, gens ex quadam regione Græciæ. *The people of Acarnania in Greece.*

Acer. Arbor. *A Maple tree.*

Accerso, eo ad vocandum, vel voco. *To goe to call.*

Acies, acumen rerum secantium, exercitus instructio, oculi lumen. *An edge. The array of an army. The sight of the eye.*

Acus, instrumentum sartoris, ac mulieris ornamentum. *A needle, or an instrument wherewith women did set their haire.*

Adeps, omnis pinguedo siue carnis, siue alterius rei. *Fatte.*

Adipiscor, assequutus sum. *To obtaine.*

Adolescens, iuvenis adultus. *A stripling from twelue to xxi.*

Ador, frumenti genus vel farris. *Wheate.*

Aduena, qui non est ciuis, sed externus. *A stranger.*

Aether, tota cœli syderumq; substantia ac compago. *The whole substance of the Spheres from the fire vnto the extremest circuit of heauen.*

Aequor, mare, pelagus. *The sea, because nothing is more plaine then it: for* Aequor *doth generally signifie a plaine in any parcell of the world. It is taken for the aire also: as,* Aspice bis senos volitãtes æquore cygnos.

Aes, species metalli rubro colore. *Copper, and because that in olde time money was made of it,* Aes, *sometime doth signifie money.*

Affinis, cognatus. *A kinsman by mariage.*

Agnosco, est noscere id, quod nobis olim aut visum fuit, aut alia quapiam ratione cognitum. *To recognize, to knowe a new, or to come to remembrance of.*

Ago, facio. *To doe.*

Agragas, vrbs Sicil. *A towne in the Isle of Sicile, called now* Gergenti.

Agricola, qui exercitat rem rusticam. *An husbandman.*

Alcyon. aues maritima, hyeme pullos educans. *A certaine sea-birde that lyeth in the sands, and hatcheth in winter.*

Ales, quælibet auis, aut velox. *A bird, or swift.*

Alnus, genus arboris. *An Alder tree.*

Alo, nutrio. *To nourish.*

Alter. *The other of the two.*

Alvus, qua sordes defluunt, aut luuntur. *The paunch, and sometime the belly without.*

Amazones, Scythicæ fœminæ, eo quòd mammis careant. *Certaine women of Scythia, so named for lacking a dugge.*

Ambigo, circumago, circundo. *To compasse, to doubt.*

Amicio, vestio. *To cloath.*

Amnis, fluvius. *A riuer.*

Anas, auis in aquis degens. *A Ducke, or a drake.*

Ango, crucio, premo, vexo. *To treuble and vexe.*

Anguis, serpens in aquis degens. *A drue or a watrie snake.*

Animus, consilij principium. *The mind*
Anna, nomen mulieris. *Anne.*
Annuo, assentior. *To assent & agree vnto.*
Annus, tempus, 365. dierum, & 6. horarum. *A yeare.*
Anus, vetula. *An olde wife.*
Antes, ab ante, eminentes lapides, siue vltimæ columnæ, quibus sustinetur fabrica. *The Pillers or sayling stones that sayleth ouer the walls to beare the frame, or the dry stone wall that incloseth a Vineyard, or the first set or frontier of vines.*
Antidotus, medicamentum contra venena datum. *A preseruatiue against poyson.*
Antiæ, muliebres capilli in fronte demissi. *A womans sorelocks.*
Antistes, in aliqua re summus. *A President or chiefe Ruler, man or woman.*
Anxur, nomen vrbis Italiæ, quæ nunc Tarentina dicitur. *Tarentine.*
Aperio, indico, refero. *To open, to shew, to declare.*
Apes & apis, animal mellificũ. *A Bee.*
Apiscor, assequor, acquiro. *To obtaine.*
Apollo, deus quem Græci solem appellant. *The god of wisedome, and Physicke, and of propheſie, and the god that carrieth the Sunne about.*
Appendix, quod aliis adiunctum, quasi ex alio pendeat. *An appentise, or a bootie to increase a thing.*
Applico, & iungo, & aduenio. *To apply vnto, or to arriue.*
Aptoton, nomen invariabile. sed nullo defectum casu. *A nowne vndeclined, hauing one termination in all the cases.*
Aqualis, vasis genus quo aqua tenetur ad præbendam eam manibus. *A Laver, or an Ewer.*
Arbor vel arbos, notæ significationis. *A tree.*
Arceo, pello, & aduenire non sino. *To keepe away.*
Arcesso, voco, & accuso. *To call, or to accuse, or to goe to accuse.*
Arcas, ex Arcadia populus. *The people of Arcadia.*
Arctus, vrsa, quam nostri septentrionem dixerunt, signum cœleste. *A signe called the Beare, or the wagon.*
Ardeo, vror, inflammor. *To be hot.*
Argos, oppidi nomen. *A towne of the halfe Isle in Greece, called Peloponnesus.*
Arma, munimentum, scutum, gladius, telum, & ea quibus præliamur. *Armour, or any kind of weapon.*
Aruspex, qui victimas inspicit. *He or she that seeketh destinies by the bowels of beasts.*
As, est libra, id est, duodecim vnciæ. *A pound of xij ounces, or the whole summe of any thing.*
Assecla, qui continuè & semper aliquid sequitur. *A page, or lackey, or continuall wayter.*
Athamas, nomen viri. *A mans name which should bee sacrificed for his son Phryxus.*
Astu, dolo, fallaciis. *By deceit or guile.*
Athenæ, ciuitas Græciæ, inter Achaiam & Macedoniam. *The citie of Athens.*
Athletes, pugil & luctator. *A champion, or he that striueth for a game.*
Atomus, corpus insecabile. *A mote so small that it cannot be parted.*
Auceps, qui vel quæ aues capit. *A fowler, man or woman.*
Audeo, sum ausus. *To bee bold to enterprise.*
Aueo, cupio. *To desire, or to couet.*
Augeo, maius facio, amplifico. *To increase.*
Augur, qui futura prænuntiat. *A Soothsayer, man or woman.*
Auernus, lacus Campaniæ prope Baias, quem Plutoni dicatum opinabantur

nabantur veteres. *A lake in Italy, where hence they thought was a deſcent into hell.*

Auriga, qui vel quæ currum ducit. *A waggoner, a carman or a carter.*

Auſter, ventus flans a meridie. *The ſouthwinde.*

Autor, qui vel quæ aliquod opus facit. *The worker or doer of any thing, man or woman.*

Axis, diametros mundi, & dicitur lignum teres, circa quod rota currus vertitur. *An Axletree. And by tranſlation, the ſtraight line that may be imagined from the one pole to the other pole.*

B

BAcchanalia, Dyoniſia, i. Bacchi feſta. *The feaſt of Bacchus.*

Bacchar, herba radicis odoratæ. *An herbe, that the Frenchmen call our Ladies gloues.*

Bacchus, deus vini. *The drunken god, the god of wine.*

Baculus, bacillus, & baculum, & hinc bacillum, ſcipio. *A ſtaffe.*

Balneum, locus publicus vel priuatus, in quo aut ſanitatis, aut abſtergendarum ſordium cauſa lauamur. *A bath.*

Barathrum, erat locus profundior Athenis, putei modo vel forma. *A certaine pit by Athens. Now it is taken for hell. It is alſo the hole where any water entreth, and falleth into the earth.*

Barbiton, inſtrumentum muſicum quod pulſatur plectro vel calamo. *The Lute, or any like that is played on with a quill. It is alſo* Barbitos, *both maſculine and feminine.*

Bellaria, cibi ſecundæ menſæ. *Iuncats*

Bes, vnciæ octo. *Eight ounces.*

Bibo, potum haurio, humorem attraho. *To drinke.*

Bidens, inſtrumentum duorum dentium, vel ouis. *Any inſtrument with two teeth, or a ſheepe of two teeth, in the ſeminine gender.*

Bifrons, habens duas frontes. *Hee or ſhee that hath a face before, an other behinde.*

Bilis, humoris genus. *It is with the word* atra, *melancholie, and with* flaua, *Choler: and being vſed alone, it the ſame diſeaſe that* Cholera *is after* Cor. Celſus. *See* Cholera.

Bombix, vermis, & pro materia ſumitur. *A ſilke worme, or ſilke.*

Bos, nota eſt ſignificatio. *An Oxe, Bull, or Cow.*

Britannia, Inſula quam nunc Angli, & Scoti incolunt. *The Iſle which is inhabited of Engliſh-men and Scotiſh-men, and is called* Britannia maior.

Britannia minor. *Is Britain in France.*

Bubo, auis nomen, à bouis mugitu. *An Owle.*

Bucephalus, nomen equi Alexandri Magni. *Alexander the great his horſe.*

Byſſus, tenuiſſimi lini genus. *A moſt fine ſort of fine flaxe, whereof a moſt precious kind of linnen cloath is made. It may be taken for ſilke alſo.*

C

CAcoethes, malus mos. *An euil cuſtome, or a bile hard to be cured.*

Cadauer, corpus mortuũ. *A carkaſſe.*

Cado, corruo, præcipitor, vel labor. *To fall, and ſometime to happen, to chance.*

Cædo, percutio, ferio, verbero. *To ſtrike, or to beate, and ſometime to cut or to loppe, or to prune trees, ſometime to kill, ſometime to ſacrifice, and ſometime to breake, as* cædere ianuam ſaxis, inſtare ferro.

Cællo, percutio, aut frango. *To ſmite or to breake,* antiquum verbum. *The Compounds whereof be in vſe onely.*

Cello *is read alſo without a diphthong.*

Cælum vel cœlum, extrema mundi determinatio cum ſphæris quas ambit ad elementum ignis. *Heauen, or with a difference any of the ſpheres. It ſignifieth weather alſo.*

Calco, pede comprimo. *To tread vpon, and by a tranſlation vnto the mind, to deſpiſe and ſet naught by.*

Calendæ, dies primus cuiuſque menſis. *The firſt day of euery moneth.*

Caleo, ferueo, callidus ſum. *To be hot, or to glow.*

Callis, via perdurata, id eſt, via trita. *A path way.*

Caluo, decipio, fruſtror. *To deceiue, to beguile, and to trompe.*

Calx, pes imus, & pro cuiuſuis rei fine ponitur, vel pro materia qua lapides in muro conglutinantur. *An heele, or laſt end of a race, or lime.*

Cambio, commuto. *To exchange: & of the old writers it is taken for to fight.*

Canalis, per quod aqua confluit in viis lapide ſtratis. *A chanell.*

Cancelli, ligna inter ſe modicis interuallis in tranſuerſum inſtar retis inuicem annexa. *A lattice, or the liſts of a game place, or of a ſpectacle.*

Canis, animal latrabile, & piſcis marinus, & ſignum cœleſte. *A dogge, or a dogge fiſh, and a ſtarre or ſigne in the firmament, called* Canis.

Cano. *To ſing, to indite poetically, to play vpon inſtruments. Sometime it is to praiſe or to propheſie.*

Capeſſo. capio. ſiue ad capiendum eo. *To take or to goe to take, and ſometime* recipio me, *to goe: as,* Nunc pergam heræ imperium exequi, & me domum capeſſam.

Capio. *To take. to deliuer, to deceiue, to chuſe, to abide and ſuffer: as.* Capio dolores. *To hold or containe. To inuade & catch: as* Nauem cepimus *To inflame with loue. And is lightly of ſuch ſignification as the ablatiue is that commeth with it.*

Capiſtrũ, capitis vinculum, adhibitũ ne animalia aufugiant. *An halter.*

Capital, quod olim ſacerdotes geſtabant in capite. *An ornament that the Nunnes were wont to beare vpon their heads.*

Capra, animal a carpendis virgultis dictum. *A goat.*

Car, aliquis ex Caria. *A man of Caria.*

Cardo, quo ianua mouetur. *An hooke or hinge.*

Careo, eſt rem deſideratam non habere. *To lacke, or to be without, and ſpecially ſuch a thing as once we had.*

Carex, herba acuta duriſſima. *Sedge.*

Caro quod anima careat, non ſolum de animalibus, ſed etiam de piſcibus & fructibus. *The meate of any thing, but moſt commonly fleſh.*

Carpo, decerpo. *To crop, to bite off, nottle, or to gather. It is alſo to leaſe, or to chooſe out, and ſometime to taxe or rebuke.* Carpere viam, *is to begin to iourney.* Carpere vitales auras. Carpere lanam, *to teaſe wooll.* Carpere linum, *To hatchell flaxe.* Carpere cibum. *To eat.*

Caſtra, locus in quo milites tentoria fixerunt. *The campe, the pauilions, or the armie.*

Caſſis, reticulum, & pro galea fœminino eſt caſſis, dis, & hæc caſſida. *A net, or an helmet in the feminine gender.*

Cato, nomen viri. *A certain Romans name.*

Caueo, diligentiam adhibeo, prouideo, conſulo, proſpicio ne aliquid præter ſpem eueniat. *To beware, or to be wary and heedfull.* Cauere *is alſo to put in aſſurance, and to ſaue harmeleſſe by caution or ſureties.*

Caulis, in herbis dicitur ipſum robur ſiue ſtipes. *A ſtalke.*

Cedo. *To giue place, to depart or go away*

Cedrus,

Cedrus, arbor ingens & procera. *A Cedar tree.*

Cello. *See* Cællo.

Cenſeo, exiſtimo, puto, arbitror. *To deeme, to iudge, to ſuppoſe, to thinke, to tell ones minde. Some take it for to be angry.* Cenſeri, *is alſo to be in bookes of ſubſidies, & to be tasked or valued*

Centum. *An hundred.*

Centuſſis, centum librarum. *An hundred pound.*

Cera, illud quod melle ex fauis expreſſo remanet. *Waxe.*

Cerno, video. *To ſee. By tranſlation to perceiue and vnderſtand. Sometime to decree and appoint. To ſift, to renge or bolt, to ſeuer and part, to fight, to goe vnto: as,* Cernere hæreditatem.

Cetus, piſcis maximus. *A whale.*

Cholera, eſt ventriculi immodica perturbatio, ſupra & infra per vomitum facta. *The Collike. It is alſo choler the hot and dry humour.*

Cicer, genus leguminis. *A certaine Indian peaſe.*

Cieo, turbo, commoueo. *To trouble, to ſhake and ſtirre, and ſometime for* Cio, *it is to call.*

Cinis, vel ciner, puluis. *Aſhes.* Cinis eſt auis, quam alio nomine alaudam dicimus. *A Larke.*

Claudo, obſtruo, obſero. *To ſhut or cloſe, to make faſt, to ſtoppe or to ſtay, not to ſuffer to paſſe further: as,* Ecce maris magna claudit nos obice pontus.

Clivus, locus molliter arduus, & pro colle ponitur. *A banke ariſing, and it is vſed for a little hill.*

Clunis, natium tumor. *The buttocke.*

Cluo, ſplendeo. *To ſhine, to gliſter: ſometime to fight.*

Clypeus & Clypeum, ſcuta maiora & propriè peditum. *A buckler.*

Cœlum. *A grauing toole, the skie that is, as much of the world as is aboue the element of fire, which is called æther, or* Quintum elementum Cœlum *alſo ſometime is taken for the aire, as,* In hoc cœlo qui dicitur aer.

Cœno, cœnam ſumo. *To ſuppe, or to take ſupper.*

Cœpio, pro incipio, antiquum eſt. *To begin.*

Cognoſco. noſco eos qui priùs incogniti erant. *To know that which we knewe not before, ſometime diligently and attentiuely to conſider, or to vnderſtand, to ſearch by an inquiry, and to ſit in iudgement.*

Collis, monticulus. *An hillock.*

Colo, adoro, veneror. *To honour, or worſhippe with prayer, ſometime to make much of, to exerciſe, to inhabit, to loue:* & vitam colere, *is to lead a life, ſometime to plow or till the ground, ſometime to decke and trim.*

Colus, inſtrumentum quod penſa continet. *A diſtaffe or ſpindle.*

Comes, comitans aut ſequens. *A companion by the way: eutherman or woman.*

Comminiſcor, fingo, excogito. *To imagine, to faine, to inuent and deuiſe, to aſſay, to bring a man to the beleefe of that that is not.*

Como, comam compono. *To keame, to dreſſe the buſh with a combe, or to decke and adorne.*

Compago, compactio, & coniunctio. *A ioynt.*

Compedes, vinculi genus. *A payre of fetters or giues.*

Congrus, conger, genus piſcis. *A Congre.*

Coniux, maritus vel vxor. *A husband or wife.*

Coquo, cibum vſui aptum reddo. *To dreſſe meate, to play the Cooke, to prepare and doe about: as,* Bellum coquere. *To vexe and trouble, as* Coquit me cura. *To concoct, to*

bring

bring our nutriment vnto a naturall foment or iuyce.

Conſulo. *To aske counſell with an accuſatiue: to giue counſell, or prouide for, with a datiue: to take in good worth, with a genitiue. Sometime it is to ſit in counſell, and to deliberate, but vſed plurally, as,* conſulunt Senatores.

Cor, præcipuum inter viſcera, & vitæ ſedes, & arterearum, ac caloris natiui, quo animal regitur, quaſi fons quidam & domicilium. *The heart, and ſometime it is vſed for the mind.*

Cornus, vel Cornum, aut Cornu, munimentum capitis quorundam animalium. *An horne. By tranſlation the turning of riuers be called* Cornua. *It ſignifieth alſo the wing of an army, and the end of any thing.*

Cornus, arbor ramos habens duritia & rigiditate cornibus ſimiles, fructum circa ſolſtitium ferens, primo candidum, poſtea ſanguineum. *A certaine tree vnknowne among vs.*

Coſtus, radix magni odoris. *A ſhrub growing in Arabia, Iury, and Syria, hauing a roote of very fragrant ſauour, the which antiquitie burned to their gods, as they did frankincenſe.*

Coxendix, coxarum vertex, quo femora vertuntur. *The hippe.*

Crater vel cratera, vas amplum, cui vinum aut oleum imponimus. *A Goblet or ſtanding peece.*

Crepo, ſono. *To cracke. Sometime to complain, lament, and accuſe as,* Quis poſt vina grauem pauperiem crepat?

Crepundia, prima munuſcula quæ pueris dantur. *All manner of things that are giuen children in their infancie: as Corrals, ſwadling bands, daggers, timbrels, and ſuch like.*

Creta, inſula eſt. *The Iſle called Candy.*

Cres, Cretenſis. *A man of Candie.*

Crinis, capillus. *Haire.*

Cryſtallus, glacies ex gelu vehementer concreta. *Cryſtall.*

Crus, pars à genibus vſque ad inferiorem pedem. *A Legge.*

Conditor, qui aliquid facit. *A maker or builder.*

Corbis, vas ex viminibus factum. *A basket.*

Cubo, iaceo. *To lie, and ſometime to be ſicke in bed.*

Cucumis. *A curumer, the which is alſo called in Latine* Cucumer.

Cumbo. *The ſame that* Cubo *is.*

Culex, vermiculus alatus. *A gnat.*

Cunabula, cunæ. *A cradle.*

Cunæ, cunabula, idem.

Cupio, opto, deſidero. *To couet, to deſire, to luſt for: and ſometime with a datiue to fauour.*

Cupreſſus, arboris nomen. *A Cypres tree.*

Cures, oppidi nomen. *A townes name.*

Curculio, animal parvum, frumentum corrodens. *A Weſell.*

Curro, celeriter eo, gradum præcipito, intenta celeritate viam quaſi voro. *To run, and ſometime to flow, that is, to runne as riuers doe.*

Cuſpis, acutior pars haſtæ. *The point of a ſpeare, pike, partizan, or any other like.*

Cuſtos, qui vel quæ rem aliquã tuetur & curat. *A keeper, man or woman.*

Cyprus, inſula diues. *Cypres the Iſle.*

D

DAma, animal timidum. *A Bucke, or a Doe.*

Damno, damno afficio, vel condemno. *To damnage, or to condemne.*

Dedo, in perpetuum do, vel totum ſubdo, ſiue in manus & arbitrium do. *To yeeld.*

Defrutum, a deferendo, vinum decoctum ad mediam partem. *Wine ſodden*

ſodden to the halfe.

Dego, ago. *To liue.*

Deleo, expungo, proprié lineas aut regulas. *To put out, and to cancell.*

Delicium, oblectamentum, quod nobis voluptati eſt. *The thing wherein we take pleaſure.*

Delphin, vel delphinus, vel delphis, piſcis maris, & ſignum cæleſte. *A Dolphin.*

Demo, aufero. *To pull away, and to exempt.*

Dens, notum eſt, per ſimilitudinem, capitur pro omni, quo aliquid teri poteſt. *A tooth.*

Depango, defigo. *To faſten down, and to plant.*

Deſidia, ignauiæ vitium. *Slothfulneſſe*

Dico, loquor, nomino. *To ſpeake, or to call.*

Dies, tempus viginti quatuor horarum. *A day.*

Diffiteor, inficias eo, nego. *To denie.*

Digredior, diſcedo. *To goe from.*

Diligo, amo. *To loue.*

Diluo, aqua vel quouis humore aliquid purgo. *To purge with waſhing.*

Diphthongus, vnus duarũ vocalium ſonus. *A double ſound. A diphthong.*

Diptoton, nomen flexum duobus in caſibus quibuſcunque. *A Nowne declined with two caſes what ſoeuer.*

Dindimus, iugum, montis Phrygiæ, Idæ matri deum dicatum. *The top of Ida, the hill by Troy.*

Diræ, imprecationes, execrationes, & inferorum furiæ. *Curſes, banninges, and the furies of hell.*

Diſco, capio doctrinam. *To learne.*

Diſpeſco, ſeparo, dirimo. *To ſeuer.*

Diſpliceo. *To diſpleaſe.*

Ditionis, imperii, dominii. *Of my right and title. We need not ſcrupulouſly to refuſe* Ditio *the Nominatiue.*

Diuido, partior. *To diuide.*

Diuitiæ, opes, amplæ fortunæ. *Riches.*

Do, dono. *To giue.*

Doceo, alicuius rei cognitionem alteri trado. *To teach, and ſometime to ſhew, and to declare, to warne, and to aſcertaine.*

Dodrans, vnciæ nouem. *Nine ounces.*

Doleo, triſtis ſum. *To be ſorrowfull.*

Domo, manſuetum facio. *To tame.*

Domus, ædificium ad habitandum factum. *An houſe.*

Duco, notum eſt. *To lead, to marry, to account.*

Dulcedo, ſuauitas. *Sweetneſſe.*

Dux, qui vel quæ ducit aliquem. *A guide man or woman.*

E

ECquis. *Whether any.*

Edo, comedo. *To eat.*

Edo .i. mitto, & quaſi extrudo. *To ſet out, and to euulgate: and ſometime to exhibit, and ſhew; as* Edere ſpectacula. Edere animam, *as to die. The ſignification of it in all other phraſes, may be reduced to the firſt ſignification.*

Edoceo, diligenter doceo. *Throughly or perfitly to teach.*

Effata, ſunt vltimæ precationes augurum, poſt finem auſpiciorum extra vrbem dictæ. *The prayers that Sooth ſayers ſaid, after notice taken of birds flying, before they entered the Citie.*

Egeo, careo. *To needs.*

Elephas, elephantus, animal fama notum. *An Elephant.*

Elis, ciuitas Arcadiæ. *A citie in* Arcadia, *or a countrey in Peloponneſus.*

Emineo, præ aliis appareo, vel excello. *To appeare before others, and to paſſe them.*

Emo, comparo, mercor. *To buy.*

Enſis, gladius. *A ſword.*

Epaſco. *To eate vp, to conſume with feeding, and to leaue nothing.*

Epulum,

Epulum, quasi edipulum, est celebre conuiuium. *A banquet or feast.*

Eques, homo equo insidens. *An horseman, or he or she that rideth.*

Eremus, locus desertus. *A desart, or wilderne.*

Eripio, extra rapio. *To pull out.*

Esurio, famem patior. *To hunger.*

Euentus, euentum, quod casu aut fortuna nobis euenit. *Hap, or that that commeth to passe.*

Excludo, extra claudo. *To shut out.*

Excubiæ, vigiliæ diurnæ & nocturnæ. *Watchings and wardings.*

Exculpo, perfectè scalpo, vel scalpendo conficio. *To carue, to graue, to cut out, to scratch out: as,* Oculum exculpere. *To wrest or wring out: as* Verum exculpere.

Excurro, extra curro, vel præcurro. *To run out, or to outrun before, to amount to a great deale, to make an out rode, or an excursion.*

Exequiæ, funebre officium. *The ceremonies of the buriall.*

Excuso, extra culpã reddo. *To excuse.*

Excutio, eiicio, emitto. *To smite out.*

Exlex, sine lege viuens. *A lawlesse man or woman.*

Expergiscor, euigilo. *To awake.*

Experio, tento, vel tento. *To proue or be proued.*

Explico, extendo, & declaro. *To stretch out, and to declare.*

Exta, propriè cor, iecur, & pulmo dicuntur. *The entrailes.*

Extorris, exul. *A banished mã or womã.*

Exul, qui vel quæ exulat. *A banished man or woman.*

Exuo, exoluo, denudo. *To put off, to vncloth*

Exuviæ, ab exuendo. *The things that are put off.*

F

FAcies. *A face.*

Facio, aliquid ago. *To make.*

Facesso, facio, vel eo ad faciendum. *To make, or to goe to make.*

Fallo, decipio. *To deceiue.*

Fames, edendi cupiditas. *Hunger*

Far. *Once a generall word for any kinde of graine or corne: as,* Triticeum far, hordeaceum, siligineum, &c. *But now it signifieth one certaine kinde, called* Ador, *which is bread corne.*

Farcio, saturo, impleo, pinguefacio, sagino. *To stuffe, to fill, to satisfie, & make fat*

Fas, pium, religiosum, & dignum factu. *Lawfull, right, godly, and worth the doing.*

Fascis, lignorum, aut alicuius rei congeries. *A fagget.*

Fasti, libri in quibus totius anni res populi Romani scriptæ continebantur, & causæ festiuitatum explicabantur. *A Register for the order of things for the whole yeare.* Fasti dies, *were dayes wherein the Iudges might giue sentence without offence of the gods, with these three solemne words of the law,* Do, dico, addico. Nefasti dies, *were their cõtrary daies*

Fateor, annuo, coneedo. *To grant and assent vnto.*

Fatisco, deficio, aut defatigor. *Abundantly to gape.*

Fatiscor, fessus sum. *To be weary, to faint, and to be weake.*

Faueo, rectè alicui opto. *To fauour.*

Fel, purgamentum sanguinis. *The gal.*

Feriæ, dies cessationum ab opere. *Holy daies, or time of passime vsed.*

Ferio, percutio. *To strike.*

Fero. *To beare, or to suffer, to lead, or tel, to giue, to couet, to aduance, to bring forth, to haue, to take away, to obtaine, to aske aduicenas,* Pompeius tulit ad populum.

Feruco, valde caleo. *To be hot.*

Feruesco, calesco. *To waxe hot.*

Ficus, arbor vel morbus. *A fig tree,*

a certain bile rising in the fundament.

Fides, conſtantia in omnibus rebus. *Faith and truth.*

Fido, fiduciam & ſpem habeo. *To haue truſt.*

Figo. *To faſten, to plant, to ſmite with arrow or ſuch like.*

Filum, illud ſubtile quod ex lino lanaue trahendo ducitur. *A thred.*

Filix, herba ſine caule, ſine flore, ſine ſemine. *Ferne, whereof there be two kinds, as in Herbaries you ſhall ſee.*

Fimus, lætamen & excrementa animalium, quibus agri ſtercorantur. *Dung. It is alſo* Fimum, *in the neuter gender.*

Findo, diſſeco, diffindo. *To cleaue.*

Pingo, formo. *To faſhion.*

Finis, extremitas, ſiue terminus in vnaquaque re. *An ende.*

Fio, efficior. *To be made.*

Flaueo, flauus ſum. *To be yellow.*

Flecto, inclino, voluo, duco, moueo. *To bow, to moue, & to cauſe to follow*

Fleo, lachrymor. *To weepe.*

Flo, ſpiro. *To blowe.*

Flos, dictus qui ex arboribus vel herbis colligitur. *A flower.*

Fluo, decurro, propriè vt liquores. *To flowe.*

Fodio, terram eruo. *To digge.*

Follis, inſtrumentum quo attrahitur atque emittitur ventus. *A payre of beilowes.*

Fons, ſcatebra. *A well.*

Forceps, inſtrumentum quo tenetur aliquid. *A paire of tongs.*

Foſſex, inſtrumentum fartorum, quo aliquid ſcinditur. *A paire of ſciſſers*

Fors, fortuna, caſus. *Happe.*

Forum, à ferendo, quia lites & venalia illuc feruntur. *The iudicial place, and then it is named* Forum iudiciale: *or the market place, and is called,* Forum venale.

Frango, rumpo, deſtruo. *To breake.*

Frenum, vel frænum, inſtrumentum quo equum inſeſſor coercet. *A bridle.*

Frico, ſcalpo. *To rubbe.*

Frigeo, frigidus ſum. *To be colde.*

Frugi, indeclinabile omnis generis, vtilis, neceſſarius, frugalis. *Good, profitable and thrifty.*

Frugis, eius quod ex terræ fructu in alimoniam vertimus. *Of corne or pulſe. Some make the Nominatiue hereof,* Pruges, *and ſome* Frux: *the former is not to be miſliked.*

Fruor, delectationem, & fructum capio, & alor. *To take pleaſure, or fruit and profit of, and to be fed.*

Fundo, liquefacio, vel liquidum ſpargo. *To melt, or to powre.*

Fugio, vito, currendo relinquor. *To flee from, to auoide.*

Fulcio, ſuſtineo, munio. *To vnderprop and to ſhore.*

Fuga, fugiendi actus. *Flying, or running away.*

Funis, reſtis. *A rope.*

Fur, qui vel quæ alteri ſubtrahit. *A man or woman theefe.*

Furfur, purgamentum farinæ. *Braune or ſcurfe.*

Furo, inſanio. *To be madde.*

Fuſtis, baculus. *A club.*

G

GAbii, Volſcorum vrbs. *A towne in Italie, ſeuenty miles from Rome.*

Gallia, Europæ pars, ſita intra Pirenæos montes, inter Hiſpaniam, Germaniamque, & duo Maria, Oceanum Britannicum, & mare noſtrum. *France.*

Garamas, Lybiæ incola. *A certaine inhabitant of Affricke.*

Gargarus, vnus ex collibus montis Idæ. *A very high top of the hill* Ida. *There is alſo a towne of that name at the foot of the ſame hill.*

Gaudeo.

Gaudeo, lætor. *To reioyce.*
Gelu, propriè glacies. *Froſt, or Iſe.*
Genu, curuatura qua crus & femur connectuntur. *A knee.*
Gero, porto. *To beare.*
Gibbus, & gibber, ſolidus in dorſo tumor. *A iub, or a bunch.*
Gigas, vir altiſſimæ ſtaturæ. *A Gyant.*
Gigno, genero. *To beget.*
Gingiber, herba in Arabia naſcens. *Ginger.*
Gliſco, Creſco, augeor, invaleſco. *To increaſe and grow, to waxe ſtrong, to waxe fat, or much to deſire, and ſore to couet.*
Glis, animal muri ſimile. *A dormouſe.*
Gluten, glutinum, aut colla. *Glue.*
Gorgon, nomen mulieris. *A certaine terrible woman.*
Gradior, eo, incedo, progredior. *To goe.*
Græcia. *The countrey of Greece, a great peice of Europe which is now vnder the Turke.*
Graiugena, Græcus. *A Grecian borne.*
Grando, gutta aquæ in aere congelata. *Hayle.*
Grates, gratiæ relatæ pro accepto beneficio. *Thanks.*
Grex, pecudum multitudo. *A flock.*
Gryps, animal pennatum, omni ex parte leoni ſimile. *A Gryffon.*
Groſſus, ficus abortiua, quæ non matureſcit. *A rath ripe figge.*
Gruo, vt grues gruere dicuntur. *To crie like a Crane.*
Grus, auis nota. *A Crane.*
Gummi, liquor glutinoſus ex arboribus reſudans. *Gumme.*
Gurgulio, pars gutturis à naribus ad pulmonem, vel animal. *The weſand, or a VVeſell.*

H

HAbeo, poſſideo, teneo. *To haue.*
Hæreo, arctè alicui rei infigor. *To cleaue vnto.*
Hæres, qui ſuccedit in hæreditatem alterius. *An heire.*
Halec, piſcis qui ſola aqua nutritur. *A herring.*
Heros, vir illuſtris, & nobilis. *A noble man, a man of great excellencie in worthy facts, and therein more like a god then a man.*
Heſperus, ſerotina ſtella. *The euening ſtarre.*
Heteroclitum, nomen ſecus quam declinationum canones poſcunt flexum. *A word declined otherwiſe then the bare rules of the declenſions do require.*
Haurio, extraho humorem, & educo ex profundo aliquo loco. *To draw.*
Hilaris, vel hilarus, iucundus, lætus. *Merry.*
Hippomanes, virus ab equa collectum, vel caruncula in fronte pulli equini, hominē ad inſaniam redigens. *Poiſon to procure loue withall, or a little peice of fleſh growing in the colts forehead when it is firſt foaled.*
Hirundo, auis notiſſima. *A ſwallow.*
Hiſtrix, animal ex herinaciorum genere. *A porcupike.*
Homo, notæ ſignificationis. *A man or woman.*
Honor, vel honos, eſt reuerentia quam alicui exhibemus in virtutis teſtimonium. *Honour, worſhippe.*
Hordeum, ab horrore, quoniam hordeo quam frumento ariſta eſt mordacior. *Barley.*
Hoſpes, qui vel quæ ad hoſpitium recipit, aut recipitur, & capitur pro peregrino. *An hoſt, or an hoſteſſe, or a gueſt, man or woman.*
Hoſtis, inimicus vel peregrinus. *An enemie.*
Huber, fertilis, abundans, & mamma pecoris & hominis. *Plentifull, or a dugge, or the vdder of any beaſt.*

Humus.

Humus, terra humefacta. *The ground.*
Hydrops, aqua intercus. *The dropſie.*
Hyems, bruma. *VVinter.*

I

IAceo, decumbo. *To lie.*
Iacio, emitto, ac vi impello. *To caſt, to whurle, to lay: as,* Iacere fundamentum, *or by tranſlation it is to make a beginning:* Iacio, *is ſometime to ſpread abroad by rumour, and ſometime to obiect againſt one with an accuſatiue, with this Preposition,* in.
Iaſpis, lapis precioſus. *A green precious ſtone, whereof there bee diuerſe kinds and degrees of diuers colours.*
Ico, ferio, percutio. *To ſtrike, to ſmite, as* Icere colaphum. Icere fœdus, *is to ſtrike vp a bargaine.*
Icon, imago. *An Image.*
Ida, mons altiſſimus Troici ſoli. *An hill in the countrey of Troy.*
Idus, dies qui diuidunt menſem. *In March, May, Iune, and October, it is the fifteenth day, in the reſt the thirteenth.*
Iecur, hepar. *The liuer.*
Ignis, vnum ex quatuor elementis. *Fire.*
Iex, qui ſine lege viuit. *A law leſſe body, man or woman.*
Imber, agmen aquarum largius ex nubibus effuſum. *A ſhower.*
Imbrex, canalis, vel tegula curua & obtorta, per quam imber defluit. *A gutter tyle.*
Immineo, inſto. *To hang ouer.*
Impetis, violentiæ, inuaſionis. *Of violence and boyſterouſnes.*
Inceſſo, accuſo, impero. *To accuſe, to prouoke, to reuile, to inuade and enter into.*
Incido, ferio, ſeco. *To cut, to graue in.*
Incido, in aliquid, vel ſuper aliquid cado. *To fall into by hap, to runne into, as,* Incidi in errorem. *And ſometime to happen or chance.*
Incipio, inchoo. *To begin, to take in hand, to enterpriſe.*
Inculco, eadem ſæpius iterando ingero. *Often to repeate.*
Indo, impono. *To put in.*
Indoles, facilis ſignificatio futuræ probitatis. *Towardneſſe or likely diſpoſition.*
Indulgeo, obſequor. *To ſet much by, and to giue to.*
Induciæ, pax in paucos dies. *A truce.*
Inermus, vel inermis, qui armatus non eſt. *Vnarmed.*
Infans, homo per ætatem nondum ſciens fari. *A babe.*
Inferiæ, ſacrificia quæ inferis ſolvuntur. *Sacrifice done vnto ſpirits in hel. Hereof* Inferias facere, *is,* Manes ſacrificiis placare, *that is, To celebrate Obites and Obſequies.*
Inficias, negationem, ſe vel debere quod actor poſcit, vel commiſiſſe quod accuſator obiicit. *A deniall: and it followeth onely the Verbe* Eo.
Inficio, intingo, vitio, ceu maculo. *To die, or to infect.*
Ingruo, inuado, impetum facio. *To giue an onſet, and to inuade.*
Iniuſſu, abſque authoritate, & temere ſine iuſſione. *VVithout bidding.*
Iraſcor, ira ſtimulor. *To be angrie.*
Iſmarus, mons Thraciæ, aſper & incultus ex vna parte, ex alia fertilis vinetis & oliuetis. *A certaine hill in Thracia ſo named.*
Inſidiæ, doloſa expectatio ad hominem aggrediendum, fallacia. *A lying in wait for, or a deceit.*
Inſtar, ſignificat vel ſimilitudinem, vel æquiparationem & menſuram. *Like, or as bigge, or the image.*
Intelligo, capio. *To vnderſtand.*
Interpres, qui authores declarat, aut aliquid ex lingua in linguam tranſfert. *An interpreter, man or woman.*

or a tranſlatour.

Inuida, mœror ex aliena proſperitate. *Enuy; ſorrowe for an other mans welfare, or els the euill will & ſpight of a man.*

Iocus, eſt quidam lepor & feſtiuitas in verbis. *A merry ſcoffe.*

Iter, itio, actus eundi. *A iourney.*

Iubar, ſol, vel ipſius ſplendor. *The Sun beame.*

Iubeo, impero. *To commande.*

Iudex, qui vel quæ iudicat. *A iudge, he or ſhe.*

Iugeris, agri tantum quantum ab vno pari aut iugo boum vno die arari poteſt. Plinius. *VVe call it an Acre. The authors doe vary in the meaſure of it. For the commoditie of the Nominatiue and other caſes, we may vſe* Iugerum.

Iungo, copulo, & quaſi in vnum ago. *To ioyne.*

Iugum, vertex, ſiue cacumen montis. *The top of an hill. It is alſo a yoke, or a yoke of oxen, that is, a couple. By a metapher it is a ſeruitude, or a bondage. It is alſo a weauers beame, or a payre of gallowes, ſuch as for ignominie the Romanes went vnder.* Tribus haſtis iugum fit, humi fixis duabus, ſuperque eas tranſuerſa vna deligata

Iuno, dea, Iouis vxor. *The goddeſſe, Iupiters wife.*

Iuro, iuramentum facio. *To ſweare.*

Ius, quod natura, aut ciuitas, aut gens tibet, & liquor eorum quæ coquuntur. *The law and right, and the broth of anything ſodden.* Iuſta,

Iuſſu, imperio, iuſſione. *By commandement.*

Iuſta, idem quod exequiæ.

Iuſtitium, iuris dicendi intermiſſio. *No Terme.*

Iuvenis, qui adoleſcentium exceſſit ætatem. *One come to mans age.*

Iuventus, ætas iuvenilis. *Manſtate.*

Iuvo, auxilium do. *To helpe.*

L

LAbes, hiatus, macula, dedecus. *A great chap, a ſpot, a diſhonour, or reproach.*

Labor, vel labos, opera, defatigatio. *Labour and toyle, paines taking, ſometime it is miſery, calamity, perill, danger, trauell.*

Lac, ſuccus maternus, quo animalia nutriuntur. *Milke.*

Laceſſo, vexo, incito, prouoco. *To trouble, to prouoke.*

Lacio, in fraudem duco. *To alluye, or to entice.*

Lactes, gracilliora inteſtina. *The ſmall guts.*

Lacto, lac emitto, vel per blanditias decipio. *To giue milke, or to deceiue.*

Lacus, locus profundus cum aquis perpetuis ibidem natis, qui efficit riuos. *A lake, a weare, or a mire*

Lædo, verbo factoue aliquem offendo. *To hurt.*

Lælaps, nomen cuiuſdam è canibus Actæonis. *One of Acteons dogges, called* Lælaps *for ſpeedie furiouſnes. For* Lælaps *ſignifieth a whirlewinde, a tempeſt, and a ſtorme.*

Lambo, lingua lingo. *To licke.*

Lampas, ignis aut ſolis ſplendor. *A fire, or the brightnes of the Sunne, or a lampe.*

Laniſta, qui domi gladiatores docet, & populo vendit. *A maſter of defence.*

Laquear, pars ſuperior cubiculi parum conuexa. *A vaulted roofe of a parlour.*

Laſer, herba quædam, & ſuccus qui ex culmo laſerpitii exudat. *The herbe out of the which commeth the iuyce that the Apothecaries do cal* Aſa dulcis, *and* Belzoe, *or* Belzoin, *the common people called it* Beniamin.

Lavo,

Lavo, aqua purgo. *To waſh.*

Lateo, abſcondor, non compareo. *To lurke, or to be hidden.*

Laurus, genus arboris. *A bay tree.*

Lebes, vas æneum. *A caldron, or a pan*

Lecythus, ampulla olearia. *A boxe for oyle and ointment. It is taken alſo for eloquence in writing.*

Lego, notum eſt. *To reade.*

Lemures, laruæ nocturnæ, & terrificationes imaginum. *Hobgoblins, or night ſpirights.*

Leo, animal ferox. *A lyon.*

Leo, imprimo, formo. *To imprint, to forme.* Abuſivum.

Lethum, mors, interitus. *Death.*

Liberi, pignora. *Children. One ſonne, or one daughter may be called* Liberi, *and ſo may nephewes and their ſucceſſours.*

Libet, placet. *It pleaſeth.*

Libs, ventus Aphricus. *The South-weſt winde, by weſt.*

Licet, fas eſt. *It is lawfull.*

Lichen, herba vel grauiſſimum morbi genus. *Liuerwort, the Apothecaries call it* Hepatica. *It is alſo a kind of leproſie, called a ſauce-fleame, called in Latine* Impetigo.

Lien, ſplen. *The milt.* Dicitur & lienis in nominatiuo.

Ligur, incola Liguriæ. *An Italian of the country of* Liguria.

Limax, teſtudo & cochlea terreſtris. *The ſhelled ſnaile, and the dew ſnaile.*

Limus, veſtis genus ab vmbilico ad pedes, ceu lutum aut cœnum mollius. *A kind of garment, or els ſlime or mudde.*

Lingo, lambo, id eſt, aliquid lingua molliter tango. *To licke*

Lino, aliquid alicui rei ſuperinduco. *To daube.*

Linquo, committo, pecco. *To leaue, to treſpaſſe.*

Linter, navicula è cauata arborefacta. *A cock-boat.*

Linx, animal maculoſum, acutiſſime videns. *Our men call this beaſt an Ounce.*

Liquefio, liqueſco. *To be molten.*

Liquor, liqueo. Idem.

Liueo. liuidus ſum, id eſt, ſordidus. *To be wan, or filthy.*

Lixa, coquus in exercitu, vel qui ſequitur quæſtus gratia. *The Scolian that waiteth on an army.*

Locri, vrbs in Brutiis. *A towne in Italie.*

Locus, proprie illud quod aliquid continet. *A place.*

Logos, ſermo, ratio, verbum. *Speech, reaſon, a word.*

Loquor, verba qualiacunque profero. *To ſpeake.*

Luceo, lucem emitto. *To be light.*

Ludo, ludum exerceo, iocor. *To play, or to ſport.*

Lues, cum in vrbe, aut in agro febris, aliudue morbi genus homines, aut pecora, aut vtroſque corrumpit. *A common diſeaſe or murren.*

Lugeo. *To bewaile, to lament a thing, or els abſolutely to mourne, and ſometime to be a mourner in apparell.*

Luo, ſoluo, pœnas do. *To redeeme, to cleanſe, to pay for.*

Luſtra, habitacula ferarum. *Dennes of wild beaſts, or brothell houſes, and petty tippling houſes of bawdry.*

M

MEnalus, mons quidam Arcadiæ. *A hill of that name in* Arcadia.

Magnes, lapis ferrum attrahens. *A ſtone that draweth yron vnto it. It is called alſo* Heraclius lapis *or* Sideritis.

Maiores, aui, abaui, proaui, ataui, triaui, & quicunque ante hos in infinitum. *Our auncеſtours.*

Malo, magis velim. *To will rather.*

Mando, comedo, vel committo. *To eate, or to commit.*

Maneo, fisto, & expecto. *To tarrie, or to tary for.*

Manes, dii inferi inter numina læua. *Spirits or deuils.*

Manubiæ, quæ manu capiuntur ab hostibus. *Spoyles taken in warres.*

Manus, membrum notum. *A hand.*

Mapalia, agrestes casæ. *Sheep-coates, or small cottages.*

Mare, pelagus. *The Sea.*

Margo, cuiusque rei extremitas. *The brinke or skirt of any thing, or the banke of a riuer or sea.*

Marmor, lapidis genus. *Marble.*

Mars, deus belli. *The name of the god of warre.*

Martyr, testis. *A witnes, man or woman*

Mas, vir. *A man.*

Massicus, mons Campaniæ, optimi vini ferax. *An hill in that part of Italy that is called* Campania, *fruitfull of pleasant wines.*

Mater, nota est significatio. *A mother.*

Medeor, do medelam. *To cure.*

Medicor, medeor, remedium adfero. Idem.

Meio, mingo. *To pisse.*

Mel, liquamen dulce. *Hony.*

Meleager, vel Meleagrus, Oenei Aetoliæ regis filius. *A mans name.*

Menda, & mendum, error, erratum. *A fault.*

Menses, mulierum profluvium. *VVomens flowers.*

Mensis, tempus lunæ curriculo confectum. *A moneth.*

Mereor, aliquid facio, quamobrem dignus sum obtinere præmium vel pœnam pati. *To deserue.*

Meridies, dies medius. *Noone, or the noone stead.*

Metior, pondero, mensuro, considero. *To measure.*

Meto, seco, amputo herbam, vel segetem. *To mowe.*

Metuo, timeo. *To feare.*

Metuor, timeor. *To be feared.*

Meus, *Mine.*

Mico, fulgeo cum motu vel tremore. *Often with certaine intermissions to shine, and likewise to be moued, to put forth fingers to him with whome wee play, Will put foorth, which is called* Micare digitis.

Miles, qui vel quæ militiam exercet. *A warrier, a souldier.*

Mingo, vrinam facio. *To pisse, or to make water.*

Minæ, metus incussiones per verba, aut signa. *Threatnings.*

Minores, posteri, etiam post trinepotes futuri. *Our successours.*

Misceo. *To mingle, to serue drinke, sometime to trouble.*

Misereor, miserecordia afficior. *To take pitty on.*

Mitto, ad aliquem do. *To send.*

Mœnia, muri vrbis. *The wals of a towne, and figuratiuely the towne it selfe.*

Mœreo, tristor, dolore afficior. *To be heauy, sad, in a dumpe, or a mourning*

Monoptoton, nomen non flexum, sed carens omni casu præterquam vno, & eo obliquo. *A noune hauing one termination, & that in one obliqu̇e case*

Mons, terræ tumor altissimus. *An hill.*

Mordeo, dentibus lædo. *To bite.*

Morior, è vita discedo. *To die.*

Mos, vitæ institutum consuetudine firmatum. *A custome.*

Mulceo, lenio. *To asswage.*

Mulgeo, lac è mammis exprimo. *To milke.*

Mulier, quæ non est virgo. *A woman.*

Mulsum, potus ex vino & melle. *A certaine wine confect with honey.*

Multiplico, adaugeo. *To multiply, to encrease.*

Munia, onera legi debita, & officia quæ publicè præstantur. *A dutie,*

or office.

Mus, exiguum animal. *A Mouſe.*

N

NAnciſcor, acquiro. *To get, and to obtaine.*

Naſcor, orior, in mundum venio. *To be borne.*

Natales, conditio ſanguinis & familiæ. *The degree of bloud and gentry, as,* generoſi natales, natales obſcuri. *It is alſo taken for yeares.* Sex mihi natales iĕrant. *There were paſſed ſixe yeeres. It is alſo vſed for the origine or firſt ſpring of things.*

Natalis, dies alicui natalis. *A birth day*

Natrix, ſerpens aquaticus. *A water ſerpent, that with poyſon infecteth the water.*

Natu, ætate, partu. *By age, or by birth.*

Neco, quacunq; re te occido. *To kill.*

Necto, ligo, coniungo. *To knit.*

Negligo, contemno, non curo. *Not to paſſe on, to contemne.*

Nefrens, porculus per ætatem ſabam frangere nondum potens. *A young pigge.*

Nigreo, niger fio. *To become blacke.*

Nemo, nullus homo. *No body, man, or woman.*

Neo, filum torqueo. *To ſpinne.*

Neuter. *Neither of both.*

Nervus, motus ſenſuſque inſtrumentum. *A ſinewe.*

Nexo, ligo vel necto. *To bind.*

Nycticorax, corvus nocturnus. *A night rauen.*

Nideo, ſplendeo. *To ſhine.*

Nihil, rei cuiuſuis priuatio. *Nothing.*

Nihilum, rei cuiuſuis priuatio.

Nil, vide nihil.

Nitor, conor, ago ſedulo. *To goe about, to endeauour.*

Niueo, eſt oculorũ & aliorum membrorum niſu aliquid conari. *To giue a token with the eyes, to winke, to endeauour.*

No, nato. *To ſwimme.*

Noceo, malum infero. *To hurt, or to harme.*

Noctu, nocte. *By night.*

Nolo, renuo, non volo. *To nill.*

Nonæ, quaſi nouæ, propter initium obſeruationis. Erant autem in Martio, Maio, Iunio, & Octobri, ſex illi dies, qui calendas ſequebantur, in reliquis quatuor. *The names of a moneth.*

Noſco, rem certam habeo. *To know.*

Noſter. *Ours.*

Noſtras. *Of our country, ſect, or faction.*

Notus, ventus meridionalis, quem nos auſtrum appellamus. *The ſouth wind*

Nubes, vapor humidus ſublime egreſſus. *A cloud.*

Nubo, tiro trador. *To be mayried to a man: For it is in the womans part only.*

Nugæ, cum nihil agimus. *Trifles.*

Nullus. *None.*

Nundinum, dies & conventus ſtatus rerum mercatui. *A fayre.*

Nuo. *A verbe not much in vſe, the compounds thereof be commonly received, and it ſignifieth to nodde.*

Nuptiæ, legitima coniunctio maris & fœminæ in vitæ ſocietatem. *Mariage.*

Nurus, filii vxor. *A daughter in law.*

O

OBdo, oppono, ſiue appono. *To ſet againſt.*

Obex, obiectum aliquod, vel obſtaculum, vt peſſulum, ſera. *A barre, or ſtoppe.*

Obliuiſcor, è memoria aliquid excidere ſino. *To forget.*

Obſes, qui vel quæ traditur in fidem alteri. *An hoſtage or pledge, man or woman.*

Occido. *To fall or periſh, and to be ſlaine.*

Occiput, poſterior pars capitis. *The hinder*

hinder part of the head.

Occludo, claudo. *To shut.*

Occulto, abscondo, abdo. *To hide.*

Odor vel odos, quasi olor ab oleo, est autem infectus aër. *A sauour.*

October, mensis octavus a Martio. *The tenth moneth in our yeare, called October.*

Oleaster, olea sylvestris. *A certaine shrubbe like the Oliue tree: the Greekes call it the wylde Oliue, or the ground Oliue for the lowneſſe.*

Oleo, odorem spiro & emitto. *To giue a smell, and that indifferently, so that the differences be made with* bene *and* male.

Olfacio, odoror. *To smell, or to sauour a thing by translation it is to perceiue, and finde, to foreſee.*

Omen, augurium quod fit ore. *Halſoning, and foreſpeaking.*

Omnis. *Euery one.*

Onus, pondus alicui iniunctum. *A burden.*

Onyx, vnguis, & gemma. *The nayle of a mans hand, a precious ſtone white like a nayle, the haw in a mans eye.*

Operio, tego. *To couer.*

Opis, adminiculi, præsidii. *Of aide, and helpe.*

Opifex, qui opus facit. *A workeman.*

Oppango, circumfigo, circumplanto. *To faſten, or to ioyne vnto, or to plant about.*

Opus Opuntis, nomen ciuitatis in Locris. *A townes name in the countrey of Locris.*

Orbis, circulus mundi, res rotunda. *A Globe, or a bowle, and thereof the world is called* Orbis, *becauſe it is euery way round like a bowle.*

Ordior, incipio. *To begynne, or to ommence.*

Ordior, id est, texo. *To weaue.*

Oriens, regio orientalis. *The East.*

Orior, nascor, surgo, incipio. *To ſpring, to riſe, to begin.*

Orontes, nomen viri, & fluvii. *A mans name, or a certaine riuer in Syria, now called Tarſaro.*

Os oris, concavum illud intra quod sunt dentes, & lingua. *A mouth.*

Os ossis, solidamentum corporis durum. *A bone.*

Ostreum, conchæ species. *An Oyſter.*

Ovum. *An Egge.*

P

PAciscor, pactum facio, conuenio. *To make a bargaine, to fall to an accord, and ſometime to promiſe.*

Palleo, parum albeo. *To be pale.*

Pampinus, vitis ramus. *A vinebranch.*

Pando, aperio, patefacio. *To open.*

Pango, paciscor, cano, iungo, plango, figo. *To bargaine, to ſing, to ioyne, to nayle, to faſten.*

Panis, quo pascimur. *Bread.*

Panther, & panthera, animal quoddã pardo simile. *A certaine beaſt.*

Papauer, genus herbæ soporiferum. *Poppie.*

Papyrus, charta qua vtimur in litteris scribendis. *A certaine ſort of ruſh, growing in the mariſh of Egypt, ſomewhat high, whereof they made a kinde of paper, & called it* Papyrus, *whereof our paper now is called likewiſe.*

Paradisus, locus amœniſſimus. *A place of pleaſure.*

Partio, diuido, & quasi partes facio. *To part or diuide.*

Parco, abstineo ab vltione. *To ſpare.*

Pareo, obedio. *To obey.*

Pario, prolem produco. *To bring forth.*

Parens, pater aut mater, avus aut avia. *A father or mother, a grandfather or grandmother.*

Parnassus, mons in Phocide, duos vertices habens. *An hill in Phocis, a countrey of Greece.*

Parturio, cupio, aut conor parere. *To*

be

be toward labour.

Pasco, nutrio. *To feed, to nourish.*

Pascor, nutrior, alor. *To be fed.*

Passer, auis salacissima. *A Sparrow.*

Pateo, apertus sum. *To be open.*

Patior, sustineo, tolero. *To suffer, or to abide.*

Patro, aliquid mali committo. *To commit some euill.*

Patrueles, patruorum filii. *Brothers children.*

Paueo, timeo. *To feare.*

Pecten, instrumentum textorum, & dentatum. *A combe, or a weauers sley.*

Pecto, orno capillos. *To combe the haire.*

Pecus, cudis, oris, omne animal quod sub hominis imperio pabulo terræ pascitur. *All cattell.*

Pedes, qui pedibus incedit. *A footeman.*

Pedo, ventris crepitum facio. *To fart.*

Pelagus, mare. *The sea.*

Pellex, mulier impudica. *An harlot.*

Pello, eiicio, remoueo. *To driue, or to put away.*

Penates, dii domestici, quod penes nos nati sunt. *Houshold gods.*

Pendeo, suspensus sum. *To be hanged.*

Pendo, suspendo, vel pondero, æstimo. *To hang, to waigh, to prise.*

Penis, cauda. *A tayle, &c.*

Penus, vel penum, omne esculentum, poculentum quo homines vescuntur. *All manner of victuall.*

Perago, perficio. *To finish, and to perfect businesse.*

Perlego, totum lego. *Wholly and throughly to reade.*

Percutio, ferio. *To smite.*

Perdix, auis nota. *A Partridge.*

Perdo, amitto. *To lose.*

Perduellis, hostis. *An enemy in the warres.*

Pergamus, ciuitas insignis Asiæ in dicione Troianorum. *The citie of the Troians, otherwise called* Ilium *or* Ilion.

Pergo, in re procedo, abeo. *To goe forward.*

Permissu, permissione, cum nemo aduersatur. *By sufferance, with leaue and licence.*

Perpetior, multum cum labore ac dolore patior. *Throughly to beare or suffer.*

Perplaceo, valde placeo. *To please very much, or throughly to please.*

Persis, orientalis regio. *The country of Persia.*

Pes, ima pars corporis qua gradimur. *A foote.*

Peto, oro, obsecro, volo. *To aske.*

Phaleræ, ornamenta equorum. *Horse trappings.*

Pharus, turris altissima in portu, quæ lucet nauigantibus. *A watch tower.*

Pharelus, nauicula velox & oblonga. *A brigandine.*

Philotis, nomen mulieris. *A womans name.*

Phœnix, auis in oriente, à Phœniceo pennarum colore dicta, toto orbe celeberrima, in Arabia nascens, aquilæ magnitudine. *Phenix the bird.*

Phryx, vir Phrygiæ. *A Troian.*

Pietas, pius cultus. *Godlinesse.*

Piget, dolet, seu molestum est. *It irketh*

Pingo, formam alicuius rei ductis lineis repræsento. *To paint.*

Pinso, tundo, panem conficio. *To smite with the beake, to beat in a morter, as once they did their graine, and thereof to bake.*

Pinus, arbor est picei generis, nuces ferens omnium maximas, quas Latini pineas vocant. *A pine tree.*

Piper, herba. *Pepper.*

Piscis, animal quod continue sub aquis degit. *A fish.*

Pix, resina ex arboribus fluens. *Pitch.*

Python, serpens è putredine natus. *A Serpent.*

Serpent.

Placeo, gratus sum. *To please.*

Plagæ, retia rariora ad capiendas feras. *Hunting nets, or wide meashed nets to take beasts.*

Plaudo, manibus percutio, ac gestu lætitiam indico. *To clap hands for ioy*

Plebes, vel plebis, idem quod vulgus. *The common people.*

Plecto, supplicio afficio, punio, ferio. *To punish, to beate.*

Pleo, plenum facio. *To fill.*

Plico, contraho, & rugas facio. *To fold, or to plaite.*

Pluo, aquam demitto. *To raine.*

Plus, vox incrementi. *More.*

Polleo, possum, valeo. *To be able, to be of power, and sometime it is taken for to passe, or to be better, or more profitable.*

Pons, asser, vel quoduis aliud per quod super aquas transimus. *A bridge.*

Pono, colloco, constituo. *To sit, or to put.*

Pontus, mare. *The Sea.*

Porticus, ampla domus propter repentinos imbres de ambulationis gratia ædificata. *A Galerie, or an ambulatorie.*

Posco, peto. *To aske, and to require*

Postis, latus portæ siue ianuæ. *A post.*

Poto, bibo. *To drinke.*

Præcordia, quæ exta separant ab inferiore viscerum parte. *The midderiffe.*

Præcurro, antecurro, siue cito ante eo *To runne before.*

Prælego, antelego, vt solent præceptores suis discipulis. *To be an interpreter, or a Reader, and sometime to cut, or to saple by.*

Præmineo, præcello. *To excell other.*

Præsul, qui vel quæ præest. *He or shee that superintendeth.*

Præses, qui vel quæ præsidet. *Idem.*

Prandeo, prandium sumo, vel ante prandium cibum sumo. *To dine.*

Precis, precationis, obsecrationis. *Of prayer, of petition.*

Premo. *To presse, to be against, and to vexe, to push, and to be hard at hand with, to driue, to hide, to expell, to shut, to deflowre, or kill, &c.*

Prenestæ, nomen vrbis. *A towne in Italie.*

Prês, sponsor qui se obligat, id est, fide iussor in lite nummaria. *A surety*

Princeps, qui vel quæ principatum obtinet. *The Prince, or Princesse.*

Primitiæ, primi fructus ex agro percepti, qui deo offeruntur. *First fruits of a mans grounds, or the firstlings of any other thing.*

Problema, propositio interrogationem annexam habens. *A demaund.*

Prodo, manifesto. *To betray, to make manifest.*

Proficiscor, eo aliò. *To goe forth.*

Proluo, multum siue multo tempore lauo. *To all to wash.*

Promineo, procul appareo. *To hang out in sight.*

Promo, profero, eloquor. *To set abroach, or to vtter.*

Promptu, paratè, sine mora. *With readinesse or speed.*

Psallo, cano instrumento musico. *To sing, or to play on an instrument.*

Puber, vel Pubes, propriè lanugo quæ maribus decimoquarto anno, fœminis duodecimo circa pudenda oriri incipit. *Ripenes of age.*

Pudet, pudore afficior. *It shameth.*

Pueraſco, exacta infantia pueritiam inchoo. *To waxe a child.*

Pugil, qui vel quæ pugnandi artem nouit. *A champion man or woman.*

Puluis, & pulver. *Dust.* notum est.

Punctus, & punctum, minima indiuiduaque lineæ pars. *A pricke, or a point, a little centre.*

Pungo, stimulo, n. orsum ac aculeum insi-

infigo. *To pricke, or to ſting.*
Pumex, lapis cauernoſus. *A Pummis ſtone.*
Pus, ſanies, & quicunque humor in putredinem verſus. *Matter or Core.*

Q

QVæro, inueſtigo, interrogo. *To ſeeke for, to ſearch.*
Quatio, moueo, concutio. *To ſhake.*
Quercus. *An Oake.*
Queror, lamentor. *To complaine and lament.*
Qui. *The which.*
Quies, vacatio à labore, aut ceſſatio à quouis opere. *Reſt, it appertaineth to the bodie.* Tranquillitas, *vnto the minde.*
Quilibet. *Euery one, or whoſoeuer yee will.*
Quiniſco, caput inclino, moueo. *To hang the head.*
Quiſquiliæ, purgamenta, & quicquid ex arboribus ſurculorum, foliorum, aut florum minutim decidit. *Things of no weight. Things not worthy regard, or chippings.*
Quot. *How many.*

R

RAbula, homo futilis. *A brawler, or a ſmatterer in the Law.*
Rado, cultro vel quauis re acuta decerpo. *To ſhaue.*
Ramex, ruptura, & diſtentio inteſtinorum. *Burſtneſſe.*
Rapio, per vim traho, aufero. *To ſnatch away.*
Raſtrum, inſtrumentum dentatum, quo vtimur in fœnificio ad corradendum fœnum. *A rake.*
Raucio, raueus fum. *To be hoarſe.*
Recido, retrò ſiue iterum in eadem cado. *To fall backeward, or to fall into the ſame againe.*
Recordor, rurſus in mentem reuoco. *To call to minde againe.*
Reddo, acceptum vel ablatum reſtituo. *To render, or to reſtore.*
Redoleo, odorem alicuius rei refero, vel multum oleo. *To beare the ſauor of a thing, or to ſauour ſtrongly, & by a metaphor to reſemble, and to taſt of.*
Refringo, iterum frango. *To breake open.*
Rego, guberno. *To rule or gouerne.*
Relego, rurſus lego. *To reade againe.*
Reminiſcor, recordor, memini. *To remember.*
Ren, viſcus quoddam. *The kidney.*
Renuo, refuto, reiicio. *To refuſe.*
Reor, arbitror, puto. *To ſuppoſe.*
Repango, diſſoluo, reiungo. *To vnlooſe, to diſioyne.*
Reperio, inuenio. *To finde.*
Replico, diſſoluo. *To vnfold.*
Repetundarum, alienarum pecuniarum, de quibus præſes prouinciæ a prouincialibus accuſatur, ſi quas vi aut dolo expilauit. *Of briberie, and pillage, or of extortion.*
Repugno, iterum ſtimulo vicem reddo. *To pricke againe.*
Res, omnia ſiue corporalia, ſiue incorporalia comprehendit. *A thing.*
Reſcio, rurſum percipio. *To knowe againe.*
Reſpuo, repudio, ſperno. *To refuſe.*
Reſtis, funis vel lorum. *A rope, or a with.*
Reſulto, reſilio, reuertor, in contrarium ſalio. *To rebound.*
Rete, inſtrumentum quo piſces capiuntur. *A net.*
Rex, nota eſt ſignificatio. *A King.*
Rideo, cachinno. *To laugh.*
Ringo, os torqueo vt canes. *To make an euill fauoured face like a ſnarring dogge, and to vexe.*
Robur, ſpecies quercus duriſſimæ. *An oake.*
Rodo, mordeo, comedo. *To gnawe.*

Roma, vrbs Italiæ quondam a pastoribus condita, olim gentium domina cum floreret, quarta & postrema Monarchia. *Rome.*

Ros, humor qui sereno tempore à cælo fluit. *A dew.*

Rostra, templum seu forum iudiciale ante curiam Hostiliam in quo erat pulpitum, ex quo concionari solebant. *The place where matters be declamed.*

Rudens, funis nauticus. *A cable.*

Rudo, grauiter sono vt asini. *To crie like an asse.*

Rumpo, frango. *To breake.*

Ruo, cado. *To fall.*

Rus, locus extra vrbem, vbi agri sunt & villæ. *The countrey.*

S

SAcer, quod venerabile. *Holy.*

Sacerdos, deo dicatus ad sacrificia faciendа. *A Priest or a Nunne.*

Sacro, deo dedico, sacrum facio. *To dedicate.*

Sal, quo vtimur in cibis condiendis. *Salt.*

Salio, salto. *To leape, or to leape as bruite beastes do when the male couereth the female.*

Sallo, sale condio, ac conspergo. *To salt, to powder, or to season with salt.*

Salto. *To leape, or to dance.*

Salum, mare, à sapore salis. *The sea.*

Salus, incolumitas. *Health.*

Samnis, nomen gentis. *A Samnite.*

Sancio, firmo, & propriè effuso sanguine per hostiæ immolationem. *To make sure, and to establish.*

Sanguis, cruor qui ex vulnere spargitur. *Blood.*

Saphyrus, pretiosus lapis. *A Saphyre*

Sapientia, rerum diuinarum atque humanarum scientia. *Wisedome.*

Sapio, saporem habeo. *To haue a taste.*

Sarcio, purgo, reficio, integrum facio. *To patch, and amend.*

Sardonyx. *A certaine precious stone.*

Satago, satis ago, laboro, solicitus sum. *To doe endeauour.*

Satrapas, princeps. *A Prince.*

Scabo, frico. *To scratch, or to rubbe.*

Scalpo, sculpo, & fodio vnguibus ac manibus. *To claw, or to scratch.*

Scando, in altum tendo. *To climbe.*

Scindo, seco, findo. *To cut, or to diuide.*

Scio. *To knowe.*

Scobis & scobs, est id quod ab aliqua materia decidit per serram, terebram, aut limam. *Dust.*

Scriba, qui literas, vel gesta, vel tabellas, & similia scribit alterius nomine. *A Scribe, or Notarie.*

Scribo, literas formo. *To write.*

Scrobs, fossa aut puteus. *A ditch, or a pit.*

Scurra, qui risum ab auditoribus captat, non habita ratione verecundiæ, aut dignitatis. *A scoffer, a iester, a parasite.*

Secerno, abiungo, separo. *To diuide, to separate.*

Seco, diuido. *To cut.*

Sedeo, quiesco. *To sit.*

Seges, frumentum in spicis. *Corne yet standing.*

Selego, seorsum colligo. *To gather apart.*

Senecta vel senectus, senium, ætas. *Old age.*

Senex, senio confectus. *An olde man.*

Senio, quod ex puncta continet.

Senium, idem quod senecta.

Semis, id est, semias, sex vnciæ, dimidium assis. *Halfe a pound, or the halfe of any whole summe.*

Sentio, aliquo sensu percipio, pro intelligo ponitur. *To perceiue by some sense, or to vnderstand.*

Sentis, spina. *A thorne.*

Sepelio, defunctum terra condo. *To burie.*

Sepio,

Sepio, obſtruo, circundo, munio. *To compaſſe, to hedge.*

Seps, ſerpens parvus. *A little ſerpent, after whoſe ſtroke the members do rot*

Sequor, abeuntem ſubſequor. *To follow.*

Sermo, loquela. *Speech.*

Ser, populus Aſiæ. *One of a certaine people in Aſia called* Seres.

Sero, ſemino, planto. *To ſow, or plant, or to graft, and ſometime by tranſlation to beget: by tranſlation alſo we ſay,* ſerere bella, ſerere certamina, id eſt, mouere lites & pugnas.

Serpens, anguis. *A dragon, or ſerpent, or a ſnake.*

Senſus & ſenſum, organum ſentiendi, & quod mente concipitur. *Any of the fiue wits called the ſenſes, or that that the minde conceiueth, called a meaning.*

Sibilus, eſt quidam ſtridor oris per anguſtam ſpiritus emiſſionem, inter dentes fere. *An hiſſing.*

Sido, deſcendo ad ſedendum. *To pitch, or to lie downe.*

Siler, arbor quam vulgo ſalicem vocant. *An Oſier, with this difference* Montanum, *it ſignifies a ſimple that the Apothecaries doe vſe, in Latine called* Seceli Maſſilienſe.

Silex, lapis duriſſimus, vnde ignis excutitur. *A flint-ſtone.*

Sinapis, & ſinapi, herba eſt ſemen ferens, tanta acrimonia, vt lachrymas cieat comedenti. *Seenie.*

Singultio, grauiter tuſſio, & ſingultum emitto. *To ſob.*

Sino, permitto. *To ſuffer.*

Sinus & ſinum, genus vaſis ſinuoſi. *A boule or diſh for milke or wine to drinke of.*

Siren, monſtrum maris. *A Meare-maide.*

Siſer, herba cuius radix præcipuè eſt in vſu. *A Perſenep.*

Siſto, ſtare facio. *To bring before.*

Stirps, truncus vel progenies. *The ſtocke of a tree, or a kinred.*

Sitis, deſiderium potionis. *A thirſt.*

Syndon, velum ſubtiliſſimum. *Sendal.*

Synodus, conuentus. *A councell congregate.*

Soboles, ſucceſſio. *An off-ſpring.*

Socrus, vxoris vel mariti mater. *Another in law.*

Sodalis, eiuſdem ſortis ſocius. *A fellowe.*

Sol, qui Phoebus dicitur. *The Sunne.*

Soleo, ſuetus ſum. *To be wont.*

Solium, ſella regia, in qua reges ius dicentes, ſedebant. *A throne, or a chaire of ſtate.*

Soluo, quod ligatum erat diſſoluo, ac enodo. *To loſe.*

Somnus, ſopor, quies. *Sleepe.*

Sono, ſonum facio. *To ſound.*

Sorbeo, deglutio quicquam molle. *To ſuppe.*

Soror, notum eſt. *A Siſter.*

Spargo, late proiicio, ac paſſim iacto. *To ſparkle, or ſprinkle.*

Species, effigies, aromata, genus, viſio. *A forme, ſpice, the kind of a thing, or an appearance.*

Specio, video. *To ſee.*

Specus, ſpelunca, vnde ſpectare licet. *A denne to await a prey.*

Splen, lien, viſcus quoddam. *The milt.*

Sperno, deſpicio, contemno. *To deſpiſe*

Spinus, agreſtium prunorum arbor. *A Sloe tree.*

Spondeo, ſponte promitto. *To promiſe, and ſometime to betroth.*

Sponſalia, promiſſio ſiue ſtipulatio futurarum nuptiarum. *Betrothing with conditions taken.*

Spontis, naturæ & ingenii proprii. *Of nature and owne diſpoſition.*

Statuo, pono, colloco, erigo. *To place, to ſet vp, ſometime to decree and appoint, ſomtime to dedicate, & ſet before*

Sterno,

Sterno, proiicio in terram. *To throwe downe, or to spread.*

Sterto, dormio, & somnum altum dormiendo capio. *To sleepe till wee snort.*

Stipis, & stips, pecuniæ genus quod per capita colligere solent. *A money gathered by the poll for the vse of the gods, or for the poore, and therfore it signifieth also a reward, or a profit.*

Stirps, origo, progenies, soboles. *A stocke, a tribe, a descent, and somtime it is the bodie of a tree,* idem quod truncus.

Sto, erectus sum, vel maneo. *To stand*

Strepo, sonum facio. *To make a noyse.*

Strido, strepitum edo. *To make a noise, whissing, or a crooking.*

Strideo, facio stridorem, sonum violentum. *To make a great noise, or to gnash with teeth. It is applyed also to wheeles, to doore-hookes, to serpents, to the Sea, and such other things.*

Stringo, premo, arcto. *To make strait, to pull, sometime to strike.*

Struo. *To build, to pile vp, & sometime to endeauour, and to go about, or to set in aray.*

Stultitia, imprudentia, stoliditas. *Foolishnesse.*

Suadeo, hortor ad id quod intendo. *To counsell.*

Suber, genus ligni quod nautis vtile est vt supernatent retia. *A corke-tree.*

Subrepo, furto aliquid surripio. *Priuily to steale away.*

Suboleo, leuiter oleo, siue odoratus sensu leuiter percipio. *To sauour, or to smell a thing a little, and by translation to be espied, and to bee smelled out.*

Suffero, sustineo, patior. *To sustaine, or abide.*

Suesco, soleo. *To be accustomed.*

Sugo, spiritu attraho succum. *To suck.*

Sulmo, oppidum in Brutiis. *A towne.*

Sum. *To be.*

Sumo, multum, & penè nimium mihi. *To take.*

Supellex, res domestica. *Houshold stuffe.*

Supplico, humiliter & cum reuerentia precor. *To entreate.*

Suppetiæ, auxilium, subsidium. *Aid, helpe, succour.*

Surgo, erigo me. *To arise, sometime to spring, or to growe, to increase. It is also to arise by little and little, as things doe in building.*

Sus, animal sordidum. *A Boare, Sow, or Hogge.*

T

TAceo, sileo, non loquor. *To keepe silence.*

Tædet, pertæsum est, displicet. *It irketh or wearieth.*

Tænarus, locus vmbrosus in radice Malex, promontorii Laconiæ iuxta Spartam ciuitatem, in quo quia hiatus magnus est, & strepitus quasi progredientium sentitur, dixerunt veteres per hunc esse descensum ad inferos. *A Promontorie in Laconia, wherein is an entrance to go down to Hell.*

Tagus, fluvius Lusitaniæ habens arenas aureas. *A certaine riuer in Portugall.*

Talio, vindicta, hostimentum. *Auengement, or like for like.*

Talpa, animal captum oculis, muri simile. *A Moule, or want.*

Tango, percutio. *To touch.*

Tartarus, dimissior inferni locus. *Hell*

Tantundem, æquè tantum. *As much.*

Tapes, vel Tapetum, vel tapete, id est, panni depicti regimen, mirè pictum variis coloribus. *A carpet or cloth of Arras.*

Tagetus, mons in Laconide, Baccho sacer,

ſacer, ſub quo Sparta & Amiclæ. *An hill in Lacedemonia, where* Sparta *and* Amiclæ *the cities do ſtand.*

Teges, vile ſtragulum, matta ſcirpia. *A mat.*

Thebæ, nomen quarundam vrbium. *The name of a city in Ægypt, and of another in* Bœotia, *you ſhall find alſo in Authors* Thebæ *and* Theba.

Thermæ, loca aquas habentia, aut naturæ ſponte calentes, aut fornace calefactas, fundendi lauandiue vſibus ſeruata. *Hot baths.*

Temno, ſperno. *To deſpiſe.*

Tempe, pulcherrimus ager in Theſſalia, quem Peneus alluit. *A very faire field in Theſſalia, moſt pleaſant to behold, and therefore appellatiuely it may be vſed for a place of delight, as Paradiſe & Eliſium is. There is alſo* Tempe *in* Bœotia, *called* Temneſia Tempe: *another in Sicilie, named for difference* Helorix: *the firſt is called* Theſſalia Tempe.

Tendo, expando. *To ſtretch, and to bend.*

Teneo, apprehendo. *To hold.*

Tepeo, in medio inter tepidum & frigidum ſum. *To be warme.*

Tepeſco, tepidus fio. *To waxe hot.*

Ternio, numerus ternarius. *The three.*

Tero, comminuo, conſumo, tundo. *To weare by diminiſhing.*

Teſqua, loca edita aſpera.

Teucrus, Teucer, nomen proprium Troianorum regis. *A name of a certaine king of Troy.*

Trado, in poteſtatem alterius tranſfero. *To deliuer vnto another.*

Tros, nomen viri. *A Troian.*

Teſtis, qui vel quæ teſtimonium profert. *A witneſſe, man or woman.*

Texo, telam ſtruo ac paro. *To weaue.*

Tignus, tignum, trabs qua variè diſpoſita domus extruitur. *A rafter.*

Tonitrus, & tonitru nubis ictæ, ſeu potius diruptæ ſonus. *Thunder.*

Torqueo. *To writh, to wreſt, to winde, or turne about, to gouerne, to torment, to ſpinne, to vexe and trouble, to whurle, &c.*

Tot. *So many, or many.*

Thorax, pectus, & pectoris munimentum. *The breaſt and breaſt plate.*

Thrax, vir Thraciæ. *A Thracian.*

Thus, incenſum, libamen quo deum veneramur, aliquando ipſa arbor. *Frankincenſe, and the tree.*

Tybris, fluvius Italiæ.

Tibur, oppidum Italiæ.

Tigris, animal velociſſimum & truculentum. *A Tygre.*

Timeo, metuo. *To feare.*

Timeor, metuor. *To be feared.*

Titubo, lingua vel pedibus vacillo. *To Stumble or ſtammer.*

Tollo, eleuo, ſubleuo. *To lift vp, to bring vp as children are by nurſing, or elſe to ſlay, or take away.*

Tondeo, crines vel lanam ſeco forcipe. *To clip or ſheare.*

Tono, valdè ſono, ac facio tonitrum. *To thunder.*

Torpeo, languidus ſum & remiſſus. *To be ſluggiſh, and weake.*

Torquis, circulus aureus, collique ornamentum. *A chaine to adorne the necke.*

Torreo, vro, aſſo. *To roſt.*

Torrens, fluvius per pluviam collectus. *A lake without ſpring begunne by raine.*

Torris, lignum ardens vel aduſtum. *A fire-brand.*

Tracto, traho, vel ſurſum traho. *To pul, and to drawe vp, or to handle by faire or fowle meanes.*

Traho, vi ad me rapio, ac duco. *To drawe.*

Tranſlego, legendo tranſcurro, ac perlego. *To reade ouer.*

Tremo, cómouecor, agitor. *To tremble.*

Tres.

Tres. *Three.*
Tribus, progenies. *A kinred.*
Tricæ, capilli pedibus pullorum Gallinaceorum inuoluti. *Lets or ſtops, or hinderances of that, that chickens ſo vſed could but euill goe.*
Triptoton, nomen quod tribus quibuſcunque caſibus inflectitur. *A Noune declined with three caſes.*
Trudo, manibus pedibuſue impello. *To thruſt.*
Tu. *Thou.*
Tuber, dictum à tumendo, & priore longa, terræ callus. *A ſwelling in any thing, a muſhrom, or that whereof the puſh is.*
Tueor, defendo. *To defend.*
Tuor, video. *To ſee.*
Tundo, decutio, pulſo. *To beat, or to knocke.*
Tuſſis, vehemens ſpiritus eruptio, ea quæ meatum ſuum obſtruunt excutere conantis. *The cough.*

V

VAdo, eo. *To goe.*
Valeo, poſſum, validus ac ſanus ſum. *To be in health, or to be able.*
Valuæ, ſunt fores geminas habentes partes in ſe cocuntes. *A two leafed doore.*
Vannus. *A vanne to winnowe corne with.*
Vas vadis, vadimonium. *A ſurety in a matter of debt.*
Vas vaſis, inſtrumentum ad aliquid capiendum idoneum. *A veſſell.*
Vates, poeta, & qui futura prædicit. *A Prophet or Propheteſſe.*
Vber. The *adiectiue ſignifieth plentifull, abundant, copious: the ſubſtantiue ſignifieth a pap or a dugge, or an vdder: and ſometime it is found for plentifulnes, as* Vber agri, *for* fertilitas agri.
Verberis, hoc non videtur deficivllo caſu. Vide Verber.
Vectis, inſtrumentum quo clauditur oſtium. *A doore barre.*
Veho, navi, plauſtro, quadrupedo porto. *To carrie.*
Vello, traho, extirpo. *To pull, or to plucke vp.*
Vendo, venundo, alieno. *To ſell.*
Væneo, vendor. *To be ſold.*
Venio, ad aliquem accedo. *To come.*
Venter, qui à pectore ad pubem terminatur. *A belly.*
Venus, dea amoris, & venuſtatis. *The goddeſſe of loue and beautie.*
Ver, anni pars temperatior. *The ſpring time.*
Verber, inſtrumentum longum verberandi. *Any thing that wee beate withall, as rod, whip, wand, or other. It ſignifieth alſo the ſtripe.*
Vergeo, tendo, declino. *To bend, to goe, or to encline ſome way.*
Vermis, à vertendo, quia ſeſe torquendo repit. *A worme.*
Verna, ex ancilla domi natus ſervus. *A bond man borne of a bond woman at home. It is vſed adiectiuely for that that is domeſticall, or not ſtrange, as* vinum verna.
Verres, porcus non caſtratus. *An hog.*
Verro, purgo, traho. *To ſweepe.*
Verto, muto, voluo. *To turne, or to change.*
Veruex, mas inter oues, cui adempti ſunt teſticuli. *A Weather.*
Veſcor, vtor cibo, & paſco. *To eate.*
Veſper, idem quod Heſperus. *It is called alſo* veſperugo, *and it is taken for the euening tide.*
Veto, prohibeo. *To forbid.*
Vicem, viciſſitudinem. *An interchange when turnes be.*
Video, oculis intueor. *To ſee.*
Vieo, ligo ſeu inflecto. *To binde, or to bowe, thereof* Victores *be called Coopers,* qui vaſa vinaria religant.

Vigil,

Vigil, qui vel quæ vigilat. *A watcher man or woman.*
Vincio, ligo. *To binde.*
Vinco, ſuperò. *To ouercome.*
Vindex, qui vel quæ vindicat. *An auenger man or woman.*
Vir, notum eſt. *A man.*
Virgilius Poeta. *A Poets name.*
Virgo, quæ non eſt paſſa virum. *A Virgine.*
Vitrum, materia tranſlucida, quæ ex arena, & cinere fit. *Glaſſe.*
Virtus, ars rectè beneque viuendi. *Vertue or great power.*
Virus, venenum, & grauis odor. *Poyſon, or ſtench.*
Vis, virtus, robur, fortitudo, natura, violentia. *Strength, power, nature, violence.*
Viſo, eo ad videndum. *To goe to ſee.*
Viſcum, vel viſcus, id eſt, glutinum ad aucupium. *Birdlime.*
Viuo, vitam ago. *To liue.*
Vlciſcor, vindico. *To auenge.*
Vnguis, durities digitorum, tam in auibus cæteriſque beſtiis, quam in homine. *A naile, a hoofe, and a talant.*
Vocito, frequenter voco. *Often to call.*
Volo, as. *To flee, or to goe apace: as* Nauis volat: Fama volat. *But* volo, vis, *is to will, or to be willing.*
Voluo, verto. *To rowle.*
Vomis, vel vomer, nomen habet quod terram vomat. *The plowſhare.*
Vomo, per os eiicio. *To vomit, or to parbreake.*
Vrgeo, premo, compello. *To thruſt.*
Vro, ardore aut frigore, nonnunquam alia vi lædo. *And by tranſlation to hurt, or to grieue.*
Vtor, vſum rei habeo. *To vſe.*
Vulgus, multitudo ignobilis. *The baſe and common people.*
Vulpes, animal aſtutum. *A Fox, or a Fixen.*
Vxor, viri coniux. *A wife.*

Finis interpretationis omnium Nominum & Verborum Grammatices Regiæ.

CIↃ D C XXI.

VENI,
COLLIGE,
MPLERE